

Jürgen Seefeldt - Ludger Syré

Geçmişe ve Geleceğe Açılan Kapı

Almanya'da Kütüphaneler

Yayımcı dernek: Kütüphane & Enformasyon Almanya
Bibliothek & Information Deutschland e.V. (BID)

Barbara Lison'un özsözümüyle

3., yenilenmiş baskı

Çeviren: Meltem Arun

2007
Georg Olms Verlag
Hildesheim – Zürich – New York

Alman Milli Kütüphanesi bu yayını Alman milli bibliyografyasına almıştır.
Ayrıntılı künye bilgileri <http://dnb.ddb.de> adresinden edinilebilir.

Özgün adı: Portale zu Vergangenheit und Zukunft : Bibliotheken in Deutschland
© Georg Olms Verlag, Hildesheim 2007
ISBN 978-3-487-13347-8
www.olms.de

Arka kapak metni:

Dijital çağın başlangıcından bu yana kütüphanelerin gelecekteki yapılanmaları sorgulanıyor. Bir hizmet kurumu, eğitim ve kültür merkezi olarak farklı işlevler arasında kurmak zorunda oldukları denge, kütüphaneleri yeni görevlerle karşı karşıya bırakıyor. Çok yönlü dermeleri, bilişsel altyapıları ve bilgi uzmanları sayesinde bunun üstesinden geleceklerine şüphe yok.

Jürgen Seefeldt ve Ludger Syrén'in „Geçmiş ve Geleceğe Açılan Kapı“sı, yenilenmiş ve güncellenmiş üçüncü baskısıyla Alman kütüphaneciliğinin güncel durumunu net bir şekilde yansıtmakta. Çok sayıda görsel malzemeyle zenginleştirilmiş yapıt, ulusal kütüphanecilik tarihine değinmekte, farklı kütüphane türlerini tanıtmakta ve örneklerle Almanya Federal Cumhuriyeti'ndeki kütüphanelerin ortak çalışmalarını ve gösterdikleri başarıyı anlatmaktadır.

İlgili okurlar kültür ve eğitim politikalarının arka planına ilişkin bilgiler edinebilir, mesleğin farklı alanlarını tanıyabilir.

Almanca dışında İngilizce, İspanyolca, Türkçe, Arapça ve Rusça çevirileri yayımlanmış olan kitap, Alman kütüphaneciliği için temel bir başvuru kaynağı haline geldi. Konuya uzak olanlar ve meslek eğitimini yeni almaya başlayan için de kolay anlaşılır bir dille, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra merkez dışı bir organizasyonla kurulan ve işbirliği içerisinde yürütülen işlevsel kütüphane ağından bahsetmekte ve bu ağın federal bir devletin tüm zorluklarına karşın, yeni binyılın taleplerini karşılayabilmek için kendini nasıl geliştirdiğini anlatmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
Sayılarla Alman Kütüphaneciliği	8
1 TARİH	9
Alman kütüphanecilik tarihi	9
Ortaçağdan lâikliğe	9
19. yüzyıldan II. Dünya Savaşı'na.....	13
Doğu ve Batı Almanya'dan birleşmiş Almanya'ya.....	15
2 EĞİTİM VE KÜLTÜR	20
Almanya Federal Cumhuriyeti'nin siyasi ve idari yapısı	20
Eğitim kurumları	24
Genel eğitim veren okullar	24
Meslek eğitimi	25
Kamusal ve özel medya sektörü: Temel eğitimi destekleyen görsel kaynak birimleri, işitsel-görsel kaynak merkezleri, firmalar.....	26
Mesleki gelişim ve ilerleme eğitimi	27
Yetişkin eğitimi ve halk eğitim merkezleri.....	27
Üniversiteler ve diğer yüksekokullar.....	27
Kitapçılık / Yayıncılık	30
3 KÜTÜPHANE ÇEŞİTLİLİĞİ	32
Almanya'da kütüphaneler	32
Finans sağlayıcıların çeşitliliği	32
Kamusal kurumlar.....	32
Kiliseler	33
Özel destekçiler	33
Kütüphane türlerinin çeşitliliği	34
Milli önem taşıyan kütüphaneler.....	34
Alman Milli Kütüphanesi	35
Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı.....	37
Münih'deki Bavyera Devlet Kütüphanesi	38
Merkezî Konu Kütüphaneleri.....	39
Eyalet kütüphaneleri ve diğer bölgesel kütüphaneler	40
Yüksekokul kütüphaneleri	42
Üniversite kütüphaneleri	42
Meslek yüksekokulları ve diğer yüksekokulların kütüphaneleri	44
Konu kütüphaneleri	44
Halk kütüphaneleri.....	47
Yerel yönetimlere bağlı halk kütüphaneleri	48
Halk kütüphaneleri için devlet danışma birimleri.....	52
Kiliselere bağlı halk kütüphaneleri	53
Halk kütüphaneciliğinin özel alanları	54
Çocuk ve gençlik kütüphaneleri	54
Okul kütüphaneleri.....	55
Özellikli kullanıcı grupları için kütüphane çalışmaları	57
Diğer kütüphaneler	57
Dokümantasyon merkezleri.....	58
4 MESLEKLER VE DERNEKLER	59
Kütüphaneciliğin yapısı ve kütüphanecilik kuruluşları	59
Kütüphanecilik meslekleri.....	59

Kütüphanecilik meslek eğitimi tarihi.....	62
Kütüphanecilik eğitimi ve eğitim kurumları	62
Kütüphane personeli için mesleki gelişim ve ilerleme	66
Kütüphanelerarası kurumsal işbirliği.....	66
Çatı işlevi gören bir örgüt olarak Kütüphane & Enformasyon Almanya (BID)	67
Alman Kütüphane Birliği (DBV).....	69
Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği (BIB).....	72
Alman Kütüphaneciler Derneği (VDB)	74
ekz-Kütüphane Servisi Ltd. Şti.....	75
Bertelsmann Vakfı	76
Goethe-Institut	77
Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon Uygulaması Topluluğu (DGI).....	78
Uluslararası işbirliği	79
5 KÜTÜPHANECİLİK ALANINDA İŞBİRLİĞİ.....	81
Ortak çalışmalarla verilen yerel, bölgesel ve ülke genelindeki hizmetler.....	81
İşbirliğinin esasları	81
Kaynak sağlamada işbirliği.....	83
Alman Araştırma Birliği ve Özel Dermeler Programı	83
Alman Basılı Eserler Dermesi.....	85
Halk kütüphaneleri için kitap tanıtımında işbirliği	86
Kullanıma hazırlamada işbirliği.....	87
Bölgesel kütüphane ağları	88
Sürelî yayınlar toplu kataloğu.....	91
Eski baskılar dizinleri	92
Tarihî Kitap Dermeleri El Kitabı.....	93
Kullanıma sunmada ve bilgi hizmetlerinde işbirliği	94
Bölgelerarası kaynak paylaşımı	94
Elektronik belge sağlama hizmetleri	95
Kooperatif bilgi hizmetleri.....	96
6 KÜTÜPHANENİN GELECEĞİ, GELECEĞİN KÜTÜPHANESİ.....	98
Çerçeve koşulları ve stratejik fikirler	98
Yarının halk kütüphanesinden model ve görüntüler	101
Araştırma kütüphanelerinde gerçeklik ve vizyon	103
Sayısal Kütüphane	104
Sonuç ve gelecek	107
EK.....	108
Yazarlar	108
Yılın Kütüphaneleri (Ulusal Kütüphane Ödülü).....	108
Sürelî yayınlar	109
İnternet adresleri	111
Karma dizin (terimler, kuruluşlar, kısaltmalar)	114

ÖNSÖZ

2003 yılında Berlin’de düzenlenen 69. IFLA Dünya Kütüphaneciler Kongresi vesilesiyle bu kitabın ilk baskısının sunumu yapıldığında ne yazarlar ne de yayıncılar bu yayının bir “çok satan”a dönüşeceğini tahmin etmişti. Nasıl ki kütüphaneler bilgiye açılan kapılarsa başlıktaki “kapılar”¹ sözcüğü de bu kitabın sembolü haline geldi. “Kapılar” o kadar çabuk tükendi ki, sadece dört ay sonra gözden geçirilmiş ikinci baskısı yapıldı. IFLA Dünya Kongresi için çıkan İngilizce baskısı şu anda tükenmiş durumda.

Bu yoğun talep karşısında, 2007’deki 3. Leipzig Enformasyon ve Kütüphane Kongresi için güncellenmiş yeni bir Almanca ve ikinci bir İngilizce baskının yapılması uygun bir vesile gibi görünüyor. Aynı zamanda, Almanya’daki kütüphaneler hakkındaki bilgilerin önem kazandığı, yine IFLA kaynaklı, nedenler de var: En önemli neden, Prof. Dr. Claudia Lux’un 2007-2010 arası IFLA başkanlığına gelerek dünyanın bu en büyük kütüphanecilik birliğini yönetecek olan üçüncü Alman kütüphaneci olması. Bundan dolayı bu kitabın yayıncıları bu yeni baskının da Goethe-Institut tarafından mümkün olduğunca çok dile çevrileceğini ümit ediyor. Kitabın birinci baskısının internet versiyonu Goethe-Institut sitesinde sekiz dilde, Georg Olms Yayınevi’nden çıkmış basılı versiyonlar ise altı dilde mevcut.²

Kütüphane & Enformasyon Almanya’nın (BID) “Geçmiş ve Geleceğe Açılan Kapı”yı yeniden edinilebilir kılma niyeti, yeni baskının aynı zamanda güncellenmesi dileğine bağlıydı. Geçen dört yıl içerisinde, Alman kütüphaneciliği dahilinde ve haricinde, Alman kütüphaneciliğinde iz bırakacak ne denli büyük değişimlerin olduğu güncelleme esnasında ortaya çıktı. Yazarlar kısmî bir güncelleme planlamışken, sonuçta bazı bölümlerin yer yer yeniden kaleme alınması gerekti. Çünkü sadece sayı ve adların değiştirilmesi yeterli değildi. Örneklerin ve grafiklerin güncellenmesi, yeni resimlerin bulunması ve 2003 yılından beri Alman kütüphanelerinde başlatılmış ve uygulanmaya konmuş en önemli yeniliklerin dikkate alınması gerekiyordu.

Foto: Barbara Lison

(Önsöz, s. 7, kaynak: B. Lison)

Geçen dört yıl içerisinde kitabın bu kadar ayrıntılı bir şekilde yenilenmesini zorunlu kılacak neler olmuştu?

Öncelikle, Almanya’daki kütüphanelerin yenilikçi kültürel ve bilimsel hizmetlerde sıklıkla motor görevi üstlendiğini belirtmek gerekir. Dört yıl içerisinde “kapılar”ın yeni baskısını gerektirecek kadar çok gelişmenin olması, mesleğimizin hem teknik ve toplumsal gelişmelere verdiği cevaplar açısından, hem de doğasında varolan itkiyle yeniliğe açık bir hizmet sektörü olarak ne kadar dinamik olduğunu gösteriyor.

Bu bağlamda, 2003’den beri gerçekleştirilmiş yeni kütüphane hizmetlerinin, özellikle sayısal hizmetlerin, gelişimi belirtilmelidir. Örneğin Vascoda portalının kendine sağlam bir yer edinmesi, kültürel mirasın korunması yönünde alınan uzun süreli arşivleme önlemleri (Kopal) ve sanal konu kütüphanelerinin başarısı gibi. Bunun yanında uzun zamandır verilen hizmetler ve yapılan uygulamalarda son üç yıl içerisinde ileriye dönük o kadar çok adım atıldı ki, bu alanlardaki bilgilerin de yenilenmesi gereği doğdu.

¹ Almanca başlıkta „kapılar“ sözcüğü geçiyor. - ÇN

² Üçüncü baskının birçok dile yapılmış çevirilerine artık Goethe-Institut internet sitesi üzerinden erişmek mümkün. - ÇN

Resim: Ulm Şehir Kütüphanesi

1518 yılında kurulmuş olan bilimsel *Ulm Şehir Kütüphanesi* (Baden-Württemberg) 1896'da kurulan ve yerel yönetime bağlı Hür Kütüphane/Okuma Salonu ile 1968 yılında birleştirildi. 1999'da Köln'lü mimar Gottfried Böhm'e yeni şehir kütüphanesinin tasarım görevi verildi. Tarihî Ulm Katedrali'ne bakan, cam ve metalden yapılmış piramit formundaki merkez kütüphanenin açılışı 15 Nisan 2004'de yapıldı. 6.700 m²'lik alanda 350.000 kitap/kaynak kullanıma sunulmaktadır. Resimde, Baden-Württemberg ve Bavyera eyaletlerinin Ulm ve Neu-Ulm'da ortaklaşa düzenledikleri 2004 yılı Kütüphane Günleri broşürü, broşürün kapağında da merkez kütüphane görünmektedir.

(Önsöz, s. 8, taranmış broşür kapağı, kaynak: M. Dukeck)

Bölgelerarası işbirliği yapılan alanlarda da belirgin değişimler kaydedildi. Bölgesel kütüphane ağlarında, kaynak paylaşımında ve elektronik belge sağlama hizmetlerinde gelişmeler oldu. Alman Kütüphane Enstitüsü'nün kapatılmasından sonra kütüphaneler için başlıca merkezî hizmetlerin verilmesini sağlamak üzere hayata geçirilen "Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı" bölgelerüstü ve merkez dışı olarak organize olmuş bir servis ajansı olarak sadece çalışmalarına başlamamış, aynı zamanda personel ve finansal açıdan da sağlam bir temele oturmuştur.

Ayrıca "Kütüphane 2007" adlı strateji planı yayımlandıktan sonra en nihayet kütüphaneler üzerine yeniden politik tartışmalar başlamıştır. Bu tartışmalar bir yandan ulusal platformda Alman Parlamentosu'nun „Almanya'da Kültür“ adlı araştırma komisyonunca, diğer yandan Alman Kütüphane Birliği'nin (DBV) bölgesel organizasyon birimleri aracılığıyla eyalet politikacıları ve eyaletin ilgili bakanlıklarıyla sürdürülmektedir. Kütüphane yasasına yönelik eyalet bazındaki çeşitli girişimler, kütüphaneleri hukuksal açıdan şimdikinden daha sağlam bir temele oturtmak yolunda umut vermektedir. Kısacası, yaşam boyu öğrenim sürecinde, bilimde, araştırma-geliştirme çalışmalarında, kültürel mirasın korunmasında ve değişen toplumumuzun kültürel kimliğini bulmasındaki işlevleri bağlamında, kütüphaneler hakkında yine konuşuluyor.

Parlamentonun 2006 yılı ortasında onayladığı federal reform, kütüphanelerden de politik-stratejik yönelimlerini yeniden belirlemelerini istiyor. Ancak eyaletlerin kültür ve eğitim özerkliğinin daha da artması, ülke genelinde bazı önemli girişimlerde bulunulmasını, standartların uygulanmasını, ayrıca Alman kütüphaneciliğinin dış tanıtımını kolaylaştırdığı pek söylenemez.

Kütüphanecinin mesleği de büyük değişimler içinde: "Bologna Süreci" adıyla bir yükseköğretim reform süreci başlatılmış, bu da kütüphanecilik eğitiminde birçok değişikliği beraberinde getirmiştir.

Alman kütüphanecilik derneklerinin çatısı işlevini gören örgütte de 2003'den sonra yenilikler oldu. 2004 yılında yapılan 2. Leipzig Kütüphane Kongresi'nde "Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon Uygulaması Topluluğu" (DGI) örgütle birleşti ve böylece örgütün yeni adı "Kütüphane & Enformasyon Almanya" (BID) oldu.

Enformasyon sektöründeki tüm kuruluşları temsilen sürdürülen lobi faaliyetlerindeki bu olumlu gelişimin yanısıra Almanya'nın birçok şehrinde de gözle görülür gelişmeler var: Geçtiğimiz yıllarda çok sayıda yeni ve mimari açıdan kayda değer kütüphaneler yapıldı. Bunların bir kısmı tamamen yeni inşaa edildi, bir kısmı ise tarihî binaların kütüphane çalışmalarına uygun olarak restore edilmesiyle oldu. Bu kütüphanelerden bazıları fotoğraflarla kısaca tanıtılacak.

Bu yayının gerçekleştirilmesinde en büyük teşekkürü yazarlar Jürgen Seefeldt ve Ludger Syré hakediyor. Her ikisi de sorunsuz ve "itirazsız" BID'in kitabın ikinci baskısının en kısa sürede güncellenmesi fikrini hayata geçirdiler. Onlarla beraber çalışmak benim için büyük bir mutluluk oldu, bundan dolayı kendine özellikle çok teşekkür ediyorum.

Goethe-Institut aracılığıyla metni diğer dillere çeviren ya da çevirecek olan çevirmenlere ama hepsinden önce ilk baskının İngilizce çevirmeni Diana Pelz-Rusch'a ve İngilizce ikinci baskıyı gözden geçiren Janet MacKenzie'ye aynı oranda teşekkür ederim.

Georg Olms Yayınevi göze de hitap eden bu kitabın basımını yine işbirliğine son derece açık ve profesyonel bir şekilde gerçekleştirdi. Kendilerine teşekkürü borç biliriz.

Foto: Brandenburg Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, Cottbus

Üniversitenin yeni sembolü ve yerleşkeyle şehri birbirine bağlayan bir unsur olarak *Cottbus Üniversite Kütüphanesi* için (Brandenburg) hayranlık uyandıran yeni bir bina inşaa edildi (mimarlar Herzog ve de Meuron, Basel). Binanın ilerici konseptinde, Brandenburg Teknik Üniversitesi'nin bilgi ve kaynak sağlama sisteminin yeni yapısından yola çıkıldı. 2004'de Enformasyon, İletişim ve Kaynak Merkezi (IKMZ) adı altında birleştirilen birimler yeni binada bir araya getirildi. Bu konsept nedeniyle kütüphane 2006'da "Yılın Kütüphanesi" seçildi.

(Özsöz, s. 9, kaynak: R. Schuster)

Göze hitap etmek elbetteki eklenen fotoğraflarla mümkündür; bize bu konuda yardım eden herkese yürekten teşekkür ederim.

Bu yayının yine geniş bir kitleye ulaşacağını ümit ediyorum. Özellikle de yoğun bir ilgiyle karşılanmasını diliyorum. Alman kütüphaneleri ve orada çalışanlar bunu hakediyor.

Barbara Lison
Kütüphane & Enformasyon Almanya (BID) Sözcüsü

Sayılarla Alman Kütüphaneciliği (31.12.2005 itibariyle)		
Tüm kütüphaneler (asli ya da fahri yönetimde, finans sağlayıcılarından bağımsız olarak Alman Kütüphane İstatistiği'ne bildirim yapmış tüm türler)		
Kütüphane sayısı (enstitü kütüphaneleri ve şubeler dahil olmak üzere)		11.556
Toplam kaynak sayısı (basılı ve basılı olmayan kaynaklar)		320,0 milyon
Ödünç verilen kaynak sayısı		515,5 milyon
Kaynak sağlama harcamaları (Avro)		336,0 milyon
Personel sayısı (kadrolu ve kadrosuz)		21.409
Toplam harcama (konu kütüphaneleri haricinde, personel ve diğer tüm harcamalar, Avro)		1.509,3 milyon
Kayıtlı (aktif) kullanıcı sayısı		11,65 milyon
Kaynak paylaşım hizmeti (gönderilen kaynak sayısı)		4,92 milyon
Araştırma kütüphaneleri (Alman Kütüphane İstatistiği'ne bildirim yapmış genel ve bölgesel kütüphaneler, yüksekokul kütüphaneleri)		
Kütüphane sayısı (enstitü kütüphaneleri ve şubeler dahil olmak üzere)		806
Toplam kaynak sayısı (basılı ve basılı olmayan kaynaklar)		173,5 milyon
Basılı kaynaklar (kitap, gazete, dergi)		157,6 milyon
Ödünç verilen kaynak sayısı		79,4 milyon
Kaynak sağlama harcamaları (Avro)		232,4 milyon
Personel sayısı (kadrolu ve kadrosuz)		8.944
Toplam harcama (personel ve diğer tüm harcamalar, Avro)		718,3 milyon
Kaynak paylaşım hizmeti sayısı (gönderilen kaynaklar)		4,61 milyon
Kullanıcılar için toplam çalışma alanı sayısı		85.669
- bunlardan bilgisayarlı olanların sayısı		13.386
Kayıtlı (aktif) kullanıcı sayısı		2,75 milyon
Halk kütüphaneleri (Okul kütüphaneleri hariç, Alman Kütüphane İstatistiği'ne bildirim yapmış kütüphaneler)	hem asli hem fahri görevle yönetilen (tüm finans sağlayıcıları)	sadece asli görevle yönetilen (tüm finans sağlayıcıları)
Kütüphane sayısı (şubeler dahil olmak üzere) (kayıtlı: 11.308)	10.584	3.950
Kaynak sayısı	125,4 milyon	95,3 milyon
Ödünç verilen kaynak sayısı	356,3 milyon	295,5 milyon
Kaynak sağlama harcamaları (Avro)	88,9 milyon	70,2 milyon
Toplam harcama (personel ve diğer tüm harcamalar, Avro)	791,0 milyon	756,0 milyon
Ziyaret sayısı	103,0 milyon	97,0 milyon
Kayıtlı (aktif) kullanıcı sayısı	8,6 milyon	6,94 milyon
Toplam personel sayısı	11.724	11.586
Kaynak paylaşım hizmeti (gönderilen kaynak sayısı)	0,25 milyon	0,24 milyon
Konu kütüphaneleri (Alman Kütüphane İstatistiği'ne bildirim yapmış kütüphaneler) (Konu kütüphaneleri tek bir alana yoğunlaşmış araştırma kütüphaneleridir. - ÇN)		
Kütüphane sayısı (enstitü kütüphaneleri ve şubeler dahil) (kayıtlı: 2.225)		166
Toplam kaynak sayısı (basılı ve basılı olmayan kaynaklar)		21,1 milyon
Basılı kaynaklar (kitap, gazete, dergi)		17,8 milyon
Ödünç verilen kaynak sayısı		1,6 milyon
Kaynak sağlama harcamaları (Avro)		14,7 milyon
Toplam personel sayısı		741
Kayıtlı (aktif) kullanıcı sayısı		0,32 milyon
Kaynak paylaşım hizmeti (gönderilen kaynak sayısı)		0,06 milyon
Kaynak: Alman Kütüphane İstatistiği (DBS) 2005 (31.12.2005 itibariyle)		

1 TARİH

Alman kütüphanecilik tarihi

Alman kütüphaneciliğinin yapısını ve bugünkü konumunu anlayabilmek için Alman tarihine kısaca bir göz atmak kaçınılmazdır. Tarihin çeşitli dönemlerindeki Alman coğrafyasına bakıldığında iki önemli unsur göze çarpar:

- Germen dilini konuşan insanları birarada tutan orta Avrupa'daki bölge yüzyıllar boyunca farklı yönlere doğru genişleme göstermiştir. Sürekli olarak değişen sınır çizgisiyle bu bölge en geç birinci binyıldan sonra Alman İmparatorluğu'nu oluşturmuştur.
- Bu imparatorluk, tarihin her döneminde sayıları özellikle ilk yüzyıllarda zorlukla tespit edilebilen tekil eyaletlerden oluşuyordu. 1803 ve 1815 yılından sonra bunların sayıları büyük oranda azaldı. 1871'deki Alman İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra da devam eden bu eyaletlere göre oluşum, bugün de Almanya Federal Cumhuriyeti'nin yapısını belirlemektedir. 1949 yılından beri Almanya 16 eyaletten oluşan federal bir devlettir.

Almanya, tarihin hiçbir döneminde merkezî bir devlet olmadığından kültürel yaşam da ilk etapta ayrı ayrı bölge ve eyaletlerde gelişmiş ve yerel etkenlerle belirlenmiştir. Almanya Federal Cumhuriyeti anayasası neredeyse tüm kültür işlerini eyaletlerin yetkisine bırakırken tarihten gelen bu geleneğe dayanmaktadır. Bu durum genel hatlarıyla, kütüphaneciliğin neden bölgesel temelde geliştiğini ve günümüzde de neden merkezî olmayan bir yapı arzettiğini açıklar.

Foto: Dua kitabı

Hildesheim Katedral Kütüphanesi'nin (Aşağı Saksonya) geçmişi, Hildesheim'in 815'de piskoposluk merkezi ilan edilmesine dek uzanır. Kütüphanede, 15. yüzyılın ikinci yarısında Latince ve Fransızca kaleme alınmış, biçimiyle benzersiz bir dua kitabı bulunmaktadır. Bu Codex Rotundus'un (HS 728) 266 parşömen yaprağı 9 cm çapında daireler halinde kesilmiştir.

(1. bölüm, s. 11, kaynak: L. Engelhardt)

Ortaçağdan İlaikliğe

Her ne kadar Roma İmparatorluğu taşrası olan Germanyana'nın büyük şehirlerinde kütüphaneler var idiyse de Alman kütüphaneciliği tarihi antikçağda değil ortaçağda başlar. İ.S. 6. yüzyıldan itibaren ilk olarak İtalya ve İspanya'daki manastırlar kütüphane (armarium) ve yazı odaları (scriptorium) kurarak kitap kültürünün mekânları haline gelmiş ve böylece antik geleneklerin aktarıcıları olmuşlardır.

Karolenj Krallığı döneminde (9. ve 10. yüzyıl) İrlanda ve Anglo-Sakson misyonu etkisi altında Alman toprakları üzerinde ilk katedral kütüphaneleri (Köln, Mainz, Würzburg, Freising v.d.) ve manastır kütüphaneleri kurulmuştur. Manastır kütüphaneleri arasında Fulda, Lorsch, St. Gallen, Reichenau ve Murbach'takiler birkaç yüz cilt kitapla en büyükleriydi. Ortaçağın sonuna kadar özellikle yeni tarikatların oluşumuyla (Sen Bruno, Zisterzienser, Ogüsten, Praemonstratenser) manastır kütüphanelerinin sayısında önemli bir artış olmuştur. Mülkiyet edinimini reddeden ve özellikle şehirlerde etkinlik gösteren tarikatlar (Dominikenler ve Fransiskanlar) kendilerini bilim ve eğitimden sorumlu hissediyor bu yüzden de kütüphaneleri vazgeçilmez çalışma araçları olarak görüyorlardı.

Ortaçağın 900-1300 yılları arasındaki döneminden itibaren bilimsel çalışmaları mümkün kılan mali destekçilerin yanısıra yeni öğreti merkezleri olarak „okul birlikleri“ oluşmaya başlamıştır. Bu birlikler zamanla biraraya gelerek özerk bir kurum olan *universitas magistrorum et scholarium*'u oluşturmuş ve böylece bugünkü üniversitelerin temeli atılmıştır. İtalya (Salerno, Bolonya), Fransa (Paris), İspanya (Salamanka) ve İngiltere'deki (Oxford) ilk örneklerinden yaklaşık 150 yıllık bir gecikme sonrası kurulan Almanya'daki üniversiteler yeni kitap koleksiyonlarının oluşmasını sağlamışlardır. Ancak bunlar başta oldukça mütevaziydiler çünkü profesörler en önemli eserleri kendi kişisel kitaplıklarında tutuyordu. Öğrenciler profesörlerin metinlerini ya ders esnasında not tutarak ya da kopyalayarak ediniyordu. O zamanki Alman İmparatorluğu'nun en eski üniversitesi Prag'dadır (1348). Bunu Viyana (1365), Heidelberg (1386), Köln (1388) ve Erfurt (1392) üniversiteleri izler.

Geç antik dönemden itibaren kitap rulosundan yazma kitaba (codex) geçiş, papirüsün yerine önce parşömen sonra da daha ucuz olan kâğıdın kullanılması, kitapların önce dolaplarda sonra duvarlardaki gömme uzun tahta raflar üzerinde saklanması, kopyalama suretiyle kitap sayısının artırılması ve sonrasında yazmaların süslenmesi ayrıca Latince'nin dil olarak baskın çıkması kitap kültürünün gelişimine işaret eden özellikler olarak sayılabilir.

Ortaçağda eğitim ruhban sınıfının elinde olduğundan bu sınıftan olmayanlarda kitap bulunduğu çok nadirdi. Kral Charlemagne'nin (742-814) sarayında önemli bir kütüphane vardı ancak sürekliliği sağlanamamıştı. Karolenj döneminden sonraki krallar da manastır ve katedrallere göz kamaştırıcı yazmalar hediye etmekle yetinmişlerdi. Soylu sınıfın kültür ideali değiştiğinde ve okuma-yazma bilmek ve bilginlik değer kazandığında soyluların şatolarında ve en başta kralların saraylarında kitap koleksiyonları oluşmaya başladı.

Yazı kültürü 13. yüzyıldan itibaren şehirlere yerleşmeye başladıysa da kentlilerin elindeki kişisel kitaplıkların sayısı gene de kayda değer bir düzeye ulaşmamış, ancak hümanizm döneminde *bilginler kütüphanesi* tipiyle ilk meyvesini vermiştir. 14. yüzyıldan itibaren *belediye kitaplıkları* adı altında belediyelere hizmet veren ve ileride birçok bilimsel şehir kütüphanesinin temelini oluşturacak olan yeni bir kütüphane tipi ortaya çıkmıştır. İlk kez 1370 yılında varlığı belgelenmiş Nürnberg Belediye Kitaplığı en eski örneklerdendir.

Foto: İncilden bir minyatür

Welfeler dükünün siparişiyle 1188 yılında Helmarshausen manastırında hazırlanan Aslan Heinrich'e ait bu incil, ortaçağ kitap sanatının en muhteşem eserlerinden biri olarak kabul edilir. Wolfenbüttel'deki (Aşağı Saksonya) *Herzog August Kütüphanesi*'nde saklanan parşömen yazmanın (Cod. Guelf. 105 Noviss. 2°, resmi görülen sayfa: Fol. 19r) dört sahibi vardır (Aşağı Saksonya, Bavyera, Almanya Federal Cumhuriyeti, Prusya Kültür Varlığı Vakfı).

(1. bölüm, s. 12, kaynak: Herzog August Kütüphanesi)

15. yüzyılın ortasında Johannes Gutenberg'in geliştirdiği kitap baskı tekniğiyle ve bundan yaklaşık yüz yıl önce parşömenden kağıda geçiş, kütüphane kaynaklarının sayıca hızla artmasına neden olmuştu. Büyük bir hızla yaygınlaşan kitap basımı reform düşüncelerinin yayılmasını sağlamış, bunun sonucunda da okullarda, kiliselerde ve şehirlerde birçok kütüphane kurulmuştu. Diğer taraftan aynı reformasyon hareketiyle Almanya'nın birçok bölgesinde manastırlar ortadan kaldırılmış ve manastır kütüphaneleriyle birlikte „işe yaramaz“ addedilen ortaçağ teolojik literatürün sonu gelmişti.

Foto: Schedel'in dünya tarihi

1493'de Anton Koberger tarafından Nürnberg'de basılan *Schedel'in Dünya Tarihi*, 1.809 (sonradan renklendirilmiş) ağaç levha üzerine yapılmış gravürle, ilk döneme ait baskılar arasında en fazla resim içeren yapıtlardan biridir. Kitabın yazarı Nürnberg'li doktor ve hümanist Dr. Hartmann Schedel şehrin en büyük kişisel kitaplığına sahipti. Resimde, Sigmaringen'de bulunan (Baden-Württemberg) Hohenzollern Hanedanlığı Saray Kütüphanesi'ndeki nüsha görülmektedir.

(1. bölüm, s. 13, yukarıda, kaynak: C. Seelbach)

Bununla beraber karşı reformasyon hareketi de ard arda yeni kütüphanelerin açılmasını sağlamıştır. Özellikle Cizvitler kurul toplantıları için kütüphaneleri öngörmüşler ve anlaşıldığı kadarıyla *kürsülü kütüphanelerden salon kütüphanelerine* geçiş yapan ilk tarikat onlar olmuştur. Mezhep ayrılıkları üniversite alanında da baş göstermiştir. Örneğin Marburg (1527) ve Giessen (1607) protestan üniversiteleri, Dillingen (1551) ve Würzburg (1582) ise katolik üniversiteleridir. O zamanlar Alman üniversite kütüphanelerinin durumu oldukça ümitsizdi. Öğrencilerin sayısı çok değişkendi ve Alman İmparatorluğu'nda 18. yüzyılın sonuna kadar kayıtlı öğrenci sayısı hiçbir zaman 4.500'ü aşmamıştı.

Foto: Berthold âyin kitabı

Stuttgart'taki *Württemberg Eyalet Kütüphanesi*'nde (Baden-Württemberg) bulunan Berthold âyin kitabının (Cod. bibl. 4° 32) altın cildi 12. yüzyılın ikinci yarısında muhtemelen Kumburg manastırındaki bir atölyede imâl edilmiştir. Konstanz gölü üzerindeki Reichenau manastırında yapılan kitap resimleri aracılığıyla yaygınlaşan tahtta oturan İsa figürü Bizans sanatından kalmadır.

(1. bölüm, s. 13 aşağıda, kaynak: Württemberg Eyalet Kütüphanesi)

15. ve 16. yüzyıllarda ayrıca *saray kütüphaneleri* kurulmaya başlanmıştır. Bunlar kısmen hümanist bir kültür edinimi isteği, kısmen de varsıllığını gösterme gereksinimiyle oluşmuştu ve gelişimleri bibliyofil bir eğilime ve kralın kişisel ilgisine bağlıydı. Örnek olarak, Viyana İmparatorluk Sarayı Kütüphanesi (resmî kuruluşu 1368), Münih Saray Kütüphanesi (kuruluşu 1558), Dresden Saray Kütüphanesi (kuruluşu 1556 dolayları) ve 1558'de *Bibliotheca Palatina* adı altında o zamanların en ünlü Alman kütüphanesinde biraraya getirilmiş olan Heidelberg elektörlerinin koleksiyonları sıralanabilir.

Foto: Ottobeuren Benedikten Manastırı Kütüphanesi

Bayyera'nın Allgäu bölgesindeki *Ottobeuren Benedikten Manastırı Kütüphanesi* barok salon kütüphanelerinin en göz kamaştırıcı örneklerinden biridir. Çepeçevre sıralanmış kitap rafları, 44 yalancı mermer sütunun taşıdığı bir üst galeride devam eder. Salonun ortasında bilimlerin koruyucusu Yunan tanrıçası Athena'nın heykeli durmaktadır.

(1. bölüm, s. 14, yukarıda, kaynak: C. Seelbach)

Otuz Yıl Savaşı'nın (1618-1648) neden olduğu çöküntüden sonra kütüphane inşası ancak 18. yüzyıldan itibaren yeniden hız kazanır. Manastır ve şatolarda kendilerine yer bulan ve diğer ülkelerdeki örnekleri göz önünde bulundurularak yapılan bu gösterişli barok salon kütüphaneleri hem pratik gereksinimleri karşılıyor hem de estetik açıdan göz dolduruyordu. Kitap üretiminin artmasıyla kütüphane kataloglarının da önemi arttı.

Neredeyse Almanya'daki tüm prenslerin kütüphane kurduğu 17. ve 18. yüzyılda özellikle saray kütüphaneleri önem kazanır. En önemli koleksiyonlardan biri Braunschweig-Lüneburg düküğü'nün küçük başkenti Wolfenbüttel'de oluşmuştur. 1661'de kurulan Berlin'deki elektörlük saray kütüphanesi II. Dünya Savaşı öncesine kadar en önemli Alman kütüphanesi idi. Bugünkü adı Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı'dır.

Foto: Berlin Saray Kütüphanesi

1914 yılında *Berlin Saray Kütüphanesi* Unter den Linden caddesinde bulunan, neobarok tarzda (II. Wilhelm stili) yeni bir yapıya taşınır (mimar: Ernst von Ihne). Kraliyet Bilimler Akademisi ve üniversite kütüphanesi de buradaydı. Binanın en güzel bölümü savaşta yıkılan kubbeli okuma salonuydu. Fotoğrafta bir yan kapıyla beraber sekiz iç avludan biri görülmektedir.

(1. bölüm, s. 14, aşağıda, kaynak: C. Seelbach)

Hümanizm akımıyla beraber yazar ve ilim adamlarının mülkiyetindeki *kişisel kitaplıkların* sayısı ani bir artış gösterdi. Aydınlanma döneminde yeni kurulan en önemli üniversite Göttingen Üniversitesi'ydi (1737). Bu üniversitenin kütüphanesi araştırmalar için bir hizmet kurumu olarak tesis edildiğinden kitap seçiminde çok titiz davranılıyor ve özellikle de bilim adamlarına gerekli yeni yayınlara öncelik veriliyordu. Kitaplar sistematik olarak konularına göre sıralanmışlardı. 1694'de Halle'de ilk reform üniversitesi kuruldu ve kısa zamanda en çok öğrenciye sahip yüksek okul oldu.

Foto: Carlsberg Kütüphanesi, Bamberg

Bamberg Devlet Kütüphanesi (Bavyera), lâikleştirilen manastırların ve eski Bamberg Piskoposluk Kilisesi Vakfı'na bağlı dinî merkezlerin kitaplarıyla, kapatılan üniversite kütüphanesi dermesinin biraraya getirilmesi zorunluluğuyla 1803'de kurulmuştur. Kütüphane 1965'den beri, içinde barok odalar bulunan eski Yeni Piskoposluk Sarayı'da bulunmaktadır. Fotoğrafta, dominiken raflarıyla Carlsberg Kütüphanesi görülmektedir. 1972'de Bamberg'de yeniden bir üniversite kurulmuştur.

(1. bölüm, s. 15, kaynak: C. Seelbach)

Kitap mülkiyetinin tarihteki en geniş çaplı el değişimi 1803 yılındaki *lâikleştirme hareketiyle* olmuştur. Güney ve batı Almanya'da başgösteren bu hareketle bir anlamda, daha önce protestan prenslerin reform hareketiyle ülkenin geri kalan diğer bölgelerinde başlattıkları süreç tamamlanmış gibidir. Son tahlilde bu uygulamayla kilise mülküne kralların çıkarına olacak şekilde el koyuluyordu. Lağvedilen manastırların kitapları devlet kütüphanelerine, özellikle de saray ve üniversite kütüphanelerine devredildi.

19. yüzyıldan II. Dünya Savaşı'na

19. yüzyılın başlarına denk gelen Fransız Birinci İmparatorluk dönemi, Almanya'da çok sayıda küçük krallığın sonunu getirirken ayakta kalmaya gücü yetmeyen birçok küçük üniversitenin de kapanmasına neden oldu. Yeniden biçimlenen üniversite pazarına Prusya örnek olmuştur. Devlet bünyesindeki geniş çaplı ıslahat çalışmalarıyla birlikte yükseköğretim sistemi de yenilendi ve 19. yüzyıldaki araştırma kütüphanelerinin gelişimine damgasını vuracak olan modern ve kullanıma yönelik kütüphane fikri yerleşti.

Foto: Halle Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi (dış görünüm)

İngiltere ve Fransa'daki örnekler temel alınarak, Almanya'da da salon kütüphanelerinden depo kütüphanelerine geçilmiştir. Okuma salonu, kitap deposu ve büroların birbirinden ayrı tutulması benimsenmiştir. Bu amaca uygun inşa edilen modern *Halle Üniversite Kütüphanesi* (Saksonya-Anhalt, mimar: Ludwig von Tiedemann) bu sisteme örnek oluşturmuştu. Üst katlar tamamen, alt katlar ise kısmen depo sistemine göre düzenlenmişti. 1880 yılında tamamlanan bina 1995-1999 yılları arası anıtsal özelliği korunarak restore edilmiştir.

(1. bölüm, s. 16, yukarıda, kaynak: Halle Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi)

1871 sonrasında Alman kütüphaneciliği gene önce Prusya'dan başlayarak temelden yenilendi. O dönem bir inşaat furçası başlamıştı. Bilimin tüm alanlarındaki gelişmeler ve yeni bilim dallarının ortaya çıkması kitap sayısının günden güne artmasına neden olmuş bu da depo sistemi kullanan kütüphanelerin oluşmasını sağlamıştır. Açılış saatleri uzatılmış, ödünç verme işlemleri kolaylaştırılmıştır. Yükseköğretim kurumlarındaki kütüphanelerin kullanıcılarını diğer tüm kütüphanelerdeki kaynaklardan da faydalandırabilmek için ortak çalışma ve eşgüdüm girişimleri başlatılmıştır. Bu bağlamda „Prusya toplu kataloğu“, „Berlin katalog kartları“, „alfabetik kataloglar için yönerge“ (PI), „danışma bürosu“ ve „ödünç kitap getirtme hizmeti“ gibi oluşumlar sayılabilir.

Kitap üretiminin süratli artışı kütüphanelerin oldukça seçici bir kitap alım politikası izlemelerine yol açmış ve ilerki dönemlerde derme ağırlık noktaları oluşmasına ve kitap paylaşım hizmetiyle farklı kütüphanelerdeki eserlerden karşılıklı faydalanılmasına neden olmuştur. Kâğıt ve kitap üretimindeki teknolojik gelişmeler sayesinde (rotatifin icadı, selüloz içeren kâğıtların kullanılması) baskı adeti artmış bunun sonucu olarak da yaklaşık 1840'dan sonra fiyatların düşmesi uzun vadede kütüphaneleri etkilemiştir.

Foto: Halle Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi (iç görünüm)

Bugünkü *Halle Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi*'nin (Sachsen-Anhalt) depo bölümü, mekânda serbest duran dökme demir taşıyıcılar üzerine yerleştirilmiş yine dökme demirden dört ara katlı bir konstrüksiyon ve ahşap rafların kombinasyonundan oluşmaktadır. Katlar arasındaki izgaralar cam çatıdan gelen ışığın yayılmasını sağlar.

(1. bölüm, s. 16, aşağıda, kaynak: Halle Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi)

19. yüzyılın ortalarından itibaren akademik disiplinlerin giderek daha fazla ayrılaşmasıyla, zamanla *merkez kütüphanenin yanında enstitü kütüphanelerine* dönüşecek olan başvuru kaynakları bölümleri oluşmaya başlamıştır. Bilimdeki uzmanlaşma ve yayın sayısının artması yükseköğretim dahilinde yeni bir kütüphane türünün, *konu kütüphanelerinin* kurulmasını sağlamıştır. Kütüphanelerin kendilerini, az ya da çok, tüm alanları kapsayan genel koleksiyonlar olarak gördükleri zamanlar sona ermişti. Tekniğin gelecek vaadeden alanları için 19. yüzyılda özel yükseköğretim kurumları ve bunların bünyelerinde ihtisas kütüphaneleri kurulmuştu (Aachen,

Charlottenburg, Dresden, Karlsruhe). Devletin yanısıra firmalar, dernekler ve birlikler de toplumsal ve ekonomik yaşamın neredeyse tüm alanlarında uzmanlaşmış kısmen önemli koleksiyonlar oluşturmuşlardır.

1918/1919'daki devrimle prenslerin özel mal varlıkları devlet mülkiyetine geçmiş, bu da *saray kütüphanelerinin* veya eskiden saray kütüphanesi olan birçok *eyalet kütüphanesinin* tarihteki gelişiminde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Elbetteki monarşik dönemde de saray kütüphaneleri bilimle ilgilenen kesimin kullanıma büyük ölçüde açılmıştı. Ancak bunların çoğu artan kitap üretimini izleyememiş ve gelişimleri durmuştu.

Foto: Berlin Reichstag kütüphane salonu

Ne yayıncıların kitap bağışlarıyla kurulan Frankfurt Paul Kilisesi'ndeki Alman Ulusal Meclisi 1848/49 Kütüphanesi'nden, ne de 1872'de kurulan Reichstag (eski Alman Yasama Meclisi) Kütüphanesi'nden bir Alman Milli Kütüphanesi oluşabilmiştir. Fotoğrafta, *Berlin Reichstag kütüphane salonu* 1895'deki haliyle görülmektedir (mimar: Paul Wallot). Reichstag Kütüphanesi'nin mekânı ve dermesi II. Dünya Savaşı'nda yok olmuştur.

(1. bölüm, s. 17, yukarıda, kaynak: Prusya Kültür Varlığı Resim Arşivi, Berlin)

Fransız İhtilâli'nden sonra birçok Avrupa ülkesinde kendini kabul ettiren *milli kütüphane* fikri ne 1848'de ne de 1871'de Bismarck İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra ilgi gördü. 1912 yılında Leipzig'de Alman Yayıncılar Birliği tarafından kurulan *Alman Kitaplığı* özel bir girişimdi. Ama bu şekilde en azından 1913'den itibaren tüm basılı Almanca eserlerin eksiksiz toplandığı ve Alman Milli Bibliyografyası'na alındığı bir merkez oluştu.

Foto: Alman Kitaplığı

Alman İmparatorluğu'nun kitapçılık ve yayıncılık merkezi Leipzig şehri belediyesi, Saksonya Krallığı ve Leipzig Alman Kitapçılar Birliği 1912 yılında *Alman Kitaplığı*'ni kurdular. Erken dönem İtalyan rönesansını çağrıştıran bir üslup ve Jugendstil tarzı unsurlar, Deutscher Platz meydanında bulunan ve 1916'da kullanıma açılan binanın iç ve dış mimarisini belirler (tasarım: Oskar Pusch).

(1. bölüm, s. 17, aşağıda, kaynak: C. Seelbach)

Yüksek burjuvanın eğitici yayınlar, inceleme kitapları ve hoşça vakit geçiren literatür talebini karşılayan ve halk kütüphaneciliğinin öncüleri niteliğindeki bazı oluşumlar (dergilerin para karşılığı ödünç verimi, okuma toplulukları ve *ödünç kitap veren ticari kütüphaneler*) 18. yüzyılın ikinci yarısında kendilerine yer edinmişti. 1828'de Saksonya Großenhain'da açılan bir okul kütüphanesine kısa bir süre sonra belediye tarafından eğitim teşvik görevi verilir. Bu kütüphane bugün Almanya'nın halka açık ilk şehir kütüphanesi sayılmaktadır.

Halk aydınlanması düşüncesinden yola çıkılarak, liberal dernekler, kiliseler ve işçi hareketinin girişimleriyle 19. yüzyılın ortalarından itibaren Almanya'da ard arda kütüphaneler kurulmuştu. Birçok şehirde *halk kitaplıkları* oluştu. Ancak herkese açık bir kütüphane fikrinin yerleşmesi ve akabinde birçok yerde şehir kütüphaneleriyle halk kitaplıklarının *birlik kitaplığı* adı altında birleştirilmesi Amerikan public library'lerin etkisiyle olmuştur. Freiburg, Charlottenburg (Berlin), Essen ve Hamburg (Hamburg Halk Kitap Salonları - HÖB) gibi şehirlerin öncülüğündeki "kitap salonları hareketi"ne karşılık 20. yüzyılın başında, „hizmet türü tartışması“ çerçevesinde, karşıt bir hareket başlamıştır. Bu karşıt hareket, okuyucuyu yönlendirme ve aydınlatmayı hedef

aldığından, birlik kitaplıklarında görülen serbest erişim yerine, danışma hizmetine ağırlık veriyordu.

Foto: Hansa Şehri Lübeck Kütüphanesi

Hansa Şehri Lübeck Kütüphanesi (Schleswig-Holstein; bünyesinde bir halk kütüphanesi de barındıran bir araştırma kütüphanesidir) hem ortaçağdan, hem 19. ve 20. yüzyıldan kalma birden fazla binaya sahiptir. Eski Fransiskan manastırı mekânlarına bitişik, 1877'den kalma neogotik kütüphane salonu yapı tarzı olarak ortaçağ dönemini örnek almıştır.

(1. bölüm, s. 18, kaynak: J. Fligge, Lübeck)

Weimar Cumhuriyeti döneminde (1919-1933) o zamana değin çeşitli derneklerin finanse ettiği *halk kitaplıkları*, olumsuz ekonomik gelişmelerden dolayı derneklerin artık destek verememesi yüzünden yerel yönetimlere devredilmeye başlandı. 1933'den sonra ise halk kütüphaneciliği – araştırma kütüphaneciliğine kıyasla daha büyük oranda – nasyonal sosyalizmin kontrolü ve yönetimi altına girdi.

Nasyonal sosyalist dönem (1933-1945) düşünce özgürlüğünü baskı altına almış ve kamu yaşamının tüm diğer alanlarında olduğu gibi edebiyat, sanat ve kültürde de özgürlüğün sonunu getirmişti. Mayıs 1933'deki kitap yakımı, sansürün uygulamaya konması ve çok sayıda aydının sürgüne kaçması Nazi rejiminin sınırsız iktidar talebini en iyi betimleyen olgulardır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmekte olan kilise halk kütüphaneciliği de ağır baskılara maruz kalmıştı. Katolik kilisesi kütüphaneleri Borromäus Derneği (BV) ve St. Michael Birliği, protestan kilisesi kütüphaneleri ise ağırlıklı olarak Innere Mission isimli birlik tarafından destekleniyordu.

Doğu ve Batı Almanya'dan birleşmiş Almanya'ya

II. Dünya Savaşı sadece kütüphane dermelerine ve binalarına büyük zararlar vermemiş, sonuçlarından biri olan Almanya'nın ikiye bölünmesiyle de kütüphanecilik alanında radikal değişikliklere neden olmuştur. Savaş esnasında güvenli bir yere götürülen Prusya Devlet Kütüphanesi'nin koleksiyonu kısmen Berlin'e geri dönmekle beraber ikiye bölünmüş ve ancak yaklaşık yarım yüzyıl sonra yeniden birleştirilebilmiştir. Leipzig'deki Alman Kitaplığı'na koşut olarak Batı Almanya'da yine Yayıncılar Birliği'nin girişimiyle Alman yazılı eserler üretimini derleyen bir kuruluş ve milli bibliyografik merkez olarak Frankfurt am Main'da *Alman Kütüphanesi* kurulmuştur.

1960'lı yıllardan itibaren yüksekokul kütüphaneciliğinde o dönem başgösteren kültür atılımıyla beraber hararetli bir canlanma kaydedilir. Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yeni üniversiteler kurulmakta, mevcut üniversiteler genişletilmekte, yeni yüksekokul türleri (entegre yüksekokullar, meslek yüksekokulları) ortaya çıkmakta ve teknik yüksekokullar üniversitelere dönüştürülmektedir. Bilim ve AR-GE alanlarının kapsamının genişlemesi ve ayrılaşmanın sonuçları arasında şunlar sayılabilir: Uygulamalı bilimler için (teknik, ekonomi, tıp ve tarım) *merkezî konu kütüphaneleri* ve benzer başka konu kütüphanelerinin kurulması, kütüphaneciliğin Alman Araştırma Birliği (DFG) tarafından özellikle yayın sağlamada işbirliği konusunda desteklenmesi (özel dermeler planı), sistematik dizimde çok sayıda kitap içeren açık raf sistemli yeni yüksekokul kütüphanelerinin inşası, ders kitabı dermeleri ve enformasyon ve bilgi-belge alanında etkinlik gösteren merkezlerin oluşturulması, kütüphane iş akışının otomasyonu ve tüm kütüphane işlevlerinin ağa bağlanması.

Halk kütüphaneciliği 1945'den sonra, zamanla, danışma masasında verilen öğretici/eğitici hizmet anlayışından sıyrıldı ve açık raf sistemiyle hizmet vermeye başladı. Önceleri edebiyat ağırlıklı olan dermelerde öğrenim, meslek ve hobi kitaplarının sayısı yazınsal eserleri geride

bırakarak arttı. İnceleme-araştırma kitapları yanında bilimsel yayınlar da satın alınmaya başlandı ve koleksiyonlar kitap dışı kaynaklarla zenginleştirildi. Belli kullanıcı gruplarına, özellikle *halk kütüphaneleri* için önemli bir hedef kitle oluşturan çocuk ve gençlere yönelik özel bölümler oluşturuldu. Büyük şehirlerde, merkez kütüphane, şubeleri ve gezici kütüphanelerden oluşan bir sistemle kaynak sağlama görevi yerine getirildi.

Halk kütüphaneciliğinde de bazı ortak çalışma biçimleri geliştirildi ancak bunlar o dönemde araştırma kütüphaneciliği için tipik olan kapsam ve yoğunluğa ulaşamadı. Kaynak paylaşım hizmetiyle birlikte bu iki farklı kütüphane türü arasındaki işbirliği arttı. *Kütüphane Planı '73*'den sonra bu iki tür bir bütün olarak algılanmaya başlandıysa da aralarındaki işbirliğinin yoğunlaşması zaman almıştır.

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde (DDR, 1949-1990) hem Berlin Devlet Kütüphanesi hem de Leipzig Alman Kitaplığı merkezî işlevlerini sürdürmeye devam etmişti. 1952'de federal yapının iptalinden sonra halen varolan bölgesel kütüphaneler, isimleri değiştirilerek daha küçük yönetim birimlerine bağlı *genel araştırma kütüphanelerine* dönüştürüldüler. Sadece Dresden'deki Saksonya Eyalet Kütüphanesi eski adını koruyabildi. Şehir ve ilçelerdeki halk kitaplıkları *genel devlet kütüphaneleri* adını aldı. 1990'da iki devlet yeniden birleştiğinde eski üniversite kütüphanelerinin (Berlin, Greifswald, Halle, Jena, Leipzig, Rostock) yanısıra, aralarında çok sayıda yeni kurulmuşları da olan, 50'nin üzerinde yüksek okul, meslek ve mühendislik okulu kütüphanesi vardı.

Foto: Potsdam Şehir ve Eyalet Kütüphanesi

Eski bir genel araştırma kütüphanesi olan *Potsdam Şehir ve Eyalet Kütüphanesi*'nin (Brandenburg) danışma bölümünün arkasında 80'li yıllardan kalma bir duvar resmi bulunmaktadır. İki Almanya'nın birleşmesinden hemen sonra modernize edilen Potsdam kütüphane sisteminin *merkez kütüphanesi*, Doğu Alman iç mimarisinden Batı Alman kütüphane standartlarına geçişin bir örneğini yansıtmaktadır. Bir sanat ve müzik kütüphanesi vardır; Brandenburg Kitaplığı ve Gottfried Benn Koleksiyonu özel dermeleridir.

(1. bölüm, s. 19, Foto: C. Seelbach)

Doğu Almanya'da bilimsel yayınların sağlanmasında Bilimler Akademisi'ne bağlı araştırma enstitüleri kütüphaneleriyle merkezî konu kütüphanelerinin katkıları büyüktü. Devletin hedefi sadece şehirlerde asli vazifeyle yönetilen kütüphanelerin varlıklarını sürdürmelerini sağlamak değil, her belediye sınırı dahilinde bir halk kütüphanesi açarak tüm ülke yüzeyini bir kütüphane ağıyla donatmaktı. 1980'li yılların sonuna kadar 600'ün üzerinde „taşra merkez kütüphanesi“ açıldı. Çocuk ve gençleri okumaya teşvik ve boş zamanları okuyarak anlamlı bir şekilde değerlendirme konusunda küçümsenmeyecek katkıları olmuştu.

İki Almanya'nın birleşmesi doğudaki beş eyalet ve Berlin'deki kütüphanecilik için kökten bir yapısal değişim, hatta bazı açılardan yeni bir başlangıç anlamına geliyor, üstelik batıdaki eyaletleri de etkilemeden geçmiyordu. 40 yılı aşkın bir ayrılık döneminden sonra batı ve doğu Alman kütüphaneciliği yeniden bütünleşiyor bu da en belirgin ifadesini kütüphanelerin birleştirilmesinde buluyordu. Mekân olarak iki (hatta üç) farklı yerde bulunan bu kütüphaneler, *Alman Milli Kütüphanesi* (Frankfurt am Main, Leipzig ve Berlin'de binaları bulunan kütüphanenin 1990'dan 2006 yılı ortasına kadar adı Alman Kütüphanesi idi), *Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı* ve *Berlin Merkez ve Eyalet Kütüphanesi*'dir.

Foto: Mercator ve Hondius'un dünya haritası

Berlin Devlet Kütüphanesi'nin bugünkü 2. binası, diğer adıyla Unter den Linden Kütüphanesi, birkaç yıldan beri süren çalışmalarla bütünüyle yenilenmektedir. Tarihî kaynaklara ve özel dermelere sahiptir. Dünyanın en büyük harita koleksiyonlarından biri burdadır. Fotoğrafta Mercator ve Hondius'un 1633'de Amsterdam'da basılmış dünya haritası görülmekte: "Tüm ülke ve bölgeleriyle dünyayı resmeden bir atlas".

(1. bölüm, s. 20, kaynak: Berlin Devlet Kütüphanesi)

1990'dan sonra hem halk hem araştırma kütüphaneciliğinde Doğu Almanya'nın noksanları tamamlanmaya çalışıldı. Bunlar en başta kütüphane binalarının durumu, dermelerin bileşimi ve teknik donanımına ilişkindi.

1990-2007 yılları arasında çok sayıda kütüphane binası esaslı bir şekilde yenilendi ve kısmen genişletildi (Leipzig Üniversite Kütüphanesi, Halle'daki Francke Vakıfları'nın Merkez Kütüphanesi, Halle Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi). Bazılarıysa ciddi bir onarımı (Berlin Devlet Kütüphanesi'nin „Haus Unter den Linden“ isimli binası) ya da mekân sorunlarına çözüm bulunmasını bekliyor (Berlin Humboldt Üniversitesi Kütüphanesi). Bazı şehirlerde ise yeni binalar inşa edildi (Erfurt, Frankfurt/Oder ve Greifswald üniversite kütüphaneleri, Thüringen Eyaleti'ndeki Jena Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi, Saksonya Eyalet Kütüphanesi/Dresden Devlet ve Üniversite Kütüphanesi, Cottbus ve Weimar'daki üniversite kütüphaneleri, Fürstenwalde Meslek Yüksekokulu Kütüphanesi ve Schwerin'deki Mecklenburg-Vorpommern Eyalet Kütüphanesi). Weimar'daki Herzogin Anna Amalia Kütüphanesi büyük oranda genişletildi; 2004'de tarihi binada çıkan yıkıcı yangın o dönemki restorasyon çalışmalarına ağır bir darbe vurmuştu. Ayrıca Doğu Almanya zamanında mekânları dar ve donanımları yetersiz olan birçok halk kütüphanesi şehir merkezlerindeki tarihî binalarda yeni meskenlerini edindi (örneğin Annaberg-Buchholz, Brandenburg, Eisenach, Fürstenwalde, Guben, Schkeuditz şehir kütüphaneleri gibi).

Doğu Almanya'nın siyasi-ideolojik yönelimi kütüphane dermelerine de yansımıştı. Birleşmeden sonra bu kaynakların çoğunun önemi kalmadı. Diğer taraftan birçok alan için gerekli temel monografılar ve dergiler eksikti. Bazı yazınsal eserler ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde resmî olarak istenmeyen yazarların kitapları yoktu. Birleşmeden kısa bir süre sonra dermelerinin eksikliklerini tamamlamaları için araştırma kütüphanelerine çeşitli programlardan kaynak aktarılırken, halk kütüphaneleri yerel finans sağlayıcılarının mütevazî bütçeleriyle yetinmek zorunda kaldı.

Doğu Alman kütüphanelerini en kısa zamanda çağın teknik düzeyine çıkarmak, o zamana dek hiçbir yerde bulunmayan ve okuyucuların kendilerinin kullanabileceği fotokopi makineleri almak, verileri elektronik ortama aktarmak ve kütüphaneye özgü işlerle diğer işlerin akışını otomasyona bağlamak gerekiyordu. Bu kütüphanelerin, örneğin bölgesel ağlara veya bölgelerüstü kütüphanecilik girişimlerine (sürelî yayınlar toplu kataloğu) katılımı ancak bu zorunlulukların yerine getirilmesinden sonra mümkündü. Doğudaki kütüphanelerin Alman kütüphaneciliğiyle bütünleşmesi kaynak paylaşım hizmetiyle birlikte 1990'daki birleşmeden hemen sonra başlar. Bunu, Alman Araştırma Birliği'nin çeşitli kütüphane programlarına (dermede belli bir alana ağırlık verilmesi gibi) ve başka projelere olan katılımlar izler.

Birçok araştırma kütüphanesi farklı bir şekilde biçimlendirilerek yeniden yapılandırılmış ve kısmen de yeniden adlandırılmıştır. Erfurt, Frankfurt/Oder, Magdeburg ve Potsdam'da yukarıda da adı geçen eski üniversitelerin yanısıra hem tamamen yeni üniversiteler açılmış hem de eskiden varolan ancak bir dönem etkinlik göstermeyen üniversitelere yeniden hayat verilmiştir. Doğu Almanya'da olmayan meslek yüksekokulları 1991'den sonra kurulmaya başlanmıştır. Hem Berlin hem de Leipzig'deki Bilimler Akademisi kütüphane ve arşivleriyle beraber yeniden tesis edilmiştir. Batıdaki örneklerinin donanımları çok daha iyi olduğundan Doğu Alman merkezi

konu kütüphaneleri işlevini yitirmiştir. Aynı durum birçok resmî dairenin kütüphanesi için de geçerliydi. Genel araştırma kütüphaneleri ortadan kaldırıldıktan sonra eyalet kütüphaneleri bağlı oldukları yerel şehir kütüphanelerinden ayrılmış ve 1990'da yeniden eyalet olan bölgeler için bölgesel işlevlerini üstlenmeye başlamışlardır. Eyalet kütüphanesi olmayan eyaletlerdeyse bölgesel görevleri üniversite kütüphaneleri üstlenmiş ve bu çift işlevlerini adlarına (hem şehri hem eyaleti belirterek) yansıtmışlardır (Halle/Saksonya-Anhalt, Jena/Thüringen). Dresden'deki Saksonya Eyalet Kütüphanesi 1996'da Teknik Üniversite Kütüphanesi'yle birleştirilmiş, 2002'de de yeni bir ortak mekâna taşınarak bütünleştirilmiştir.

Foto: Leipzig Üniversite Kütüphanesi

Leipzig Üniversite Kütüphanesi (Sachsen) on yıl süren restorasyon çalışmalarından sonra 2002'de yeniden kullanıma açıldı. 1891'de neorönesans tarzda inşa edilen Bibliotheca Albertina (mimar: Arwed Rossbach) İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru bombardımanda üçte iki oranında zarar görmüş ve bunu izleyen yıllarda kaderine terk edilmişti. İç avluların çatılarla kapanmasıyla yeni okuma salonları oluşturulmuştur. Yeniden yapılandırılmış tarihî okuma salonu da dahil olmak üzere, 700 kişilik çalışma alanı ve açık raf sistemindeki 400.000 kaynak kullanıcılar için hazır tutulmaktadır.

(1. bölüm, s. 21, kaynak: Ahrend-Mauser firması)

Eski Doğu Alman eyaletlerinde 1990'dan sonra yerel yönetimlerin finansmanı ile yetinmek zorunda kalan şehir kütüphaneleri, kamu bütçesindeki açıklar nedeniyle araştırma kütüphanelerine oranla daha ağır bir krize sürüklendiler. Özellikle taşradaki küçük kütüphaneler ve yaklaşık 3.000 asli ve tali görevlilerce yönetilen sendika kütüphanesi (işletme kitaplıkları) kapandı. Federasyonun finansmanındaki çok sayıdaki gezici kütüphaneye kırsal bölgelere birkaç yıl boyunca verilen hizmet bir ölçüde bu eksikliği dengeledi. Resmî dairelerde ve işletmelerde olduğu gibi kütüphanelerde de çok sayıda eleman tasfiye edildi. „Farklı“ kitaplara ve kitap dışı yeni kaynaklara olan talep başlangıçta ancak güçlüklerle karşılanabiliyordu. O dönem Doğu'daki eyaletlerde bilinmeyen *Devlet Kütüphane Danışma Birimleri* kurularak ilerleyen yıllarda halk kütüphanelerinin belli esaslar dahilinde yeniden düzenlenmesi sağlandı ve iki ülkeye özgü meslekî ölçütlerin birbirine yaklaştırılmasına yönelik birçok yeni fikir geliştirildi. Ancak Eğitim ve Kültür Bakanlıkları'nın 1998'den itibaren bu danışma birimlerini kapatma girişimleri bu zaman zarfında gerçekleştirilmiş birçok başarılı çalışmanın sorgulanmasına neden oluyor.

Doğu ve Batı Alman kütüphaneciliğinin bütünleşmesinde Berlin'deki *Alman Kütüphane Enstitüsü'nün* (DBI) büyük katkısı vardır. Bu enstitü 1978'de yasal olarak kurulmuş ve iki Almanya'nın birleşmesinden sonra genişletilmişti. Kurumun hedefi, bölgelerüstü ve her kütüphane türünü kapsayan uygulamaya yönelik araştırma-geliştirme çalışmaları yürütmek ve kütüphaneler için çeşitli hizmetler sunmaktı. Federasyonun ve eyaletlerin ortaklaşa finanse ettiği enstitü, Bilim Konseyi'nin tavsiyesi üzerine yasal olarak 2000'de feshedildi; kurum 2002'de çalışmalarını tümüyle durdurdu. Böylece Alman kütüphaneciliği devlete bağlı merkezî tek altyapı kuruluşunu yitirmiş oldu. O zamana kadar bu enstitünün yerine getirdiği bazı görevler, örneğin süreli yayınlar toplu kataloğu sistem yönetimi ya da „Bibliotheksdienst“ (=Kütüphanecilik Hizmeti) dergisinin çıkarılması başka kuruluşlarca üstlenildi ancak diğer hizmetler tamamen sonlandırıldı.

Alman kütüphaneciliği için yeni bir hizmet merkezi kurmak üzere yapılan girişimler şimdiye kadar sonuçsuz kaldıysa da Kültür Bakanları Daimi Konferansı'nca DBV'ye kütüphaneler için bir uzmanlık ağı kurması görevinin verilmesi sağlanmıştır. Eyaletler tarafından ortaklaşa finanse edilen „Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı“ (KNB) 2004 yılından beri bir dizi bölgelerüstü görevi merkez dışı bir organizasyonla koordine etmektedir. KNB, federasyon ve eyaletler bazında planlama ve karar verme süreçlerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca uluslararası alanda kütüphanelerin rolünün güçlenmesi ve uluslararası ilişkilerin gelişmesini sağlamakla

yükümlüdür. KNB tarafından hazırlanan „Bibliotheksportal.de“ 2006 sonbaharından beri Alman kütüphanecilik sektörünün tüm alanlarına yönelik başlıca bilgi ve verileri kamuyla paylaşmaktadır.

Foto: Erfurt/Gotha Üniversite ve Araştırma Kütüphanesi (Thüringen)

Erfurt Üniversitesi en yeni Alman üniversitesi olmakla birlikte geç ortaçağa dek uzanan bir geleneğe sahiptir. 1392 yılında bugün Almanya Federal Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan bölgede üçüncü üniversite olarak eğitim vermeye başlamış, 1816'da kapatılmış, 1994'de yeniden kurulmuştur. Ağırlıklı olarak tinsel bilimlerde eğitim veren üniversitenin kaynak gereksinimini karşılamak üzere *Erfurt/Gotha Üniversite ve Araştırma Kütüphanesi (Thüringen)* 2000 yılında, o dönem kurulmakta olan kampüsün merkezinde yeni bir binada hizmet vermeye başlamıştır (Koch, Vogt ve Zschornack Mimarlık Bürosu). Yak. 15.000 m²lik kullanım alanına sahiptir. Açık raflarda yak. 700.000 cilt, depoda 240.000 cilt bulunur. 4.000 öğrenci için 360 okuma ve çalışma alanı vardır.

(1. bölüm, s. 22, kaynak: S. Müller-Naumann)

2 EĞİTİM VE KÜLTÜR

Almanya Federal Cumhuriyeti'nin siyasi ve idari yapısı

Almanya'nın siyasi ve idari yapısıyla okul ve yükseköğretim sistemi hakkında bilgi sahibi olmak, Alman kütüphaneciliğinin yapı ve organizasyonunu anlamak için gerekli bir önkoşuldur.

II. Dünya Savaşı'ndan dört yıl sonra Mayıs 1949'da demokratik-parlamente temelde federal bir devlet olarak kurulan Almanya Federal Cumhuriyeti, 3 Ekim 1990'da iki Almanya'nın birleşmesiyle toplam 16 eyaletten oluşur: Bunlar bölgesel devletler olan Baden-Württemberg, Bavyera, Brandenburg, Hessen, Mecklenburg-Vorpommern, Aşağı Saksonya, Kuzey Ren-Vestfalya, Rheinland-Pfalz, Saarland, Saksonya, Saksonya-Anhalt, Schleswig-Holstein, Thüringen ve şehir devletleri olan Berlin, Bremen ve Hamburg'dur. Almanya'nın başkenti Berlin'dir.

Harita: Başkentleri ve armalarıyla Almanya Federal Cumhuriyeti'nin 16 eyaleti

Baden-Württemberg – Stuttgart
Bavyera – Münih
Berlin – Berlin
Brandenburg – Potsdam
Bremen – Bremen
Hamburg – Hamburg
Hessen – Wiesbaden
Mecklenburg-Vorpommern – Schwerin
Aşağı Saksonya – Hannover
Kuzey Ren-Vestfalya – Düsseldorf
Rheinland-Pfalz – Mainz
Saarland – Saarbrücken
Saksonya – Dresden
Saksonya-Anhalt – Magdeburg
Schleswig-Holstein – Kiel
Thüringen – Erfurt

(2. bölüm, s. 23)

Bazı sayısal veriler (31.12.2005 itibariyle. Kaynak: İstatistik Yıllığı 2006)	
İkâmet eden nüfus	82,438 milyon
Yabancıların oranı	% 8,8
Yüzölçümü	357.045 km ²
Şehir ve belediye sayısı	12.446
Kişi başına düşen gayri safi milli hasıla	27.350 Avro
İşsizlik oranı (1.12.2006 itibariyle)	% 9,6
Çalışan nüfus	36,567 milyon
Kamu çalışanı sayısı	4,67 milyon
Kamusal oluşumlarca (federasyon, eyaletler, belediyeler) elde edilen gelir	636 milyar Avro
Kamusal oluşumların (federasyon, eyaletler, belediyeler) eğitim, bilim ve kültür harcamaları	92,2 milyar Avro
Eğitim, bilim ve kültür için yapılan toplam harcamanın gayri safi yurtiçi hasılaya oranı	% 4,1

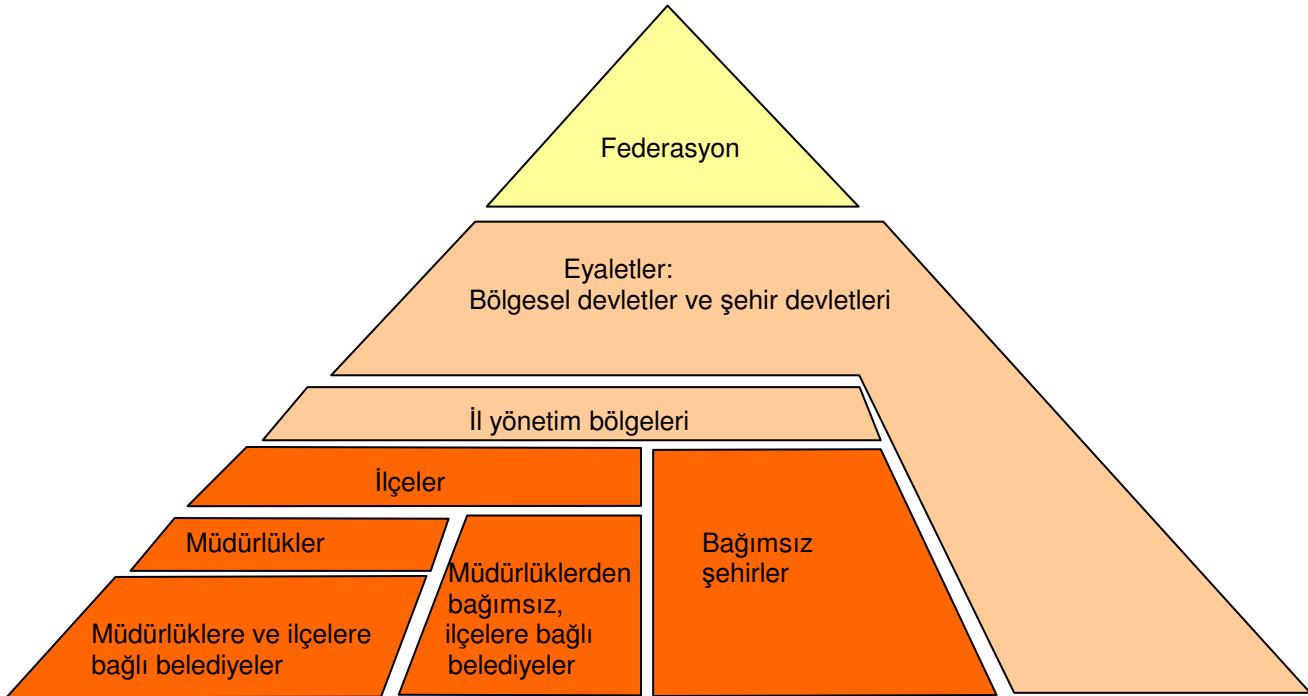
Alman anayasasını oluşturan temel kararlar “Temel Yasa”da belirtilmiştir. Federal devlet ilkesi, resmî görevlerin eyalet ve yerel yönetimler düzeyine kaydırılmasına olanak tanıdığından bölgesel farklılıkların daha fazla dikkate alınmasını sağlar.

Kuvvetler ayrılığına göre devlet ve eyaletlerdeki anayasal organlar:

- Parlamentolar (federal meclis, eyalet meclisleri)
- Federal cumhurbaşkanı, federal hükümet, eyalet hükümetleri
- Federal mahkemeler ve eyalet mahkemeleri

Almanya Federal Cumhuriyeti'nin parlamenter sistemi iki temsilci öngörür: Doğrudan seçimle işbaşına gelen ve yaklaşık 600 milletvekiliyle halkın temsilcisi olan “federal meclis” ve 16 eyalet hükümetince seçilen ve eyaletleri temsil eden “federal konsey”. Federal konsey özellikle eyaletlerin temel çıkarlarını ilgilendiren yasalarda etkinlik gösterir. Alman politikasının ana hatlarını ve federal bakanları “federal başbakan” belirler. Devletin başkanı “federal cumhurbaşkanı”dır; doğrudan halk tarafından değil, “federal asamble” tarafından seçilir. Asamble, federal meclisteki milletvekillerinden ve eyalet meclisleri tarafından seçilen milletvekili sayısına eşit sayıda delegeden oluşur.

Temel Yasa'ya göre devlet ve idari teşkilat aşağıdan yukarıya doğru yani yerel yönetimlerin eyaletleri, eyaletlerin de federasyonu oluşturacağı şekilde kurulmuştur. Yasama görevi bölgesel konularda eyaletlerin, tüm devleti ilgilendiren konularda ise federasyonun sorumluluk alanına girer. Doğu ve Batı Almanya arasında 31 Ağustos 1990'da imzalanan ve kütüphanecilik açısından da önem taşıyan anayasal düzlemdeki Birleşme Antlaşması Temel Yasa'ya eklenmiştir. Temel Yasa 2006'da geniş çaplı bir federal reformla değişikliğe uğramıştır. İdari etkinlikler daha ziyade yerel yönetimler ve eyaletler tarafından yerine getirilir. Yargı hakkı öncelikle eyaletlere (yani eyalet mahkemelerine) verilmiştir. Buna karşılık yüksek mahkemeler federasyonun kurumlarıdır. En yüksek mahkeme Karlsruhe'daki Federal Anayasa Mahkemesi'dir. Yerel yönetimlerin, eyaletlerin ve federasyonun devlet otoritesini uygulama hakları vardır ve her eyaletin kendi anayasası mevcuttur. Mali gelirlerini paylarına düşen vergilerden sağlarlar.

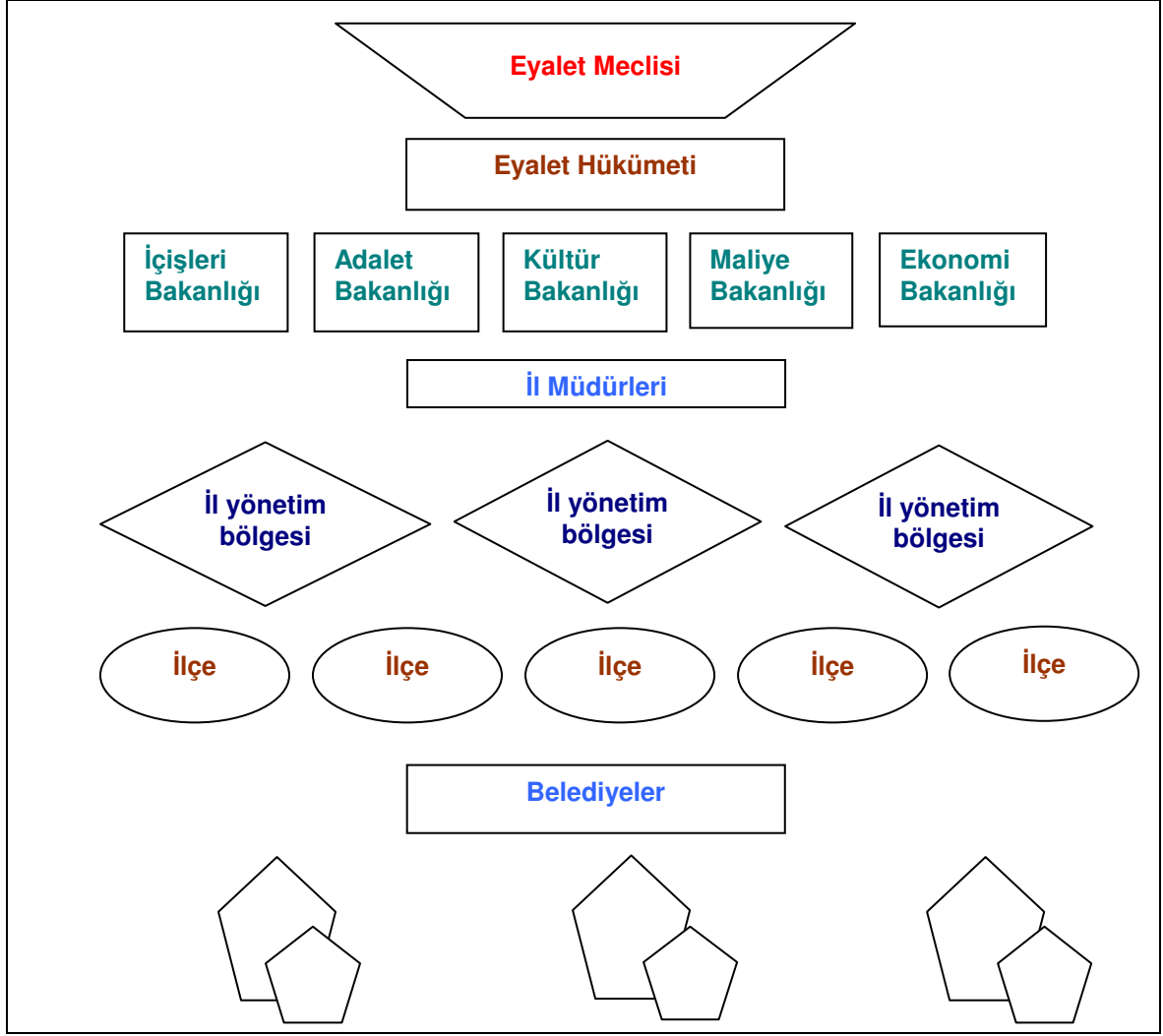
Piramit şemada devletin federal, üç bölümlü yapısı ve siyasi idaresi görülmektedir.

Bilim, sanat, eğitim-öğretim ve okulları içine alan tüm kültür işleri büyük ölçüde eyaletlerin yetki alanına girer. Bu „kültürel egemenlik”te şehir ve diğer yerleşim birimleri belediyelerinin de söz hakkı vardır. Bunlar, bağlı buldukları eyaletin yerel yönetim tüzüğü hükümleri çerçevesinde kendi yetkilerini kullanabilirler (yerel kültür özerkliği). Almanya’da bir „kütüphane yasası“ yoktur ancak DBV’nin bazı eyalet birlikleri eyalet bazında kütüphane yasaları çıkartmaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Bir kültür bakanlığı da yoktur. Buna karşın federasyon 1998’den sonra, geriye kalan merkezî kültür işlerini “Federal Hükümetin Yayınlar ve Kültür İşleri Sorumlusu” (BKM) sıfatıyla bir devlet bakanlığı bünyesinde toplamıştır. Makam görevlisi aynı zamanda yurtdışı için federal hükümetin kültür işleri temsilcisidir.

Temel Yasa’da 1.9.2006 itibariyle yürürlüğe giren değişiklikler (federal reform) yasamada federasyon ve eyaletler arasındaki görev dağılımını yeniden düzenledi. Federasyonun kültür işlerinde zaten az olan yetkisi neredeyse tamamen elinden alındı, eğitim konusundaki yetkisi de büyük oranda kısıtlandı. Gene de “yaşam boyu öğrenim” hükümetin sorumluluğunda kaldı ancak bundan böyle ülke geneli için kültürel gelişim projelerinin finansmanı mümkün olmayacak.

Eğitim, bilim ve araştırma alanlarında etkinlik gösteren bazı kurumlar ülke genelinde hâlâ önem taşıdığından, federasyon, kolektif görevler üstlenmiş bu oluşumları belli sınırlar dahilinde teşvik ve finanse etmeyi sürdürebilmektedir. Bu kolektif görevler özellikle yeni yüksekokulların açılması, var olanların genişletilmesi ve “araştırma teşvik çerçeve anlaşması”yla (Gottfried Wilhelm Leibniz Bilim Topluluğu – WGL) ilgilidir. Federasyon ve eyaletlerin bazı kurumları ve yapılan bazı sözleşmeler kütüphanecilik açısından da önem taşır: Eğitim ve Araştırma Federal Bakanlığı (BMBF) diğerlerinin yanı sıra Alman Araştırma Birliği’ni (DFG), Enformasyon ve Dokümantasyon Programı (IuD-Programm) gibi birçok veritabanı ve örnek projeleri, sayısal kütüphanelerin kurulmasını, uzmanlık bilgisi merkezlerinin gelişimini teşvik etmektedir.

Bir eyaletin idari yapı örneği ¹

Eyaletler, anayasada yapılan 2006 yılı değişikliklerini kültür ve eğitim özerkliklerinin güçlenmesi olarak görüyorlarsa da birçok muhalif ses, gidişatın politik açıdan daha fazla dağılmaya neden olacağını söylüyor. Ayrıca kültür ve eğitim için ayrılan kaynakların hissedilir oranda azalması ve birçok standartın birbirinden uzaklaşması, ihtiyaç duyulan ve her yerde geçerli olacak düzenlemelerin zararına olacağı şeklinde yorumlanıyor.

Eyaletlerde yasa çıkarma eyalet meclislerinin görevidir. Bölgesel eyaletlerde bunlara „Landtag“, şehir eyaletlerinde ise „Abgeordnetenhaus“ veya „Bürgerschaft“ denir. Eyaletlerin siyasi yönetimi ve idaresi eyalet hükümetleri tarafından yapılır. Bunların başında bir başbakan ya da bir idari başkan vardır. 8-10 kişiden oluşan kabineler (senatolar) dahilindeki kültür bakanlıkları ya da bilim bakanlıkları genelde o eyaletin halk ve araştırma kütüphanelerinden sorumludur. Büyük eyaletlerde ya eyaletin belli bir bölgesinden sorumlu ya da belli bir görevi üstlenmiş (örneğin il yönetim bölgesi) idari sorumluluğu olan orta kademe yönetim birimleri vardır (il bölge yönetimi, il müdürleri, denetleme, yapı ve onay müdürlükleri gibi). Bu orta kademe birimlerin başlıca görevlerinden biri belediyelerin resmî denetimini yapmaktır (yerel yönetim denetimi).

¹ İl yönetim bölgeleri (*Bezirksregierung*), eyalete bağlı idari birimlerdir. İlçeler ve bağımsız şehirler (*Landkreise* (ya da sadece *Kreise*) und *kreisfreie Städte*), hem eyalete bağlı idari birimler, hem yerel yönetim birimleridir (yani özerk belediyelerdir). En küçük yerel yönetim birimleri olan belediyeler (*Gemeinde*) özerktirler. Bu belediyeleri aşan görevler, bağlı oldukları ilçelerin belediyeleri tarafından üstlenilir. - ÇN

Eyaletlerin çoğu tarafından kurulan veya desteklenen devlet danışma birimleri kütüphaneciliğe yönelik çalışmalar yürütür ve etki alanı daha ziyade il yönetim bölgesi dahilindedir. İl yönetim bölgelerinin feshedildiği ya da destek veren kurumların merkeze bağlandığı yerlerde bu birimler tüm eyalete hizmet verir. Bölgesel eyaletlerde ilçelere ve bağımsız şehirlere, esas görevleri olan özerk yerel yönetim yanında, alt düzeyde resmî bir idari müdürlük işlevi de yüklenir.

Eyalet yasası ya da federal yasa başka bir uygulama öngörmedikçe ilke itibarıyla belediyeler bölgelerindeki tüm kamusal hizmetleri üstlenir. Özerk yerel yönetim sisteminde zorunlu görevler (sosyal yardımın sağlanması ya da okulların açılması) ve istemli yani istenildiği şekilde biçimlendirilebilen, dava edilemeyen görevler vardır: Tüm kültür hayatının düzenlenmesi, tiyatroların, orkestraların, müze ve kütüphanelerin finansmanı istemli görevler arasındadır. Yerel seçimlerle belediye temsilcileri (belediye meclisi, şehir meclisi, belediye başkanı) seçilir ve bu yetkililer her görev alanı için bir komisyon atar. Yerel kütüphanelerden, varlıklarının temini gibi önemli bir görevden, siyasi olarak genelde kültür komisyonu sorumludur. Belediye idaresi (bölgenin büyüklüğü ve organizasyon yapısına göre değişiklik göstererek) şubelere, uzmanlık birimlerine ve müdürlüklere ayrılır. Yerel bir halk kütüphanesi böylece bazen bağımsız bir müdürlük bazen de okul ve kültür şubesi yönetimine bağlı bir kuruluş olabilir. Buna benzer yetki dağılımları yerel müzeler, arşivler, halk eğitim merkezleri ve müzik okulları için de geçerlidir. Birçok yerel yönetim, kendisine bağlı belli bazı kurumları çekirdek idareden ayırıp müstakil yönetilen ayrı işletmeler haline getirip yeni işletme ve organizasyon formlarına geçiş yapmıştır. Bunlar arasında birçok orta ve büyük ölçekli kütüphaneler de vardır. Böyle bir müstakil oluşum, işletmenin yönetim kadrosu ve genelde belediye meclis kurulu üyelerinden oluşan işletme kurulu tarafından yönetilir.

Federasyonun, eyaletlerin ve belediyelerin mali gereksinimleri çeşitli vergilerin tahsilatı ile karşılanır. Yerel yönetimler ve eyaletler toplam vergi hasılatından hem serbest kullanıma yönelik hem de belli amaçlar için ayrılmış paylar alırlar. İlçeler kendilerine bağlı belediyelerin yıllık aidatlarıyla finanse edilirlerken, belediyeler kendi belirledikleri belediye vergileri (sanayi vergisi, arazi vergisi gibi) ve harçlar talep ederler. Yerel ve devlete bağlı kütüphanelerin finansmanı toplam gelirden karşılanır. Gelir ve giderler her yıl parlamentolar tarafından hazırlanan bütçe planlamalarında gösterilir. Daha güçlü bir hizmet anlayışının geliştirilmesi, organizasyon yapısının yeniden düzenlenmesi ve kamu kurum masraflarının daha çok şeffaflaşmasını öngören ve halihazırda başlamış olan idarî modernleşmeyle birlikte finans idaresi de reforme edilecek: 2010 yılına kadar tüm belediyeler, ardından eyaletler, sadece gelir ve giderlerin kaydedildiği mali sistemden, ticari muhasebeye ve bütçelendirmeye geçiş yapacaktır.

Eğitim kurumları

Genel eğitim veren okullar

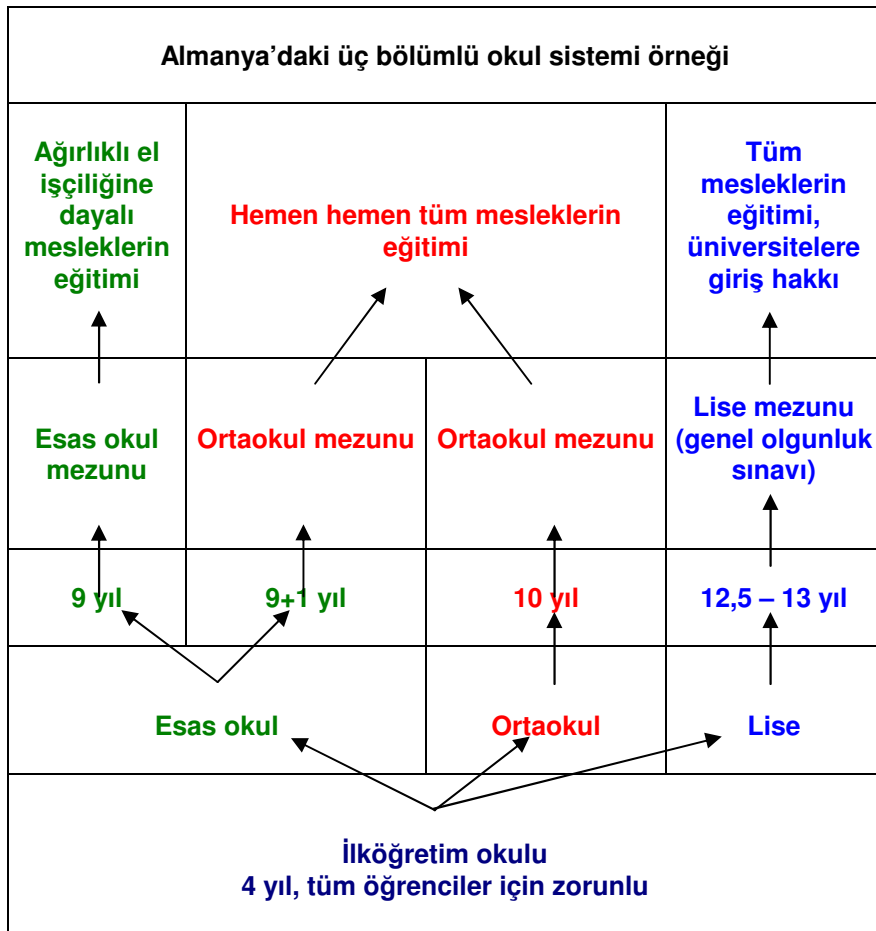
Alman eğitim sistemi ülkenin federal yapısına bağlı olarak şekillenmiştir. Okul ve yüksekokulların çoğunluğu kamuya açık kurumlardır. Geleneksel olarak üstlendikleri eğitsel işlevler daha ön planda olduğundan, yasal temellere dayalı okul ve eğitim kurumları eyaletlerin eğitim ve kültür politikasında doğal olarak kütüphanelerden daha iyi bir konuma sahiptir. Kültür egemenliği çerçevesinde eğitim ve öğretimle ilgili yaşamada eyaletler özerktir. Okulların çoğu belediyeler ve yerel yönetim birlikleri tarafından finanse edilir. Özel ya da kiliselere ait okulların sayısı artmaya başlamıştır. Finansmanı sağlayan kuruluşlar inşaat, teknik donanım ve sabit giderler gibi maddi gereksinimleri karşılarken, eyaletler, eğitim personeli giderlerinden sorumludur.

Okul sisteminin yapısı iş başındaki hükümetin politik çizgisi doğrultusunda eyaletten eyalete değişir. Kültür Bakanları Daimi Konferansı (KMK) ülke genelindeki okul sistemlerini ortak bir paydada buluşturmaya çalışır. Örneğin dönemlerin uzunluğu, müfredat, başarı değerlendirmesi ya da sınav ve karnelerin denkliği gibi konularda öneriler getirir. Yüksekokul Rektörler Konferansı da (HRK) yüksekokullar için benzer önemde görevler üstlenir.

2005 yılında Almanya'da yak. 400.000 sınıfla yak. 40.000 okul, yak. 672.000 öğretmen ve % 9,9'u yabancı uyruklu olmak üzere 9,6 milyon öğrenci sayılmıştır. Yak. 835.000 çocuğun ilköğretime kaydı yapılmıştır. 1,6 milyon genç (bu sayı ortaöğretim mezunlarının yak. % 72'sine karşılık gelmektedir) meslek eğitiminde karar kılmış, 0,6 milyon genç (ortaöğretim mezunlarının yak. % 28'i) ise yükseköğretime geçmiştir.

Okullar tüm eyaletlerde ücretsizdir. 6-18 yaş arası eğitim zorunludur. İlköğretim okulundan sonra (genelde 4 yıl sürer) diğer okullara gidilir (esas okul, ortaokul, lise). Bazı eyaletlerde tüm bu değişik okul tiplerini bünyesinde toplayan entegre okullar vardır. Meslek eğitimi alan öğrencilerin meslek okullarına devamı zorunludur. 2010 yılına kadar genel olgunluk sınavıyla belgelenen lise mezuniyeti tüm eyaletlerde (13 yerine) 12 yılda mümkün olacaktır. Genel eğitim veren okulların sadece küçük bir bölümünde yeterli donanımlı (ve okulla aynı finans sağlayıcısına sahip) okul kütüphaneleri vardır; bunlar da genelde lise ve entegre okullarda bulunur. Ortalama oran % 15'dir; hafif bir artış eğilimi vardır.

Meslek eğitimi

Meslek Eğitim Yasası Almanya'daki meslek eğitiminin temellerini ve ilkelerini belirler. Hemen hemen tüm branşlardaki temel meslek eğitiminin esas kısmını ve karakteristik özelliğini ikili sistem oluşturur. Burada sözkonusu olan birbirinden tamamen farklı iki kuruluşun, yani özel işletmelerin ve kamuya ait meslek okullarının ortak faaliyetidir. Meslek okullarını yerel yönetimler finanse eder. Müfredattan eyaletler sorumludur. Federasyon meslek eğitiminin çerçeve koşullarını belirler. Devletin öngördüğü kurallara işletme içinde uyulup uyulmadığının kontrolünü Sanayi ve Ticaret Odaları ile Esnaf ve Sanaatkârlar Odaları yapar. İşveren birlikleri

ve (çalışanları temsilen) sendikalar, ortak komisyonlar aracılığıyla eğitim içeriğinin tanımlanmasında anlaşılırlar.

Gençlerin çoğu eğitimlerine esas okul, ortaokul ya da liseden sonra başlar. Öğrenilen mesleğe yönelik derslerin görüldüğü uygulamalı bir meslek okuluna devam etmeleri zorunludur. Öğrencilerin imzaladığı anlaşmada işveren tarafı, okuldaki derslere katılabilmeleri için öğrencilere yeterli zaman vereceğini taahhüt eder. Genelde üç yıl süren eğitimin sonunda öğrenciler yetkili ve bağımsız bir kuruluşun (Sanayi ve Ticaret Odaları ya da Esnaf ve Sanaatkârlar Odaları gibi) sınavına tabi tutulur. Aldıkları sertifika tüm iş piyasasında geçerlidir.

İkili sistemde kütüphaneciliğe yönelik (eskiden „kütüphane asistanlığı“ adıyla anılan ve 1999'dan sonra yeniden düzenlenen) tek bir meslek eğitimi verilir: Esas okul, ortaokul veya lise mezunları üç yıllık bir eğitim sonrasında seçmeli olarak beş ayrı alanda (kütüphaneler, arşivler, enformasyon ve dokümantasyon merkezleri, görsel malzeme ajansları ve tıp belge merkezlerinde) „kaynak ve enformasyon hizmetleri elemanı“(FAMI) olabilirler.

Kamusal ve özel medya sektörü: Temel eğitimi destekleyen görsel kaynak birimleri, işitsel-görsel kaynak merkezleri, firmalar

Eğitim alanında işitsel-görsel ve dijital kaynakların öneminin artmasıyla 1930'lu yıllarda kurulan Görsel Kaynak Birimleri'yle İşitsel-Görsel Kaynak Merkezleri'nin de görev alanı genişlemiştir.

Günümüzde şehir ve ilçe belediyelerinin finanse ettiği yaklaşık 600, eyaletlere bağlı 15 işitsel-görsel kaynak merkezi vardır. Bunlar öncelikle okulları ve okul kütüphanelerini kitap dışı kaynaklarla çalışmaya teşvik ederler ve öğrencilerle öğretmenlerin kaynak kullanım becerilerinin geliştirilmesine önemli katkılarda bulunurlar. İşitsel-görsel kaynakların sağlanması, hazır bulundurulması, ders için kullanıma uygun hale getirilmesi, hem kaynakların kendilerinin (video, film, DVD, eğitsel yazılım ve CD-ROM'ların) hem de kaynaklardan yararlanmak için gerekli araçların (video ve DVD kayıt gereci, dijital kamera, film oynatma makinaları ve bilgisayarların) derste kullanılması ve bunların satın alımına yönelik danışma hizmeti verilmesi, ayrıca kaynakların öğreticiliği ve etkisi yönündeki deneyimlerin aktarılması bu merkezlerin görevleri arasındadır. Örneğin ortak tasarlanmış bir film projesi uygulamasıyla, çocuk ve gençlere günlük yaşamlarında ya da ileriki mesleklerinde yararlı olabilecek bilgi ve beceriler aktarılmaktadır. Okulların ve okullardaki eğitim personelinin, ayrıca artan oranda okul ve halk kütüphanelerinin bir partneri olarak, modern kaynakların hem eleştirel bir bakışla hem de yaratıcı bir anlayışla kullanımının öğrenilmesi için bu birimler önemli danışma merkezleridir.

Kamusal ve özel medya sektörüne toplu olarak bakıldığında Almanya yak. 350 gazete ve yayını alınabilen 100 televizyon kanalıyla Japonya, Büyük Britanya ve İsviçre'den sonra medya alanında en fazla yoğunluk gösteren ülkeler arasındadır: Günlük basın her gün yak. 25 milyon gazete satmakta, onaylı 38 milyon radyo alıcısı ve yak. 34 milyon TV alıcısı vardır. Konutların % 60'ında internet erişimli bilgisayar vardır; oran artış eğilimi göstermektedir.

Basının, resmî ve özel radyo ve TV yayın organlarının yanısıra sinema filmleri, müzik branşı ve elektronik oyunlar, toplumsal ve ekonomik açılardan önemi artan bir rol oynamaktadırlar. Medya endüstrisinin gelişimi gelecek yıllarda büyük oranda sayısallaştırılmış içerikler ve dağıtım kanalları tarafından belirlenecek. DVD'lerin, bilgisayar ve konsol oyunlarının ortalamayı aşan artış oranlarıyla satışı ve ücret karşılığı ödünç verimi patlama yaşamaktadır. Kitap, film, müzik, internet ve oyun – her türlü kaynak formu ve boş vakitleri değerlendirme şekli çoktandır ticaret ve reklamla birbirine bağlanmış durumda ve her bireyin günlük yaşamını, boş vakitlerinde ne yaptığını etkiliyor. Halk ve araştırma kütüphaneleri bu gelişime cevap vererek yıllardır düzenli olarak dermelerine işitsel-görsel ve sayısal kaynaklar ekliyor, internet erişimlerini artırıyor. Ancak, tekniğin baş döndürücü gelişimine ve piyasadaki kaynak fazlalığına sadece kısmen ayak uydurabilmişlerdir.

Mesleki gelişim ve ilerleme eğitimi ¹

Almanya'da gelişim ve ilerleme eğitiminin iki ana hedefi vardır: Bir yandan meslekte edinilmiş ustalığın teknolojideki ve iş organizasyonundaki son gelişmeler düzeyine çıkarılması, diğer yandan da mesleki bilginin genişletilip derinleştirilmesi. Mesleki ilerleme eğitiminde finansman en çok firmalarca karşılanır. Ama federasyon, eyaletler ve yerel yönetimler de akademileri, okulları ve kendi bünyelerinde hazırladıkları çeşitli meslek içi gelişim programlarıyla çalışanlarının kalifikasyonlarını arttırmaya çalışırlar. İşletmeler ve ihtisas okulları yanında özel kuruluşların oluşturduğu bir piyasa vardır. Örneğin Teknik Akademiler, İktisadi Eğitim Kuruluşları ya da sendikaların Meslek Gelişim Merkezleri gibi. Ülke genelinde, sadece kütüphanecilik alanında, kısmen oldukça kapsamlı mesleki gelişim programları sunan 25'in üzerinde devlete bağlı ya da özel kuruluş etkinlik göstermektedir.

Foto: Aurich Bölge Kütüphanesi

1600'lü yıllarda kurulmuş ve Ostfriesland'ın bölgesel kütüphanesi olan *Aurich Bölge Kütüphanesi'nin* (Aşağı Saksonya) yöreyle ilgili kaynaklardan oluşan özel bir dermesi vardır. 1964 yılında inşa edilen kapalı raf sistemli kütüphaneye 1995'de yeni bir bina eklenmiştir. Birçok ödül alan ek binada açık raf sistemi kullanılmaktadır.

(2. bölüm, s. 28, kaynak: C. Seelbach)

Yetişkin eğitimi ve halk eğitim merkezleri

Mesleki ilerleme eğitiminin sunduğu olanaklar yanında yetişkin eğitimi de genel eğitimin bir unsuru olarak önemli bir rol oynamaktadır. Yetişkin eğitimi (okullarda verilen eğitimin aksine) neredeyse tamamen devlet kontrolünün dışındadır. Bu alandaki en önemli kuruluş yaklaşık 80 yıldır varlığını sürdüren Halk Eğitim Merkezi'dir (VHS). Günümüzde yerel yönetimlere, kiliselere, sendikalara ve özel kuruluşlara bağlı 1.000 kadar halk eğitim merkezi mevcuttur. Halk eğitim merkezleri eğitimini verdiği konulara ve katılımcılarına herhangi bir sınırlama getirmez. Ancak katılım ücretlidir. Bunun yanında çok sayıda özel ve devlet destekli kuruluş açıköğretim kursları düzenlemektedir. Bu eğitimlerden internet üzerinden verilenlerin kapsam ve önemi son yedi yılda artmıştır.

Yerel halk kütüphaneleriyle yetişkin eğitimi veren kuruluşlar arasındaki işbirliği hâlâ yetersizdir. Ancak bazı yerlerde gelecek vaadeden girişimlere rastlanmaktadır. Örneğin halk eğitim merkezleri ve halk kütüphaneleri yönetiminin birleştirilmesi ya da mekânların ortak kullanılması gibi. Özellikle mekân paylaşımı, örnek proje olarak birçok şehirde oluşturulan „bireysel öğrenme merkezleri“nin kurulmasına olanak vermektedir.

Üniversiteler ve diğer yüksekokullar

Almanya'da yak. 330 yüksekokula yak. 2 milyon öğrenci devam etmektedir. Uzmanlar, 2014 yılına kadar öğrenci sayısının yarım milyon artarak yak. 2,6 milyona yükseleceğini tahmin ediyor. Bu, eğitim, öğretim ve araştırma kurumları içerisinde 80 üniversitenin yanısıra, yak. 100 entegre yüksekokul, teknik, tıp, teoloji, sanat ve müzik yüksekokulları ile 156 meslek yüksekokulu ve Federal Ordu'nun 2 yüksekokulu yer alıyor. Çoğu, eyaletler tarafından finanse

¹ Almancada „mesleki gelişim“ (*Fortbildung*) ile daha önce eğitimi alınmış alanda derinleşme kastedilirken, „meslekte ilerleme“yle (*Weiterbildung*) yeni bir alanda ek eğitim alma ifade edilir. - ÇN

edilen devlet kurumlarıdır. Kiliselere bağlı resmen tanınmış 45 yüksekokulun yanısıra, artan oranda özel vakıfların ya da kuruluşların finanse ettiği, kendine özgü bir profili ve eğitim programı olan yüksekokullar kurulmaktadır. Devlet kurumlarında çalışan öğretim görevlileri ve diğer elemanlar memur ve kamu hizmeti görevlileri statüsünde çalışırlar. Yüksekokul özerkliği sayesinde yükseköğretim kurumları (örneğin sınav yönetmeliğini belirlemek gibi) önemli kararları kendileri alabilme hakkına sahiptir. 1.9.2006'da yürürlüğe giren federal reformla yapılan anayasa değişikliğine kadar ülke çapında bir Yüksekokul Çerçeve Yasası (HRG) geçerliydi. Bunun dışında araştırma teşviki, yüksekokula kabul ve öğrenciler için eğitim teşvik bursu (BAföG) ülke genelinde yasalarla kurallara bağlanmıştır. Yüksekokul Yapımı Teşvik Yasası (HBFÖG) uyarınca federasyon, yüksekokul binalarının inşaatı, temel bilgi işlem sisteminin kurulması ve bilimsel kaynakların sağlanması masraflarına %50 oranında katılır. Federasyonun ve eyaletlerin "Seçkin Üniversiteleri Belirleme Girişimi" çerçevesinde federasyon 2007'den itibaren yıllık parasal yardımlarla uluslararası alanda rekabet edebilecek araştırma ve eğitim kurumlarından "elit üniversiteler" oluşturulmasını desteklemektedir.

Foto: Bochum Ruhr Üniversitesi

1962'de kurulan ve 1965'da açılan *Bochum Ruhr Üniversitesi* (Kuzey Ren-Vestfalya) Almanya Federal Cumhuriyeti'nin yeni kurulan ilk üniversitesidir ve 1960'lı yıllardan itibaren yüksekokul binaları tasarımında örnek alınmıştır. Üniversite kütüphanesi fakülte binalarının tam ortasında yer alır. 1,2 milyon kitabın neredeyse tamamı açık raf sisteminde kullanıma sunulmuştur. 400 kişilik çalışma alanı vardır.

(2. bölüm, s. 29, kaynak: Bochum Üniversitesi)

Bologna-Süreci'yle Almanya'daki tüm yüksekokullarda 1999'da başlatılan bachelor ve ardılı master programları 2010'e kadar tamamlanacaktır. Eğitim politikacılarının isteği doğrultusunda bu tarihten sonra şimdiye kadar varolan (Diplom, Magister, devlet sınavı gibi) diploma çeşitleri kaldırılacaktır. Seyrek de olsa, Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde olduğu gibi kamu hukukuna bağlı yüksekokulları özelleştirme çalışmaları başgöstermiştir.

ABD'de gayri sâfi yurtiçi hâsılanın %1,1'i kamu harcaması olarak ve %1,2'si özel ödemelerden yüksekokullar için ayrılırken, Almanya'da kamu gelirlerinden yak. %1 ve özel ödemelerde %0,1 ayrılmaktadır. İsveç ve Finlandiya'da toplam harcama gayri sâfi yurtiçi hâsılanın %1,7'sini oluşturur. Eyaletlerin çoğunluğu öğrencilerden yükseköğretim harcı alınmasına karar vermiştir. Bu ek gelirler öğretim kalite düzeyini güvence altına almak için yüksekokul bütçesine aktarılır.

Yüksekokul kütüphaneleri öncelikle öğretim görevlileri ve öğrencilerin gereksinimlerini karşılar ama günümüzde halka da hizmet vermeye başlamışlardır. Yüksekokul kütüphaneleri, eyaletlerin ilgili yasaları, genelgeleri ve yönetmelikleriyle üniversitelerin yapısı içersine oldukça sıkı bir şekilde eklenmişler ve böylece süreklilikleri büyük ölçüde güvence altına alınmıştır. Ancak bazı güncel gelişmeler, örneğin - kimi yeni eyalet yüksekokul inşaat yönetmeliğinde olduğu gibi - yüksekokul kütüphanelerinin bilgi işlem merkezlerinin sadece bir bölümü olarak gösterilmesi, bu ilkelerin kısmen yeniden sorgulanmasına neden olmaktadır.

Foto: Ingolstadt İktisadi Bilimler Kütüphanesi

Eichstätt Üniversite Kütüphanesi'ne bağlı *Ingolstadt İktisadi Bilimler Kütüphanesi* (Bavyera) Steyl misyonerlerine ait eski bir okulun yeniden düzenlenmesiyle 1989'da açılmıştır. Bünyesinde Almanya'daki 53 Avrupa Dokümantasyon Merkezi'nden (EDZ) birini barındırır. Koroyeri ve tribünün bulunduğu ana sahına bir okuma salonu yapılmış ayrıca açık raf sisteminde beş katlı bir konstrüksyon (kitap kulesi) kurulmuştur.

(2. bölüm, s. 30, kaynak: C. Seelbach)

Almanya'daki yükseköğretim türleri:

- Üniversiteler, teknik üniversiteler ve entegre yükseköğretim kurumları: Üniversiteye ya da dengi bir yükseköğretime kabul şartı, normal koşullarda 12 okul yılı sonundaki bir sınavla „yükseköğretime geçiş için genel (veya belli bir branşta) olgunluk belgesi“nin edinilmesidir. Çoğu bölüm için yükseköğretim süresi dörtbuçuk yıl ile sınırlanmışsa da öğrenciler okulu ortalama altı yılda bitirirler. Uygulamaya yeni konan yükseköğretim harçlarının aynı zamanda öğrenim süresini de kısaltacağı düşünülmektedir. En çok üniversite öğrencisine sahip olan kentler Berlin (üç üniversiteyle toplam 110.000 öğrenci), Köln (64.000 öğrenci), Münih ve Münster (her birinde 44.000 öğrenci), Hamburg (40.000 öğrenci) ve Bonn'dur (38.000 öğrenci).
- Meslek yükseköğretime kurumları: 156 meslek yükseköğretim kurumundaki bölümlerin üniversitedeki bölümlerden farkı uygulama ve pratiğe yönelik olmalarıdır. Kabul edilmiş yükseköğretim süresi üç ilâ dört yıl arasında değişir ve gerçekteki süre nadiren bunun üstündedir. Öğrencilerin ortalama %25-28'i yükseköğretim için bir meslek yükseköğretimini tercih etmektedir.
- Sanat yükseköğretim kurumları: Plastik sanatlar, tasarım, tiyatro, müzik, sinema ve televizyon için çeşitli yükseköğretim kurumları vardır. Bu okullara sınavla öğrenci alınır.

Bazı eyaletlerde daha farklı yükseköğretim türleri de mevcuttur; örneğin (öğretmen yetiştiren) eğitim bilimleri yükseköğretim kurumları ve (uygulamaya yönelik) meslek akademileri gibi.

Foto: Anna Amalia Kütüphanesi, Thüringen

Üniversite dışı araştırmaların yapıldığı yerlerden biri de Weimar'dır. *Anna Amalia Kütüphanesi'nin* (Thüringen) 2005 kışında açılmış araştırma merkezi, birkaç saray ve yer altında bulunan bir depodan oluşan yeni Weimar kütüphane kompleksinin bir parçasıdır. Kırmızı Saray'ın iç avlusuna yapılan "Kitap Kütüphanesi", açık raf ve sistematik dizimdeki kaynaklarıyla (kapasite 200.000 cilt) ana binanın (Yeşil Saray) rokoko stili salonuna modern bir karşılık verir. Tüm inşaatlar bittikten sonra, kütüphane, aydınlanmadan romantik döneme kadar Alman edebiyat tarihi araştırmaları için ideal koşullara sahip olacaktır.

(2. bölüm, s. 31, kaynak: U. Schwarz, Weimar Klasik Vakfı)

Alman eğitim sistemi diğer ülkelerdeki sistemlerle karşılaştırıldığında iki özellik göze çarpar: Birincisi, federal yapıdan kaynaklanan ve 2006'daki federal reformla daha da güçlenen kültür egemenliğinin, eyaletleri, genel eğitim sistemlerini yapılandırmakta oldukça serbest bırakmasıdır. İkincisi, kanunlar aracılığıyla mesleki temel eğitimin uygulamalı kısmının işletmelere bırakılmasıdır.

Almanya'daki eğitim sisteminde özellikle bireysel eğitim ihtiyacının karşılanması sözkonusu olduğunda kurumlararası sergilenen karşılıklı açık tutum göze çarpar. Sistem geçişçi olmayı ve eşit şans tanımayı hedefler. Böylece bazı esas okul mezunlarının çeşitli ek eğitimlerle bir üniversite bitirmeleri artık şaşılabilecek bir durum olmaktan çıkmıştır. Yükseköğretim sektöründe iki yükseköğretim tipi rekabet halindedir. Daha kısa süren ve uygulamaya dayalı meslek yükseköğretim kurumları ve meslek akademileri, üniversitelerdeki bölümlere oranla daha fazla ilgi görmektedir. Ancak başlayan Bologna-Süreci'yle meslek yükseköğretim kurumlarındaki bölümler bilimsel ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu nedenle aradaki fark giderek ortadan kalkacaktır.

Yapılan uluslararası PISA araştırmaları Almanya'nın bazı eksiklerini de ortaya çıkardı: Almanya'da, eğitim düzeyi düşük ve alt sosyal katmanlardaki ailelerin çocuklarıyla, göçle gelmiş

ailelerin çocukları diğer ülkelere oranla okullarını daha düşük notlarla bitirmektedir. PISA araştırması sonuçları açıklandığından beri federasyon ve eyaletler genç öğrencilerin eğitim düzeyini yükseltme çabasına girişmiş, çalışmaların merkezine de okuma teşviki alınmıştır. Artık okulda ve okul dışında yapılan birçok etkinlikte her sosyal sınıftan çocuk ve genci okumaya özendirme ve okuma becerilerini geliştirme hedefi izlenmeye başlamıştır. Bazı eyaletlerdeki özel programlar sayesinde, halk kütüphaneleri ana okulları ve okullarla işbirliği içerisinde okumayı özendirici yaratıcı etkinlikler geliştirdi. Bunun dışında 1998 yılında kurulan Mainz'daki *Okuma Vakfı* okumayı özendirme çalışmaları yürütmektedir. Vakıf, federal cumhurbaşkanının himayesinde ve büyük oranda Alman Yayıncılar Birliği'nin desteğiyle, medyadan partnerler ve diğer kültür sponsorları aracılığıyla ülke çapında teşvik programları, okullarda kampanyalar ve kitap satışları organize etmektedir. Eğitimcilerin eğitimi, mesleki gelişimi ve ilerlemesi için 2004'de Hannover'daki Gottfried Wilhelm Leibniz Kütüphanesi bünyesinde „Okuma Vakfı Okuma Teşvik Akademisi“ kuruldu.

Kitapçılık / Yayıncılık

Börsenverein des Deutschen Buchhandels

Kütüphanelerin en önemli ortaklarından biri yayıncılık sektörüdür. Kütüphanecilik gibi yayıncılığın da ortaçağa dek uzanan bir geleneği vardır. Sadece büyük bir kültürel önem taşımakla kalmaz, ekonomik alanda da kayda değer bir faktör oluşturur. Kütüphanelerle yayıncılar arasındaki ilişki genelde iyi ise de sorunlar da yok değildir. Telif ve lisans hakkı gibi, bazı durumlarda mahkemeye kadar varan bir dizi konuda fikir ayrılıkları vardır. Özellikle, kütüphane bütçelerini fazlasıyla zorlayan (elektronik) süreli yayınlardaki aşırı fiyat artışları, aboneliklerin sonlandırılmasını zorunlu kılmıştır.

2005 yılı sayılarına göre vergi mükellefi 2.770 yayıncı, 5.120 kitabevi ve 80'in üzerindeki dağıtımının çoğu (6.255 firma) Alman Yayıncılar Birliği'ne üyedir. 1825 yılında Leipzig'de kurulan birliğin merkezi Frankfurt am Main'dadır. Alman kitap sektörünün en başta gelen üretici ve dağıtıcı derneğidir. 1949'dan beri her yıl dünyanın en büyük kitap fuarı olan Uluslararası Frankfurt Kitap Fuarı'nı düzenler (2006'da 7.225 yayıncının standı vardı) ve saygınlığıyla tanınan Alman Yayıncılar Birliği Barış Ödülü'nü verir. Geleneksel Leipzig Kitap Fuarı da kendine özgü yeni profiliyle uluslararası düzeyde bir kitap ve yazarlar fuarı olarak yerini sağlamlaştırmıştır. Birliğin yayımladığı „Börsenblatt des Deutschen Buchhandels“ (Alman Yayıncılar Birliği Bülteni) adlı dergi sadece yeni yayınları tanıtmaz, kitap dünyasından hakemli yazılar da içerir. Birliğin yayınevinde, kitapçıları ve kütüphaneleri piyasada bulunan tüm kitaplardan fiyatlarıyla beraber haberdar eden satışta bulunan kitaplar kataloğu (VLB) hazırlanır.

Diğer bazı ülkelerde olduğu gibi Almanya'da da kitaplar için sabit satış fiyatları belirlenmiştir. Piyasa ekonomisinde bu durum başka hiçbir ürün için geçerli değildir. Daha önceki yıllarda yayınevi ürünlerinin fiyatları özel hukuka dayalı ve isteğe bağlı olarak yapılan bir anlaşmayla sabitlenirken, Ekim 2002'de çıkan yasayla yayınevlerine sabit perakende fiyatlarını belirleme ve açıklama zorunluluğu getirilmiştir. Sabit fiatta sadece belli durumlarda değişiklik yapılabilir. Bu istisnalar arasında halka açık araştırma kütüphanelerine yapılan %5'lik ve halk ve okul kütüphanelerine yapılan %10'luk indirim sayılabilir.

Sabit fiyat ürün çeşitliliğinin kefilidir. Başlık sayısı açısından İngiltere dışında Almanya'da dünyanın hiçbir yerinde olmadığı kadar çok kitap yayımlanmaktadır. Kitap dışı yeni kaynakların hızlı ilerleyişine rağmen kitap üretimi şimdiye dek sürekli olarak artış göstermiştir. 2006 yılında yayımlanan 90.000 yeni kitabın 78.000'i ilk basımdı. İlk basımlarda %14 ile edebiyat ilk sıradadır; %7 ile çocuk ve gençlik edebiyatı da önemli bir yer tutar. Bunları ekonomi, tıp, hukuk, din vb. alanlar izler. Yeni kitapların çoğu Münih'te yayımlanır; çok sayıda kitap basılan diğer kentler Berlin, Frankfurt am Main, Stuttgart, Köln ve Hamburg'dur. Kitabevi sayısının en yüksek olduğu şehirler de bunlardır.

Basılan çeviri kitap sayısı bir ülkenin kültürel açıklığına gösterge olarak kabul edilebilir. Almanya'da 2005'de yayımlanan kitapların %8'i yabancı bir dilden çevrilmişti. Çeviri eserlerin özgün dili olarak başta İngilizce gelir (%60), onu büyük bir farkla Fransızca (%9,4) izler. Özellikle edebiyat çevirilerinin sayısı yüksektir; bunu çocuk ve gençlik edebiyatıyla çizgi romanlar izler. Almanca kitapların çeviri lisansı taleplerine bakıldığında Doğu'nun dünya ekonomisine açılımı gözlemlenir: 2005'de İngilizce'den önce Lehçe, Çekçe, Çince, Rusça, Korece ve İspanyolca gelmektedir.

Goethe-Institut yabancı dillere yapılan çevirilerin büyük kısmını desteklemektedir. Bu destek özellikle büyük bir ekonomik getiri vadetmeyen yapıtlarda önem kazanıyor.

Foto: Karlsruhe'da bir kitapçı

Kütüphaneler Alman kitap pazarının yeni ürünlerini en çok büyük kitapçılar üzerinden sağlar. Sabit fiyat sayesinde Almanya'da yoğun ve etkin çalışan bir kitapçı ağı vardır. Büyük kitapçılar ürünlerini geniş mekânlarda sunarak satışını teşvik ederken, orta boy ve küçük kitapçılarda müşterilerle daha yakından ilgilenilir. Sabit satış fiyatı aynı zamanda çok çeşitli (yak. 800.000) kitap arzını garantiler. Hazırda bulunmayan kaynaklar genelde bir gün içerisinde temin edilebilir.

(2. bölüm, s. 32, kaynak: Baden Eyalet Kütüphanesi, B. Ehlig)

3 KÜTÜPHANE ÇEŞİTLİLİĞİ

Almanya'da kütüphaneler

Finans sağlayıcıların çeşitliliği

Alman kütüphaneciliğinin göze çarpan özelliklerinden biri kütüphane türlerinin çeşitliliğidir. Bunun nedeni çoğunlukla tarihteki belli bir dönemden kaynaklanmaktadır yani Almanya'nın kültür ve düşün tarihindeki gelişmelerle yakından ilgilidir. Türler çoğunlukla finansmanı üstlenen kurumlara göre ayrılır. Bu yüzden önce bu kurumlara bir göz atıp en önemlilerini saymak (kamusal kurumlar, kiliseler ve özel kuruluşlar) doğru bir giriş olacaktır.

Kamusal kurumlar

Federasyon

Federasyon tarafından finanse edilen kütüphanelerin en başında „Federal Hükümetin Yayınlar ve Kültür İşleri Sorumlusu“nun (BKM) görev alanına giren *Alman Milli Kütüphanesi*'nin adını anmak gerekir. 1,3 milyon kitabıyla dünyanın en büyük parlamento kütüphanelerinden olan Berlin'deki *Alman Federal Meclisi Kütüphanesi*, onun dışında federal bakanlıkların, federal dairelerin, federal mahkemelerin, federal araştırma kuruluşlarının kütüphaneleri ayrıca Hamburg ve Münih/Neubiberg'deki federal ordunun iki üniversite kütüphanesi de anılması gereken önemli kütüphaneler arasındadır.

Ancak daha önce de söylendiği gibi bilim, eğitim, kültür ve sanat yaşamının düzenlenmesi neredeyse bütünüyle eyaletlere bırakıldığından federasyon kütüphane sponsoru olarak nadiren karşımıza çıkar.

Federasyon gene de ülke genelinde önem taşıyan bazı kütüphane ve diğer kuruluşların finansmanına katkıda bulunur. Federasyon ve eyaletler ortaklaşa, üniversiteye bağlı olmayan yaklaşık 80 araştırma enstitüsünü destekler. Bu enstitüler *Gottfried Wilhelm Leibniz Bilim Topluluğu*'nda bir araya gelmişlerdir ve bünyelerinde konu kütüphaneleri barındırırlar. Bilimin altyapı kurumlarından sayıldıkları için tıp, teknik ve ekonomi alanlarındaki *merkezî konu kütüphaneleri* de Leibniz Bilim Topluluğu'na üyedir. *Max Planck Araştırma Kurumu*, *Fraunhofer Araştırma Kurumu* ya da *Hermann von Helmholtz Alman Araştırma Merkezleri Topluluğu* gibi büyük araştırma kuruluşları da bu karma finansmandan yararlanır ve önemli konu kütüphaneleri işletir.

Eyaletler

Temel Yasa'yla verilmiş bir hak olan kültür egemenliği sayesinde eyaletler araştırma kütüphanelerinin en başta gelen destekçileridir. Neredeyse tüm yüksekokullar ve dolayısıyla yüksekokul kütüphaneleri ayrıca devlet ve eyalet kütüphaneleriyle bölgesel kütüphaneler federal eyaletlerin sorumluluğundadır. Bu bağlamda eyalet meclislerinin, eyalet dairelerinin, eyalet araştırma kurumlarının, resmî arşiv ve müzelerin kütüphanelerini de anmak gerekir.

Yerel yönetimler

Halk kütüphanelerinin en önemli parasal destekçileri şehir ve diğer yerleşim birimlerindeki belediyelerdir. Belediyeler Temel Yasa'da belirtilen yerel yönetim özerkliğinin kendilerine verdiği bir hak olan şehir kütüphanesi ya da belediye kitaplığı kurma hakkını büyük ölçüde kullanır (kültürel varlığı koruyucu önemler). Bazı eyaletlerde, ilçelerin kendilerine bağlı ya da yerel

yönetimler ve eyalet kütüphane merkezleriyle ortaklaşa finanse ettikleri gezici kütüphaneler, merkezî ilçe kütüphaneleri ya da şube kütüphaneleri vardır. İlçeler bazı durumlarda, kendi yönetim alanlarındaki şehir ve belediye kütüphanelerine maddi katkıda da bulunur.

Kamu tüzel kişiliğine sahip vakıflar

Kamu tüzel kişiliğine sahip birçok vakfın önemli kütüphaneleri vardır. *Prusya Kültür Varlığı Vakfı*'nın Berlin Devlet Kütüphanesi ve *Weimar Klasik Vakfı*'nın Weimar'daki Herzogin Anna Amalia Kütüphanesi ilk akla gelenlerdir. Kütüphanelerinin finansmanı için buldukları bölgenin yerel birliklerinden yardım almak zorunda olan diğer kamu tüzel kişiliğine sahip vakıflara ait kütüphaneler Saale nehri kıyısında bulunan Halle'daki *Francke Vakıfları* Merkez Kütüphanesi ve Nürnberg'deki *German Milli Müzesi Vakfı*'nın kayda değer konu kütüphanesidir. *Berlin Merkez ve Eyalet Kütüphanesi* (Berlin Şehir Kütüphanesi, Amerika Anma Kütüphanesi (AGB) ve Senato Kütüphanesi bu kütüphanenin çatısı altında bulunur) ve 2007'den itibaren *Alman İktisadi Bilimler Merkez Kütüphanesi* de vakıf olarak yönetilmektedir.

Kiliseler

Hem katolik hem protestan kilisesinin çok sayıda kütüphanesi vardır. Tinsel bilimler alanındaki *konu kütüphaneleri* türüne giren bu kütüphaneler katedral, piskoposluk ve eyalet kiliseleri ile katolik din adamlarının yetiştirildiği eğitim merkezlerinin kütüphaneleri ve kiliselere bağlı diğer kuruluş ve derneklerin kütüphaneleridir. Eichstätt Katolik Üniversitesi gibi kiliselere bağlı yükseköğretim kurumlarının kütüphaneleri araştırma kütüphaneciliğinin tamamlayıcı öğeleridir. Küçük ve genelde personelin fahri olarak çalıştığı *halk kütüphanelerinin* masrafları kiliselerin cemaatleri tarafından karşılanır. Belediye kütüphanelerinin bulunmadığı sayıca hiç de az olmayan kırsal bölgelerde kiliselere bağlı kütüphaneler halkın genel kitap ihtiyacını karşılar.

Foto: Eichstätt Katolik Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

Altmühl nehri havzasındaki *Eichstätt Katolik Üniversitesi Merkez Kütüphanesi* (Bavyera) 1987 yılında biçim ve renklerle oynayan yeni saydam binasına taşınmıştır (mimar: Günter Behnisch). Tasarımı ve farklılığıyla bina ödüle değer bulunmuştur. Kullanıcılar için öngörülmuş bölmelerde rahatsız edilmeden çalışmak ve nehir manzarasını seyretmek mümkündür.

(3. bölüm, s. 35, yukarıda, kaynak: C. Seelbach)

Özel destekçiler

Firmalar, dernekler ya da özel şahıslar bir kütüphanenin finansmanını üstlenebilir. Birçok büyük firmanın araştırma-geliştirmeye yönelik kütüphane ve bilgi merkezi vardır. Bunlar firma çalışanlarının kaynak ihtiyacı doğrultusunda uzmanlaşmıştır ve genelde halka açık değildir. Ekonomik, meslek geliştirme, bilimsel ya da düşünsel hedefleri olan derneklerin kendi çalışmalarını desteklemek amacıyla kurdukları kütüphaneler de konu kütüphaneleri türüne girer. Özel şahıslara ait büyük, kamuya açık kütüphaneler azalmıştır. Soyluların elinde kalan özel koleksiyonlar birer istisna oluşturur (Regensburg, Sigmaringen). Almanya'nın büyük kentlerinden, özel bir vakfa ait en büyük kütüphane sistemi, şehir devleti Hamburg'da 1899'da kurulmuş *Halk Kitap Salonları*'dır (HÖB).

Foto: Prens Thurn und Taxis Saray Kütüphanesi, Regensburg

Kişisel kitaplıklardan sayılan ve genel bir araştırma kütüphanesi olan *Regensburg Prens Thurn und Taxis Saray Kütüphanesi*'nde (Bavyera) 212.000 kitap, 350 yazma ve 15. yüzyılın ikinci yarısında basılmış eserlerle (inkunabel) erken döneme ait baskılardan 1.700 kitap bulunmaktadır. Bu kaynaklar 1782'den beri halkın kullanımına sunulmaktadır. 1732'de inşaa edilmiş ve ressam Cosmas Damian Asam tarafından resimlenmiş barok kubbeli salon ressamın ismini taşır ve kütüphanenin eski eserlerini barındırır.

(3. bölüm, s. 35, aşağıda, kaynak: L.W. Spitta, Prens Thurn und Taxis Merkez Arşivi)

Kütüphane türlerinin çeşitliliği

Kütüphane türleri sadece destekçilerine göre yani finansmanın kamu gelirlerinden mi yoksa özel kaynaklardan mı sağlandığı konusunda farklılık göstermez. Tarihsel gelişimleri, kaynak sayıları, dermeleri ve kullanıcı kitleleri de çeşitlilik gösterir. Başlıca ayırım ölçütleri kütüphanenin üstlendiği görevler ve işlevleridir. Özellikle adından da çift işlevli olduğu anlaşılan kütüphanelerde olduğu gibi (örneğin şehir ve eyalet kütüphanesi) pratikte bu konuda birçok kesişme yaşanmaktadır. Bu nedenle aşağıdaki açıklamalarda kütüphanelerin sadece merkezi işlevi dikkate alınarak türü belirlenecektir.

Milli önem taşıyan kütüphaneler

Alman Milli Kütüphanesi'nin yanısıra milli önem taşıyan bir dizi büyük kütüphane daha Alman kütüphaneciliğinde etkin bir rol oynar.

Kütüphane adı	Dermedeki cilt sayısı	Ödünç verilen birim kaynak sayısı	Yayın sağlama ve ciltleme harcamaları (Avro olarak)	Aktif kullanıcı sayısı	Haftalık açık saat sayısı	Ödünç kaynak ve belge sağlama hizmet sayısı
Berlin Devlet Kütüphanesi – Prusya Kültür Varlığı (SBB)	10,25 milyon	1,47 milyon	10,61 milyon	57.450	70,0	78.800
Alman Milli Kütüphanesi (Frankfurt am Main, Leipzig, Berlin)	15,30 milyon	0,95 milyon	2,16 milyon	39.112	79,0	13.000
Hannover Teknik Bilgi Kütüphanesi (TIB)	2,55 milyon	0,65 milyon	8,76 milyon	11.530	57,5	491.000
Kiel Dünya Ekonomi Enstitüsü İktisadi Bilimler Merkez Kütüphanesi (ZBW)	2,71 milyon	0,14 milyon	1,44 milyon	7.025	50,0	76.000
Köln Tıp Merkez Kütüphanesi (ZBMED)	1,40 milyon	0,57 milyon	4,80 milyon	6.000	73,0	484.000
Münih Bavyera Devlet Kütüphanesi (BSB)	9,10 milyon	1,61 milyon	11,19 milyon	44.039	74,0	505.700

Ulusal genel kütüphaneler ve merkezi konu kütüphaneleri 2005 yılı istatistiği

(Kaynak: Alman Kütüphane İstatistiği 2006, 31.12.2005 itibarıyla)

Alman Milli Kütüphanesi

Diğer birçok ülkenin aksine Almanya'da bölgesel dağınıklık ve iç siyasi karşıtlıklardan dolayı uzun süre bir milli kütüphane kurulamamıştır.

Alman Yayıncılar Birliği'nin Leipzig Belediyesi ve Saksonya Krallığı'nın da katkılarıyla 1912'de Leipzig'de kurduğu *Alman Kitaplığı* 1945'de Almanya'nın ikiye bölünmesiyle Batı Almanya için milli kütüphanecilik ve milli bibliyografik görevlerini yerine getirememiştir. Bunun üzerine bir yayıncı ve kütüphaneci ortak girişimiyle 1946'da Frankfurt am Main'da *Alman Kütüphanesi* kurulmuştur. 1990'da iki Almanya'nın yeniden birleşmesiyle bu iki kütüphane *Alman Kütüphanesi* adı altında biraraya getirilmiştir. 2006 yılında kurumun adı yasal olarak *Alman Milli Kütüphanesi* olarak değiştirilmiştir. Leipzig, Frankfurt am Main ve 1970'de Alman Müzik Arşivi'nin (DMA) kurulduğu Berlin olmak üzere coğrafik olarak üç şehirde görevlerini yerine getirmektedir. Leipzig'deki binanın genişletme çalışmaları tamamlandıktan sonra Alman Müzik Arşivi (DMA) oraya taşınacaktır.

Leipzig'de 13 milyon, Frankfurt am Main'da 9 milyon kaynak, Berlin'de 1 milyondan fazla nota ve müzik kaydıyla toplam yak. 22 milyon birim kaynakla Alman Milli Kütüphanesi açık farkla Almanya'nın en büyük kütüphanesidir. 29.6.2006 tarihli Alman Milli Kütüphanesi hakkındaki yasada ifade edildiği gibi görevleri

- 1913'den itibaren Almanya'da yayımlanmış kaynakların ve
- 1913'den itibaren yurtdışında yayımlanmış Almanca kaynakların, Almanca'dan diğer dillere çevrilmiş kaynakların ve Almanya hakkında yazılmış yabancı dillerdeki kaynakların toplanması, kayda geçirilmesi, kullanıma hazırlanması, bibliyografyalarının çıkarılması, uzun vadede korunması ve kamu kullanımına sunulmasıdır.

Foto: Alman Milli Kütüphanesi, Frankfurt am Main

İnşası sadece altı yılda tamamlanarak 1997'de hizmete açılan *Frankfurt am Main Alman Milli Kütüphanesi*nde (Hessen eyaleti, mimarlar: Arat, Kaiser, Kaiser) 77.000 m²'lik ana kullanım alanı ve 18 milyon kaynaklık yer vardır. Günlük kaynak girişinin 1.000 başlık olacağı varsayımıyla kapasitesinin 2035 yılına dek yeteceği hesaplanmıştır. 350 kişilik çalışma yeri (3.200 m²) ve 100.000 ciltlik başvuru bölümü olan okuma salonu okuyucuların kullanımına ayrılmıştır.

(3. bölüm, s. 37, kaynak: Alman Milli Kütüphanesi)

Derleme yasası uyarınca her yayıncı basılı eser, mikroform, işitsel-görsel kaynak ya da diğer herhangi bir formdaki yeni ürününden iki örnek göndermekle yükümlüdür. Yeni yasaya göre fiziksel yapısı olmayan yapıtlar, yani internet yayınları da iletilmek zorundadır. Yasal kurallar, gönderim yönetmeliği ve toplama yönetmeliği ile ayrıntılarıyla belirlenmiştir. Belirgin bir şekilde tanımlanmış olan toplama görevi Alman Milli Kütüphanesi'ni Alman dili için genel bir kütüphane haline getirir. Her alandan eser toplanıp derlenir. Arşiv işlevi gördüğünden kaynaklar dışarıya ödünç verilmez ama yerinde herkesin kullanımına sunulur.

Alman Milli Kütüphanesi Almanya Federal Cumhuriyeti için sadece bir merkezî arşiv kütüphanesi ve merkezî müzik arşivi değil, aynı zamanda da bir milli bibliyografik merkezdir. Bu görevini çeşitli kollara ayrılan *Alman Milli Bibliyografyası*'nı (DNB) hazırlayıp yayımlayarak yerine getirir. Bu bibliyografya ile hem yurtiçi hem yurtdışındaki kullanıcı ve müşteriler için çok yönlü merkezî hizmetler verilmiş olur. Alman milli bibliyografyası verilerine çeşitli kaynak türleri aracılığıyla (basılı künye kartı, disket, CD-ROM, çevrimiçi veri tabanı BIBLIODATA ya da FTP ve WWW sunucuları) MAB, USMARC ya da UNIMARC formatlarında erişilebilir. Yaklaşık 5.500 yayınevinin yılda 50.000 başlıkla katıldığı CIP hizmetiyle (Cataloging in Publication) Alman Milli Kütüphanesi 1974'den beri hem kitap piyasasını hem de kütüphaneleri yeni yayınlar hakkında önceden bilgilendirebilmekteydi. Bu görevi 2003 yılından beri, hem basılı hem dijital formda,

satışta bulunan kitaplar kataloğunu (VLB) çıkaran MVB (Kitapçılık Sektörü Pazarlama ve Yayımlar Servisi Ltd. Şti.) ile ortaklaşa olarak *Yeni Yayınlar Hizmet Merkezi* üstlenmiştir.

Alman Milli Kütüphanesi, 1933-1945 yılları arası nasyonal sosyalistlerin yönetiminde olduğu dönemden kalma Almanca konuşan mülteci ve sürgünlere ait belgelere ayrı bir özen gösterir. Leipzig'deki milli kütüphane binasındaki *Sürgün Edebiyatı Dermesi* ve Frankfurt am Main'daki kütüphanede bulunan *Alman Sürgün Arşivi* yurtdışında Alman mülteciler tarafından yayımlanmış kitap, broşür ve dergilerle beraber tek tek mültecilerin geride bıraktıkları belgeler ve sürgündeki organizasyonlarının arşivlerini içerir.

Leipzig Alman Kitaplığı bünyesinde soykırımın belgelenmesine yönelik uluslararası bir araştırma kütüphanesi vardır. *Anne Frank Shoah Kütüphanesi* nasyonal sosyalist Almanya tarafından Avrupa Yahudileri'nin gördüğü zulüm ve yokedilişleri hakkında tüm dünyada yayımlanmış eserlerin hazır bulundurulmasını hedefler. Etnik, politik, dinî ya da diğer nedenlerle baskı altında bulundan diğer halk ve gruplar hakkında yayımlanmış eserler de dermeye alınmaktadır.

Kitap kültürünün merkezi, Leipzig binasındaki *Alman Kitap ve Yazı Müzesi*'dir. İşitsel-görsel ve elektronik kaynakların kitapla rekabete girdiği günümüzde kitap ve yazı kültürünün değerli belgelerinin korunması önem kazanmaktadır. 1884 yılında kurulan ve dünyanın en eski kitap müzesi olan bu müze, başka dermeler yanında dünyanın en büyük filigranlı kâğıt koleksiyonuna sahiptir. Devamlı ve geçici sergiler aracılığıyla zengin ve değerli koleksiyonlarının geniş bir ziyaretçi kitlesi tarafından izlenmesini sağlar.

Leipzig'deki *Kitap Koruma Merkezi* Alman Kitaplığı'nın bir bölümüken 1998'de bir şirkete dönüşmüştür ve fiziksel bir nesne olarak kitapların korunması ve onarımı ile ilgilenmektedir. Kâğıdı kumaş bazlı değil de ahşap lifli olan onbinlerce kitap 19. yüzyıl ortasından beri asitlenme nedeniyle yokolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. El işçiliği ve makineler yardımıyla hasta kâğıtlar *kâğıt bölünmesi* adlı yöntemle güçlendirildikten sonra asitten arındırılıp dayanıklılıkları artırılır. Tehlike altındaki kitapların mikrofilmleri çekilerek metinler güvence altına alınır.

Alman Milli Kütüphanesi yurtiçi ve yurtdışında diğer kütüphanecilik kurumlarıyla ortak çalışmalarda bulunur ve çok sayıda projeye katılır. Örnek olarak şunlar sıralanabilir: Ortak kuralların, stardartların ve normların belirlenmesi; yetke dizinlerinin oluşturulmasına öncülük edilmesi; toplu olarak asitten arındırmaya yönelik strateji ve yöntemlerin geliştirilmesi; sayısal ve sayısal ortama aktarılmış kaynakların kataloglanması için bir meta veri standardının tanımlanması; Almanya'nın ISSN merkezi olması.

Foto: Alman Müzik Arşivi, Berlin

1970 yılında kurulan ve Alman Milli Kütüphanesi'nin bir bölümü olan *Berlin Alman Müzik Arşivi* (DMA) Almanya'nın müzikal kaynak ve müzik kayıtları için merkezî toplama birimi ve müzik bibliyografyası bilgi merkezidir. Arşiv 1978'de Berlin-Lankwitz'deki Herrenhaus Correns binasına („Siemens-Villa“) taşınmıştır ve yak. 957.000 kaynak sahibidir.

(3. bölüm, s. 38, kaynak: C. Seelbach)

Derleme görevi esas olarak Almanca eserlerin korunmasıyla sınırlandığından Alman Milli Kütüphanesi diğer birçok ülkedeki milli kütüphaneden ayrılır. Diğerleri, yabancı ülkelerden ya da yabancı dildeki en önemli eserleri de satın alarak büyük bir cilt adediyle yerli ve yabancı eserler için genel kütüphaneler haline gelmişlerdir. Bir milli kütüphanenin üstlenmesi gereken bu ikinci görevi Almanya'da öncelikle iki önemli kütüphane yerine getirir: Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı (kuruluşu 1661) ve Münih'teki Bavyera Devlet Kütüphanesi (kuruluşu 1558). Her ikisinin de geçmişi saray kütüphanelerine dayanır ancak seçkin koleksiyonları ve hizmet çeşitlilikleriyle ülke genelinde işlevler üstlenirler. Geniş kapsamlı yerli ve yabancı tarihî kitap dermeleriyle, çok sayıdaki farklı koleksiyonlarıyla, Alman Araştırma Birliği'nin Özel

Dermeler Programı'na ve Alman Baskıları Dermesi'ne katılımlarıyla ulusal ya da merkezî genel kütüphaneler olarak nitelendirilebilirler. Uygulamalı bilimlerde üç merkezî konu kütüphanesi tarafından; ulusal Alman edebiyatı alanında da Alman Basılı Eserler Dermesi Çalışma Topluluğu'nun diğer kütüphaneleri tarafından tamamlanırlar.

Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı

Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı (SBB-PK), Prusya Devlet Kütüphanesi'nin geleneğini devam ettirmektedir. Prusya Devlet Kütüphanesi II. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'nın en büyük ve en önemli genel araştırma kütüphanelerinden biriydi. Savaşın etkisi ve Almanya'nın bölünmesiyle başarılı gelişimi aniden son buldu. Doğu Almanya'da Leipzig Alman Kitaplığı ile ortaklaşa bir milli kütüphane işlevi gören Alman Devlet Kütüphanesi ve Batı Almanya'da eski Prusya Devlet Kütüphanesi'nden kalan eserlerle yeniden organize olan Prusya Kültür Varlığı Devlet Kütüphanesi iki Almanya'nın yeniden birleşmesiyle biraraya getirildi ve böylece birbirlerinden bağımsız gelişimleri son buldu. Berlin duvarının yıkılmasından sonra Unter den Linden Bulvarı ve Potsdam Meydanı'ndaki iki binada Alman kütüphaneciliğinin merkezî görevlerini üstlenen bu seçkin araştırma kütüphanesi eski şöhretine ulaşmaya çalışmaktadır.

Kütüphanenin etkileyici bir basılı eser koleksiyonu vardır. Tüm alanlardan, ülkelerden, zamanlardan ve dillerden on milyonu aşkın kitap ve süreli yayın bilimin hizmetindedir. Doğu Avrupa, uzak doğu ve diğer doğu ülkeleriyle ilgili literatür, resmî yayınlar, meclis tutanakları, uluslararası örgütlerin yayınları, dergi ve gazetelerle çocuk ve gençlik kitapları dermenin ağırlık noktalarını oluşturur. Kütüphane 2,5 milyon mikrofiş ve mikrofilmle mikroform alanında da iyi bir konuma sahiptir. Özel koleksiyonları çok değerlidir ve en önemlileri şunlardır: Batı dünyasından el yazmaları (18.300 el yazması ve 320.000 özgün el yazması v.d.), müzik bilimsel dermesi (457.000 basılı nota ve 66.500 özgün el yazması nota v.d.), kartografik eserler (1 milyon harita v.d.) ve oryantal koleksiyon (41.600 el yazması). 12 milyon fotoğraf, grafik çalışması, gravür, saydam ve diğer görsel malzemeden oluşan çok büyük bir resim arşivi de vardır.

Foto: Berlin Devlet Kütüphanesi – Prusya Kültür Varlığı

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 33 yıl sonra, 1978'de, eski adıyla Prusya Kültür Varlığı Devlet Kütüphanesi, koleksiyonunu biraraya getirebilmiş ve (o dönem Batı Berlin'de bulunan) Berlin-Tiergarten'daki Potsdam Meydanı'nda yeni bir binaya taşınmıştır (mimar: Hans Scharoun). Burası Berlin Devlet Kütüphanesi – Prusya Kültür Varlığı'nın 2 numaralı binasıdır. Ödünç kaynak verir, rahat bir çalışma ortamı sunar, ayrıca bilgi merkezidir. 1 numaralı bina ise danışma ve araştırma kütüphanesi olarak işlev görür.

(3. bölüm, s. 39, kaynak: C. Seelbach)

Bölgelerarası kaynak paylaşımı ve enformasyon hizmeti çerçevesinde bu devlet kütüphanesi çok sayıda görev üstlenir. Alman Araştırma Birliği (DFG) tarafından desteklenen bölgelerarası kaynak sağlama programı dahilinde birçok özel dermesi vardır (örneğin hukuk bilimi). Ortaklaşa yürütülen Alman Basılı Eserler Dermesi programında 1871-1912 yılları arası dönemden sorumludur. Yerli ve yabancı resmî yayınlarla uluslararası örgütlerin yayınlarını toplar.

Bibliyografik hizmetleriyle kısmen eski Prusya Devlet Kütüphanesi'nin etkinliklerini sürdürür. Kitap basım tekniğinin keşfiyle 1450-1500 yılları arası basılmış kitapların (inkunabel) uluslararası toplu kataloğunu oluşturur, şu ana kadar sayısal ortama aktarılmış 1,2 milyon özgün el yazmasının kataloglama işini sürdürür (Özgün Yazmalar Merkez Kataloğu), 16. ve 17. yüzyıl Alman basılı eserleri için yaptığı gibi başka birçok kataloglama ve kullanıma hazırlama projesine katılır ve süreli yayınlar toplu kataloğunun redaksiyonundan sorumludur. Son olarak

Berlin Devlet Kütüphanesi'nin standart kitap ve müzik numaralarını veren uluslararası ISBN ajansı ile uluslararası ISMN ajansını yürüttüğü belirtilmelidir.

ISBN olarak kısaltılan uluslararası standart kitap numarasıyla, bir yayınevinin süresiz bir yayını, kodlanmış bir sayı kombinasyonu net olarak belirlenir. Başlangıçta 10 haneli, 2007'den itibaren zorunlu olarak 13 haneye çıkarılan numara, ağırlıklı olarak kitapçılık sektörünün mal ekonomisi sistemlerinde kullanılır. Ama kütüphanelerin çoğu tarafından da sipariş ve katalog bilgilerine eklenir. Doğu Avrupa ve İngilizce dil alanındaki yeni yayınevlerini de kapsayabilmek için hane sayısındaki değişikliğin yapılması gerekti. ISBN 13, yakında ABD tarafından da kullanılacak olan EAN (European Article Number) sistemi kapsamındadır. Numaranın başına eklenen "978" rakamı yayınevi ürünlerine işaret etmektedir. "979" sayı grubuyla birlikte kullanılabilecek numara sayısı ikiye katlanmıştır.

Münih'deki Bavyera Devlet Kütüphanesi

Yurtiçi ve yurtdışından yak. 9 milyon kaynağıyla Bavyera Devlet Kütüphanesi (BSB) Almanya'nın ikinci büyük genel araştırma kütüphanesidir ve bünyesinde dünyanın önemli koleksiyonlarını barındırır. Bağımsız devlet Bavyera'nın merkezî eyalet kütüphanesidir ve aynı zamanda tüm Bavyera kütüphaneciliğinden sorumlu bir devlet kurumudur. 1663'den beri Bavyera'da basılan ve kütüphaneye gönderilmesi zorunlu örnekleri toplar. 47.000'in üzerindeki süreli yayın ve gazete aboneliğiyle British Library'den sonra Avrupa'nın en büyük süreli yayınlar kütüphanesidir.

1558'de Wittelsbach hanedanlığının saray kütüphanesi olarak kurulan ve 1919'da bugünkü adını alan Bavyera Devlet Kütüphanesi her ülke ve her alandan yayın toplar. Eskiçağ bilimleri, tarih ve müzik, doğu ve güneydoğu Avrupa, doğu ülkeleri ve uzak doğu dermesinin başlıca konularıdır. Kütüphanenin geleneği ve gelişimi itibarıyla yazmalar, 1700'den önce basılmış eserler ve savaş sonrası yabancı ülkelerin edebiyatları da dermesinin diğer ağırlık noktalarını oluşturur.

90.200 adetle yazma koleksiyonu dünyanın en büyüklerinden biridir. İnkunabel koleksiyonu da önemlidir (19.900 cilt). 16. ve 17. yüzyıl Almanca baskılar dermesinde de başta gelen kütüphane olduğundan ilgili milli bibliyografik kataloglama projelerine de öncülük etmiştir ve (kitaplar için 1450-1600 arası, notalar için 1800'e kadar) Alman Baskıları Dermesi Projesi'ne katılan kütüphanelerdendir. Alman Araştırma Birliği'nin Özel Dermeler Programı çerçevesinde Bavyera Devlet Kütüphanesi birçok alan üstlenmiştir. Satın alımların %80'nin yurtdışında gerçekleşmesi kütüphanenin kaynak sağlamadaki uluslararası yöneliminin bir göstergesidir.

Foto: Bavyera Devlet Kütüphanesi, Münih

Friedrich von Gaertners'in tasarımına göre inşa edilmiş yapıyla Münih'teki *Bavyera Devlet Kütüphanesi* ilk kez 1843'de kendi özel binasına sahip olur. İşlevsel açıdan zamanının en iyi kütüphane binası sayılan yapı, iç kısmındaki görkemli merdivenleriyle aynı zamanda etkileyici olmayı da hedefliyordu. Depo kapasitesinin sınırlı olması, diğer birçok Alman kütüphanesini olduğu gibi bu kütüphaneyi de dermesinin büyük bir bölümünü başka binalara aktarmaya zorlamaktadır.

(3. bölüm, s. 40, kaynak: Bavyera Devlet Kütüphanesi, Münih)

Berlin Devlet Kütüphanesi gibi Münih'teki Bavyera Devlet Kütüphanesi de çok sayıda ulusal ve uluslararası projeye katılır. Uluslararası kurul ve yabancı kütüphanelerle ortaklık ilişkileri vardır. Tarihten kalan mirasın kitaba dayandığı ve kitabın gelecekte de taşıyıcı bir rol üstleneceği ancak bunun yanında elektronik kaynakların tamamen yeni olanaklar sunduğu düşüncesi ve anlayışıyla, kütüphanenin çabaları bir taraftan tarihî kaynakların korunması diğer taraftan

modern tekniğin olanaklarından faydalanılması yönündedir. Bu nedenle Bavyera Devlet Kütüphanesi hem Kitap ve El Yazmaları Onarım Enstitüsü'ne hem de Münih Sayısallaştırma Merkezi'ne sahiptir.

Merkezî Konu Kütüphaneleri

Hannover, Köln ve Kiel'deki üç merkezî konu kütüphanesi uygulamalı bilimler alanında bölgelerarası kaynak sağlama hizmeti verir. Dermelerini sürekli olarak derinlemesine genişleten bu kütüphaneler kendi özel alanlarında Alman Milli Kütüphanesi'ni ve Berlin ile Münih'deki iki genel kütüphaneyi ulusal görevler üstlenerek tamamlar. Kendi alanlarına giren yayınları, gri yayınları ve kitap dışı kaynaklar da dahil olmak üzere her türlü kaynağı mümkün olduğunca noksansız toplar ve bunları hem enformasyon ve dokümantasyon amaçlarında hizmet edecek şekilde hem de kaynak paylaşımı ve belge sağlama hizmetiyle kullanıma sunarlar. Bu nedenle finansmanları federasyon ve eyaletler tarafından ortaklaşa sağlanır.

Hannover'da 1959'da kurulan *Teknik Bilgi Kütüphanesi* (TIB) tekniğin tüm alanları ve teknik temel bilimlerinin merkezî konu kütüphanesidir. Başlıca hizmet verdiği alanlar kimya, enformatik, matematik, fizik ve mimarlıktır. Öncelikli görevi, kullanıcıya özel, ayrıntılı belgeleri en kısa sürede sağlamaktır. Bunun önkoşulu, hem alışılmış biçimde, hem de yayıncılık dünyası dışında üretilen (gri yayınlar' denilen) teknik ve fen bilimleri alanındaki kaynakları tüm dünyada sağlayıp arşivlemektir. 18.600 teknik süreli yayın aboneliği, aralarında konferans raporları, araştırma raporları, patentler, normlar, standartlar ve doktora tezleri de bulunan 7 milyon kitap, mikroform ve CD-ROM ile bu kütüphane kapsamlı görevlerini yerine getirmektedir.

Foto: Alman Tıp Merkez Kütüphanesi, Köln

Kuruluşları 1908'e dek uzanan birkaç selef kütüphanenin birleşmesiyle oluşan Köln ve Bonn'daki *Alman Tıp Merkez Kütüphanesi* (Kuzey Ren-Vestfalya) Avrupa'nın tıp alanındaki en büyük konu kütüphanesidir. Önceleri bir kliniğin birkaç katına dağılmış şekilde hizmet veren kütüphane, 1999'dan beri Köln Üniversite Hastanesi kompleksinin merkezinde ayrı bir binaya sahiptir. Beslenme, çevre ve tarımla ilgili bölüm kütüphanesi Bonn'daki eski Alman Ziraat Bilimleri Merkez Kütüphanesi binasında bulunmaktadır.

(3. bölüm, s. 41, kaynak: Alman Tıp Merkez Kütüphanesi)

1969 yılında kurulan Köln ve Bonn'daki *Alman Tıp Merkez Kütüphanesi* (ZBMED) tıp, sağlık bilimleri, beslenme, çevre ve tarım bilimleriyle bu alanların temel bilimleri ve yan bölümlerinin merkezî konu kütüphanesidir. 1,4 milyonun üzerinde kitap ve 8.000 süreli yayın aboneliği ile Avrupa'nın en büyük, dünyanın ise ikinci büyük tıp konu kütüphanesidir. Çevrimiçi kataloğu, tıp dergi içeriklerinin taranabildiği 'current contents veritabanı' (CCMed) ve Sanal Tıp Konu Kütüphanesi (MedPilot) ile kullanıcılarına hizmet verir. MedPilot yine Köln'de bulunan Alman Tıp Bilgi-Belge Enstitüsü'nün (DIMDI) işbirliğiyle işletilmekte ve 40'dan fazla veritabanını, kataloğu ve özgün metne çevrimiçi erişim olanağı veren dizinleri (açık erişimli oldukları müddetçe; değilse, pay-per-view yöntemiyle) paralel olarak tarama olanağı verir. ZBMED, anlamsal indeksleme gibi yenilikçi projeler geliştirir ve şu an 13 süreli yayın ve çok sayıda konferans raporu içeren açık erişim portalı „German Medical Science“ı kullanıma sunar.

Hamburg ve Kiel'de bulunan iki kurumdan oluşan *Alman İktisadi Bilimler Merkez Kütüphanesi* (ZBW) - *Leibniz Ekonomi Bilgi Merkezi*, ekonomi bilimleri konusunda dünyanın en büyük konu kütüphanesidir. 1.1.2007'de Hamburg Uluslararası Ekonomi Enstitüsü Kütüphanesi'nin entegrasyonundan sonra yak. dört milyon kaynağa sahiptir. Bunlar arasında geniş çaplı araştırma dosyaları, istatistikler, doktora tezleri ve konferans metinleri bulunur. 24.500 basılı ve elektronik süreli yayına abonedir. İşletme, ekonomi ve ekonomi uygulaması derme profilini

oluşturur. Dergi ve kitaplardaki makale bilgileriyle birlikte 3,4 milyon başlık içeren çevrimiçi katalog ECONIS hazırlanır. Ulusal ve uluslararası kaynak paylaşımı ve elektronik kaynak sağlama hizmetleriyle kaynaklar dünya çapında kullanıma sunulur. Sanal konu kütüphanesi EconBiz ve çevrimiçi danışma hizmeti EconDesk, ZBW'nin verdiği diğer hizmetlerdir.

Eyalet kütüphaneleri ve diğer bölgesel kütüphaneler

Yaklaşık 40 eyalet kütüphanesi ve diğer bölgesel kütüphaneler bir bölgenin kaynak ihtiyacının karşılanmasına yönelik yapılandırılmışlardır. Bu bölge tüm bir eyalet, eyaletin bir bölümü, bir il yönetim bölgesi ya da bir şehir ve çevresi olabilir. Bir eğitim kurumu ya da başka bir kuruluşun kaynak gereksinimini karşılamak için çalışmaz. Bölgesel kütüphaneler geçmişleri, büyüklükleri, dermeleri, finans sağlayıcıları ve özellikle de adlarıyla birbirlerinden ayrılırlar ve görünüşte heterojen bir grup oluştururlar. Ancak temelde aynı işlevleri gördüklerinden ortak bir türe dahil edilirler. Sadece bir eyalet kütüphanesi veya bölgesel kütüphane işlevlerini üstlenmişlerse her zaman olmasa da genelde bu işleve göre adlandırılırlar (eyalet kütüphanesi veya devlet kütüphanesi gibi).

Foto: Oldenburg Eyalet Kütüphanesi

1792'de kurulan ve bölgeyle ilgili kaynakları da toplamakla yükümlü genel bir araştırma kütüphanesi olan *Oldenburg Eyalet Kütüphanesi* (Aşağı Saksonya) 1987'de yeniden düzenlenen ve eklemeler yapılan bir piyade kışlasına taşınmıştır. 735.000 kaynaktan oluşan dermesi 1974'de açılan Oldenburg Üniversitesi öğrenci ve elemanlarına da hizmet vermektedir.

(3. bölüm, s. 42, kaynak: C. Seelbach)

Geçmişlerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı çoğu kütüphanenin koleksiyonu tinsel ve sosyal bilimler ağırlıklı olsa da, bölgesel kütüphaneler (bazı istisnalar dışında) geniş kapsamlı genel dermeler oluşturmakla yükümlüdürler. Böylece sorumlu oldukları şehrin, bölgenin ya da eyaletin bilimsel ve diğer kaynak ihtiyacının karşılanması sağlanmış olur. Ama ait oldukları bölge hakkındaki eserlerin olabildiğince eksiksiz toplanması, arşivlenmesi, kataloglanması ve kullanıma sunulması bu kütüphanelerin temel görevidir. Derleme yasasıyla Alman Milli Kütüphanesi'ne ülke geneli için verilmiş yasal örnek edinme hakkı aynı şekilde bu kütüphanelere kendi eyalet ya da bölgeleri için verilmiştir. Halihazırda, eyaletlerdeki bölgesel derleme kütüphaneleri, çevrimiçi yayın ve internet sayfalarının toplanması ve arşivlenmesinin yasal düzenlemeleri konusunda çalışma yapmaktadır.

Foto: Leibniz'in hesap makinası

Hannover'daki *Gottfried Wilhelm Leibniz Kütüphanesi* - *Aşağı Saksonya Eyalet Kütüphanesi*'nde (Aşağı Saksonya) çok yönlü bir bilim adamı olan Gottfried Wilhelm Leibniz'in yapıtları saklanır. Leibniz'in 1695'de geliştirdiği ve dört temel işlemi yapabilen hesap makinası da dahil olmak üzere geride bıraktığı son derece değerli terekesine ev sahipliği yapar. Makinanın temel yapısal öğeleri 20. yüzyıla kadar geçerliydi. Leibniz'in 15.000 mektubu içeren yazışmaları 2006'da Unesco Dünya Belleği Programı'na önerilmiştir.

(3. bölüm, s. 43, yukarıda, kaynak: Gottfried Wilhelm Leibniz Kütüphanesi - Aşağı Saksonya Eyalet Kütüphanesi, Hannover)

Bölgesel kütüphanelerin çoğu örnek edinme haklarını kullanırlar ve bu sayede sürekli olarak yayımlanan bir eyalet bibliyografyası oluştururlar. Bu bibliyografyalarla o eyaletin kendisi, bölgeleri, köyleri ve önemli şahsiyetleri hakkında çıkmış tüm yeni basımlar belgelenmiş olur. Şimdiye dek basılı yayımlanmış bu bibliyografyaların yerini artık internet üzerinden erişilebilir veritabanları almıştır. Federal Almanya'nın tüm eyaletleri için eyalet bibliyografyaları mevcuttur.

Geçmişten bugüne ulaşılmış tarihî kaynakların kataloglanması ve bakımı, eyaletin önemli şahsiyetlerinden kalma eserlerin toplanması ve işlenmesi, arşivlerin kullanıma hazır tutulması ve sergiler, konferanslar, okumalar, konserler aracılığıyla yapılan yoğun kültür ve kamu çalışmaları eyalet ve bölgesel kütüphanelerin tipik görevlerindedir. Bu kütüphaneler sıklıkla kütüphane birlikleri ve derneklerin üyelik aidatları ve bağışlarıyla desteklenirler. Bütçenin yeterli olmadığı ya da bürokrasinin engel oluşturduğu durumlarda bu gelirler kullanılır.

Foto: Augsburg Devlet ve Şehir Kütüphanesi

1537'de kurulan *Augsburg Devlet ve Şehir Kütüphanesi* (Bavyera) „bilimsel şehir kütüphaneleri“ türünün bir örneğidir. Bavyera'daki il yönetim bölgesi Schwaben için derleme kütüphanesi, arşiv kütüphanesi ve bölgesel kütüphane görevlerini üstlenir. Zamanında mimarisi örnek alınan ve depo bölümü kendinden destekli raflardan oluşan yeni barok tarzı kütüphane binası 1893 yılından beri kullanılmaktadır.

(3. bölüm, s. 43, aşağıda, kaynak: C. Seelbach)

Eyalet kütüphanelerinin çoğu eskiden saray kütüphanesiydi; bazıları laikleştirmeye lağvedilen dini kuruluşlardan kalma eserler için oluşturulan depo kütüphaneleri olarak kuruldu (Amberg, Bamberg, Passau, Regensburg); yine bazıları derneklerinin geçmişi itibariyle lise kütüphaneleriyle yakın ilişki içersindedir (Coburg, Gotha). Sadece az bir kısmı 20. yüzyılda devlet veya kamu tüzel kişiliğine sahip başka kurumlar tarafından yaptırılmıştır (Aurich, Koblenz, Speyer). Sayıları oldukça azalan *bilimsel şehir kütüphaneleri* ya da eski belediye kitaplıklarından ya da tarihî değeri olan şehir kütüphanelerinden oluşturulmuşlardı (Lübeck, Nürnberg, Ulm). Bazıları 20. yüzyılda kurulmuştur (ZLB Berlin, Dortmund); bazıları da eski üniversite kütüphaneleridir (Mainz, Trier).

Coğrafik-tarihsel nedenlerden dolayı bazı eyaletlerde birden çok eyalet kütüphanesi olmasına karşın bazılarında hiç eski, kıdemli eyalet kütüphanesi yoktur. Bu durumlarda üniversite kütüphaneleri kendi asli görevlerinin yanısıra bölgesel işlevler de üstlenirler ve bunu adlarına yansıtırlar. Böylece başka kombinasyonların yanısıra *üniversite ve eyalet kütüphanesi* (Bonn, Düsseldorf, Halle, Jena, Münster, Saarbrücken), *devlet ve üniversite kütüphanesi* (Bremen, Hamburg), *eyalet ve yüksek okul kütüphanesi* (Darmstadt) ya da *yüksek okul ve eyalet kütüphanesi* (Fulda) gibi çift isimlendirmelere rastlanır. Rheinland-Pfalz eyaletinde Koblenz ve Speyer'deki iki eyalet kütüphanesi, Zweibrücken'deki *Bibliotheca Bipontina* ile Neustadt/Weinstrasse ve Koblenz'deki iki kütüphane danışma birimi, türler üstü bir „Eyalet Kütüphane Merkezi“ olarak organizasyonel açıdan bir araya getirilmiştir.

Birçok yerde bölgesel kütüphaneler de eğitim, öğretim ve bilimsel araştırmalar için kaynak sağlanmasına katılırlar. Araştırma kütüphaneciliğinin bölgesel ve bölgelerüstü yapısına dahil edilmişlerdir. Bilimsel eserleri kaynak paylaşım hizmetiyle kullanıma sunarlar, ayrıca eski ve özel koleksiyonlarıyla araştırmacıların ilgisini çekerler. Özellikle yeni üniversitelerin (Augsburg, Bamberg, Trier) ya da yüksek okulların (Zwickau) açıldığı şehirlerde, ya da teknik yüksek okulların üniversitelere dönüştürüldüğü kentlerde (Hannover, Karlsruhe, Stuttgart) bölgesel kütüphaneler üniversitelerin belli bazı bölümleri için ek kaynak sağlama görevini üstlenir.

Değerli tarihî kitap koleksiyonları olan bazı eski saray kütüphaneleri fikir ve kültür tarihinin belli başlı bazı alanlarında uzmanlaşmıştır ve tamamen özgün bir profille *araştırma kütüphaneleri* olarak işlev görür. Kendi düzenledikleri bilimsel etkinliklerin yanısıra özel yayın dizileri çıkararak, burslar vererek, uluslararası kongreler organize ederek bilimsel araştırmaları desteklerler ve böylece üniversite dışı araştırma alanında yer edinirler. Bu küçük ama önemli gruptaki kütüphaneler, „ilk yeniçağ Avrupa kültür tarihi“ alanında uzmanlaşmış Wolfenbüttel'deki *Herzog August Kütüphanesi* ve Alman edebiyatının son derece önemli bir devri olan „klasik dönem“e yoğunlaşmış Weimar'daki *Herzogin Anna Amalia Kütüphanesi*'dir. Her iki kütüphane de sahip olduğu mükemmel eski eser koleksiyonunu mümkün olduğunca sistematik dizimdeki açık raf sistemiyle araştırmacıların kullanımına sunar ve güncel ikincil literatür alımıyla dermesini geliştirir.

İdari organizasyonu Erfurt Üniversite Kütüphanesi'yle ortak yürütülen *Gotha Araştırma Kütüphanesi*'nin önceleri genel, 1850'den sonra tinsel bilimler ağırlıklı geniş kapsamlı bir eski eser koleksiyonu vardır. Bölgesel kütüphane geçmişi olmayan ve 1698'de eğitim amaçlı kurulan Halle'daki *Francke Vakıfları Merkez Kütüphanesi* ilk yeniçağ kilise ve kültür tarihi alanında uzmanlaşmış bir araştırma kütüphanesidir ve dermesinin ağırlık noktaları bu yöndedir.

Foto: Francke Vakıfları Kütüphanesi

1698'de bir yetimhanenin açılmasıyla oluşturulmaya başlanan Halle'daki *Francke Vakıfları Kütüphanesi* (Saksonya-Anhalt) 1728'den sonra kendi binasına taşınır. Kütüphane dermesi, mekâna tiyatro dekoru gibi yerleştirilmiş raflara dizilmiştir. 1998'de tamamlanan restorasyondan sonra düzenlenişi sahne dekoruna benzeyen bu barok kütüphane 18. yüzyıldaki özgün şekliyle kullanılmaktadır.

(3. bölüm, s. 44, kaynak: W. Ziegler)

Yüksekokul kütüphaneleri

Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yüksekokulların finansmanı genel olarak eyaletlerce karşılanır. Yukarı anlatıldığı gibi yüksekokul türlerinin üçe ayrılması yüksekokul kütüphaneleri için de geçerlidir.

Enstitü kütüphaneleri de dahil olmak üzere yak. 330 yüksekokulda çeşitli büyüklüklerde yak. 3.600 kütüphane vardır. Yak. 160 milyon kitap ve 534.000 süreli yayın aboneliğiyle yak. 2 milyon öğrenciye hizmet verilmektedir. 2005 yılında kaynak alım harcamaları 200 milyon Avro'nun hayli üzerine çıkmıştır.

Üniversite kütüphaneleri

80'in üzerindeki üniversite ve dengi yüksekokul kütüphanesi ilk etapta öğrencisinden profesörüne kurumla ilişiği bulunan herkese eğitim, öğretim ve araştırma için kaynak sağlamakla yükümlüdür. Kütüphanenin yaşı, tarihsel gelişimi, dermesinin büyüklüğü, kullanıcı sayısı ve bütçesi gibi konularda kısmen birbirlerinden çok farklı da olsalar işlevsel olarak homojen bir grup oluştururlar. Tüm üniversite kütüphaneleri yüksekokulla ilişiği bulunmayanlar tarafından da bilimsel çalışmalar için kullanılabilir. Bazıları ek olarak bölgesel görevler de üstlenmiştir. Dermeler aracılığıyla geleneksel kaynak sağlama hizmetinin yanısıra uzun zamandan beri enformasyon hizmeti de verilmektedir. Ayrıca Sayısal Kütüphane çerçevesinde veritabanları ve elektronik yayınlar da kullanıma sunulmaktadır.

Üniversite kütüphanelerinin çoğu kullanıcıları için 1,5 ilâ 2,5 milyon arasında değişen sayıda kaynak hazır tutar. Birçok eski üniversite kütüphanesi (Freiburg, Heidelberg, Jena, Tübingen),

1479'da kurulmuş bir şehir kütüphanesinden dönüştürülen *Hamburg Devlet ve Üniversite Kütüphanesi*, 1919'da yeniden açılmış *Köln Üniversite ve Şehir Kütüphanesi*, ayrıca 1960'lı yıllarda kurulmuş kütüphanelerin bazıları (Bremen, Düsseldorf, Regensburg) 2,5 ilâ 3 milyon arası kaynağa sahiptir. 3 ilâ 4 milyon arası kaynağa sahip en büyük kütüphaneler *Berlin Humboldt Üniversitesi Kütüphanesi*, Frankfurt am Main'daki *Johann Christian Senckenberg Üniversite Kütüphanesi* ve *Göttingen Devlet ve Üniversite Kütüphanesi*'dir. Küçük, özellikle de bölüm sayısı az olan yükseköğretim kütüphanelerinin kaynak sayısı 1 milyon cildin altındadır (Hildesheim, Koblenz/Landau, Lübeck). Çoğu üniversite kütüphanesi 5.000 ile 10.000 adet arası süreli yayına abonedir. Basılı dergilerin yanında bugün artık elektronik dergiler de satın alınmaktadır. Bu hizmet, üniversiteyle ilişkili kullanıcılara sanal süreli yayın kütüphaneleri çerçevesinde verilmektedir.

Foto: Historicum Kütüphanesi

Münih Üniversite Kütüphanesi'ne (Bavyera) bağlı *Historicum Kütüphanesi* 1999'da açılarak, önceleri farklı yerlerde bulunan enstitü kütüphanelerini tek çatı altına toplamıştır. Tarih, arkeoloji ve Bizans tarihi bölümlerinde okuyan 4.000 öğrenci ve 180 öğretim görevlisine 325 kişilik çalışma alanı ve 240.000 başvuru kaynağıyla hizmet eder.

(3. bölüm, s. 45, kaynak: J. Feist, ekz)

Üniversite kütüphaneleri ilke itibariyle her alandan kaynak toplar, yani dermelerini oluştururken o yükseköğretimde okutulmayan bölümleri de dikkate alırlar. 1960'lı yıllardan itibaren kütüphaneler tarafından öğrencileri çalışmalarında güncel ders kitaplarıyla desteklemek amacıyla ders kitapları dermeleri oluşturulmuştur. Bir dizi üniversite kütüphanesi bir ya da daha fazla özel dermeden sorumludur ve Alman Araştırma Birliği'nin maddi yardımlarıyla edindiği bu kaynakları bölgelerarası kaynak paylaşım hizmetiyle gereksinim duyanlara ulaştırır. Yeni alımların yanısıra tarihî kitapların ve diğer özel dermelerin de önemi büyüktür. Bunlar eski kütüphanelerde bulunur ve yazma, özgün el yazması, terekelerden çıkan belgeler, eski baskılar, haritalar, notalar ve diğer birçok eser olabilir. Teknik yükseköğretim kütüphaneleri norm ve patentlerden oluşan farklı koleksiyonlara sahiptir.

Almanya'daki üniversite kütüphaneleri yapıları itibariyle tek katmanlı ve iki katmanlı kütüphane sistemi olmak üzere iki temel türe ayrılır. Eğilim, belirgin şekilde tek katmanlı sisteme geçiş yönündedir.

Geleneksel üniversitelerdeki *iki katmanlı kütüphane sisteminde* merkez kütüphanenin yanısıra az ya da çok sayıda seminer, enstitü ve fakülte kütüphanesi vardır. Merkez kütüphaneleri depo sistemli kütüphanelerdir ama ödünç kaynak verirler. Ders kitapları dermeleri vardır ayrıca kaynak paylaşım ve danışma hizmeti sunarlar. Seminer, enstitü ve fakülte kütüphaneleri ise sistematik dizimde açık raf sistemli, ancak ödünç kaynak vermeyen başvuru kütüphaneleridir. Üniversite kütüphaneleri tüm bölümleri kapsayan genel bir derme oluştururken, ayrı bütçeleri olan enstitü kütüphaneleri kendi alanlarına, özellikle de bilimsel uzmanlık gerektiren literatüre yoğunlaşırlar. Düalizmin bu dezavantajlarını hafifletmek ve Alman Araştırma Birliği'nin kütüphanelerarası ortak çalışmalara yönelik getirdiği öneriler doğrultusunda alınan tedbirleri pekiştirmek üzere birçok üniversitede „işbirliğine dayalı kütüphane sistemleri“ geliştirilmiştir. Ancak, yenilenmiş üniversite tüzüklerinin yöneticiyi tüm kütüphane çalışanlarının üstü olarak belirlediği ve standart bir kütüphane sisteminin öngörüldüğü durumlarda bile işlevsel tek katmanlılığın pratiğe geçirilmesinin zor olduğu görülmektedir. Dergilerdeki aşırı fiyat artışı, elektronik kaynak sunumu ve yönetimi, ayrıca uzman elemanların işe alınması, günümüzde gözlemlenen merkezileşme eğilimini destekler nitelikteki etmenlerdir.

Foto: Heidelberg şarkılar yazmasından bir minyatür

1386 yılında Heidelberg’de (Baden-Württemberg) kurulmuş Almanya’nın en eski üniversitesinde iki katmanlı kütüphane sistemi kullanılmaktadır. Merkezî bir *üniversite kütüphanesinin* yanısıra 100’ün üzerinde enstitü kütüphanesi bulunur. Şair Walther von der Vogelweide’nin resmedildiği tanınmış minyatürü de içeren (Cod. Pal. germ. 848, Fol. 124r) Codex Manesse (Heidelberg şarkılar yazması) kütüphanenin dünyaca ünlü hazinelerinden biridir.

(3. bölüm, s. 46, kaynak: Lossen, Heidelberg Üniversite Kütüphanesi)

1960’lı yılların sonlarında kurulmuş ve genelde *tek katmanlı kütüphane sistemine* sahip yeni üniversiteler arasında sadece bir kütüphane hem merkezî üniversite kütüphanesinin hem de enstitü kütüphanelerinin işlevlerini aynı anda üstlenir. Bu standart kütüphane sistemi Doğu Alman üniversitelerinde de uygulanıyordu. İki Almanya’nın birleşmesinden sonra sisteme devam edildi ancak halen süren inşaat problemlerinden dolayı her yerde gerçekleştirilemedi. Denetim hakkı ve tüm kütüphane personeline talimat verme yetkisiyle tek elden yapılan yönetim ve bütçenin merkezî olarak belirlenip bölüştürülmesi tek katmanlı kütüphane sistemlerinin özellikleridir. Genelde tüm kütüphanecilik işlemleri merkezileştirilmiştir. Kısmen ödünç verilen kısmen de verilmeyen kaynaklar çoğunlukla ek kütüphanelere dağıtılmış, bazen de tek bir yerde toplanmıştır ama düzenlemede her zaman sistematik dizimde açık raf sistemi kullanılmıştır.

Meslek yüksekokulları ve diğer yüksekokulların kütüphaneleri

Alman meslek yüksekokulları batı eyaletlerinde 1970’li yıllardan itibaren, doğudaki eyaletlerde ise 1990’dan sonra kurulmuş oldukça yeni bir yüksekokul tipidir. Ekonomi, sosyal çalışmacılık, tasarım ve diğer alanlarda eğitim vermiş eski uzmanlık okulları ve mühendislik okullarının devamıdır. Üniversitelerin aksine meslek yüksekokulları bilimsel (teorik) değil, uygulamaya yönelik eğitim verir ve meslekte yetkinlik edinilmesini sağlar.

Üniversite kütüphanelerinden farklı olarak meslek yüksekokulu kütüphaneleri (yak. 156 adet) bu nedenle genel kütüphaneler değil, buldukları kurumun eğitimini verdiği alanlara yoğunlaşmış konu kütüphaneleridir. Meslek yüksekokullarının yukarıda tanımlanan eğitim anlayışına uygun olarak bu kütüphaneler daha ziyade (ve genelde yüksek bir nüsha adediyle) temel bilgiler içeren kitaplar ve ders kitapları bulundurur. Büyüklükleri çok değişkendir çünkü bazı yerlerde birkaç eğitim kurumu birleştirilerek tek bir meslek yüksekokulu haline getirilmiştir. Bu tip yüksekokulların kütüphanelerinde 250.000’in üzerinde kitapla 1.000 süreli yayın aboneliği bulunabilir. Bölüm sayısı az olan küçük meslek yüksekokullarının kütüphanelerinde ise daha mütevazı bir koleksiyon vardır.

Sanat ve müzik yüksekokullarının kütüphaneleri, bu alanlardaki literatür ihtiyacının nispeten az olması nedeniyle daha küçüktür. Ancak Berlin’deki *Sanat Üniversitesi Kütüphanesi* (290.000 ciltle) bir istisnadır. İdari yüksekokullar, bazı eyaletlerde bulunan meslek akademileri ve özel yüksekokulların da kütüphaneleri vardır. Günümüzde sadece Baden-Württemberg eyaletinde Eğitim Bilimleri Yüksekokulları (ve kütüphaneleri) bağımsız kurumlar olarak varlıklarını sürdürür. Diğer eyaletlerde ise öğretmen yetiştiren okullar ya üniversitelere dahil edilmiş ya da adı geçen eğitim bilimleri yüksekokulları üniversitelere dönüştürülmüştür.

Konu kütüphaneleri

Kamu, kilise ve özel destekli yak. 2.700 konu kütüphanesi, araştırma kütüphaneleri arasındaki en büyük ve aynı zamanda kendi içinde en heterojen olan grubu oluşturur. Ortak noktaları, tek bir alana yoğunlaşmaları ve kaynak gereksinimini (ya tamamen ya da ağırlıklı olarak)

karşıladıkları bir kuruma bağlı olmalarıdır. Konu kütüphanelerinde kaynak alımı tamamen kurum çalışanlarının güncel ve pratik ihtiyaçlarını gidermeye yöneliktir ve yayın dünyası dışında üretilen yazıların derlenmesine de ayrı bir özen gösterilir. Konu kütüphaneleri için basılı ya da elektronik dergiler monografardan daha önemlidir. Özellikle fen bilimlerinde ve teknik alanda etkinlik gösteren konu kütüphanelerinde çevrimiçi bilgi giderek artan oranda klasik bilgilenme tarzını geri plana atmaktadır. Bazı şirket kütüphaneleri daha şimdiden sadece (ya da ağırlıklı olarak) elektronik kaynaklarla çalışmaktadır. Kataloglama işlemi diğer genel araştırma kütüphanelerinde olduğu gibi sadece alfabetik ve sistematik olarak değil, çok detaylı bir belgeleme çalışmasıyla ve her kullanıcının bireysel ihtiyaçlarına yanıt verebilecek şekilde yapılır. Konu kütüphanelerinin çoğu kaynak paylaşım hizmeti verse de genelde kaynakların ödünç verilmediği başvuru kütüphaneleridir. Bilgi ve kaynak ihtiyaçları belli, sınırlı bir okuyucu kitlesi için çalıştıklarından bu kütüphanelerde hizmet verme anlayışı çok gelişmiştir.

Foto: Alman İktisadi Bilimler Merkez Kütüphanesi, Kiel

Dört milyon kitapla ekonomi alanında dünyanın en büyük konu kütüphanesi olan Kiel ve Hamburg'daki *Alman İktisadi Bilimler Merkez Kütüphanesi (ZBW)* (Schleswig-Holstein) 2001'de 6.400 m²lik ana kullanım alanlı ek bir binaya kavuşmuştur (mimar: Walter von Lom). Yeni binanın yanında, yüzyıl dönümünde inşa edilmiş, eskiden Krupp ailesine ait bir konukevinde Dünya Ekonomi Enstitüsü bulunur. Kiel körfezinde etkileyici bir bina kompleksi oluşturan iki bina, araştırma birimlerini, kütüphane ve kitap deposunu barındırır.

(3. bölüm, s. 48, kaynak: L. Roth, Alman İktisadi Bilimler Merkez Kütüphanesi, Kiel)

Çok sayıdaki konu kütüphanesi arasında 500'ün üzerindeki *parlamento, resmî daire ve mahkeme kütüphaneleri* oldukça homojen bir grup oluşturur. Çoğu 1945 yılından sonra kurulan bu kurumlar genelde idare ve yargı amaçlarına hizmet ettiklerinden hukuki ve siyasi kaynaklar konusunda uzmanlaşmışlardır. Dermelerinin büyük bir bölümünü resmî yayınlar ve "gri yayınlar" oluşturur. Başvuru kütüphaneleridirler. Dışarıdan sadece sınırlı sayıda kullanıcı kabul ederler ya da halka tamamen kapalıdır.

Daha önce sözü geçen Alman Federal Meclisi Kütüphanesi (Berlin) ve eyaletlerdeki meclis ve hükümet kütüphanelerinin yanısıra bakanlıkların ve en yüksek federal dairelerin de kütüphaneleri vardır. Berlin'deki *Senato Kütüphanesi* (466.000 cilt – bugün Berlin Merkez ve Eyalet Kütüphanesi'ne dahildir), yine Berlin'deki *Dışişleri Bakanlığı'nın* kütüphaneleri (300.000 cilt, 91.000 harita ve atlas), Münih'teki *Alman Patent Dairesi* (patent yazıları dahil olmak üzere 728.000 cilt ve 46 milyon patent belgesi) ve Wiesbaden'daki *Federal İstatistik Dairesi'nin* (440.000 cilt) kütüphaneleri kayda değer sayıda kitaba sahiptir.

Federal ve eyalet mahkemeleri kütüphaneleri arasında, her ikisi de Karlsruhe'da bulunan *Federal Temyiz Mahkemesi* (405.000 cilt) ve *Federal Anayasa Mahkemesi* (344.000 cilt) kütüphaneleri dikkati çeker. Tüm konu kütüphanelerinde olduğu gibi mahkeme kütüphanelerinde de kitap, dergi, mikroform ve elektronik kaynakların yanısıra diğer yazı ve kaynak türleri de önemli bir rol oynar. Örneğin Federal Anayasa Mahkemesi Kütüphanesi'nin 1,2 milyon gazete kütürü içeren bir arşivi vardır.

Federasyona ve eyaletlere bağlı araştırma enstitüleri kütüphaneleri, bilimsel toplulukların kütüphaneleri, arşiv, müze, klinik kütüphaneleri, manastırlar da dahil olmak üzere kiliselere bağlı kamu tüzel kişiliğine sahip kurum ve diğer kuruluşların, şirket, birlik, dernek ve toplulukların kütüphaneleri *konu kütüphaneleridir*. İstisnalar bir kenara bırakıldığında şunlar söylenebilir: Kendi alanlarına giren kaynaklara yoğunlaşırlar, "gri yayınları" toplarlar, büyük oranda elektronik kaynak kullanırlar, derlemeler dahilinde yayımlanmış yazıların detaylı kataloglamasını yaparlar, başvuru kütüphaneleridirler ve güncelliğini yitirmiş, artık kullanılmayan kaynakların arşivlerinde durmamasına dikkat ederler. Birkaç bin ile bir milyon arasında değişen

cilt adediyle dermelerinin büyüklükleri çok değişkendir. Buna bağlı olarak kütüphane çalışanlarının sayıları da farklılık gösterir; küçümsenmeyecek sayıda kütüphane kendini *one person library* (OPL - tek personelli kütüphane) olarak tanımlamaktadır.

Foto: El yazmaları

Birçok araştırma kütüphanesi geleneksel olarak özgün el yazması toplar. Fotoğrafta, Neckar nehri kıyısındaki Marbach'da bulunan (Baden-Württemberg) Alman Edebiyat Arşivi koleksiyonundan yazar Friedrich Schiller, Franz Kafka ve Günter Grass'ın mektupları görülmektedir. Bu arşivin Schiller Ulusal Müzesi ve Modern Dönem Edebiyat Müzesi ile birlikte ortak hedefi yeni Alman yazınının metin ve belgelerini toplamaktır. Marbach Enstitüleri aynı zamanda arşiv, kütüphane ve müze olarak hizmet verir.

(3. bölüm, s. 49, kaynak: Alman Edebiyat Arşivi, Marbach)

Konu kütüphanelerinin tüm disiplinleri içeren geniş yelpazesinden ancak birkaç örnek verilebilir: Temel ve uygulamalı fen bilimleri ve teknik bilimlerde çok sayıda konu kütüphanesi vardır. Örnek olarak Münih'teki *Alman Müzesi'nin* Bilim ve Teknik ve Tarihi Kütüphanesi (887.000 cilt), Leverkusen'daki büyük ilaç üreticisi Bayer'e ait *Kekulé Kütüphanesi* (650.000 cilt), modern teknoloji konusunda uzmanlaşmış *Jülich Ltd. Şti. Araştırma Merkez'i'nin* merkez kütüphanesi (400.000 cilt, 280.000 araştırma raporu) ve Halle'daki *Leopoldina Alman Doğa Araştırmacıları Akademisi'nin* kütüphanesi (261.000 cilt) sayılabilir. Tıp alanında ise *Alman Kanser Araştırma Merkez'i'nin* Heidelberg'deki merkez kütüphanesi (100.000 kaynak) ve *Hamburg-Eppendorf Üniversite Hastanesi* Merkez Kütüphanesi (262.000 kaynak) en önemlileridir.

Konu kütüphaneleri kaynak ihtiyacının daha fazla olduğu tinsel bilimlerde de üniversite dışı araştırmaları destekleyerek önemli bir rol oynar. Bu alandaki kütüphanelere örnek olarak şunlar verilebilir: Bonn'daki *Friedrich Ebert Vakfı'nın* Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin tarihi ve işçi hareketi konusunda partiye yakın bir kurum olarak uzmanlaşmış kütüphanesi (590.000 cilt), Berlin'deki *Latin Amerika Enstitüsü* Kütüphanesi (880.000 cilt), sanat ve kültür tarihi alanına yönelmiş Nürnberg'deki *Germe Milli Müzesi* Kütüphanesi (600.000 cilt) ve Potsdam'daki *Askerlik Tarihi Araştırma Dairesi* Kütüphanesi (250.000 kaynak). Adının anılması gereken önemli bir kurum da Marbach am Neckar'daki *Alman Edebiyat Arşivi'dir*. Aydınlanma döneminden günümüze dek Alman dili edebiyatının toplandığı hem bir arşiv, hem kütüphanedir (750.000 cilt, 1.200 yazar terekesi, 200.000 resim).

Din ve teoloji alanında uzmanlaşmış kütüphanelerin çoğunun finansmanının kiliseler tarafından sağlanması doğaldır. Bilimsel araştırmalara, sıklıkla da kilise yönetimi ve teoloji eğitimine hizmet ederler. Bunlar arasında katolik manastır kütüphaneleri (*Beuron Benedikten Manastırı*, 410.000 cilt), katolik piskoposluk kütüphaneleri (Köln'deki *Başpiskoposluk ve Katedral Kütüphanesi*, 462.000 cilt) ve protestan eyalet kiliseleri kütüphaneleri (Hamburg'daki *Nordelbien Kilise Kütüphanesi*, 180.000 cilt) sayılabilir. Medeni hukuk çerçevesinde dini bir vakıf tarafından desteklenen Emden'deki *Johannes a Lasco Kütüphanesi* (98.000 cilt) reforme edilmiş protestanlık ve ilk yeniçağda mezhep tarihi alanlarında uzmanlaşmıştır.

2 fotoğraf: Johannes a Lasco Kütüphanesi'nin dış ve iç görünümü

Ostfriesland bölgesindeki en eski kütüphane olan *Johannes a Lasco Kütüphanesi*'nin (Aşağı Saksonya) geçmişi protestanlığı seçen Emden'de 1559'da kurulmuş bir kütüphaneye dayanır. 1993'de, Ostfriesland bölgesindeki tüm protestan kiliselerin tarihteki ruhani lideri Polonyalı reformist Jan Laski'nin adını alır. 1995'de yeni baştan inşa edilen Büyük Emden Kilisesi'ne taşınır. Konu kütüphanesi, araştırma ve kültür merkezi olarak bölgelerüstü önemi vardır. 2001'de Alman Kütüphane Birliği (DBV) tarafından „yılın kütüphanesi“ seçilmiştir.

(3. bölüm, s. 50, kaynak: T. Riehle)

Yukarıda sözü geçen parlamento, resmî daire ve mahkeme kütüphanelerinin iktisadi ve siyasi bilimler ve hukuk için önemi büyüktür. Bunların yanında hukukun farklı alanlarında uzmanlaşmış *Max Planck Enstitüleri* bünyesindeki konu kütüphaneleri de önemli bir rol oynar. Bu enstitü kütüphanelerinin bulunduğu yerler Freiburg (350.000 cilt), Frankfurt am Main (270.000 cilt), Hamburg (430.000 cilt), Heidelberg (532.000 cilt) ve Münih'dir (iki enstitüde 170.000 ve 75.000 cilt). İktisadi ve sosyal bilimler alanında kaynak toplayan *Hamburg Uluslararası Ekonomi Enstitüsü*'nün kütüphanesi de (HWWA, 2007'den beri ZBW'ye dahil edilmiştir) 1,2 milyon eseriyle çok zengindir ve ilgili uluslararası kuruluşların yayınlarını derler.

Bazı konu kütüphaneleri yurtdışıdadır. Bunlar, *Alman Arkeoloji Enstitüsü*'nün Atina, Bağdad, İstanbul, Kahire, Lizbon, Madrid, Rom ve Tahran'daki kütüphaneleri, *Sanat Tarihi Enstitüsü*'nün Floransa'daki kütüphanesi (221.000 cilt, 580.000 fotoğraf), Roma'daki *Bibliotheca Hertziana* (254.000 cilt), *Alman Tarih Enstitüsü*'nün Londra, Paris, Roma, Varşova ve Washington'daki kütüphaneleridir. Genelde arkeoloji, tarih, sanat tarihi ve şarkiyatla uğraşır ve kaynak toplamanın yanısıra konuk buldukları ülkeyle fikir alışverişinde bulunurlar. Alman Japonya Araştırmaları Enstitüsü'nün Tokyo'daki kütüphanesi ise fazla büyük değildir (11.000 cilt).

Goethe-Institut'un konu kütüphaneleri ve okuma salonları Almanya hakkında kaynak buldurur ve konuk buldukları ülkede halka açıktır. Enstitünün dil ve program bölümleriyle işbirliği içersinde çalışır. Güncel bilgiler sunduklarından yavaş da olsa dermeleri sürekli olarak yenilenmektedir. Arşivleri yoktur. Tüm Goethe-Institut kütüphanelerinde toplam olarak yak. 2 milyon kitap ve diğer kaynaklar bulunur.

Halk kütüphaneleri

Halk kütüphanesi (ÖB) Almanya'da sayısı en fazla olan kütüphane türüdür: HBZ adres veritabanına kayıtlı yak. 3.050 araştırma kütüphanesine karşılık (eyalet, yüksek okul, resmî daire ve diğer bilimsel konu kütüphaneleri) her türlü finans sağlayıcısına bağlı yak. 11.300 kayıtlı halk kütüphanesi (şubeler dahil) vardır. Şehirler, ilçeler ve yerel yönetimler 5.400 yerde toplam yak. 6.500 halk kütüphanesinden (şubeler dahil) ayrıca ek olarak okullardaki yak. 2.600 kütüphane/medyatekin finansmanından sorumludurlar. Bazı eyaletlerde ilçeler „ilçe kütüphaneleri“ ya da „ilçe ve şehir kütüphaneleri“ kurmuşlardır (yak. 40 kütüphane). Etkin oldukları yerlerde katolik ve protestan kiliselerinin de halk kitaplıkları vardır (toplam yak. 4.800 kitaplık). Gezici kütüphane, müzik, hastane, okul, körler, işletme, cezaevi, sanat kütüphaneleri ve şubeleri dahil olmak üzere, kamuya veya kiliselere ait ya da özel finansmanlı tüm kütüphane kuruluşları adres bazında sayılacak olursa, asli ya da fahri yönetimde olsun, Almanya'da halk kütüphanesi türüne giren yak. 17.000 kayıtlı kütüphane mekânı olduğu görülür.

Ancak tüm kütüphaneler verilerini bildirmediğinden Alman Kütüphane İstatistiği'ne girmiş kütüphane sayısının daha az olduğunu belirtmek gerekir: Bu kitaptaki istatistiksel tablolara sadece bildirimde bulunmuş kütüphanelerin sayıları alınmıştır; bu da yak. 10.600 halk kütüphanesi mekânıdır. Bu kütüphanelerde toplam 125 milyondan fazla birim kaynak bulunur ve bunlarla 2005 yılında yak. 356 milyon ödünç verme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Yerel yönetimlere bağlı halk kütüphaneleri

Şubeler dahil olmak üzere, yak. 4.000'i asli görevle ve yak. 2.500'ü fahri ve tali görevle yönetilen, bazen şehir kitaplığı, bazen belediye kitaplığı ama genelde şehir kütüphanesi diye adlandırılan yerel yönetimlere bağlı kütüphaneler, halktan her kesimin temel kitap ve diğer kaynak ihtiyacını karşılar. Kamusal destekçilerin finans problemleri yüzünden artan bir eğilimle kırsal bölgelerde seyrekleşmekle birlikte sıkı bir kütüphane ağı oluştururlar. Bir halk kütüphanesini finanse etmek belediyenin istemli bir görevi olduğundan tüm belediyelerin yarısından da azının bir yerel kütüphanesi vardır. Bir şehir veya belediye kütüphanesi kurmak ve işletmek ya da bir kütüphanenin dermesini zenginleştirmek için az sayıdaki bazı eyalet devlet yardımında bulunur ancak çoğu eyalette finansman tamamen belediyelere aittir.

Foto: Landau Şehir Kütüphanesi

1998'de Güney Pfalz bölgesindeki *Landau*'da (Rheinland-Pfalz) eski bir mezbananın içine 65.000 kaynaklı modern bir *şehir kütüphanesi* kurulur. Üç bölmeden oluşan „bina içinde binanın“ yapımında çelik, cam, ahşap, kiremit ve kumtaşı gibi malzemeler kullanılmıştır. Buluşma ve sohbet mekânı olarak artık birçok halk kütüphanesinde yaygınlaşmış olan kafeteryalardan Landau'da da vardır.

(3. bölüm, s. 51, kaynak: J. Feist, ekz)

Hangi kurum tarafından finanse edilirse edilsin, halk kütüphaneleri, her kesimden insanın anayasal temel hakkı olan „herkese açık kaynaklardan hiçbir engellemeden bilgi edinme hakkını“ (Temel Yasa, 5. madde, 1. paragraf) kullanmasına önemli katkılarda bulunurlar. Böylece her vatandaşın kültürel ve sosyal yaşama katılımının yolunu açılır ve IFLA'nın 1994 yılı „Public Library Manifesto“undaki talebi yerine getirilmiş olur. Halk kütüphaneleri hizmet ve kaynaklarıyla eğitim ve öğretimde merkezî bir işlev görür. Aynı zamanda, bireylere eşit şans tanınmasına büyük katkıda bulunurlar.

Bilgi alma ve genel kültür edinme dışında halk kütüphaneleri mesleki eğitim, gelişim ve ilerleme, boş zamanları yararlı bir şekilde değerlendirme ve özellikle ağırlıklı olarak okuma teşvik konusunda hizmet veren kuruluşlardır. Bilgi toplumunda kaynak ve bilgiyi kullanma becerisinin öğrenilmesi gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Bunun dışında halk kütüphaneleri buluşulan, iletişime girilen ve artan oranda her türlü etkinliğin düzenlendiği kültür merkezleri haline gelmiştir.

Halk kütüphanelerinin dermelerinde araştırma-inceleme kitapları, bazı kütüphanelerde tüm alanlardan bilimsel eserler, mesleki eğitime yönelik kitaplar, başvuru kaynakları, dergiler, gazeteler, edebî ya da hoş vakit geçirten eserler, çocuk ve gençlik kitapları ayrıca belli bazı kullanıcı gruplarına yönelik eserler, örneğin Almanya'da yaşayan yabancıların konuştuğu dillerde (Türkçe, Yunanca, Rusça vb.) kitaplar bulunur. Basılı eserler koleksiyonu 1970'lerden itibaren önce işitsel-görsel kaynaklar (video, konuşma ve müzik kasetleri) ve oyunlarla, 1990'lı yıllarda elektronik ve dijital kaynaklarla (CD, CD-ROM, DVD) arttırılmış ve internet erişimi olan bilgisayarlarla donatılmıştır. Büyük ve orta büyüklükteki şehir kütüphanelerinin görsel sanat eserleri (sanat ve grafik kütüphaneleri) ayrıca nota ve diğer müzikal kaynakları da (müzik kütüphaneleri) kullanıma hazır tuttuklarına sıkça rastlanır.

2 fotoğraf: Dortmund Şehir ve Eyalet Kütüphanesi'nin dış ve iç görünümü

Dortmund Şehir ve Eyalet Kütüphanesi'nin 1999'da açılan yeni merkez binası (Kuzey Ren-Vesfalya, mimar: Mario Botta) kentsel mimariye özgü bir vurgu taşır. Uzunlamasına giden taş ana binanın önüne yarım daire şeklinde yerleştirilmiş ve içinde açık raf bölümü bulunan, camdan aydınlık bir bölme vardır. Müzik kütüphanesi, yapıtların ödünç verildiği sanat kütüphanesi ve el yazmaları bölümü de olan kütüphane yak. 900.000 kaynağa sahiptir.

(3. bölüm, s. 52, kaynaklar: dış görünüm: J. Feist, ekz; iç görünüm: C. Seelbach)

Dermelerin büyüklükleri çok farklıdır. Küçük ve genelde fahri yönetilen belediye kitaplıklarında 2.000 kitap bulunurken büyük şehirlerdeki kütüphanelerde (Berlin, Bremen, Duisburg, Frankfurt am Main, Hamburg, Hannover, Köln, Lübeck, München vd.) bu sayı 1 ilâ 3 milyon arasında değişir. Büyük şehirlerdeki (nüfusu 100.000'i aşan) kütüphanelerin çoğu 150.000 – 1 milyon cilt arası kaynak bulundurur. Kütüphane planlamalarında önerilen kişi başına iki kaynak ölçütü sadece az sayıdaki bazı kütüphane tarafından karşılanabilmektedir. Halk kütüphanelerine alınan yeni kaynaklar için 2005 yılında kişi başına ortalama 1,09 Avro harcanmıştır. (2001 yılında bu sayı ortalama 1,20 Avro idi).

Kütüphanelerin haftalık açılış saatleri de farklılık gösterir: Nüfusu 1.000 ile 3.000 arasında değişen yerleşim birimlerinde fahri veya tali görevle yönetilen belediye kitaplıkları genelde iki güne bölüştürülmüş 4-8 saat arası açıkken, nüfusu 10.000 ilâ 50.000 arasında değişen küçük ve orta büyüklükteki şehirlerin kütüphaneleri üç-dört güne bölüştürülmüş 10-25 saat arası açıktır. Büyük şehirlerdeki kütüphanelerin çoğu pazartesi-cumartesi günleri arası hergün hizmet verir ve ortalama 40 saatin üzerinde açıktır. Kiliselere bağlı çok sayıdaki kütüphane dışında belediye kütüphaneleri pazar günleri kapalıdır.

Kaynakların açık raflarda, kısmen sistematik dizimle kısmen de hedef kitleye yönelik bir düzenlemeyle sunulması halk kütüphanelerinin karakteristik özelliğidir. Günümüzdeki halk kütüphanesi kendini, derinlemesine bilgi veren ve ihtiyaca yönelik kitap ve kitapdışı kaynakları hazır tutan, toplumun her kesimine hitap eden bir kütüphane olarak görür. Kararlı bir şekilde, hedef kitlelere yönelik, özellikle enformasyon amaçlı derme oluşturma düşüncesi son yıllarda önem kazanmıştır. Çoğu kütüphane kaynak seçiminde güncel talepleri gözönünde bulundurur. Kullanılmayan ve özellikle de fazla nüshalar dermeden çıkarılır. Sadece bazı büyük şehirlerdeki kütüphanelerde ve bilimsel şehir kütüphanelerinde eski eser ve özel derme arşivleri ve depolar bulunur.

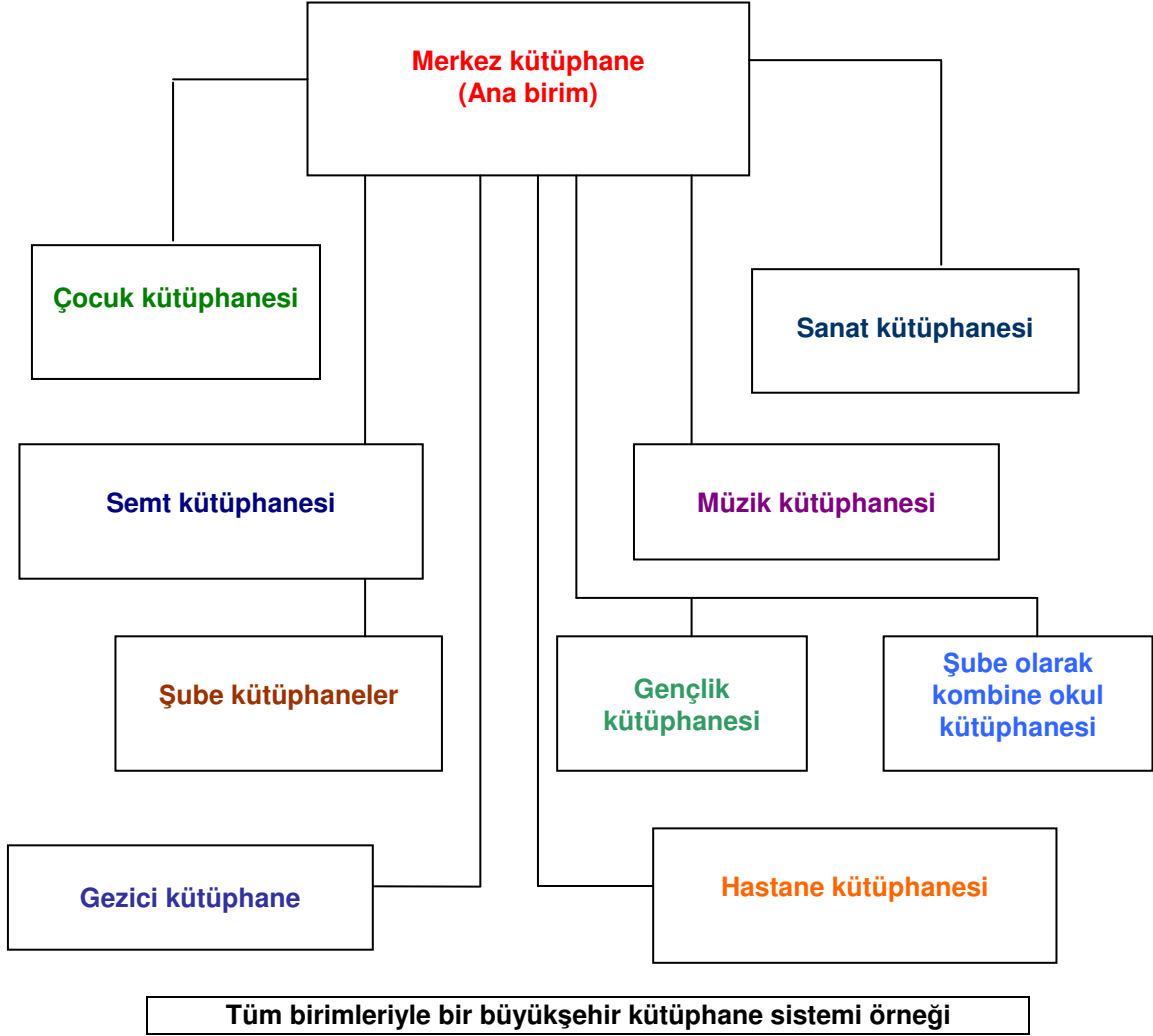
Foto: Potsdam Şehir ve Eyalet Kütüphanesi'ne bağlı sanat kütüphanesi

Halk kütüphaneleri, halk eğitim merkezleri ya da sanat derneklerine bağlı olmak üzere Almanya'da yak. 120 sanat ya da grafik kütüphanesi vardır. Bu kütüphanelerde sadece resim ya da diğer sanat yapıtları ödünç verilmez aynı zamanda halkın çağdaş sanatçılarla karşılaşması ve günümüz sanatının tanıtılması sağlanır. Bir sanat kütüphanesinde ortalama olarak 1.500 - 2.500 arası sayıda, ağırlıklı olarak reproduksiyon az miktarda da özgün yapıt bulunur. Fotoğrafta *Potsdam Şehir ve Eyalet Kütüphanesi'ne* bağlı sanat kütüphanesi (Brandenburg) görülmektedir.

(3. bölüm, s. 53, kaynak: C. Seelbach)

Büyük şehirlerdeki halk kütüphaneleri genelde bir merkez kütüphane ve semtlerdeki şubelerle bir kütüphane sistemi oluşturur. Bu sistemde ek olarak çocuk ve gençlik kütüphanesi, şube

olarak kombine okul kütüphanesi, müzik kütüphanesi, sanat kütüphanesi, gezici kütüphane, az da olsa bazı yerlerde hastane ve cezaevi kütüphaneleri gibi özel, mekânları farklı ya da entegre edilmiş bölümler de bulunabilir.

3.000 ilâ 6.000 arasında değişen sayıda kaynak taşıyan gezici kütüphaneler düzenli turlarla sadece şehir merkezine uzak semtlere değil nüfus yoğunluğu düşük şehir dışındaki bölgelere de hizmet götürür. Almanya'da yak. 110 araçla toplam 91 gezici kütüphane, yerleşik kütüphaneler yerine ya da onlara ek olarak görev yapmaktadır. Kullanım oranları yıllar boyunca hep üst seviyede olmasına rağmen, sayıları düzenli olarak azalmıştır (1995 yılında 150 araç vardı). Otobüslerde kütüphane tanıtımı yapılarak, dersleri tamamlayıcı okuma saatleri ve anaokulları da dahil olmak üzere sınıflar için belli konularda projeler düzenlenerek, yerleşik kütüphaneler gibi gezici kütüphaneler de okuma teşvik için aktif olarak kullanılır. Çocukları ve gençleri edebiyata, okumaya, bilgi edinmeye ve kütüphaneleri kullanmaya özendirmek için önceden belirlenmiş tarih ve saatlerde anaokulu ya da okul önüne gelen otobüste çocuklara kitaplardan parçalar okunur, oyunlar oynanır, hikayeler anlatılır, resimler çizilir.

2 fotoğraf: Gezici kütüphaneler (solda dış görünüm, sağda iç görünüm)

Araba kitaplıkları ya da kitap otobüsleri diye de adlandırılan gezici kütüphaneler büyükşehirlerin yak. %3'ü tarafından kullanılmaktadır. İç kısımları amaca uygun olarak yeniden düzenlenmiş römork ya da otobüslerin çoğunluğunda ödünç verme işlemleri ve taramalar için bilgisayarlar bulunur. Soldaki fotoğrafta *Koblenz Şehir Kütüphanesi*'nin (Rheinland-Pfalz), sağdaki fotoğrafta ise *Karlsruhe Şehir Kütüphanesi*'nin (Baden-Württemberg) kitap otobüsü görülmektedir.

(3. bölüm, s. 54, kaynak: sol: J. Seefeldt; sağ: Karlsruhe Şehir Kütüphanesi)

Şubeler de dahil olmak üzere asli görevle yönetilen yak. 4.000 yerel kütüphaneye karşılık fahri ya da tali yönetimde yak. 7.300 kütüphane bulunur (bunlardan 2.500'ü yerel yönetimlere, 4.800'ü kiliselere bağlıdır). Derneklerin tahminlerine göre yak. 25.000 kişi yerel yönetimlere ve kiliselere bağlı küçük kitaplıklarda fahri olarak çalışmaktadır. Asli görevle yönetilen kütüphanelerde ise ortalama 11.725 kişilik kadro bulunmaktadır. Bu kütüphanelerde kamu çalışanları sözleşmesine göre ya da memur statüsünde çalışan kütüphane elemanlarının sayısı 14.000'dir. Toplam yak. 125 milyon kaynağın yak. %80'i asli yönetimdeki kütüphanelerde bulunur ve yak. 295 milyonla, yıllık yak. 355 milyon ödünç verme işleminin %83'ü bu kütüphanelerde gerçekleşmiştir. Alman Kütüphane İstatistiği'ne göre 2005 yılında kaynak alımı için yak. 89 milyon Avro harcanmıştır (2001'de 92 milyon Avro). Bu meblanın yak. %15'i fahri yönetilen kütüphanelerde kullanılmıştır. Yak. 500 milyon Avro'su personel maaşı olmak üzere 2005 yılında halk kütüphanelerinin tüm finans sağlayıcıları personel ve diğer giderler için toplam yak. 791 milyon Avro harcama yapmışlardır. Almanya'da kişi başına 1,6 birim kaynak düşmekte, toplam 15 milyon birim kaynak 1,8 defa ödünç verilmektedir. 355 milyon birim kaynağın ödünç verilmiş olması Almanya'da 2005 yılında kişi başına ortalama 3,3 birim kaynağın ödünç alındığı anlamına gelir.

Eyalet	1.1.2005 itibariyle nüfus	İstatistiksel bildirimde bulunmuş kütüphane mekânı sayısı	Toplam kaynak sayısı	Rapor yılındaki toplam ödünç verme sayısı	Kaynak sağlama harcamaları (Avro olarak)	Etkinlikler, sergiler, gruplara kütüphane tanıtımları	Kütüphanelerdeki ziyaret sayısı
Baden-Württemberg	10.717.419	1.191	16.574.000	58.512.000	14.830.000	32.460	18.145.000
Bavyera	12.443.893	2.083	21.916.000	61.767.000	15.345.000	33.050	25.114.000
Berlin	3.387.828	77	3.238.000	12.637.000	2.085.000	17.470	5.921.000
Brandenburg	2.567.704	285	4.809.000	9.641.000	1.777.000	9.090	2.849.000
Bremen	663.213	22	727.000	4.427.000	826.000	3.010	1.571.000
Hamburg	1.734.830	44	1.707.000	11.599.000	2.551.000	4.820	4.520.000
Hessen	6.097.765	829	7.384.000	17.951.000	5.334.000	14.930	5.743.000
Mecklenburg-Vorpommern	1.719.653	175	3.110.000	6.694.000	1.658.000	6.160	2.550.000
Aşağı Saksonya	8.000.909	1.086	10.672.000	29.353.000	7.037.000	26.100	9.102.000
Kuzey Ren-Vestfalya	18.075.352	2.114	26.280.000	74.840.000	21.575.000	47.070	27.929.000
Rheinland-Pfalz	4.061.105	789	5.105.000	11.043.000	3.137.000	11.010	2.953.000
Saarland	1.056.417	115	758.000	1.681.000	535.000	1.480	590.000
Saksonya	4.296.284	673	8.555.000	22.040.000	4.309.000	14.700	6.887.000
Saksonya-Anhalt	2.494.437	346	4.622.000	8.368.000	1.383.000	8.630	2.740.000
Schleswig-Holstein	2.828.760	173	4.965.000	16.117.000	4.756.000	6.260	2.766.000
Thüringen	2.355.280	328	4.658.000	8.585.000	1.605.000	7.160	3.045.000
Almanya Federal Cumhuriyeti toplamı	82.500.849	10.339	125.080.000	355.255.000	88.724.000	243.380	122.607.000

2005 yılı halk kütüphaneleri toplam istatistiği (yerel yönetimlere ve kiliselere bağlı olanlar, asli ve fahri görevle yönetilenlerin toplamı): Eyaletlere göre dağılım – Alman Kütüphane İstatistiği'nce toplanan veriler bazında

Kaynak: Alman Kütüphane İstatistiği, 2005

Halk kütüphaneleri için devlet danışma birimleri

Eyaletler, yerel kütüphaneleri desteklemek ve onlara danışma hizmeti vermek için belli bir bölgede ya da eyalet çapında faaliyet gösteren „Halk Kütüphaneleri için Devlet Danışma Birimleri“ oluşturmuşlardır. Bunlar Devlet Kitaplık Merkezi ya da Halk Kitaplıkları için Danışma Merkezi gibi farklı şekillerde de adlandırılırlar. İlk kez I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında hayata geçirilen bu birimlerin çoğu 1949 yılından sonra kurulmuştur. Yerel kütüphanelerin finansmanı her ne kadar belediyelere aitse de eyaletler de kültür ve eğitimden sorumlu olduklarından kamusal enformasyon kurumları için verimli ağlar oluşturma ve geliştirme yükümlülüğünü üstlenmişlerdir.

Foto: Bipontina Kütüphanesi, Zweibrücken

Beş kuruluşun biraraya gelmesiyle (*Koblenz'deki Rhein Eyalet Kütüphanesi, Speyer'deki Pfalz Eyalet Kütüphanesi, Zweibrücken'deki Bipontina Kütüphanesi, Koblenz ve Neustadt/Weinstrasse'daki devlet kütüphane danışma birimleri*) 2004 yılında yeni kurulan *Rheinland-Pfalz Eyalet Kütüphane Merkezi* 2005 yılından beri "bibliotheken heute" adlı bölgesel bir dergi çıkarmaktadır. Yukarıdaki kapakta Zweibrücken'deki *Bipontina Kütüphanesi*'nin (Rheinland-Pfalz) bugünkü hali görünmektedir. Bibliotheca Bipontina'nın kuruluşu 16. yüzyıla dek uzanır; 12.000 cilt yazma eser ve inkunabel'den oluşan nadir eser koleksiyonu vardır ve uzun yıllardır Helmholtz Lisesi'yle aynı binayı paylaşmaktadır.

(3. bölüm, s. 57, kaynak: Rheinland-Pfalz Eyalet Kütüphane Merkezi'nin "bibliotheken heute" dergisi kapağı)

Almanya'daki yak. 29 devlet danışma biriminin görevi, belediyeleri normlara uygun kütüphaneler kurarken ve verimli kütüphane sistemleri geliştirirken desteklemek, her yönüyle halk kütüphaneciliği hakkında devlet dairelerine ve yerel yönetimlere bilgi vermek ve gerekirse uygulamalı kütüphanecilik yardımı yapmaktır. Danışma birimleri yeni kütüphanelerin kurulması ve varolanların genişletilmesi girişimlerinde bulunur, gezici kütüphanelerin donanımı ve kütüphane binalarının planlamasına katılır, yeni kaynak türleri ve teknolojilerin kullanılmasına öncülük eder ayrıca kütüphanelere halkla ilişkilerde, elemanların meslekte ilerlemelerine, okuma ve edebiyat teşvik projeleri hazırlamalarına yardımcı olur. Aynı zamanda halk kütüphanelerinin modern bilgi toplumu için vazgeçilmez unsurlar olduğu bilincini siyasi ve toplumsal alanda güçlendirmeye yükümlüdürler.

Bölgesel farklılıkların dengelenmesi ve taşradaki bireylerin bilgiye ve kaynaklara erişim konusunda yaşadıkları dezavantajların yani köy-kent arasındaki uçurumun ortadan kaldırılması bu danışma birimlerinin başlıca görevidir. Bu nedenle, birimlerin eyaletten eyalete büyük farklılık gösteren hizmetlerinden genelde küçük ve orta büyüklükteki belediye ve okul kütüphaneleriyle kütüphane sponsorları faydalanır.

Danışma birimleri 1952 yılında biraraya gelerek bu konuda ülke genelindeki en önemli kurul olan ve 2007 yılından beri adı „Almanya Kütüphane Danışma Birimleri Kurulu“ olan bir çalışma topluluğu oluşturdu. Bu kurul, bölgelerarası deneyim paylaşımı ve ortak çıkarların korunması yolunda oluşturulmuş bir forumdur. Meslekte ilerleme, geliştirilen yeni önlem ve tasarıların eyaletlerarası koordinasyonuna yönelik yıllık konferanslar düzenler. 2002 yılında çevrimiçi hizmete giren „danışma birimleri sunucusu“yla önemli belgeler erişime hazır tutularak kütüphane ve danışma birimleri konusunda genel bilgi edinme imkânı yaratılmıştır. Halk kütüphaneciliğinde merkezî bir koordinasyon merkezinin eksik olması bu danışma birimlerine ve hizmetlerine ulusal bir önem kazandırır.

Kiliselere bağlı halk kütüphaneleri

2006 yılı sayılarına göre 12.446 belediyenin yak. 11.360'ında bir halk kütüphanesi ya da şubeleriyle bir kütüphane sistemi vardır. Bunların 6.500'ü belediyelere bağlıken, 3.875'i katolik kilisesine, 940'ı protestan kilisesine ve 150 kütüphane (mekânı) diğer sponsorlara aittir ki, bunlar önemsiz sayılar değildir. Ancak kiliselere bağlı kütüphanelerin neredeyse hepsi eski Batı Alman eyaletlerindedir. Bu kütüphaneler sayıca fazladır ancak belediye kütüphaneleriyle karşılaştırıldığında, kaynak sayısı, kaynak sağlama için ayrılan bütçe ve ödünç verme sayılarıyla bunları çok geriden izlediklerini dikkate almak gerekir. Aynı durum hizmet verdikleri saatler ve personel harcamaları için de geçerlidir. Kaynak ihtiyacının karşılanmasında, çocuk ve gençleri okumaya özendirme ve özellikle belediyeye bağlı kütüphanelerin bulunmadığı yerlerde gene de önemli bir rol oynarlar.

Kiliselere bağılı halk kütüphanelerinin mali destekçileri genelde katoliklerin ya da protestanların oluşturduğu cemaatlerdir. Katolik kütüphanecilik çalışmaları 1844'de kurulmuş Borromäus Derneği'yle (Bavyera'da ise St. Michael Birliği'yle) bağlantılı olarak yapılır. Borromäus Derneği'nin Bonn'da kaynak tanıtım ve sipariş hizmeti veren kuruluşları vardır. Derneğin, 2003 yılı sonunda maddi yetersizliklerden dolayı kapanmak zorunda kalan halk kütüphaneciliği eğitimi veren resmî bir meslek yüksekokulu ve merkez kütüphanesi vardı. Protestan kütüphanecilik çalışmaları ise Göttingen'deki *Alman Protestan Kitaplıkları Derneği* (DVeB) önderliğinde yapılır. Eyaletler gibi katolik ve protestan kiliseleri de yetki alanlarındaki kütüphanelere destek vermek amacıyla kütüphane danışma merkezleri oluşturmuşlardır. 18 katolik ve 12 protestan kütüphane danışma merkezi biraraya gelerek kendi çalışma topluluklarını (kurullarını) oluşturmuşlardır.

Halk kütüphaneciliğinin özel alanları

Çocuk ve gençlik kütüphaneleri

Çocuk ve gençler için yapılan kütüphane çalışmalarının toplumdaki yeri ve eğitim politikalarındaki önemi çok büyük olduğundan (okuma teşvik, aktif kaynak tanıtımı, kaynak okuryazarlığı) her halk kütüphanesi bu hedef kitleye ayrı bir özen gösterir. Yak. 14 yaşına kadar çocuklar ve gençler diğer hiçbir toplumsal kesimin kullanmadığı oranda kütüphanelerden faydalanır. Birçok şehirde kendilerine ayrılmış mekânlarda çocuk ve gençlik kütüphaneleri, en azından genel halk kütüphaneleri bünyesinde uygun şekilde donatılmış bölümler vardır.

Foto: Westerstede Şehir Kitaplığı

Yenilenmiş eski bir villa ve betonla camdan yapılmış ilgi çekici yeni bir ek bina 1995'de açılan *Westerstede Şehir Kitaplığı*'na (Aşağı Saksonya) evsahipliği yapmaktadır. 550 m²'lik alanda 25.000 kaynak kullanıma sunulmaktadır. Çocuk kitaplığındaki sal ve fener Kuzey Denizi'ni çağrıştıran motiflerden seçilmiştir.

(3. bölüm, s. 58, kaynak: J. Feist, ekz)

Uzun yıllardan beri 4-12 yaş grubuna ağırlık verilerek özel çocuk kütüphaneleri ya da çocuk bölümleri kurulmaktadır. Önceleri 15 yaş grubuna kadar hitap eden kitap ve kaynakların bulunduğu kombine çocuk ve gençlik kütüphaneleri açıldıysa da son yıllardaki eğilim belirgin şekilde gençler için ayrı kütüphaneler ya da bölümler oluşturma yönündedir. Aynı olgu çocuk bölümü için de geçerlidir. Genç ziyaretçiler açık raf sistemindeki kitap ve dergilerin yanısıra artan oranda her türlü işitsel-görsel ve sayısal kaynak, çeşitli oyunlar bulabilir ayrıca oynamak, öğrenmek ve bilgilenmek için internete bağılı bilgisayarlardan yararlanabilir. Halk kütüphanelerinin programlarında ve halkla ilişkilerinde çocuk ve gençlere yönelik etkinlikler geniş yer tutar.

Foto: Bernburg/Saale Şehir Kütüphanesi

2000 yılında açılan *Bernburg/Saale Şehir Kütüphanesi*'nin (Sachsen-Anhalt) 12.000 kaynaklı çocuk kütüphanesi bölümü büyük bir yaratıcılık ve ayrıntıya gösterilen özenle, macera dolu bir okuma alanı olarak tasarlanmıştır. Halı döşemelerine kütüphane arması dokunmuştur. Toplam kaynak sayısı yak. 65.000'dir.

(3. bölüm, s. 59, Foto: J. Feist, ekz)

Zengin koleksiyonlarına rağmen günümüzde birçok halk kütüphanesi gençleri kullanıcı olarak kütüphaneye bağlamakta zorlanmaktadır. Onları kurumlarına daha fazla çekebilmek için bu yaş grubuna uygun kaynaklar sunmakta, etkinlikler düzenlemekte ve iç dekorasyonun ilgi çekici „cool“ tasarımlı olmasına, buna uygun çarpıcı renkler kullanılmasına dikkat etmektedirler. Sıkça yapıldığı gibi, genç kullanıcıların kaynak seçimine ya da kütüphane mekânlarının tasarımına katılmasını sağlamak da kütüphaneye olan ilginin yeniden uyanmasına katkıda bulunabilir.

Foto: Blutenburg Sarayı Uluslararası Gençlik Kütüphanesi

1948'de kurulan Münih'deki (Bavyera) *Blutenburg Sarayı Uluslararası Gençlik Kütüphanesi* (IJB) burslar veren ve etkinlikler düzenleyen benzersiz bir araştırma ve bilgi merkezidir. Yüzü aşkın dilde yak. 520.000 çocuk ve gençlik kitabıyla diğer kaynaklara sahiptir. Süreli yayınları („IJB-Report“, „IJB-Bulletin“, „The White Ravens“) ve listeleri („Ödül almış çocuk kitapları“, „En iyilerin en iyileri“) tüm dünyada çocuk ve gençlere yönelik yapılan kitap ve diğer kaynak üretimini belgeler.

(3. bölüm, s. 60, kaynak: C. Seelbach)

Okul kütüphaneleri

Eğitim politikası çerçevesinde halk kütüphanelerinin görevi özellikle okullar ve okul kütüphaneleriyle yapılan çalışmalarda kendini gösterir. Okul kütüphanesi kategorisine, bir yandan okul bünyesindeki, sıkça medyatek olarak adlandırılan okul kütüphanesi, diğer yandan, bir şehir kütüphane sistemi dahilindeki, şube olarak kombine okul kütüphanesi girer. Okul bünyesindeki kütüphanelerin sayısı belirgin şekilde kombine okul kütüphanelerinden daha fazladır ancak sadece bazıları asli görevle ya da uzman personelle işletilir. Okul kütüphaneleri öğretmen ve öğrenciler için derslere yönelik kitap ve diğer kaynakları kullanıma sunar ama aynı zamanda popüler çocuk ve gençlik kitapları, basılı ve sayısal danışma kaynağını da hazır bulundurur. Bilgi edinme ve kaynak okuryazarlığı stratejilerini geliştiren “öğrenim mekânı olarak kütüphane” olma dışında, okumaya özendirir ve okumadan zevk alınabildiğini aşılama çalışır.

Okul kütüphanelerinin eğitim politikasındaki önemi kabul edildiği ve UNESCO'nun 2000 yılı “okul kütüphanesiyle öğrenme ve öğretme” manifestosuyla bu önemin altı çizildiği halde Almanya'daki birçok okul kütüphanesi mekân, donanım ve eleman açısından yetersizlik göstermektedir. Bir okulun kütüphanesi varsa bile, bu kütüphane, genelde uluslararası standartların altında kalmaktadır. Almanya'daki yak. 40.000 okulun sadece %15'inde standartlara uygun bir kütüphane vardır; bu sayı 2.600 kütüphaneye denk gelir. Bu durumun başlıca nedenleri, eğitim politikalarındaki düzenlemelerin, kurumsal ve yasal kuralların eksikliğinden ve genelde okul kütüphanelerinden kimin sorumlu olduğunun muğlak olmasından ileri gelmektedir.

Foto: Friedrich Spee Lisesi Okul Kütüphanesi, Trier

900 öğrencisiyle *Friedrich Spee Lisesi*, iki farklı okul türü olan ortaokul ve liseden önce yönlendirme sınıfı olan Trier'deki (Rheinland-Pfalz) tek okuldur. Tüm öğrenciler 5. ve 6. sınıfta beraberdir ve her iki okulun öğretmenlerinden ders alır. Tam zamanlı eğitim veren lisenin kendine ait, 2006'da öğrencilerle beraber yeniden tasarlanmış ve eyalet çapındaki bir teşvik projesi sayesinde “Büyük Okuma Köşesi”yle genişletilmiş bir kütüphanesi vardır. Kütüphane, özellikle tam zamanlı öğrenciler için önemli bir mekân. “Okuma Kulübü” ve “Gençlik Kitabı Jürisi” de burada kendine sağlam bir yer bulmuştur.

(3. bölüm, s. 61, kaynak: Friedrich Spee Lisesi)

Özellikle kendine ait ya da kombine okul kütüphanesi olmayan ilköğretim okulları, esas ve ortaokullardaki durum oldukça kritiktir. Daha çok liselerde yeterli sayıda kütüphaneden bahsedilebilir. Sadece bazı durumlarda, özellikle yeni yapılan liselerde, entegre ve tam zamanlı okullarda, kullanım alanı ve kaynak donanımının hedef ölçütleri karşılanır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 2000 yılında düzenlediği uluslararası öğrenci başarı karşılaştırmasında (PISA Araştırması - *Programme for International Student Assessment*) Alman öğrencilerin aldığı kötü sonuçlar, Alman eğitim sisteminin siyasi sorumlularının okul kütüphanelerine ne denli az önem verdiğini herkese bariz şekilde göstermiştir. Son yıllarda bu konuda görünür bir dönüşüm yaşanmaktadır.

Eyaletlerdeki okul kütüphanelerinin yak. üçte biri yerel halk kütüphaneleri tarafından okul kompleksinde bulunan kombine ve halka açık şubeler olarak yönetilir. Okul kütüphanelerinin üçte ikisinden fazlası ise sadece okulun ve onun yerel finans sağlayıcısının sorumluluğu altındadır. Bertelsmann Vakfı'nın yıllarca ülke genelinde sürdürdüğü „Kütüphane ve Okul Projesi“nde belgelediği gibi, artık şehir kütüphaneleri, okul ve okul kütüphaneleri arasında çok çeşitli işbirlikleri yapılmaktadır. Bazı büyükşehir kütüphanelerinde ya da devlet kütüphane danışma birimlerinde (Flensburg, Frankfurt am Main, Hamburg, Wiesbaden), onların bir bölümü olarak, okul kütüphaneciliği çalışma birimleri oluşturulmuştur. Derslerde internetin ve dijital kaynakların öneminin artmasıyla ilçe ve şehirlerdeki görsel kaynak birimleri ve eyaletlere bağlı işitsel-görsel kaynak merkezleriyle olan işbirliği artmıştır.

Kısmen federasyon ve eyaletlerin finansmanı, kısmen şirketlerin sponsorluğunda gerçekleştirilen özel teşvik programlarıyla okul ve okul kütüphanelerinin bilgisayar ve internet bağlantılarıyla donatımı hızlandırıldı. Okul kütüphanelerinin durumundaki belirgin gelişme 2002 yılından sonra, eyaletlerin federasyondan aldıkları yardımlarla tam zamanlı okul kurmaya hız vermeleri ve bu esnada da okul kütüphanelerindeki okuma teşvik çalışmalarının iyileştirilmesi hedefinin gündeme gelmesiyle oldu. DBV'nin eyalet birlikleri dokuz eyalette eğitim bakanlıklarıyla anlaşmalar yaparak halk kütüphaneleri ve (tam zamanlı) okullar arasındaki işbirliğini bağlayıcı temellere oturabildi. Böylece kütüphanecilik çalışmalarının, okuma becerisi ve medya okuryazarlığının önemi hakkındaki siyasi tartışmaya katkıda bulundu. 2004-2007 arası federasyon kaynaklarından “Eğitim ve Danışmanlık Girişimi (IZBB)” programı aracılığıyla eyaletlere aktarılan yak. altı milyar Avro olumlu gelişmeler sağladı. Ancak birçok uzman, 2006'daki federal reform kapsamında yapılan anayasa değişikliğiyle, federasyonun eyaletler ve yerel yönetimler yararına olacak yeni kültür ve eğitim teşvik programlarının artık mümkün olamayacağından şikâyetçiler.

Foto: Gençlik Kütüphanesi “Teen-Spirit”, Bremen

Diğer birçok halk kütüphanesi gibi *Bremen Şehir Kütüphanesi*'nin merkez kütüphane mekânlarında farklı kullanıcı gruplarına hitap eden özel tasarlanmış bölümler oluşturmuştur. Gençlik Kütüphanesi “Teen-Spirit” bir grup gencin desteğiyle tam olarak bu hedef grubuna uygun hazırlanmıştır. Ekz firmasının özel rafları ve sıradışı mobilyalarla zaman geçirilebilecek, internet bağlantılı sekiz bilgisayarın “cool” şekilde kullanılabilmesi ve on bir çokluortam bilgisayarında oyunlarının oynanabileceği bir ortam yaratılmıştır.

(3. bölüm, s. 62)

Özellikli kullanıcı grupları için kütüphane çalışmaları

Çoğu kez *sosyal kütüphanecilik çalışmaları* olarak da adlandırılan “özellikli kullanıcı grupları için kütüphane çalışmaları” farklı şekillerde mağdur olan ya da hayatlarında özel bir dönemden geçen insanlara yönelik hazırlanmış hizmetlerle yapılır. Sosyal kütüphanecilik alanı, 1990’lı yılların başından itibaren kamu ve kiliselerin finansmanı ile yürütülen çalışmalarda tasarruf sonucu ağır darbe yiyen kütüphanecilik alanları arasındadır. Politikada multikültürel ve demografik konuların değer kazanmasıyla bu sektör son zamanlarda yine önem kazanmış gibi görünüyor. Uzmanlar, bu kütüphanecilik alanına yönelik artan sosyo-politik kabulün doğru bir finans teşviğiyle ülke çapında daha da artırılmasını talep ediyor. Önceleri sosyal kütüphanecilik kavramından anlaşılan bedensel özür lülere ya da hasta yatağına kitap taşımakken kısa zaman sonra buna cezaevlerindeki hükümlüler eklendi. Bugün sosyal kütüphanecilik kavramı ve bu alanın görevleri belirgin şekilde genişlemektedir. Hayatlarının özel bir döneminde bulunan insanlar arasında artık artan oranda yaşlılar, toplumun alt kesimlerinden gelenler ve göç geçmişi olanlar da sayılmaktadır ve bu kesime de kütüphanecilik hizmetleri verilmelidir.

Almanya’daki yak. 140.000 görme engelli insanın kaynak ve enformasyon ihtiyacını karşılayan yak. bir düzine, genelde özel hukuka tâbi dernek olarak organize olmuş, Görme Engelliler Kütüphanesi vardır. Dermelerde toplam olarak yak. 200.000 sesli kitap (kaset ya da CD) ve 150.000 Louis Braille tarafından geliştirilmiş kabartma yazılı kitap, dergi ve nota bulunur. Ödünç verme işlemi en çok, körler için ücretsiz olan posta aracılığıyla yapılır. Bu kütüphanelerin hizmetleri, kiliseye bağlı kurumlar, bazı büyükşehir kütüphanesinin görme engelliler bölümü, dijital bir yazı-ses çevirmeni (örneğin Alman Milli Kütüphanesi’nde) ve diğer olanaklarla tamamlanır.

2005 yılı sayılarına göre Almanya’daki yak. 2.150 hastane ve kliniğin yak. %36’sı devlet, %38’i kamu yararına çalışan kuruluşlar ve %26’sı özel kurumlarca işletilir. Alman Kütüphane İstatistiği’ne göre bunlardan 254 tanesi (yak. %8) hem tedavi gören hastalara hem de hastane çalışanlarına kitap ve diğer kaynaklar sunan bir hastane kütüphanesine sahiptir. Ortalama 6.000-8.000 kaynaktan oluşan dermeler ve personelin verdiği hizmet, bütünsel bir anlayışla hastanın iyileşmesine katkıda bulunma ve hastalıklar hakkında bilgi edinme ihtiyacını karşılama doğrultusunda oluşturulmuşlardır. Kalite güvencesine yönelik getirilen yasal önlemler ve buna bağlı olarak hastanelerin sertifikalandırılması karşısında hastane kütüphaneleri kendilerini önemli bir kalite kriteri olarak görürler.

İstisnasız halk kütüphaneciliği alanına giren hastane kütüphaneleri, doktorlara ve hastane personeline hizmet veren tıp konu kütüphaneleri ile karıştırılmamalıdır. 2004 yılında, hastane kütüphanesinin görevleri, bütçesi, mekânsal ve personel donanımının belirlendiği „Almanya Hastane Kütüphaneleri Standartları“ oluşturulmuştur.

Almanya’daki hapisanelerde ortalama 2.500 eserden oluşan küçük cezaevi kütüphaneleri bulunur. Hapishaneler eyaletlerin yetki alanına girer. Cezaevi kütüphaneleri, hükümlülere topluma kazandırmaya yönelik boş zamanları değerlendirme etkinlikleri ve serbest kaldıktan sonra günlük yaşama ve iş hayatına uyum sağlamalarına yardımcı olacak çalışmalar yürütürler.

Diğer kütüphaneler

Yukarıda tanıtılan kütüphaneler yanında işlevleri halk kütüphaneleriyle karşılaştırılabilen ancak sadece belli bir kullanıcı grubuna açık kütüphaneler de vardır. Federal ordunun askerî konu kütüphaneleri yanında askerlerin genel olarak bilgilenmesi ve boş zamanlarını değerlendirmesi için (bu nedenle de çok sayıda işitsel kaynak ve DVD bulunduran) *kışla kitaplıkları* vardır. Bunların dışında sayıları azalmakta olan ve sadece firma çalışanlarının yararlanabildiği bugün ülke çapında yak. 25 *işletme kütüphanesi* mevcuttur. Bunlar bilgilendirmeye, meslek eğitimi ve mesleki gelişim eğitimine, genel kültür ve boş zamanları değerlendirmeye yönelik faaliyet gösterir. Bu yönleriyle, yine firmalara ait, ama araştırma-geliştirme amaçlı konu kütüphanelerinden tamamen farklıdır.

Dokümantasyon merkezleri

Almanya'da enformasyon ve dokümantasyon kurumları arasında planlı bir ağın oluşturulması ilk kez Federal Hükümet'in Enformasyon ve Dokümantasyon Teşvik Programı 1974-1977 (IuD-Programm) ile başlamıştır. Bir konudaki uzmanlık bilgisi, ilke olarak, piyasada kendini kabul ettirmesi gereken iktisadi bir unsur olarak görüldüğünden, ilk ve özellikle de sonraki „enformasyon ve dokümantasyon programları“ bilimden ziyade ekonomiyi teşvik programları olarak hazırlanmıştır. Bu yüzden ağırlık noktaları başından beri fen ve mühendislik bilimlerindeydi.

Enformasyon ve dokümantasyon programının kütüphaneleri de etkileyen en önemli sonucu uzmanlık bilgisi sistemlerinin (FIS) geliştirilmesi ve varolan kurumların biraraya getirilmesiyle uzmanlık bilgisi merkezlerinin (FIZ) kurulması olmuştur. Özel konularda veritabanlarının oluşturulması ve daha çok künyeye erişilebilmesi uzman literatüre (özellikle de makalelere) olan talebi arttırmıştır. Uzmanlık bilgisi merkezleri üzerinden varlığı tespit edilmiş belgelerin hazırlanması görevi önceleri en çok merkezî konu kütüphanelerine düşüyordu. Bu hizmet bugün kısmen elektronik yollarla uzmanlık bilgisi merkezlerinin kendileri tarafından da verilmektedir. Uzmanlık bilgisi bir ürün olduğundan araştırmadan belge sağlamaya kadar tüm hizmetler ücret karşılığı verilir.

Kütüphanelerde ve dokümantasyon kuruluşlarında çalışan değişik enformasyon uzmanlarını biraraya getiren, 1948 yılında dernek olarak kurulmuş Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon Uygulaması Topluluğu (DGI), yaptığı çalışmalarla enformasyon hizmetinde farklı açılar ve bilgi yönetiminde yeni yollar göstermektedir.

Saygın bir enstitüye örnek olarak *Karlsruhe Uzmanlık Bilgisi Merkezi Ltd. Şti.* (FIZ Karlsruhe) verilebilir. Kamu yararına hizmet veren bu kurum 1977 yılında kurulmuştur. Görevi, bilimsel ve ekonomik araştırmalar için yüksek kaliteli ve hemen kullanılabilir bilgi hazırlamaktır. 1983 yılından beri bu merkezin ana etkinliği Avrupa genelinde *STN International (Scientific and Technical Information Network)* hostunu işletmektedir. STN International, bilimsel ve teknik veritabanları için öncü çevrimiçi hizmetlerden biridir: Yak. 350 milyon sınıflandırılmış veriden oluşan 210 veritabanı çevrimiçi kullanım için hazır tutulur. Fen bilimleri ve tekniğin tüm yan alanlarıyla uluslararası patent bilgileri de dikkate alınır. Alman merkezî konu kütüphaneleri de dahil olmak üzere kütüphanecilik kurumlarıyla işbirliği içerisinde olan kuruluş müşterilerinin kaynak talebini karşılar.

„Enformasyon birlikleri“nin kurulmasıyla, 21. yüzyılın başında, özellikle uzmanlık bilgisi merkezleriyle merkezî konu kütüphaneleri arasındaki işbirliğinin artırılması yönünde bir adım daha atıldı. Bu girişim 2002'de, Eğitim ve Araştırma Federal Bakanlığı'nın (BMBF) „enformasyon ağı kurma – bilgiyi etkinleştirme“ adlı „stratejik görüş bildirgesi“yle başlatıldı. Enformasyon birliklerinde, belli bir alana yönelik veritabanı hizmeti veren kuruluşlar, kütüphaneler ve araştırma kurumları o alandaki literatür ve enformasyonu sağlayacak hizmet ağını kurmak ve işletmek için işbirliği yaparlar. Ticari yayınevlerinin ürünleri de dahil olmak üzere profesyonel şekilde bilimsel tam metin sağlayan enformasyon birlikleri, istenen dokümanları sipariş üzerine ya da „pay-per-view“ yöntemiyle müşterilerine ulaştırır. FIZ Karlsruhe ve DIMDI'nin (Köln) yanısıra enformasyon birliği olarak teknik (Frankfurt am Main), kimya (Berlin), mekân ve yapı (Stuttgart), tarım (Bonn), hukuk (Saarbrücken) ve psikoloji (Saarbrücken) alanlarında bir dizi başka oluşum daha hayata geçirildi. Bu enformasyon birlikleri, sanal konu kütüphaneleri ve elektronik süreli yayınlar kütüphanesiyle birlikte, koordinasyon merkezi Vascoda'da ulusal bir bilim portalının çekirdeğini oluşturmaktadır.

4 MESLEKLER VE DERNEKLER

Kütüphaneciliğin yapısı ve kütüphanecilik kuruluşları

Kütüphanecilik meslekleri

İster üniversite, ister okul, ister şirket kütüphanesinde çalışsınlar, kütüphaneciler, her türlü kayıtlı enformasyonun aktarılmasını sağlayan ve „bilgi“ denen önemli hammaddeyle uğraşan uzman kişilerdir. Kitap ve diğer kaynakları toplama, yönetme, düzenleme ve sunma görevi onları kaynak ve enformasyon alanının profesyonel danışmanları haline getirir. Daha bugünden, ilerde daha da yoğunlaşacakları bilgi ağlarının kaptanlarıdır. Elektronik bilgileri kullanıma hazırlar, kalite ve geçerliliklerinin güvencesini sağlarlar.

Almanya'daki kütüphanecilik çalışmalarının etkinlik alanı değişen taleplerle genişlemiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bunun tek nedeni değildir. Günümüz kütüphane kullanıcılarının kaynak sunumundan, bilgi ve enformasyon hizmetinden beklentileri yirmi ya da otuz yıl önceki soru ve ihtiyaçlardan belirgin şekilde farklılık göstermektedir. Demokratik bilincinin artması vatandaşların beklentilerinde önemli değişikliğe yol açmıştır ve yerinde bir taleple bugün kütüphanelerden kullanıcıyla iletişime açık, yetkin ve çağa yaraşır şekilde donatılmış hizmet kurumları olmaları beklenmektedir.

Enformasyon, bilgi kaynakları ve modern kitap dışı kaynaklar alanındaki meslekler son yıllarda artmış ve önem kazanmıştır. *Kütüphaneci yanında belge uzmanı, enformasyon görevlisi, arşiv uzmanı, kaynak ve enformasyon hizmetleri elemanı ve enformasyon broker'ı* ortaya çıkmıştır. Enformasyon alanına giren tüm bu mesleklerin etkinlik alanları giderek birbirlerine daha da yakınlaşmakla beraber aralarında bazı farklar vardır: Enformasyon broker'ları „bir ürün olarak bilgi“yi elektronik ortamlarda ticari amaçlar için sağlarken dokümantasyon merkezlerindeki belge uzmanları ekonomik ve teknik alandan bilgiler ve araştırma sonuçlarına mümkün olduğunca çabuk erişilmesini ve güncel enformasyonların hazır tutulmasını sağlar. Arşiv uzmanları genelde yerel ve devlete bağlı arşivlerde geçmişten kalan ve günümüzde derlenen belge ve kaynakların korunması ve erişimlerinin sağlanması ile meşgûldür. Kaynak ve enformasyon hizmetleri elemanları ise meslekler ve bölümlerüstü asistanlık görevleri üstlenerek kütüphaneler, görsel malzeme ajansları, arşivler ve dokümantasyon merkezlerinde çalışırlar. Bu dört meslek grubu arasında kütüphaneciler ve son zamanlarda enformasyon görevlileri (yakında bachelor ve master mezuniyetleriyle), türü ne olursa olsun her kütüphanede vazgeçilmez bir grup oluşturur.

Bugün Almanya'da 20.000'i aşkın uzman eleman kütüphaneciliğin çeşitli alanlarında ve benzer kuruluşlarda asli görevli olarak çalışmaktadır. Bu sayıya, belediye ve kilise destekli küçük halk ve okul kütüphanelerinde fahri ya da tali görevli yak. 40.000 kişi eklenir. Kütüphane idaresini eyaletlerin ya da kiliselerin kütüphane danışma birimlerinde verilen özel meslek gelişim kurslarında ve diğer eğitimlerde öğrenirler.

Kütüphaneci/enformasyon görevlisi – belge uzmanı – arşiv uzmanı meslekleri dahilinde, görevlerin giderek artan sayıda bölümlere ayrılmasıyla başlayan ve ana uzmanlık dalları oluşumuna kadar varan bir gelişim gözlemlenmektedir. Almanya'daki bu değişim daha pragmatik yönelimli Anglo-Sakson ülkelerle karşılaştırıldığında göze batmaktadır. Bu üç mesleğin çok sayıda meslek birlikleri ve gruplaşmalarla ayrışmasının ardında, coğrafik-tarihsel ve yine tarihten gelen düşünce biçiminden kaynaklanan yerel özerklik isteği, bir anlamda kendi sınırlarını belirleme dürtüsü yatabilir. Bu ilke muhakkak ki Alman federalizminde birçok olumlu gelişmeye neden olmuştur, ancak birçok alanda da tüm olumsuz sonuçlarıyla bir siyasi parçalanmaya yol açmıştır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişim ve hizmet ve bilgi toplumuna dönüşüm sadece Almanya'daki kütüphanecilik mesleklerini etkilememiştir. Bu değişim, benzer ya da önceleri

farklı sınıflandırılmış mesleklere bir yakınlaşma sağlamış ve yeni iş sahalarının oluşmasına neden olmuştur. Örneğin elektronik yayıncılık, multimedya ve kültür endüstrisi ya da medya tasarımı alanlarında olduğu gibi.

İş arayanlar eğer belirli bir mekâna bağlı olmadan çalışabilir, verilen görevlerde esnek davranabilir ve verimli olmaya hazırlarsa Alman iş piyasası enformasyon uzmanlarına iyi ve gelişime müsait olanaklar sunabilir. Önemli olan, eğitimleri boyunca yaptıkları stajlarda, hazırladıkları projelerde ya da çalıştıkları yerlerde mümkün olduğunca çok deneyim edinmiş olmaları, modern iş sözleşme şekillerine uyum gösterebilmeleri ve her şeyden önce veritabanları, internet teknolojileri ve sayısal arşivleme sistemleri konusunda geniş kapsamlı bilgiye sahip olmalarıdır. Ancak iş piyasasında enformasyon uzmanları için yapılan kesin sayısal tahminlerin genel olarak güvenilir olmadığı ortaya çıkmıştır.

Değişik enformasyon mesleklerinin eğitiminde de belirginleşen yakınlaşmanın öncesinde uzun ve gelenekten kaynaklanan ayrımcı bir dönem vardı. Halk ve araştırma kütüphaneciliği arasındaki, kütüphanecilik ve dokümantasyon çalışmaları arasındaki *meslek içi ayırım* yıllar boyunca süregelmişti. Hatta kütüphane personeli arasında da bölünmeler ve bölümler arasında da ince farklar tespit edilebiliyordu.

Foto: Düsseldorf Şehir Kitaplıkları

Bir "kaynak ve enformasyon hizmetleri elemanı"nın (FAMI) başlıca görevlerinden biri, kitap ve diğer kaynakların ödünç/iade işlemlerini yürütmektir. Fotoğrafta, *Düsseldorf Şehir Kitaplıkları* merkez binasındaki modern ödünç/iade işlemleri bölümü görülmektedir (Kuzey Ren-Vestfalya). Mekânsal olarak bu bölümde çoğunlukla enformasyon hizmetleri, kullanıcı danışmanlığı ve kayıt işlemleri de yapılır. Bu işlemler kısmen FAMI'lerce de üstlenilmekte; daha kompleks sorular ise uzmanlar tarafından yanıtlanmaktadır.

(4. bölüm, s. 65, kaynak: ekz, Reutlingen)

Bu ayırımın nedenini anlamak için Alman kütüphanecilik yapısından ziyade Alman iş ve kariyer hukukuna bakılmalıdır. 19. yüzyılın sonunda araştırmacı kütüphanecilik hizmeti için memuriyetler oluşturulmuştur. Görev anlayışını, kullanıcıya ve hizmet vermeye yönelik kaygılar belirlememiş, hiyerarşi ve ilgili nizamnameler mevki bilincinin oldukça gelişmesine neden olmuş, dolayısıyla da başkalarına sınır koyma ihtiyacı doğmuştur.

21. yüzyılın başında sözkonusu meslek içi ayırım önemini yitirmeye başlamış onun yerine kütüphanelerin büyüklüklerine, hedef kitlelerine, verdikleri hizmetlerin çeşitliliğine ve hizmet performanslarına ya da elemanlarının uzmanlık derecelerine göre ayrımlar yapılmaya başlanmıştır. Artık meslek eğitiminde dikkat edilen husus, kütüphanecilikle ilgili tüm meslekleri kapsayan temel anahtar yeterlik ve becerilerin kazandırılması ve bunların kütüphane elemanları tarafından iş hayatında uygulamaya konmasıdır.

Kamunun finanse ettiği kütüphanelerdeki eğitimli kütüphaneciler ya kamu çalışanı ya da devlet memuru olarak çalışır. Memur statüsündeki kütüphaneciler işverenleriyle bir hizmet ve sadakat ilişkisi içersindedir ve maaşları federal ya da eyalet yasalarınınca belirlenir. „Kamu çalışanı“ statüsündeki kütüphane elemanlarının maaşları özel hukuk temelinde, kısa bir zaman öncesine kadar sendikalar ve kamu kuruluşları arasındaki tarife anlaşmasıyla (BAT) belirlenmişti. Bu eski tarife adım adım, 2006 sonunda yerini, federasyon ve alt yönetim birimlerinde „kamu çalışanları sözleşmesi“ne (TVÖD) ve eyaletlerde „eyalet sözleşmeleri“ne (TV-L) bıraktı.

Kamu hizmetinde çalışan tüm devlet memurları ve buna paralel olarak tüm kamu çalışanları dört farklı gruptan birine dahil edilir: *Temel, orta, ileri ve yüksek derece hizmet grupları*. Maaşlar ya da ücretler bu gruplara göre belirlenir. Hangi gruba dahil olunacağı ön öğrenim, alınan eğitim

ve çalışma alanının özelliklerine bağlıdır. Aynı durum kilise destekli kütüphanelerde çalışan eğitimli kütüphaneciler için de geçerlidir. Ancak özel şirket kütüphanelerinde durum farklıdır. Buralarda genelde karşılıklı anlaşarak özel hukuka dayalı iş sözleşmeleri yapılır; maaşlar için bazen kamu hizmeti tarifeleri baz alınır.

Kamu hizmetindeki halk ve araştırma kütüphanelerinde meslekler – Kariyer basamakları ¹

Görev ünvanı (Kamu çalışanı)	Görev ünvanı (Devlet memuru)	Ücret / Maaş grupları
Yüksek derece hizmet grubu		
Şehir kütüphanesi yöneticisi	Leitender Bibliotheksdirektor	Kamu çalışanları: EG 15 Ü Devlet memurları: A 16
Şehir kütüphanesi yöneticisi	Bibliotheksdirektor	Kamu çalışanları: EG 15 Devlet memurları: A 15
Şehir kütüphanesi yöneticisi Şehir kütüphanesi yönetici yardımcısı	Oberbibliotheksrat	Kamu çalışanları: EG 14 Devlet memurları: A 14
Şehir kütüphanesi yöneticisi Şehir kütüphanesi yönetici yardımcısı Bölüm yöneticisi	Bibliotheksrat (h.D.) Oberamtsrat (g.D.)	Kamu çalışanları: EG 13 Devlet memurları: A 13
İleri derece hizmet grubu		
Şehir kütüphanesi yöneticisi Şehir kütüphanesi yönetici yardımcısı Bölüm yöneticisi	Bibliotheksamtsrat	Kamu çalışanları: EG 12 Devlet memurları: A 12
Şehir kütüphanesi yöneticisi Şehir kütüphanesi yönetici yardımcısı Bölüm yöneticisi	Bibliotheksamtmann	Kamu çalışanları: EG 11 Devlet memurları: A 11
Şehir kütüphanesi yöneticisi Şehir kütüphanesi yönetici yardımcısı Şube yöneticisi	Bibliotheksoberinspektor	Kamu çalışanları: EG 10 Devlet memurları: A 10
Şehir kütüphanesi yöneticisi Şehir kütüphanesi yönetici yardımcısı Şube yöneticisi	Bibliotheksinpektor (g.D.) Amtsinpektor (m.D.)	Kamu çalışanları: EG 9 Devlet memurları: A 9
Orta derece hizmet grubu		
Kütüphane asistanı Uzman eleman	Bibliothekshauptsekretär	Kamu çalışanları: EG 8 Devlet memurları: A 8
Kütüphane asistanı Uzman eleman	Bibliotheksobersekretär	Kamu çalışanları: EG 7 Devlet memurları: A 7
Kütüphane asistanı Uzman eleman	Bibliothekssekretär	Kamu çalışanları: EG 6 / EG 5 Devlet memurları: A 6 / A 5

¹ Almanca görev ünvanlarının Türk kütüphaneciliğinde karşılığı bulunmadığı gibi anlamlı bir çevirisi de mümkün olmadığından memuriyetlerdeki terimler çevrilmemiştir. - ÇN

Kütüphanecilik meslek eğitimi tarihi

Kütüphanecilik ve benzer mesleklerin eğitimi yaklaşık yirmi yıldır sürekli değişiklik göstermektedir. Bu nedenle sözkonusu eğitimi tüm yönleriyle açıklamaya kalkmak fazla iddialı bir çaba olur. Eğitimde yapılan bu sürekli değişiklikler, eğitim içeriklerini modernleştirmek ve özelde Avrupa genelindeki güncel gelişmelere ayak uydurmak isteyen politik bir iradenin varolduğu anlamına gelir. Ama diğer yandan masrafları en aza indirme zorunluluğu karşısında eğitim kurumlarını birleştirip gitgide büyüyen birimler yaratmayı her derde deva gören siyasilerin kararsızlığının da bir ifadesidir.

Almanya'da kütüphanecilik mesleği eğitimi 19. yüzyılın sonunda başlar. 1893 yılında Prusya hükümetinin talimatıyla kütüphanecilik için eğitim koşulu getirilmişti. Kütüphaneci olmak isteyen üniversite mezunları özel bir lisansüstü eğitimden geçmek zorundaydı. Prusya'dan sonra 1905'de Bavyera hükümeti de benzer bir talimat çıkarmıştır. Böylece „yüksek dereceli memuriyet eğitimi“nin temeli atılmış ve bu yolla yıllar boyunca araştırma kütüphanecileri yetiştirilmiştir. Bu uygulama bugün bazı eyaletlerde halen devam etmektedir. Bugün meslek yüksekokullarındaki ilgili bölümlerin çoğunun temel aldığı kütüphanecilik eğitimi ilk kez 1914'de Leipzig'de kurulan kütüphane okulu ile başlamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın ardından iki ayrı devlete bölünen Almanya'da kütüphanecilik eğitimi çok heterojen bir gelişim göstermiş; özellikle Batı Almanya'nın federal yapısı ve meslek içi ayırmadan etkilenmiştir. İki ülkenin birleşmesinden sonra eğitim programlarının ve bölümlerin yapılandırılması ve yapılan değişiklikler, içerik olarak birbirinden çok farklı olmuştur. Günümüzdeki eğitim programı halen oldukça renkli bir tablo sunmakla birlikte, çekirdekte, birbiriyle uyuşan konu ve dersler vardır: İşletme, pazarlama ve kütüphane yönetimi, veritabanı ve internet uygulamaları, araştırma stratejileri, enformasyon ve iletişim teknolojileri, hizmet ve kullanıcı odaklı olma ayrıca kitap ve medya pazarı gibi konular standartlar arasındadır. Bunun yanında yüksek düzeyde uygulamaya yönelik olma ve uygulama yapma çabaları tüm program ve bölümlerin belirleyici özelliği olarak kalmıştır.

Kütüphanecilik eğitimi ve eğitim kurumları

Çoğu araştırma kütüphanesinde ve büyük halk kütüphanelerinde rastlanan güncel uygulamayla, kütüphanecilik mesleklerinin üstlenilen görevlere göre dörde ayrıldığı görülür: Üniversite mezunu araştırma kütüphanecileri (yüksek derece hizmet grubu / master / 1. basamak), meslek yüksekokulu mezunu kütüphaneciler/enformasyon görevlileri (ileri derece hizmet grubu / bachelor / 2. basamak), „kaynak ve enformasyon hizmetleri elemanları“ ya da „kütüphane asistanları“ (orta derece hizmet grubu / FAMI / 3. basamak) ve yetmiş „kütüphane elemanları“ (temel hizmet grubu / 4. basamak).

- *Araştırma kütüphaneciliği* düzeyinde daha çok yüksek okul mezunu uzmanlar çalıştırılır. Genelde bu kişiler mezun olduktan sonra kütüphaneciliğin özel bir alanında ek eğitim almışlardır. Bu ek eğitimler ya dört yarıdönemlik bir „ek yüksek okul eğitimi“ ya da iki senelik diğer eğitimler şeklinde (kısmen yüksek dereceli memuriyet eğitiminde memur statüsünde ve kısmen de bir yüksek okulda öğrenci statüsünde bulunarak) olur. „Ek yüksek okul eğitimleri“ ve diğer eğitimler teorik ve pratik olmak üzere ikiye ayrılır: Eğitimin pratik kısmı eğitsel işlevler de üstlenmiş araştırma kütüphanelerinde, teorik kısmı ise yüksek okullarda verilir. Eğitim, devlet sınavıyla (Staatsexamen) tamamlanır. Alternatif „ek yüksek okul eğitimi“ şimdiye kadar „araştırma kütüphanecisi“ ya da „magister artium (M.A.)“ dereceleriyle bitiriliyordu; 2007/2008 öğretim yılından itibaren ise kural olarak „master of library and information science (MLIS)“ derecesiyle bitirilecektir.

Araştırma kütüphanelerinde yüksek derece hizmet grubunda çalışan kütüphanecilerin tipik görevleri şunlardır: Kaynakların seçimi, içeriklerinin tanımlanması, bilgi ve danışma hizmeti, kütüphanenin iç organizasyonunun ve dışarıyla bağlantılarının koordinasyonu ve yeni bilgi

teknolojileri alanında planlama ve işbirliği çalışmalarının yürütülmesi. Bu görevlerin çoğu yönetim işlevleriyle bağlantılıdır.

- *Kütüphaneci ya da enformasyon görevlisi* yetiştiren kütüphanecilik yükseköğretimi bugün genelde meslek yüksekokullarında verilmektedir. Eski kütüphane okulları zamanla önce meslek yüksekokullarına dönüştürülmüş sonra da başka bölümlerle genişletilen bu okullarda anabilim dalları haline gelmişlerdir. 2007'den beri, Avrupa genelinde geçerli olan "bachelor" ve "master" mezuniyet dereceleriyle biten yeni eğitimler kabul görmektedir. Eğitim süresi şimdiye dek ortalama 7-8 yarıdönem sürerdi ve bu süre zarfında farklı uzunluklarda ya da bir yarıdönem boyunca stajlar yapılırdı. Yeni bachelor mezuniyeti için 6 yarıdönem, yeni master mezuniyeti içinse ek olarak 4 yarıyıl eğitim almak gerekiyor. Üniversitelerdeki bölümlere oranla bachelor eğitim programlarında da uygulama önemli bir unsur olacaktır. Ancak meslek yüksekokullarında yeni yapılanmakta olan bu eğitimlerde stajların nasıl yapılacağı henüz tatmin edici şekilde belirlenmiş değildir. Meslek yüksekokullarından mezun olan kütüphaneciler (bachelor mezunları da) federasyon, eyalet ve yerel yönetimlerin kamu hizmetinde ileri derece hizmet grubuna dahil edilirler.
- *Kaynak ve enformasyon hizmetleri elemanları* ikili meslek eğitimi sistemi çerçevesinde üç yıllık bir süre içerisinde enformasyon ve dokümantasyon merkezlerinde tüm asistanlık görevleri için eğitilirler. Kamu idaresinde orta derece hizmet grubuna girerler. 1999'da hayata geçirilen bu meslek eğitiminin özelliği içeriğinin beş farklı alana yönelmiş olmasıdır. Eğitim esnasında kütüphaneler yanında arşivlere, genel enformasyon ve dokümantasyon merkezlerine, görsel malzeme ajanslarına ve tıp dokümantasyon kuruluşlarına yoğunlaşılabilir. Danışma ve koordinasyonu, sanayi ve ticaret odalarında (IHK) *meslek eğitim komisyonları*, eyaletlerin il yönetim bölgelerindeyse *yetkili merciler* üstlenir. Okul ve işletmelerdeki eğitimin gidişat, hedef ve içerikleri, bir "eğitim çerçeve planı" ve bir "işletme eğitim planı" aracılığıyla belirlenir. Meslek eğitimine başlamanın önkoşulları kesin olarak belirlenmemiştir; ancak adayların çoğu ortaokulu bitirmişlerdir.

Kütüphanecilik eğitimi ya da yükseköğretimi şu kurumlarda verilir:

- orta derece kütüphanecilik hizmet grubunda çalıştırılmak üzere uzman eleman ya da eğitiminde kütüphane anabölümünü seçmiş "kaynak ve enformasyon hizmetleri elemanı" yetiştiren *meslek okulları*,
- halka açık yüksekokullardaki ve sadece memurların eğitim için gönderildiği, halka açık olmayan meslek yüksekokullarındaki *kütüphanecilik ve enformasyon bilimi (ya da enformasyon ve iletişim bilimi) bölümleri* ve
- *üniversitelerin kütüphanecilik bilimi bölümleri*. Üniversite eğitimi olarak sadece Berlin Humboldt Üniversitesi bünyesinde bulunan *Kütüphanecilik Bilimi Enstitüsü*'ndeki lisansüstü açıköğretim programı ya da doğrudan bachelor eğitim programı mevcuttur.

Bugün Almanya'nın dokuz kentindeki üniversite, yüksekokul ve meslek yüksekokulunda kütüphanecilik meslek eğitimi verilir. (Bkz. Almanya'da kütüphanecilik eğitimi veren okullar tablosu).

Almanya'da kütüphanecilik eğitimi veren okullar		Mezuniyet ünvanları
Berlin	Berlin Humboldt Üniversitesi Kütüphanecilik Bilimi Enstitüsü	Araştırma kütüphanecisi Bachelor (BA) Master ve Magister Artium (MA) Doktor
Darmstadt	Darmstadt Meslek Yüksekokulu Enformasyon ve Bilgi Yönetimi Bölümü (Information Science & Engineering)	Bachelor of engineering (BA) Master of engineering (MA)
Hamburg	Hamburg Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Tasarım, Medya ve Enformasyon Fakültesi	Kütüphaneci (Meslek Yüksekokulu) Dokümantasyon Uzmanı (Medya / Meslek Yüksekokulu)
Hannover	Hannover Meslek Yüksekokulu Enformasyon ve İletişim Anabilim Dalı	Bachelor IM (BIM - Enformasyon Yönetimi)
Köln	Köln Meslek Yüksekokulu: Enformasyon ve İletişim Bilimleri Fakültesi Enformasyon Bilimleri Enstitüsü	Kütüphaneci (Meslek Yüksekokulu) Enformasyon Görevlisi (Meslek Yüksekokulu) Bachelor Çevrimiçi Redaktör (BA) Master of Library and Information Science (MLIS)
Leipzig	Teknik, Ekonomi ve Kültür Yüksekokulu (HTWK) Medya Bölümü	Kütüphaneci (Meslek Yüksekokulu)
München	Kamu Yönetimi ve Adli Uygulama Meslek Yüksekokulu Arşiv ve Kütüphanecilik Bölümü	Araştırma kütüphanelerinde kütüphaneci (Meslek Yüksekokulu) Arşiv uzmanı (Meslek Yüksekokulu)
Potsdam	Potsdam Meslek Yüksekokulu: Enformasyon Bilimleri Bölümü	Kütüphaneci (Meslek Yüksekokulu) Arşiv uzmanı (Meslek Yüksekokulu) Dokümantasyon uzmanı (Meslek Yüksekokulu) Bachelor (BA)
Stuttgart	Medya Yüksekokulu (HdM) Enformasyon ve İletişim Fakültesi	Kütüphaneci (Meslek Yüksekokulu) Enformasyon Görevlisi (Meslek Yüksekokulu) Bachelor / Master of Information and Communication (Kütüphane ve Enformasyon Yönetimi)

Foto: Alman Milli Kütüphanesi, Frankfurt am Main

Meslek yüksekokulu ve yüksekokul kütüphaneleri modern çalışma alanlarıyla öğrencilerin eğitimini kolaylaştırır; kitap ve kitap dışı kaynaklarıyla öğrenimlerine eşlik eder. Fotoğrafta, Frankfurt am Main'daki *Alman Milli Kütüphanesi*'nin (Hessen) bir çok öğrenci tarafından kullanılan çokluortam okuma salonu görülmektedir. Salon, elektronik yayınların kataloglandığı, yönetildiği, tarama ve sunumlarının yapıldığı bir „çokluortam sunum sistemi“ ve modern bir teknikle donatılmıştır.

(4. bölüm, s. 68, kaynak: C. Seelbach)

Bir araştırma ya da büyükşehir kütüphanesi örneğinde farklı düzeylerdeki üç görevin tanımlanması	
	Görevlerden karşılaştırmalı örnekler
Üniversite eğitimi	1) Derme bilgilendirme ve enformasyon hizmeti Bilimsel içerikli sorularda bilgi ve danışma hizmeti vermek
Yüksek derece hizmet grubu (Master)	2) Tanıtım ve halkla ilişkiler Bilimsel içerikli sergiler düzenlemek, kültür yönetimi planlaması ve koordinasyon işlerinin tümünü üstlenmek
	3) Derme oluşturma ve satın alma Derme konsepti hazırlamak, derme oluşturmada içerikten sorumlu olmak, kitap tanıtımı yapmak, satın almada bütçeden sorumlu olmak
Meslek yüksekokulu eğitimi	1) Derme bilgilendirme ve enformasyon hizmeti Başvuru kaynaklarında, veritabanları ve ağlarda araştırma yapmak
İleri derece hizmet grubu (Bachelor)	2) Tanıtım ve halkla ilişkiler Sunumlar yapmak, bibliyografik hizmetleri organize etmek
	3) Derme oluşturma ve satın alma Derme oluşturmada koordinasyonu üstlenmek, teslim koşulları ve diğer konularda sözleşmeler yapmak
Meslek eğitimi	1) Derme bilgilendirme ve enformasyon hizmeti Belli bir konuda belge derlemesi yapmak, kütüphane dermesine yönelik danışma hizmeti vermek
Orta derece hizmet grubu (FAMI)	2) Tanıtım ve halkla ilişkiler Kütüphane elemanlarını eğitmek, okul sınıflarına kütüphane tanıtımları yapmak
	3) Derme oluşturma ve satın alma Envanter kayıtlarını tutmak, faturaları ve planlanmış bütçe harcamalarını izlemek
Eğitim esnasında üstlenilen görevler	1) Derme bilgilendirme ve enformasyon hizmeti Kaynak paylaşım hizmetinin teknik işlemlerini üstlenmek, talep edilen fotokopileri göndermek
Temel hizmet grubu	2) Tanıtım ve halkla ilişkiler Tanıtım yazılarını basmak, fotokopilerini çekmek ve göndermek
	3) Derme oluşturma ve satın alma İstatistikler hazırlamak, gönderileri teslim almak, sipariş vermek ve aktarımlarını yapmak, elden yapılan gönderileri üstlenmek

Kütüphane personeli için mesleki gelişim ve ilerleme ¹

Kütüphanecilik ve enformasyon meslekleri alanında artan talepleri karşılayabilmek için *yaşam boyu öğrenim* anlayışı içerisinde, kütüphane elemanlarının, içeriği belli bir düzene göre saptanmış tutarlı bir gelişim ve ilerleme eğitiminden geçmeleri zorunludur. Gelişim eğitimi kütüphane yönetiminin bir parçası olarak görülmelidir. Elemanların mesleklerinde kendilerini geliştirebilmesi için çeşitli eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir.

Almanya'da kütüphanecilik gelişim eğitimi veren çok sayıda farklı kuruluş vardır:

- DBV, BIB ve VDB meslek birlikleri ve onların eyalet birimleri ya da grupları
- bölgesel kütüphane birlikleri; devlet, üniversite ve eyalet kütüphaneleri
- kütüphanecilik eğitimi veren yüksekokullar ve meslek yüksekokulları
- devlete ve kiliselere bağlı kütüphane danışma birimleri
- büyükşehir kütüphaneleri
- bakanlıklar ve devlet daireleri
- (eğitmen yetiştiren) sanayi ve ticaret odaları
- ekz-Kütüphanecilik Hizmetleri Ltd. Şti.
- şirketler, vakıflar, özel kuruluşlar, eğitim ve kültür sektöründe etkinlik gösteren dernek ve birlikler

Yılda düzenlenen yak. 800 meslek içi eğitim sayıca büyük ve çok yönlüdür. Alman Kütüphane Enstitüsü'nün 2002'de kapanmasından sonra eğitim veren kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlayacak bir kurumun ve meslek içi eğitime yönelik bir veritabanının eksikliği hissedilmektedir. 2005 yılı sonunda Hamburg Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı - KNB'nin himayesinde, „Bilgi İlerletir“ adlı meslek içi eğitim portalını kurmuştur. Portal, kütüphane elemanları için düzenlenen çok sayıdaki eğitimden (yılda yak. 150) düzenli olarak haberdar eder.

Mezunlara da kariyerleri için yeni fırsatlar verebilecek, işe yarar ve profesyonel ilerleme eğitimleri düzenlemek ve ulusal/uluslararası standartlara erişebilmek için eski Alman Kütüphane Birlikleri Federal Topluluğu (BDB) 2000 yılında bir „sertifika komitesi“ kurarak, uzmanlardan oluşan bir grubu her yerde geçerli olacak gelişim eğitimi tasarıları geliştirmekle görevlendirmiştir. „IQ 2000“ (Initiative Qualifizierung) adı altında 2002 başından beri birkaç bölgesel kütüphane birliği, yüksekokul/meslek yüksekokulu ve yüksekokul kütüphanesi tarafından sertifikalı mesleki gelişim eğitimleri düzenlenmektedir. Örneğin Berlin Hür Üniversitesi'nde bir „Kütüphane Yönetimi“ sertifika kursu ve Hannover Meslek Yüksekokulu Enformasyon ve İletişim Anabilim Dalı'nda bachelor derecesi olan ya da eşdüzeydeki diğer eğitimli kütüphaneciler için ücretli bir „Enformasyon ve Bilgi Yönetimi“ akkredite master programı vardır.

Kütüphanelerarası kurumsal işbirliği

Almanya'da, farklı kuruluşlarca desteklenen çok çeşitli bağımsız kütüphanenin bulunması, kültür özerkliğinin ve federal yapının bir sonucudur. Bu çeşitlilik, gelişimde ve yaratıcı çözümler üretmede birçok avantajı beraberinde getirir. Ancak diğer taraftan bireyselleşme ayrım tehlikesini de içerir. Hiçbir kütüphane tek başına bütün görevlerini tam anlamıyla yerine getiremeyeceği için kütüphanelerarası işbirliği yapılması ve merkezî işlevler üstlenerek hizmet veren kurumların oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bununla tek hedeflenen kütüphanelerin gereksiz yere aynı işleri yapmasını engellemek ve verimlerini arttırmak değildir.

¹ Almancada „mesleki gelişim“ (*Fortbildung*) ile daha önce eğitimi alınmış alanda derinleşme kastedilirken, „meslekte ilerleme“yle (*Weiterbildung*) yeni bir alanda ek eğitim alma ifade edilir. - ÇN

Asıl amaç uygun kütüphane politikalarıyla, statejik ve yapısal önlemlerle süregelen parçalanmanın önünü almaktır.

Almanya'da 20. yüzyılın başından beri bölgelerüstü etkinlik göstermiş, kütüphaneciliğe şekil vermiş ve gelişim için sürekli yeni fikirler üretmiş değişik organizasyon, kurum ve birlikler oluşturulmuştur. Bazılarının geçmişi oldukça eskiye dayanır.

Kütüphanelerarası ortak çalışmaların devlet tarafından yönlendirilmiş ve düzenlenmiş olmamasının hem avantaj hem dezavantajları vardır. Ortak çalışmalar daha çok özel hukuka dayalı dernek ve birlikler aracılığıyla yapılır. *Personel dernekleri* ve *kurumsal birlikler* birbirinden farklıdır. Personel dernekleri, mesleklerinin çıkarlarını korumak için kütüphaneciler ve diğer kütüphane elemanlarının biraraya geldiği organizasyonlardır. İlgili tartışmalar için bir forum oluştururlar ve mesleğin kamuoyunda temsil edilmesini sağlarlar. Kurumsal birlikler ise kütüphanelerin, kütüphanecilik kurumlarının ve kütüphane finans sağlayıcılarının bir araya geldiği topluluklardır. Hedefleri, ortak kütüphane görevlerini kolaylaştırmak, standartlar geliştirmek ve kütüphanenin siyasetteki ve toplumdaki konumunu sağlamlaştırmaktır.

1990'lı yılların ortalarında (o zamanlar dört, bugün ise geriye kalan) iki personel derneğinin (BIB ve VDB) bir kurumsal birlikle (DBV) bütünleştirilerek bir Alman toplu birliğine dönüştürülmeye çalışılması başarılı olmamıştır. İsviçre, İngiltere ve ABD'de olduğu gibi ya da uluslararası arenada IFLA gibi bir birlik yapısı oluşturmak, birçok uzman için Almanya'daki uzun vadeli hedeflerden biridir.

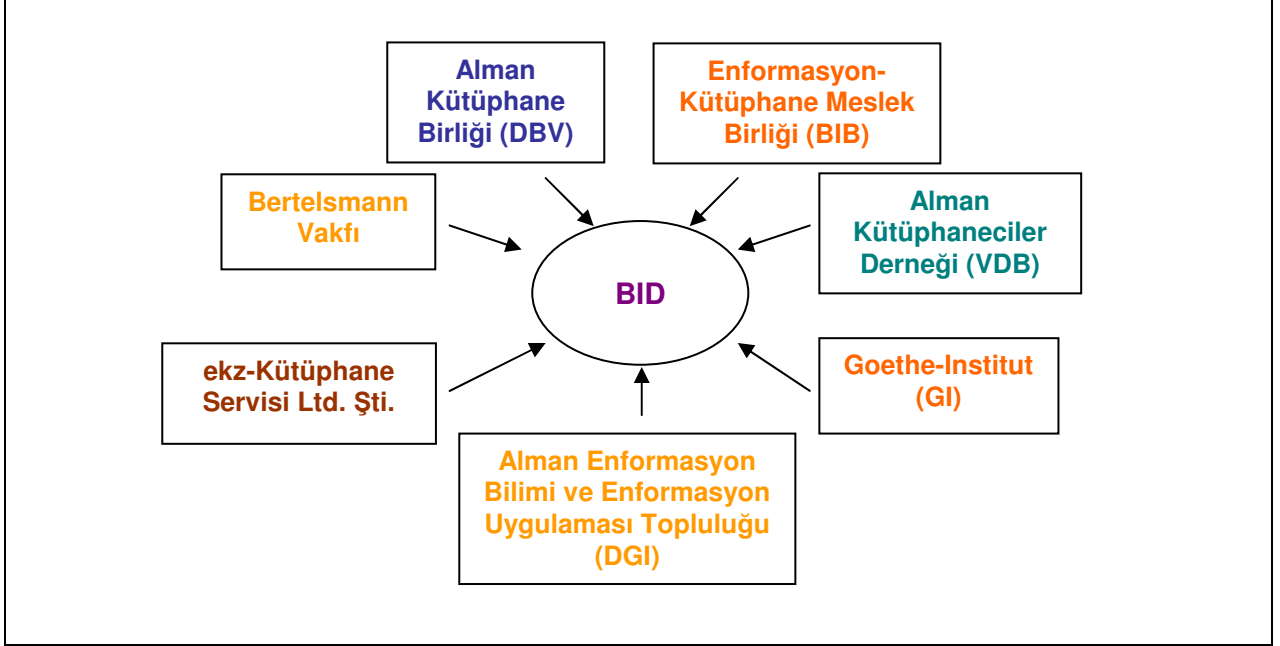
En önemli organizasyonlar bugün *Kütüphane & Enformasyon Almanya* (BID) çatısı altında toplanmış olan birlik, dernek, kuruluş ve vakıflardır. Dernek bazındaki organizasyonların yanısıra son zamanlarda ağırlıklı olarak vakıflar ve özel hukuka dayalı kuruluşlar da örneğin Bertelsman Vakfı, ekz-Kütüphane Servisi Ltd. Şti. ve Goethe-Institut kütüphaneciliğe katkıda bulunmaktadır.

Çatı işlevi gören bir örgüt olarak Kütüphane & Enformasyon Almanya (BID)

Almanya'da ilk kez 1960'lı ve 1970'li yıllarda *Alman Kütüphane Kurulu*'nun (DBK, kuruluşu 1963) oluşturulması ve *Kütüphane Planı '73*'ün uygulamaya konmasından sonra mesleki standartlar ve kütüphane politikaları belirlenmiş, böylece ortak çalışmaların yoğunlaşması ve kütüphaneciliğin kamuoyunda temsili için gerekli olan önkoşullar hazırlanmıştır. Dışarıya yönelik temsili daha etkili kılmak için *Alman Kütüphane Kurulu*'nun devamı olarak Eylül 1989'da *Alman Kütüphane Birlikleri Federal Topluluğu* (DBD) kurulmuştur. 2004'de Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon Uygulaması Topluluğu'nun (DGI) katılımıyla birliğin adı *Kütüphane & Enformasyon Almanya* (BID) olarak değişmiştir.

Kütüphane & Enformasyon Almanya (BID) üyeleri

BID, üç personel ve kurumsal derneği, enformasyon biliminin bir derneğini, ekz ve Almanya'da kültüre destek veren iki önemli kuruluşu tek çatı altında toplar. Kamu yararına çalışan bir dernek olarak üyelerini ulusal düzeyde, Avrupa bazında ve uluslararası kurullarda temsil eder. Derneğin hedefi, demokratik bilgi edinmenin bir garantisi olarak, kütüphane ve enformasyon kurumları aracılığıyla verilen enformasyon hizmetlerini ve bu alandaki yenilikleri desteklemek, gelişimlerini sağlamaktır. Merkezi Berlin'dedir. Dernek organları genel kurul, yönetim kurulu ve sözcü kurulundan oluşur. Sözcü kurul üç yıllık devrede Alman kütüphaneciliğini kamuoyu karşısında temsil eder. Yönetim kurulu geçici çalışma grupları ve sürekli komisyonlar kurabilir. BID, EBLIDA üyesidir (*European Bureau of Library, Information and Documentation Associations*).

Topluluğun programında yurtdışı çalışmaları önemli bir yer tutar. Bu çalışmalar için Berlin'deki Dışişleri Bakanlığı ve "Federal Hükümetin Yayınlar ve Kültür İşleri Sorumlusu"dan (BKM) maddi destek alınır. BID'in bir alt kuruluşu olan *Uluslararası Kütüphane ve Enformasyon Grubu* (BII), çatı işlevi gören örgüt adına kütüphanecilik ve enformasyon alanında uluslararası know how transferinin koordinasyonunu yapar ve Goethe-Institut ile işbirliği içerisinde uluslararası iletişimin kurulmasıyla Alman ve yabancı kütüphaneciler için araştırma gezileri düzenleyerek deneyim ve bilgi alışverişinin artmasına katkıda bulunur.

BID 1996'dan beri Alman Edebiyat Kurulu ile ortaklaşa Dresden yakınlarındaki Großenhain'da Almanya'nın ilk halk kütüphanesini kuran Karl Preusker'nın anısına, 24 Ekim „Kütüphaneler Günü“nde, halk kütüphaneciliğine özel katkılarda bulunmuş kişilere *Karl Preusker Madalyası*'nı verir.

BID'in yayın organı aylık "Bibliotheksdienst" (=Kütüphanecilik Hizmeti) dergisidir. BID üç yılda bir Almanya'da alanındaki en büyük toplantı olan *Alman Kütüphane Kongresi*'ni düzenler. Kongreler 2004 yılından itibaren fuar kenti Leipzig'deki kitap fuarından hemen önce yapılmaktadır.

Alman Kütüphane Birliği (DBV)

Alman Kütüphane Birliği'nin (DBV) tarihi Batı Almanya'da, 1949 yılında başlar. 1964 yılında Doğu Almanya'da da farklı bir *Alman Kütüphane Birliği* (BV) kurulmuştur. 1990'a kadar *Demokratik Alman Cumhuriyeti Kütüphane Birliği* adı altında, asli vazifeyle yönetilen kütüphaneler ve bilgi-belge merkezlerini çatısı altında toplayan bir organizasyondur.

İki Almanya'nın birleşmesinden sonra bu iki dernek birleştirilerek bugünkü *Alman Kütüphane Birliği*'ne (DBV) dönüştürüldü. Bu yeni kurumsal birliğin bugün yak. 2.000 üyesi vardır. Asli vazifeyle yönetilen kütüphaneler, devlete ve kiliselere bağlı danışma birimleri ve diğer kütüphane ve dokümantasyon kuruluşlarının üyelikleri kabul edilir.

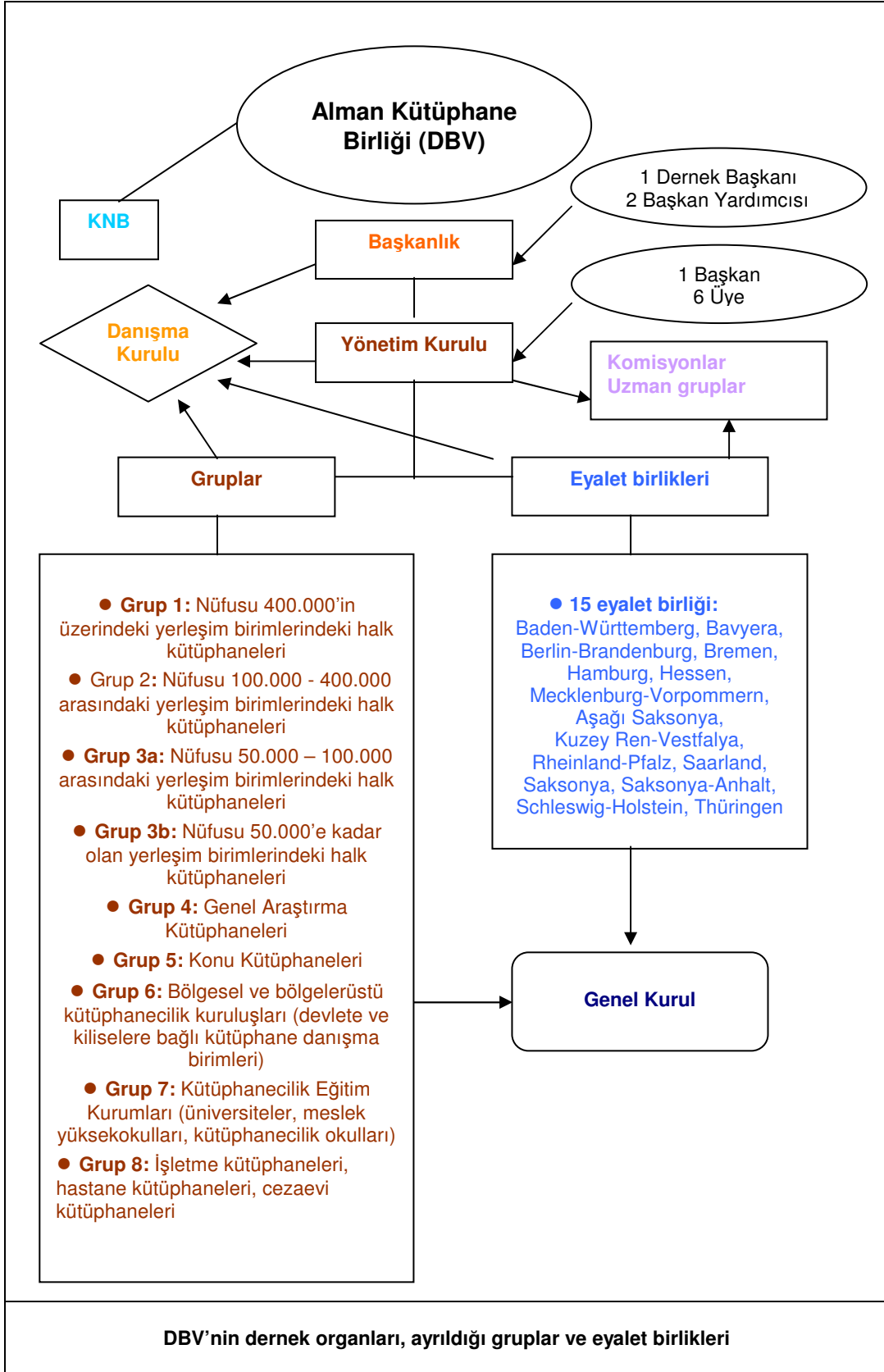
Kütüphaneciliğin gelişmesi için gerekli siyasi talepleri dile getirerek ve temel sorularda bilirkişi raporları düzenleyip öneriler sunarak kanaat bildirme yoluyla Alman kütüphaneciliğini geliştirmeyi ve kütüphaneler/kütüphanecilik kurumları arasındaki işbirliğini arttırmayı DBV görev edinmiştir. Görev alanının en önemlileri şunlardır:

- Kütüphanecilikle ilgili sorunlarda standart ve etkili çözümler üretmek ve uygulanmasını sağlamak
- kütüphanelerin hem hedef ve işlevlerini hem de eksiklik ve sorunlarını kamuoyuna yansıtmak
- federal düzeyde ve eyaletler bazında parlamento ve bakanlıklar, ayrıca kamu tüzel kişiliğine sahip yerel birliklerin biraraya geldiği örgütler ve yine kamu tüzel kişiliğine sahip diğer birliklerle ilişkiye geçerek lobi çalışması yapmak
- kütüphanecilik kurumlarıyla ortaklaşa araştırmalar yapma girişiminde bulunmak ve bunlara eşlik etmek
- Alman Araştırma Birliği ve Kültür Bakanları Daimi Konferansı (KMK) ile beraber teşvik önlemleri üretmek
- kütüphaneciler için bilgilendirme ve mesleki gelişim eğitimleri düzenlemek
- kütüphanecilik alanında uluslararası ve Avrupa genelindeki işbirliğini geliştirmek ve diğer ülkelerdeki deneyimleri yurtiçine taşımak

DBV, Alman Kütüphane Enstitüsü'nün kapatılmasından sonra 2003'den itibaren kendi inisiyatifiyle belli konularda çalışan komisyon, uzman grupları ve çalışma gruplarının bir süreliğine yapılamayan işlerini üstlenmiştir. Gönüllülerin tümü kütüphanecilik alanında çalışmalardan oluşmaktadır. Üç *komisyon* (hizmet, yönetim, hukuk), dört *uzman grubu* (kaynak sağlama ve kullanıma sunma, kütüphane ve okul, çocuk ve gençlik kütüphaneleri, kültürlerarası kütüphanecilik çalışmaları) ve altı *çalışma grubu* (meslek yüksekokulu kütüphaneleri, bölgesel kütüphaneler, yazmalar ve eski baskılar, özel derme kütüphaneleri, cezaevi kitaplıkları, kitap tanıtımında işbirliği) temel sorunların dile getirilmesini sağlarlar ve atölye çalışmaları, konferans ve yayımlarla kütüphanecilik camiasını bilgilendirip danışma hizmeti verirler.

Daha DBV kurulmadan önce çalışmalarına başladıkları için bu derneğin bünyesindeki iki oluşuma özel olarak değinilmelidir:

1948'de kurulmuş ve araştırma ve halk kütüphanelerini temsil eden *Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Kütüphaneleri Birliği* (VBNW) DBV bünyesinde bulunan bir eyalet birliğidir. Yak. 330 üyesi vardır ve „Pro Libris“ adında ülke genelinde tanınan bir dergi yayımlar.

1946 yılında kurulan *Konu Kütüphaneleri Çalışma Topluluğu* (ASpB) DBV'nin 5. grubunun üyesidir. Bu dernek hem kurumsal hem şahsi üyeliğe açıktır ve şu an 650'nin üzerinde üyesi vardır. Hedefi, konu kütüphaneleri arasındaki işbirliğini geliştirmek, bu özel kütüphane türünü kamuoyunda temsil etmek, mesleki bilginin derinleştirilmesini ve deneyimlerin paylaşılmasını

sağlamaktır. Bu amaçla diğer etkinliklerin yanısıra iki yılda bir kongreler düzenler ve sonuçlarını düzenli olarak açıklar.

DBV'nin çabalarıyla 2002 yılında *Alman Ağ Geliştirme Girişimi* (DINI) kurulmuştur. Bu derneğe çalışma ortağı olarak „Öğretim ve Araştırma Alanında İletişim ve Bilgi Düzenlemesi Merkezleri“ (ZKI), „Alman Yüksekokulları Kaynak Merkezleri Çalışma Topluluğu“ (AMH) ve „Almanya'da Bilimsel Topluluklar için Bilgi ve İletişim Girişimi“ (IuK-Initiative) katılmışlardır. Dernek, Alman Araştırma Birliği'nin projeler fonundan destek alır. Hedefi, enformasyon ve iletişim hizmetlerinin iyileştirilmesine katkıda bulunmak ve bu amaç doğrultusunda yüksekokul ve bilimsel topluluklardaki altyapının uygun standartlar, öneri ve projelerle oluşturulmasını sağlamaktır.

Kütüphaneleri kamuoyu nezdinde desteklemek ve onların aydınlatıcı çalışmalarını pekiştirmek için DBV 1987 yılında 2.500 Avro değerindeki *Helmut Sontag Gazeteci Ödülü*nü vermeye başlamıştır (Helmut Sontag 1983-1986 arası DBV'nin yönetim kurulu başkanıydı). Bu ödülle basın-yayın dünyasının dikkatinin kütüphaneciliğe çekilmesi amaçlanmaktadır. Ödül her yıl, göze çarpan münferit yazılar kaleme almış ya da basında, radyoda, televizyonda ve internette düzenli olarak verdikleri haberlerle kütüphaneciliğin gelişimine katkıda bulunmuş yayıncı ve gazetecilere verilir.

DBV'nin en önemli çalışmalarından olan lobi faaliyetleri özellikle eyalet birlikleri ve gruplar üzerinden yürütülür. Bölgesel kütüphane ödülleri, çeşitli kütüphane günleri, kütüphane ve kütüphane danışma birimlerinin varlıklarını garantileme ya da bir kütüphane yasasının çıkarılması için yapılan girişimler, eyalet birliklerinin yönetim kurullarınca atılmış adımlardır.

DBV, Bertelsmann Vakfı ve SISIS Enformasyon Sistemleri Ltd. Şti. 2003'de *Alman İnternet Kütüphanesi* (DIB) adlı ortak projeleriyle ülke genelinde e-posta danışma hizmeti de veren açıklamalı bir çevrimiçi link kataloğu oluşturmuştur. Bu kooperatif enformasyon sistemine bugün Almanya, Avusturya ve İsviçre'den 90'nın üzerinde halk ve araştırma kütüphanesi katılmaktadır.

DBV ilk kez 2000 yılında *Ebelin ve Gerd Bucerius ZEIT Vakfı*'nin maddi desteği ve işbirliğiyle ülke genelinde *Yılın Kütüphanesi* ödülünü vermiştir. 30.000 Avro tutarındaki bu tek ulusal kütüphane ödülü, örnek teşkil eden her türlü kütüphane çalışmasına verilir ve kütüphaneleri kalite, yaratıcılık ve yenilikçilik konusunda rekabete sokmayı amaçlar. Ödüllendirilecek kütüphane bağımsız bir jüri tarafından seçilir. Jüri üyeleri arasında federel hükümet, Kültür Bakanları Daimi Konferansı, Alman Şehirler Birliği, Zeit Vakfı ve DBV'den temsilciler bulunur. Ödül 24 Ekim'deki „Kütüphaneler Günü“nde verilir. 2008 yılındaki Kütüphaneler Günü ülke genelinde ilk kez düzenlenecek bir lobi kampanyasıyla kutlanacak; birkaç bin kuruluşta düzenlenecek etkinliklerle kütüphanelerin önemi kamuoyuna etkili bir şekilde anlatılacaktır.

2004'de KMK'nın kararıyla hayata geçirilen ve eyaletlerce finanse edilen *Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı* (KNB), çalışma alanlarıyla doğrudan DBV'ya bağlıdır ve vazgeçilmez kabul edilen birçok bölgelerüstü görevi merkez dışı formda yerine getirir. Çeşitli kütüphanecilik kuruluşlarından gelen temsilcilerin oluşturduğu bir „yönetim kurulu“ ve asli görevle çalışan bir „koordinatör“ tarafından yönetilir. Bu şekilde, Köln'deki Kuzey Ren-Vestfalya Yüksekokul Kütüphane Merkezi tarafından *Alman Kütüphane İstatistiği* (DSB) hazırlanır; uluslararası işbirliği DBV ve Berlin Devlet Kütüphanesi tarafından yapılır. Uluslararası standart kurullarında temsil görevini DIN Enstitüsü ve *Kütüphanecilik ve Belge Yönetimi Standart Kurulu* (NABD) aracılığıyla Alman Milli Kütüphanesi üstlenir. 2005 yılında KNB önderliğinde çeşitli partnerlerin katılımıyla ülke genelinde halk ve araştırma kütüphaneleri için bir benchmarking sistem uygulaması olarak *Kütüphane Dizin'i* (BIX) de oluşturulmuştur. 2006 yılının sonunda DBV ve partnerleri tarafından KNB çerçevesinde ve Alman Araştırma Birliği'nin (DFG) finansmanında kurulan internet sitesi, *Kütüphanecilik, Kitap ve Enformasyon Bilimleri Sanal Kütüphanesi*'nin (ViFa BBI) bir modülü

olarak erişimdedir. Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı (KNB) artık Alman kütüphaneciliğindeki güncel gelişmeler için bir başvuru merkezi konumundadır.

Foto: Halberstadt „Heinrich Heine“ Şehir Kütüphanesi

Halberstadt „Heinrich Heine“ Şehir Kütüphanesi (Saksonya-Anhalt) 2000 yılında, birçok kilise ve katedralden oluşan Domplatz meydanındaki 600 yıllık Petershof piskoposhanesi kompleksindeki kilise binasına taşınmış ve aynı yıl Alman Kütüphane Birliği (DBV) tarafından „yılın kütüphanesi“ seçilmiştir. 1.770 m²’lik alanda yak. 88.000 kaynak kullanıma sunulmaktadır. Duvarların yüksekliği, ara katlar eklenmesine ve böylece kullanım alanının genişletilmesine olanak tanımıştır.

(4. bölüm, s. 73, kaynak: J. Feist, ekz)

Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği (BIB)

Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği (BIB) 2000 yılında iki eski personel derneği olan *Kütüphaneciler ve Asistanlar Derneği* (vba) ile *Araştırma Kütüphanecileri Derneği*’nin (VdDB, kuruluşu 1948) birleşmesiyle kurulmuştur. „vba“ daha önce 1997 yılında *Halk Kütüphanecileri Derneği* (VBB, kuruluşu 1949) ile *Kütüphane Asistanları ve Diğer Kütüphane Çalışanları Federal Derneği*’nin (BBA, kuruluşu 1987) birleşmesinden oluşmuştu.

Yak. 6.300 üyesiyle BIB diğer personel derneğinden daha büyüktür. Sendikal bir organizasyon olmasa da üyelerinin mesleki çıkarlarını gözetir. Eğitimin iyileştirilmesi, modernleştirilmesi ve standartlaştırılması, modern bir meslek imajının yaratılması ve hayata geçirilmesi, alınan eğitime denk düşen ücretlerin belirlenmesi ve tarifeye uygun sınıflandırmaların yapılması ve belli gelişim eğitimleri düzenleyerek personelin nitelik kazanmasına yönelik çaba göstermesi görevlerinin başlıcalarıdır. Dernek, ağırlıklı olarak eyalet gruplarının organize ettiği birçok meslek içi eğitim kursuyla kütüphane personelinin kalifikasyonuna katkıda bulunur. BIB 2006’dan beri bir eğitim veritabanı (DAPS) işletmektedir: Veritabanında eğitim ve staj yerleriyle kütüphanecilik alanında etkinlik gösteren yüksekokul ve meslek okulları bulunmaktadır. Hedef gruplar arasında mesleğe yeni başlayanlar, iş arayanlar, yükseköğretim görmek isteyenler, meslek eğitimi almak isteyenler, yüksekokul öğrencileri ve staj olanağı sunan eğitsel işlevler de üstlenmiş kütüphaneler bulunmaktadır.

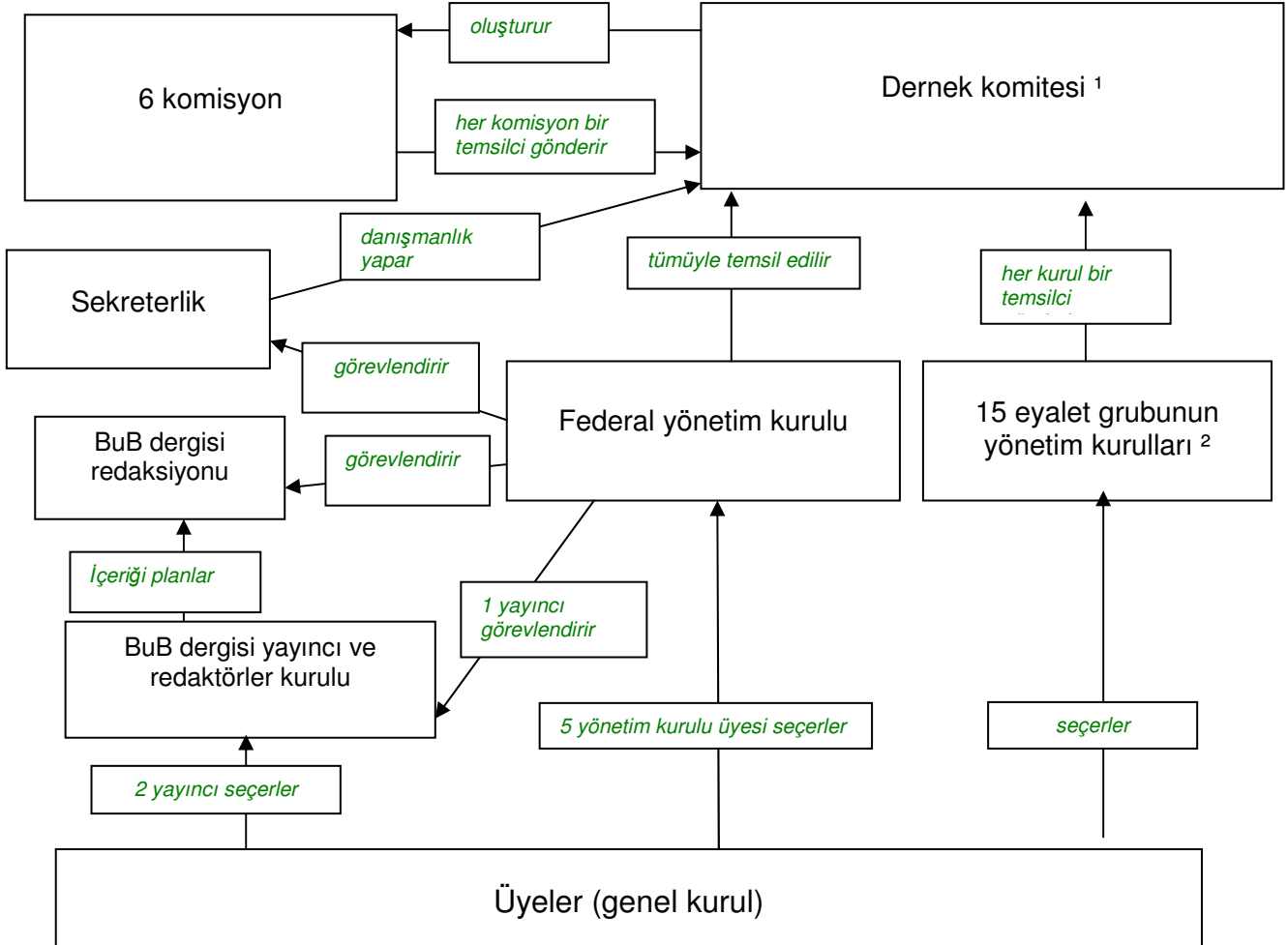
BIB’in başlıca görevleri, örneğin kütüphaneciliğin planlama ve yapısal sorunları üzerinde çalışılması, ulusal ve uluslararası ilişkilerin pekiştirilmesi, idari konuların ele alınması ve VDB ile işbirliği içersinde Alman Kütüphane Kongresi’nden sonraki ikinci büyük kurultay olan *Alman Kütüphaneciler Toplantısı*’nın organize edilmesi gibi etkinliklerdir. BIB sadece ulusal platformda değil, Avrupa düzeyinde ve diğer yabancı ve uluslararası kuruluşlarla da ortak çalışmalar yapmakta ve uluslararası ilişkilerini sürdürmektedir (BII, EBLIDA, IFLA; ayrıca „Öğrenen Kütüphane“ adlı konferans dizisiyle bağlantılı olarak İtalya, Avusturya ve İsviçre’deki derneklerle işbirliği anlaşmaları vardır).

Beş kişiden oluşan BIB federal yönetim kurulunun yanında bir dernek komitesi vardır. Dernek komitesine 15 eyalet grubundan, yönetim kurulundan ve komisyonlardan temsilciler gönderilir.

İçtüzükteki önemli değişiklikler sadece dörtte üç çoğunluk elde edilirse yapılabilir. Asli vazifeye yönetilen derneğin bürosu Reutlingen'dedir.

Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği (BIB)

¹ Dernek komitesinde ayrıca Uluslararası Kütüphane ve Enformasyon Grubu'nun (BII) BIB temsilcisi (oy hakkı vardır) ve BuB dergisinden bir dernek haberleri sorumlusu (oy hakkı yoktur) vardır. Sekreterin de dernek komitesinde oy hakkı yoktur.

² BIB'in tüm eyaletlerde şubesi vardır; Aşağı Saksonya ve Bremen tek bir eyalet grubu oluşturur. Eyalet gruplarının yönetim kurulu seçimlerinde sadece o eyalet grubu üyeleri oy verebilir. Eyalet grubu yönetim kurulu üyesi sayısı o eyaletteki toplam üye sayısına göre belirlenir.

Kütüphane yönetimi ve kütüphanecilik pratiğine yönelik yayımlanmış denetim listeleri meslek uygulamalarında yardımcı olmaktadır. Son yılların önemli yayınlarından bazıları şunlardır:

- „Araştırma Kütüphanelerinde İş Akışı: Federasyon Personel Tarife Anlaşması (BATBAT) Uyarınca Tanımlama ve Değerlendirme“ (2001)
- „Halk Kütüphaneleri İçin Genel Sistemik (ASB)“ (1999)

- „Halk Kütüphanelerinde İş Akışı: Federasyon Personel Tarife Anlaşması (BAT) Uyarınca Tanımlama ve Değerlendirme“ (1999)
- BuB-Dosyası „Kütüphane 2007“ (2005/2006)
- „One-Person-Librarians Mektupları“ ; şimdiye kadar çıkanlar: 1(1998)-9(2006)
- OPL Komisyonu'nun „Denetim Listeleri“; şimdiye kadar çıkanlar: 1(2003)-16(2006)

BIB iki yılda bir önemli bir adres rehberi olan „Halk Kütüphaneleri Yıllığı“nı yayımlar. Bunun dışında, 1949'dan beri, yak. 9.000 nüsha ile en çok basan kütüphanecilik dergisi olan „BuB – Kütüphane ve Enformasyon Forumu“ dergisini çıkarır.

Alman Kütüphaneciler Derneği (VDB)

1900 yılında kurulan *Alman Kütüphaneciler Derneği (VDB) yüksek derece hizmet grubunda çalışan yak. 1.600 araştırma kütüphanecisini bir araya getirir. Hedefi, araştırma kütüphanecileri arasında bir bağ oluşturmak, mesleki çıkarlarını korumak, mesleki bilgi paylaşımını ve artırımını sağlamak ve araştırma kütüphaneciliğini desteklemektir. Eyalet alt birlikleri ve dört komisyonu vardır: Mesleki gelişim, hukuksal sorunlar, rapor düzenleme ve BIB ile beraber işletme idaresi ve yönetim komisyonları.*

1970'li yılların ortalarına kadar bu dernek Almanya'daki genel kütüphanecilik çalışmalarını yürütürdü. Bu görev Alman Kütüphane Birliği (DBV) ve Alman Kütüphane Enstitüsü (DBI) tarafından üstlenilince dernek de saf bir meslek birliğine dönüştü. Yetişmekte olan elemanlara nitelik kazandırılması bu birliğin önem verdiği noktalardan biridir. Bu nedenle araştırma kütüphanecilerinin pratik ve teorik eğitimleri konusunda her zaman fikirlerini beyan etmiş ve önerilerde bulunmuştur.

VDB'nin yayın organı „Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie (ZfBB)“ (=Kütüphanecilik ve Bibliyografya) dergisidir. En önemli yayını (ilk kez 1902'de yayımlanmış olan ve bugün) iki yılda bir çıkan „Alman Kütüphaneleri Yıllığı"dır. Yıllık, araştırma kütüphaneleri istatistikleri ve meslektaşların tanıtıldığı iki bölümden oluşur; böylece aynı zamanda üye rehberi işlevini de görür. Dernekten güncel haberler içeren „VDB-Haberleri" yılda iki kez VDB'nin internet sayfasında ve basılı olarak yayımlanır.

VDB 20. yüzyılın başından beri yıllık *Alman Kütüphaneciler Toplantısı'nı* düzenler. Şu anda, üç yılda bir BID tarafından düzenlenen *Alman Kütüphane Kongresi*yle dönüşümlü olarak yapılmaktadır. Organizasyonu 1952'den itibaren VdDB ile ortaklaşa yapmıştı; 2001'den itibaren ise BIB ile beraber yapmaktadır. Önemli bildiriler düzenli olarak internette ve ZfBB dergisinin özel sayılarında, dergiden farklı bir yayın dizisi olarak, yayımlanır.

Alman kütüphaneciliğinin önemli kurumlarından biri olan 1947 yılında kurulmuş Reutlingen'deki *ekz-Kütüphane Servisi Ltd. Şti.*'nin ayrıcalıklı bir yeri vardır. Kütüphaneler için çalışır ve hukuki açıdan bir limited şirkettir. Ancak 48 hissedarın neredeyse tümüne yakını kamu tüzel kişiliğine sahip birliklerdir (eyaletler, şehirler ve ilçeler). Ekz'in yak. 240 çalışanı vardır; ayrıca „Kütüphane & Enformasyon Almanya“nın (BID) kurucu üyesidir.

Sektörün gereklerine uygun özel ürünlerin satışı, derme oluşturma, kullanıma sunma ve korumaya yönelik servisler, kütüphane mobilyaları ve düzenlemeye ilişkin hizmetlerle kütüphanelerin gelişimine katkıda bulunur. Yıllar boyu öncelikle Almanya'daki halk kütüphanelerine hizmet veren bu kuruluş son birkaç yıldır belirgin bir değişim içersindedir: Önceleri kitap ve mobilya ağırlıklı olan şirket 21. yüzyılın başında Avrupa genelinde kütüphaneciliğin tüm alanlarında hizmet veren ticari bir kuruluşa dönüşmüştür. Kaynak ve mobilya sağlama, danışma ve diğer hizmetlerden oluşan çok yönlü bir yelpazeyle Orta Avrupa kütüphane ve medya pazarında öncü bir kuruluş haline gelmiştir. Kütüphaneciliğin çeşitli alanlarındaki etkinliklere sponsorluk ederek ve meslek içi eğitimler düzenleyerek güncel piyasaya ayak uydurmuş ve yeni girdiği pazarlarda ekonomik başarı kazanmıştır.

Foto: Ekz'in folyo kaplama makinası

Reutlingen'deki (Baden-Württemberg) *Ekz-Kütüphane Servisi Ltd. Şti.*'nin en önemli hizmetlerinin başında, eskiden olduğu gibi, ciltleme gelmektedir. Karton kapaklı kitaplar sağlamlaştırılır ve saydam folyo ile kaplanır. Ürün akışının optimize edildiği proje dahilinde 2005 yılı sonunda tam otomatik folyo kaplama makinası da modernize edildi. Makina günde birkaç bin kitap kaplayabiliyor.

(4. bölüm, s. 78, kaynak: J. Feist, ekz)

İşletmenin başlıca hedefi kütüphanelere uygun, birbirini tamamlayan modüler özellikteki ürünlerin komple sunumunu sağlamaktır. Bibliyografik ve içerik tanıtıcı hizmetleriyle ekz halk kütüphaneleri için de bir veri merkezi haline gelmiştir. Çevrimiçi sipariş olanağı hazırda bulunan kaynakların edinimini hızlandırmakta ayrıca künye bilgileri de sayısal yolla kütüphanelere iletilebilmektedir. İnternet sayfalarında tüm ürün yelpazesi incelenebilmekte, böylece elektronik ortamda sipariş işlemlerinin yanısıra bilgilenme ve yetkililere ulaşım da sağlanmaktadır. Ekz, *Alman Kütüphane Birliği* (DBV) ve *Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği* (BIB) ile beraber „kitap tanıtımında işbirliği“ çalışmalarını destekler ve bu çerçevede „kitap tanıtım hizmetleri“nin sunulmasına da (Enformasyon Hizmeti (ID) kapsamında) katkıda bulunur.

Ekz son yıllarda sadece halk kütüphanelerinin değil, araştırma kütüphanelerinin de mobilyalarını sağlamıştır. Örneğin Frankfurt am Main'daki Alman Milli Kütüphanesi'nin açık raf bölümü ekz tarafından yapılmıştır. Bunun dışında diğer Avrupa ülkelerinde de bir dizi iç dekorasyon projesi gerçekleştirmiştir.

Ekz'in verdiği toplu kütüphane hizmeti çerçevesinde, ekz ile ortaklaşa, *bir kütüphanenin bir limited şirket olarak işletilebilmesi* olanağından 1996 yılından beri iki yerel yönetim faydalandı: Schriesheim'de (Baden-Württemberg) sekiz yıl boyunca bu şekilde işletilen kütüphaneyi 1999'da Siegburg (Kuzey Ren-Vestfalya) izledi. Ancak çok şey vaadeden bu limited şirket modelini başka uygulayan olmadı.

Ekz başlangıçta Bertelsmann Vakfı ile ortaklaşa *e-learning* projeleriyle yeni alanlara açılmıştır. „Bibweb“ adı altında 2000 yılında ilk kez kütüphanecilere yönelik bir dizi çevrimiçi açıköğretim kursları hazırlanmıştır. Halen erişimde olan ve bitirme sertifikası verilen dört kurstan şimdiye dek birkaç bin kütüphaneci yararlanmıştır. Üç bölümlü „İnternet Alıştırmaları“ kursu dışındaki yeni kurslar „Odak Noktası Müşteri: Kütüphanelerde Kullanıcıya Yönelim“, „Odak Noktası Gençler: Gençlere Yönelik Kütüphane Hizmetleri“ ve „Odak Noktası Çocuklar: 8 Yaşa Kadar Çocuklar İçin Kütüphanecilik Çalışmaları“dır.

Ekz 2005 yılında ortağı olduğu DiViBib Ltd. Şti.'ni (Wiesbaden) kurdu. Şirketin hedefi, halk kütüphanelerinin internetin sayısal ortamına ve çevrimiçi hizmetlerine açılmasını sağlayacak dönüşümü gerçekleştirmektir. Halk kütüphanesi kullanıcıları Sayısal Sanal Kütüphane aracılığıyla internet üzerinden elektronik kitap, sesli kitap ve e-müzik ödünç alabiliyorlar. Ekz ve B.O.N.D. Kütüphane Yazılımları Ltd. Şti.'nin (Böhl-Iggelheim) bir yan şirketi olan *EasyCheck Ltd. Şti.* kütüphane tekniği alanında 2006'dan beri RFID (Radio Frequency Identification) sistemiyle self-check ve kaynak güvenliği çözümleri sunmaktadır.

Bertelsmann Vakfı

1977'de kurulan Gütersloh'daki Bertelsmann Vakfı, kurucusu Reinhard Mohn'un isteği doğrultusunda kamu refahı için çalışmaktadır. Vakıf, yeterliklerini doğrudan hedefe yönlendirebilmek için „eğitim“, „ekonomi ve sosyal yaşam“, „uluslararası iletişim“ ve „sağlık“ alanında organize olmuştur. „Vakıf gelişimi“, „kültür“, „işletme kültürü“ ve „yerel yönetimler ve bölgeler“ gibi birimleri, vakfın operatif etkinliklerini destekler ve tüm vakfa yönelik işlevler üstlenir. Vakıf, ülke sınırları dışında da politik, idari işler, ekonomik ve toplumsal alanda karar yetkisine sahip mercilerce, uygulamaya yönelik bir „reform atölyesi“ ve devlet ve idari işlerin modernleştirilmesinde itici bir güç olarak takdir görmektedir. Bertelsmann Vakfı'nın ilkeleri pratiğe yönelik olma, müşteri odaklı olma, yenilikçilik, çözümlerde sürekli olma, işbirliği ve değerlendirmedir.

Bertelsmann Vakfı kurulduğundan beri halk kütüphanelerini desteklemiş, onlarla beraber gelecekteki toplumsal zorluklarla başa çıkmak için çözümler geliştirmiş ve bunların denenmesini sağlamıştır. Ancak vakıf 2007'de kütüphane teşvikini sonlandırmıştır. Stratejilerinin model karakteri kazanabilmesi için vakıf, projeler çerçevesinde özellikle uygulamalara önem vermişti. Denemeler Almanya ve diğer ülkelerdeki (örneğin İspanya, Mısır ve Polonya) ortaklarla işbirliği içersinde yapılmıştı. Bunların dışında yenilikçi yöntemler, kütüphanecilik alanında dünyanın önde gelen ülkelerinin vardığı sonuçlar ve pratik deneyimler uluslararası bir ağda toplanmış, değiş-tokuş edilmiş ve geliştirilmişti. Bunlar yapılırken diğer disiplinlerden çözüm stratejileri de dikkate alınmış böylelikle girişimci düşüncenin ve girişimci hareketin kütüphanecilik alanında da içselleştirilmesine çalışılmıştır.

Foto: Gütersloh Şehir Kütüphanesi

Bertelsmann Vakfı'nın maddi desteğiyle 1982'de yeniden kurulan *Gütersloh Şehir Kütüphanesi* (Kuzey Ren-Vestfalya) hukuki açıdan bir limited şirket olan ilk halk kütüphanesiydi (şehir belediyesi hisselerin %51'ine sahiptir). 2.500 m²'lik alanda 110.000 kaynak kullanıma sunulmaktadır. Üç katlı kütüphanenin merkezinde, danışma masasının hemen ardında dinlenme olanağı veren bir café vardır.

(4. bölüm, s. 79, kaynak: C. Seelbach)

Şu ana kadar kütüphanecilik alanında çok sayıda proje geliştirilmiş ve başarıyla denenmiştir. Bunların büyük bir çoğunluğu bugün o zamanki partnerler tarafından devam ettirilebilmektedir. Tutarlılıkla verilen kullanıcı odaklı hizmetler, modern iç dekorasyon ve mobilyalar, sistematik olarak okuma teşvik, okullarla eğitim işbirlikleri ya da kütüphanelerin etkin yönetimi ve organizasyonu gibi konular üzerinde çalışılmıştır. Modern kütüphanecilik çalışmasının esnek, belli hedef kitlelere ve geleceğe yönelik ayrıca dışarıya karşı şeffaf ve hizmetlerinin ölçülebilir olması vakfın temel ilkelerindedir. Uzun yıllardır yürütülen vakıf projesi “Kütüphane Dizini – BIX” ile işletme verilerinin sıralanarak karşılaştırılmasıyla durum analizi yapılması ve halk ve araştırma kütüphanelerinin daha etkin şekilde yönetilmesini sağlayacak bir temel oluşturulmuştur. Proje 2006’dan beri Alman Kütüphane Birliği (DBV) ve Köln Yüksekokul Kütüphane Merkezi (HBZ) işbirliğiyle devam ettirilmektedir.

Bilgi ve veri okyanusunda kılavuzluk yapan kütüphane çalışanlarının mesleki gelişimleri için ekz ile ortaklaşa üç bölümden oluşan ve uygulamaya yönelik bir çevrimiçi eğitim programı „bibweb – Kütüphaneler için İnternet Alıştırmaları“ geliştirilmiştir. Ekz bunu izleyen birkaç yeni kursu kendileri hazırlamıştır. Kütüphane & Enformasyon Almanya (BID) ile ortaklaşa 2002-2005 arası yürütülen „Kütüphane 2007“ projesi, federasyon ve eyaletlerde karar yetkisine sahip siyasi mercilere yönelik çeşitli taleplerden oluşan bir strateji planıyla sonuçlanmıştır. Proje 2005’den beri BID tarafından yürütülmektedir. „Kütüphane 2007“ye kütüphanecilik çevresinden farklı tepkiler geldi. Politik arenada genelde olumlu karşılandı. Plandan ne tür sonuçların alınacağı henüz kestirilemiyor. Özellikle federal reform sonucu oluşan yeni politik koşulların, planın hazırlanışı esnasında öngörülmesi ve dikkate alınması olası değildir.

Goethe-Institut

Goethe-Institut (GI) resmî görevle yurtdışındaki kültür ve eğitim politikalarını yürütür. Enstitünün üç ana hedefi vardır: Uluslararası ortak kültürel çalışmalar yürütme, yurtdışında Almanca’nın öğretilmesini teşvik etme ve Almanya’nın kültürel, toplumsal ve siyasi yaşamı hakkında bilgi vererek ülkenin her yönden tanıtılmasını sağlama.

Merkezi Münih’te bulunan (ve Berlin’de bir başkent bürosu olan) Goethe-Institut resmî bir kurum değil, bir dernektir. Dışişleri Bakanlığı’yla yapılan bir çerçeve anlaşması uyarınca devletten maddi destek alır. 1951’de kurulan Goethe-Institut 2001 yılında *Inter Nationes* (kuruluşu 1952) ile birleştirilmiş ve tüm dünyada yaklaşık 3.000 çalışanıyla Alman yurtdışı kültür ve eğitim politikasını temsil eden en büyük kuruluştur.

Derneğin 81 ülkedeki 142 enstitüsünde kültür programları düzenlenir, dil kursları verilir, Almanca öğretiminde öğretmenler, üniversiteler ve resmî birimler desteklenir ayrıca Almanya hakkında güncel bilgiler verilir. Almanya’daki 13 enstitüde yılda 22.000’den fazla yabancı kursiyer için en modern yöntemlerle dil kursları düzenlenir. Uluslararası kültür ve sanat dergileri, kitaplar, Almanya hakkında enformasyon malzemeleri, sinema filmleri, belgeseller ve çok yönlü internet portalıyla tüm dünyada ilgilenenlerin hizmetindedir. Ziyaretçi programı çerçevesinde her yıl tüm dünyadan 1.500’ü aşkın basın, yayın ve kültür alanından kişiler için Almanya’ya tanıtım seyahatleri düzenlenir.

Goethe-Institut birkaç yıldan beri enformasyon ve bilgi yönetimi, kütüphane organizasyonu ve eğitim alanlarındaki farklı yaklaşımlar, yöntemler ve uygulamalar hakkındaki dialoğu uluslararası arenada yaygınlaştırmayı hedeflediğinden kütüphanecilik alanında çalışmalar yürütmektedir. Enstitünün enformasyon ve kütüphanecilik çalışmasının ağırlık noktaları şunlardır:

- *Kütüphanelerarası ortak çalışmalar:* Kitap, diğer yayınlar ve kütüphane alanındaki mesleki alışverişi teşvik etmek amacıyla konuk ülkedeki kurumlarla ortaklaşa şu an 93 kütüphane ve bilgi merkezinde konferanslar, atölye çalışmaları, araştırma gezileri, meslek gelişim eğitimleri v.d. düzenlenir.
- *Edebiyat ve çeviri destek programı:* Yurtdışındaki enstitüler Almanca yazınsal eserler bulundurur, çevrilmelerini destekler ve bu amaçla konuk ülkedeki basın, yayınevi, kitapçı ve kütüphanelerle ortak çalışmalarda bulunurlar.
- *Enformasyon danışmanlığı:* Seçilmiş belli hedef kitleler için Alman kültürü ve Almanya'da olup bitenler hakkında çokluortamlarda ve belli konularda derlenen bilgilerin hazırlanması, gelişmelerin, etkinliklerin ve yayınların duyurusu enstitülerin enformasyon çalışmasının temel unsurlarındandır.
- *Bilgi yönetimi:* Hem yerel ihtiyaçlara uygun hem de iddialı güncel kaynaklar, etkin ve güvenilir bir servis, sadece yurtdışındaki bilgi merkezleri veya kütüphanelerde değil, konuk ülkenin kütüphaneleri içinde oluşturulmuş ve sayısı 55'i geçen „Alman Okuma Salonları“nda da mevcuttur. Bu salonlar iyi işleyen kütüphanelere eklenir. Evsahibi kütüphane uygun bir mekân, kütüphanecilik altyapısını ve Almanca bilen bir kütüphaneci tahsis ederken Goethe-Institut her yıl güncellenen temel bir derme ve teknik gereçlerin teminini sağlar ve personelin meslek içi eğitimini üstlenir.

Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon Uygulaması Topluluğu (DGI)

1948 yılında Alman Dokümantasyon Topluluğu olarak kurulan *Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon Uygulaması Topluluğu* (DGI) Frankfurt am Main'da bulunur ve bilgi-belge alanında araştırma, öğretim ve uygulamayı teşvik eden bilimsel ve aynı zamanda mesleki bir kuruluştur. Konuyla ilgili standart temellerin oluşturulması ve çalışma yöntemleri geliştirilmesi için çalışır, uluslararası ve ülke genelinde etkinlik gösteren kurumlarla ortak girişimlerde bulunur ve hukuki yönü de dahil olmak üzere yeni teknolojilerin bilgi-belge alanında kullanılması imkanlarını irdeler. Derneğin yayın organı „Enformasyon - Bilim ve Uygulama“ dergisidir. DGI'nin ortak çalışmalar yürüttüğü kurumlar Enformatik Çalışma Grubu (GKI)¹, Almanya'da Bilimsel Topluluklar için Enformasyon ve İletişim Girişimi (IuK), Enformasyon Bilimi Yüksekokul Birliği (HI), Frankfurt Kitap Fuarı ve Enformasyon Birlikleri Avrupa Konseyi'dir (European Council of Information Associations (ECIA)).

DGI Yıllık Toplantısı (eski Alman Dokümantasyon Uzmanları Toplantısı) bu meslek alanının içerikteki genişliği ve çeşitliliği hakkında iyi bir fikir verir ve teknik gelişmeler, yönetim sorunları, bilgi-belge alanının pazarları, piyasadaki şans gibi konuları gündemine alır. 2000 yılında DGI ve BDB'nin² Leipzig'de ilk kez ortaklaşa düzenlediği kongre, hem 90. Alman Kütüphane Kongresi hem de 52. Alman Dokümantasyon Uzmanları Toplantısı'ydı. Kongrenin ana teması olan „Enformasyon ve Kamu“ her iki birliğin görev ve hedeflerinin zaman içerisinde ne kadar benzeştiğini göstermiş ve böylece DGI 2004 yılında yeni kurulmuş çatı örgütü BID'in üyesi olmuştur. Artık üç yıllık aralarla düzenlenen Leipzig Kongreleri kütüphaneci ve belge uzmanları için yapıcı bir birliktelik yolunda iyi bir platform oluşturmaktadır.

¹ GKI'nin yeni adı "Strateji Topluluğu i-12"dir. - ÇN

² BID'in eski adı. - ÇN

Uluslararası İşbirliği

Almanya'da kütüphaneciliğin olumlu bir gelişim sağlayabilmesi için enformasyon ve dokümantasyon alanından partnerlerle olabildiğince farklı düzlemlerde sıkı işbirliği içinde olması gerekir. Bu işbirliği uluslararası düzeyde de yapılır. BID, 2005 yılında yayımladığı „Küresel Bilgi Toplumu Yolunda“ adlı planda, işgüdümü sağlayan kuruluş olarak uluslararası çalışmaların hedeflerini, çevre koşullarını, ağırlık verilecek etkinlik alanlarını ve organizasyon yapısını belirlemiştir. Örgüt böylelikle çeşitli topluluklar, kurullar, kütüphaneler ve konulardan oluşan bir ağın merkezine yerleşmiştir. Berlin'de yapılan IFLA konferansından alınan güçle Alman kütüphaneciliğinin uluslararası çalışmaları 2003'den beri artış göstermiştir. Çalışmaları yürüten başlıca kuruluşlar BID'in bir alt kuruluşu olan Uluslararası Kütüphane ve Enformasyon Grubu (BII), Goethe-Institut, DBV'ye bağlı Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı'nın uluslararası ilişkiler birimi ve IFLA Ulusal Komitesi'dir.

20. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'daki siyasi gelişmelerin etkisiyle Alman kütüphaneciliği hakkında karar verme yetkisi artan oranda uluslararası kurum ve heyetlere kaydırılmıştır. Telif hakları, ödünç verme hakları, vergi hukukuna yönelik sorular bugün Avrupa Birliği hukuku temelinde çözümlenmektedir. Uluslararası kaynak paylaşımı, konsorsiyumların kurulması, veri ağlarıyla donanım gibi kütüphanecilikle ilgili konular da Avrupa boyutunda ele alınmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) GATS (general agreement on trade in services) girişimleri çerçevesinde piyasaların serbestleştirilmesi niyetinin ne gibi sonuçlar vereceği ise henüz bilinmemektedir.

Elektronik ağların kurulduğu, bilimsel araştırmaların ve uzmanlık bilgilerinin paylaşıldığı bir ortamda diğer ülkelerdeki kütüphaneler gibi Alman kütüphaneleri de uluslararası işbirliğine girmek zorundadır. 2003 yılında Cenevre'de, 2005'de Tunus'ta yapılan *Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi*'nde (WSIS) küresel bilgi toplumu ilk kez konu edilmiş ve bu bağlamda kütüphanelerin rolü tartışmaya dahil edilmiştir.

Alman kütüphanecilik kuruluşları ve dernekleri 1927'de Glasgow'da kurulan *Uluslararası Kütüphanecilik Dernekleri ve Kurumları Birliği*'ne (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) üyedirler. IFLA'nın merkezi („headquarters“) Lahey'dedir; yıllık kongreler dünyanın değişik yerlerinde yapılır. Gustav Hoffmann (1958-1963) ve Hans-Peter Geh'den sonra (1985-1991) Claudia Lux 2007'den itibaren Almanya'dan gelen üçüncü IFLA başkanı olacaktır.

Almanya'nın IFLA bünyesindeki çalışmalarının eşgüdümünü sağlamak için 1974'de *IFLA Ulusal Komitesi* kurulmuştur. Sekreterliği Berlin'deki DBV derneği bünyesindedir. Komitede BID'e üye birlikler, Konu Kütüphaneleri Çalışma Topluluğu (ASpB), Alman Milli Kütüphanesi, Berlin ve Münih'teki devlet kütüphaneleri, Saksonya Eyalet Kütüphanesi/Dresden Devlet ve Üniversite Kütüphanesi ve Alman Araştırma Birliği (DFG) bulunmaktadır. DFG komite toplantılarına ev sahipliği yapar ve birliklerin IFLA üyelik aidatlarına maddi katkı sağlar.

Alman dernekleri Avrupa genelinde *Avrupa Kütüphane, Enformasyon ve Dokümantasyon Birlikleri Örgütü* (EBLIDA) tarafından temsil edilirler. EBLIDA 1991'de yine Lahey'de Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi'nde kütüphanecilik ve enformasyon bilimini temsil etmek için kurulmuştur. EBLIDA'nın hedefi *Avrupa Birliği* temsilcileri ve parlamento üyeleriyle bilgi alışverişinde bulunmak, danışma hizmeti vermek ve devamlı iletişimde olmak suretiyle sürekliliği olan bir kütüphanecilik lobi çalışması yürütmektir.

Özellikle (ileride tüm AB'ye üye ülkelerde geçerli olacak olan) AB yasaları tadillerinde EBLIDA'nın bağlantılarının önemi çok büyüktür. Son yıllardaki etkinliklerinin merkezinde AB hizmet sektörü yönetmeliği, telif hakkı yasası ve sayısallaştırmaya yönelik önerileri vardı. Giderek artan oranda kütüphaneler için de kullanılabilen AB teşvik programlarından beklenen, üye ülkeler ve bölgelerinin kültürel çeşitliliğinin korunması, ulusal kimliklerinin güvence altına alınması ve sayısallaştırma projelerinin yaygınlaştırılmasıdır. Enformasyon ve iletişim teknolojileri ve yaşam boyu öğrenim konularından oluşan 7. çevre programı aracılığıyla, yenilikçi tekniklerin destek gördüğü Avrupa Komisyonu'nun „kütüphane programı“ 2007-2013 arası devam ettirilecek. Bu AB programı „Comenius“ (ortaöğretim), „Erasmus“ (yükseköğretim), „Leonardo da Vinci“ (meslek eğitimi) ve „Grundtvig“ (yetişkin eğitimi) gibi tanınmış programların yanında tüm alanlardan kesitler içeren bir program daha ve „Jean Monnet“ (ağırlık noktası: Avrupa entegrasyonu) programını kapsar.

Bunun dışında Avrupa'daki milli kütüphaneler *Avrupa Milli Kütüphaneler Kurulu*'nda (Conference of European National Librarians, CENL) biraraya gelerek ortak çalışmalar yapar. Bu kooperasyonun en önemli sonucu „Avrupa Sayısal Kütüphanesi“dir. Dijital ekonominin yaygınlaştırılmasına yönelik genel stratejinin bir parçası olan „i2010“ girişimi çerçevesindeki başlıca projelerden biridir. „Avrupa'nın Belleği“ isimli proje Avrupa'nın tüm milli kütüphanelerinin kaynaklarına erişim sağlamakta ayrıca sahip oldukları kaynak ve objeler Avrupa kültür mirasına dahil olduğundan arşiv ve müzeleri de kapsamaktadır.

Avrupa Konseyi'nin desteğiyle 1971 yılında kurulan ve araştırma kütüphanelerinin biraraya geldiği uluslararası bir birlik olan LIBER'e (Ligue des Bibliothèques européennes de recherche = Avrupa Araştırma Kütüphaneleri Örgütü) Almanya'dan çok sayıda devlet, eyalet ve yüksek okul kütüphanesi de üyedir. Avrupa Konseyi'nde danışmanlık görevi de yapan LIBER, Avrupa kültür mirasının korunmasını güvence altına almak, kütüphane dermelerine erişimi kolaylaştırmak ve daha etkin enformasyon hizmetlerinin verilmesini sağlamak amacıyla Avrupa'daki araştırma kütüphanelerine ulusal sınırları aşan bir ağı oluşturulmasında yardımcı olmak için kurulmuştur.

Avrupa halk kütüphaneciliğinde siyasi ve idari düzeydeki stratejik gelişmeleri teşvik etmek amacıyla 2002 yılında Avrupa'da bulunan ulusal kütüphane idaresi kuruluşlarınca NAPLE (*National Authorities on Public Libraries in Europe*) kuruldu.

Avrupa'yla İlgili Konularda Kütüphaneler, Arşivler, Müzeler ve Anıt Koruma (EUBAM) çalışma grubunda Kültür Bakanları Daimi Konferansı, federal bakanlıklar ve eyalet bakanlıkları, Alman Araştırma Birliği (DFG) ayrıca kütüphane, arşiv, müze ve anıt koruma alanlarından uzmanlar bulunur. Bu çalışma grubunun hedeflerinden biri de sayısallaştırma yoluyla kültürel ve bilimsel içeriklere erişimi desteklemektir. Şu an yürüyen en önemli EUBAM projesi, bir düzineden fazla ulusal portalın biraraya gelmesinden oluşan „Michael+“ (Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe) adlı bir Avrupa portalının hazırlanmasıdır.

Foto: Berlin Hür Üniversitesi Filoloji Kütüphanesi

Eylül 2005'de açılışı yapılan *Berlin Hür Üniversitesi Filoloji Kütüphanesi*'nin tasarımını, eserlerinin çok ses getirmesiyle tanınan İngiliz mimar Sir Norman Foster yapmıştır. İçeriği ve formu nedeniyle bina „The Berlin Brain“ takma adını almıştır. Yapı 2006 yılında, alanında çok saygın bir yeri olan ve sadece iki yılda bir verilen Berlin Mimari Ödülü'yle onurlandırılmıştır. Kese formundaki oval bina, daha önce mekân ve personel açısından yetersiz kalan on bir enstitü ve seminer kütüphanesini biraraya getirmiştir. Açık raf kapasitesi 800.000 ciltliktir; kullanıcılar için 640 çalışma alanı vardır.

(4. bölüm, s. 83, kaynak: P. v. Recklinghausen)

5 KÜTÜPHANECİLİK ALANINDA İŞBİRLİĞİ

Ortak çalışmalarla verilen yerel, bölgesel ve ülke genelindeki hizmetler

Alman kütüphaneleri arasında yoğun ve başarılı ortak çalışmalar yürütülmesi yeni bir olgu değildir. 20. yüzyılın başından beri önce ağırlıklı olarak Prusya'da yapılmış sonra tüm imparatorluğa yayılmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonraki ekonomik zorluklar ve II. Dünya Savaşı'nın getirdiği yokluklar kütüphanecileri işbirliğinde yaratıcı olmaya zorlamıştır. 60'lı yıllardaki kültür atılımıyla birlikte kütüphanelerden beklenen kaynak sağlama ve bilgi aktarımı alanlarındaki başarı, Alman kütüphaneciliğinin gelişmesi için itici bir güç olmuş böylece kütüphanecilik akılcı yöntemlerle şekillendirilerek planlanmaya başlanmıştır. Elektronik ortama geçiş ve ardından ağların oluşturulması ortak çalışmalara yeni bir yön vererek dijital kütüphane çağına giden yolun başlangıcı olmuştur.

Foto: Aşağı Saksonya Devlet ve Üniversite Kütüphanesi, Göttingen

Göttingen'deki Aşağı Saksonya Devlet ve Üniversite Kütüphanesi 1992'de, 4,5 milyon cildinin 1,5 milyonunun açık raf sisteminde tutulabilmesini sağlayan modern bir binaya taşınmıştır (mimarlar: Gerber ve ortakları). Yak. 20 özel dermenin takibini üstlenmesi gibi birçok bölgelerüstü işlevi vardır. Ayrıca sayısal kütüphane olma yolunda istikrarla ilerlemektedir. Ortalamanın üzerindeki başarılarından dolayı Alman Kütüphane Birliği (DBV) tarafından 2002'de yılın kütüphanesi seçilmiştir.

(5. bölüm, s. 84, kaynak: Aşağı Saksonya Devlet ve Üniversite Kütüphanesi, Göttingen)

İşbirliğinin esasları

1964 yılında bilim, araştırma ve teknoloji alanında sözü geçen bir danışma heyeti olan *Bilim Konseyi* „araştırma kütüphanelerini geliştirme önerileri“ni yayımlar. Bu öneriler o dönemdeki araştırma kütüphaneciliğinin yapısını düzenleme üzerine temel fikirler, 82 kütüphane için uygulamaya yönelik özel öneriler ve yüksekokul kütüphaneleri için bütçe modelleri içeriyordu. Söz konusu yayın ayrıca yüksekokul kütüphanelerinde ders kitapları dermesi oluşturmak, bir üniversitenin tüm kaynaklarını içeren bir toplu katalog yapmak gibi önemli projelerin başlatılmasına vesile olmuş, çeşitli tasarı ve araçların geliştirilmesine (örneğin bütçe modeli, personel modeli ya da hizmet verilecek kitleye göre varolan ihtiyacın belirlenmesi modeli gibi) katkıda bulunmuştur.

Tüm Alman kütüphaneciliğinden sorumlu merkezî bir birim olmadığından, o dönem araştırma ve halk kütüphaneciliğinin temsil edildiği bir organizasyon olan *Alman Kütüphane Kurulu* bir girişimde bulunarak yapısal bir plan niteliğindeki *Kütüphane Planı '73*'ü geliştirmişti. Alt başlığına göre „Tüm Almanya Federal Cumhuriyeti“ni kapsayan bir kütüphane ağı taslağı olmayı hedefliyordu. Plan, „genel eğitim, mesleki gelişim ve ilerleme eğitimi, araştırma ve öğretim alanlarında sürekli artan talepler“in sadece „gelecekte de öğrenmenin temeli olacak olan her türlü kaynağın ve enformasyon aracının herkes için her yerde ulaşılabilir olduğu takdirde“ karşılanabileceği inancından yola çıkıyordu. Çıkarılan sonuca göre bu hedefe sadece standart bir kütüphanecilik yapısı çerçevesinde ve ancak tüm kütüphanelerin katılımıyla ulaşılabilirdi. „Kütüphane Planı '73“ Şehirler Birliği'nin onayıyla hazırlanmıştı.

Foto: Berlin Devlet Kütüphanesi – Prusya Kültür Varlığı

Berlin Devlet Kütüphanesi – Prusya Kültür Varlığı'nın 1 numaralı binası yayın tarihi 1955'e kadar olan yapıtların toplandığı bir tarihî araştırma kütüphanesi olarak etkinlik gösterirken, *Potsdam Meydanı*'ndaki 2 numaralı bina (1956'dan sonra yayınlanmış) daha yeni eserlerin bulundurulduğu, ödünç kaynak ve bilgi hizmeti veren bir kütüphanedir. 90.000 ciltlik başvuru kaynağı ve 600 kişilik çalışma alanı olan dört katlı genel okuma salonuna ek olarak dört özel okuma salonu vardır: Yazmalar, haritalar, Doğu Avrupa, Doğu Ülkeleri ve Uzak Doğu okuma salonları. Kullanıcı kitlesi ağırlıklı olarak öğrencilerden oluşmaktadır.

(5. bölüm, s. 85, C. Seelbach)

Almanya'nın her yerinden kütüphanecilerin hazırladığı ve 1993'de *Alman Kütüphane Birlikleri Federal Topluluğu* tarafından sunulan *Kütüphaneler '93* bildirisine ana hatlarıyla, kütüphanecilik alanındaki işbirliğinin esaslarını içerir. Bildiride tüm kütüphane türleri dikkate alınmıştır ve araştırma kütüphaneciliği ile halk kütüphaneciliği arasında yapılan geleneksel ayırım, tasarıda ortadan kaldırılmıştır. Kütüphane Planı '73'de de yapıldığı gibi 1993 yılı kütüphane planında da her tür ve büyüklükteki kütüphanenin kullanıcılar için kaynak sağlama sistemindeki yeri belirlenmiştir. Bu yerleştirmeye kütüphanelerin görev alanları saptanmış dolayısıyla da görevlerin ifası için gerekli donanım tespit edilmiştir. Geniş kapsamlı görevler önde gelen kurumlarca ya da bölgesel kütüphane birliklerinin kendi içersinde yani işbirliğiyle yerine getirilmelidir.

Alman kütüphaneciliğinin merkezî olmayan yapısı, finans sağlayıcıların ve kütüphane türlerinin farklılığı, federal bir devletin getirdiği siyasi ve idari koşullar ayrıca ülke genelinde etkinlik gösteren bir planlama ve yönetim mekanizmasının yokluğu, ortak hareket etme zorunluluğunu kuvvetlendirmiştir. *İşbirliği* adeta Alman kütüphaneciliğinin temel özelliği olmuştur. Ortaklaşa yapılan etkinliklerin çokluğu, kurumsal birleşmelerin ve toplantıların sayısı bunu kanıtlar niteliktedir. Alman kütüphaneciliğinin farklı yapısının bir dezavantaj olmadığı, aksine iyi düşünülmüş görev dağılımı ve planlı ortak çalışmayla etkileyici sonuçlar elde edilebileceği görülmektedir. Ancak işbirliği, kütüphanelerin maddi donanımlarındaki eksikliklerin ve eşgüdümü sağlayan merkezî bir kurumun yerine geçemez.

Foto: Baden Eyalet Kütüphanesi, Karlsruhe

Süslemesiz ve zamandan bağımsızlığı vurgulanmış mimarisiyle *Karlsruhe'daki Baden Eyalet Kütüphanesi'nin* yeni binası (Baden-Württemberg, mimar: Oswald Mathias Ungers) 1991'de tamamlanmıştır. Binanın geometrik merkezi, 19. yüzyılın kubbeli okuma salonlarını çağrıştıran ana okuma salonudur. Baden Eyalet Kütüphanesi Yukarı Ren bölgesinde nehrin her iki yakasındaki araştırma kütüphaneleriyle de EUCOR çerçevesinde ortak çalışmalarda bulunur.

(5. bölüm, s. 86, kaynak: C. Seelbach)

Ortak çalışmalar için iki tür iş sözkonusu olur: Bunlar ya ulusal düzeyde önemi olan görevlerdir ve boyutları, hedefleri, karakterleri icabı ancak ortaklaşa yerine getirilebilirler ya da hep yeniden karşılaşılan, birçok kütüphaneyi birden ilgilendiren görevlerdir ki merkezî olarak ya da ortak bir çalışmayla üstesinden gelinmesi, kaynakların verimli kullanılması anlamına gelecektir. Ortak çalışmalar yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde ya da sadece Avrupa genelinde yapılabilir. Almanya'da birçok kütüphane siyasi sınırları aşan proje ve birliklere katılmaktadır. Örneğin Baltık denizi çevresi (Bibliotheca Baltica), Alpler bölgesi (ARGE Alp), Yukarı Ren bölgesi (EUCOR ve BIBLIO 2) ya da Meuse-Ren nehirleri bölgesinde (EUREGIO) ve özellikle

de IFLA'ya üye uluslararası organizasyon ve heyetlerle beraber çalışırlar. Alman kütüphaneleri Avrupa Birliği'nin girişim ve teşvik programlarıyla UNESCO'nun aktivitelerine de katılır. Aşağıdaki örneklerde özellikle kaynak sağlama, kullanıma hazırlama ve kullanıma sunmaya yönelik bölgelerüstü ve aynı zamanda başarılı işbirlikleri tanıtılacaktır.

Kaynak sağlamada işbirliği

Araştırma kütüphaneleri yıllardır kaynak sağlamada işbirliği yapar. Halk kütüphaneleri de ortak çalışma modelleri geliştirmeye başlamışlardır. Örneğin Kuzey Ren-Vestfalya eyaletindeki büyük şehir kütüphaneleri bir araya gelerek eyaletin desteğiyle belli alanlarda özel dermeler oluşturma ve sürekliliklerini sağlama kararı almıştır. Aşağıda tanımlanan projelerdeki hedef, dermenin oluşturulmasına yöneliktir. Ancak kaynak satın alma için ayrılan bütçenin bir kısmı kullanım hakları için de harcanmaktadır. Uluslararası alanda alışlageldiği üzere, elektronik kaynakların ortak kullanım lisanslarının sağlanması için Alman kütüphaneleri de konsorsiyumlarda biraraya gelmiştir. Özellikle çok yüksek fiyatlı dijital ürünlerde konsorsiyum anlaşmalarıyla bütçe fazla zorlanmadan kütüphanenin sunduğu kaynak sayısı arttırılmış olur.

Alman Araştırma Birliği ve Özel Dermeler Programı

Alman Araştırma Birliği (DFG) Almanya'daki yüksekokullarda ve kamu gelirleriyle finanse edilen araştırma enstitülerinde yapılan bilimsel araştırmaların teşviki için kurulmuş, devlet tarafından tanınan merkezî bir kurumdur. Araştırma projelerini maddi açıdan destekleyerek ve bilimciler arasında işbirliğini teşvik ederek bilimin tüm dallarına hizmet eder. 1920 yılında kurulan *Özel Dönem Alman Bilimi Topluluğu*'nun devamıdır ve topluluğun geleneğini sürdürür. 1949'da yeniden yapılanmıştır. Görevlerinin ifası için federasyondan, eyaletlerden ve az da olsa özel bağışlardan destek alır. Devletten gelen yardım 1975'de yapılan *Araştırma Teşvik Çerçeve Anlaşması* uyarınca yapılır ve Temel Yasa paragraf 91 b'de belirtilmiştir.

Kütüphaneler araştırmalar için önemli altyapı kuruluşları olarak addedildiğinden, bu birlik araştırma kütüphaneciliğini de destekler (2005 yılında 34,3 milyon Avro ile). Teşvikler bölgelerüstü nitelikteki programlara yoğunlaşır. Desteklenen alanlar şu başlıklar altında toplanabilir: Sanal bir kütüphane ağında biraraya getirilmiş özel dermelere sahip kütüphaneler ve konu kütüphaneleri aracılığıyla belirli konularda bölgelerarası basılı ve (veritabanları, metin dermeleri ve süreli yayın arşivleri için ulusal lisansların alınması yoluyla) elektronik kaynak sağlanması; yeni yayın biçimleri ve yöntemlerinin geliştirilmesi ve sayısal belgelerin uzun süre erişilebilir olması; yüksekokul ve bilimsel kuruluşlarda model özelliği taşıyacak hizmetlerin, enformasyon altyapılarının ve belli konulardaki ağların geliştirilmesi; hakları serbest malzemelerin sayısallaştırılması, eski ve değerli dermelerin kullanıma hazırlanması ve belli malzemeleri ele alan portalların kurulması yoluyla kültürel mirasın korunması.

DFG'nin kütüphaneciliği desteklediği en önemli alan, bölgelerarası kaynak sağlama sistemidir. Sisteme dahil olan üç kütüphane türü, özel dermeleri olan genel kütüphaneler, konu kütüphaneleri ve merkezî konu kütüphaneleridir. DFG 1949 yılında 19. yüzyıldan kalan bir geleneğe dayanarak Alman araştırma kütüphaneciliği için bir *özel dermeler programı* oluşturmuştur. Bu program II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yokluk ve yeniden yapılanma döneminde bilim için gerekli yabancı yayınların en azından bir örneğinin Almanya'da bulunmasını sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Zaman içerisinde bu plan, bilim ve araştırmanın hizmetinde olan gerçek bir bölgelerarası kaynak sağlama sistemine dönüşmüştür.

2 fotoğraf: Saksonya Eyalet Kütüphanesi/Dresden Devlet ve Üniversite Kütüphanesi (dış ve iç görünüm)

Saksonya Eyalet Kütüphanesi/Dresden Devlet ve Üniversite Kütüphanesi 2002'de özel dermeler, ders kitapları ve Alman fotoğraf kütüphanesi gibi koleksiyonlar da dahil olmak üzere farklı mekânlara dağılmış kaynaklarını ve diğer birçok şube kütüphanesini biraraya getirerek 6 milyon kaynağı yeni binasında birleştirmiştir (tasarım: Ortner ve Ortner). 200'ü büyük okuma salonunda olmak üzere kullanıcılar için toplam 900 çalışma alanı vardır. Saksonya Eyalet Kütüphanesi „1945 sonrası çağdaş sanat“ konusuyla 1993'den beri Alman Araştırma Birliği'nin (DFG) „özel dermeler programı“nda yer almaktadır.

(5. bölüm, s. 87, kaynak: dış görünüm: M. Weimar; iç görünüm: H. Ahlers)

Verimli çalışan 23 devlet ve üniversite kütüphanesi ve 30'un üzerinde konu kütüphanesinde bugün konulara ya da bölgelere göre belirlenmiş yak. 100 özel derme bulunur. İki Almanya'nın birleşmesinden sonra yeni özel dermeler oluşturmak ya da varolanları kaydırmak suretiyle doğudaki eyaletler de bu sisteme dahil edilmiştir. *Özel dermelere sahip kütüphanelerin* görevi sistematik olarak bu özel koleksiyonları oluşturmak ve DFG'nin maddi yardımıyla edinilmiş kaynakları bölgelerüstü kullanıma hazır tutmaktır. Kaynak türüne sınırlama getirilmemiştir yani her türlü bilgi taşıyıcısı toplanır. Sistemin işlerliğini gelecekte de güvence altına almak için özel dermelere sahip kütüphanelerden dijital yayınları da koleksiyona katması beklenmektedir. 2004 yılından beri ulusal lisansların edinimiyle bu gerçekleşmektedir. Özel derme programı sadece güncel araştırmalar için kaynak hazır tutmayı değil aynı zamanda ileride gereksinim duyulacağı tahmin edilen kaynakları da toplamayı ön gördüğünden sanal ortamdaki bilgilerin uzun süre erişilebilirliğini sağlamak için kütüphanelerin bir çözüm bulması gerekmektedir.

DFG tarafından oluşturulan derme alanları ve hangi özel dermenin hangi kütüphanede bulunduğu ya da şimdiye kadar hangi Sanal Konu Kütüphaneleri'nin oluşturulduğu gibi soruların cevabı çeşitli yayınlardan ya da web tabanlı bir enformasyon sistemi üzerinden öğrenilebilir. Tıp, fen bilimleri, teknik ve iktisadi bilimlerin özel dermeleri merkezî konu kütüphanelerinde bulunurken diğer özel dermeler genel araştırma ve konu kütüphanelerine dağıtılmıştır. Dermeler dallara göre ayrılmış (örn. botanik, orman bilimleri, psikoloji, teoloji gibi) ya da belli bir dilin konuşulduğu, belli bir kültürün egemen olduğu ya da belli bir coğrafi bölgeye göre de belirlenmiş olabilir (Sahra çölünün güneyinden itibaren Afrika, Kızılderili ve Eskimo dilleri ve kültürleri, Güney Asya, Okyanusya gibi).

Bölgelerarası kaynak sağlama sistemi için edinilmiş kaynaklar alfabetik ve sistematik olarak kataloglandıktan sonra yerel kataloglarda, bölgesel ve bölgelerüstü veritabanlarında erişilebilir hale gelirler. Bunun dışında ek olarak, alışlagelmiş yollarla ya da elektronik ortamda yapılan yayınlarla (yeni kaynaklar listesi, dergi içerikleri hizmeti gibi) ilgilenen bilimcilere tanıtımları yapılabilir. Kaynaklar önceleri ağırlıklı olarak kaynak paylaşım hizmetiyle kullanıcıya ulaştırılırken bugün artık özel dermesi olan her kütüphane ve her merkezî konu kütüphanesi *subito* üzerinden elektronik belge servisi vermektedir. Özel dermelerden yararlanmanın kolaylaştırılması yolunda atılan diğer bir adım da (ileriki dönemlerde öncelikle ele alınacak olan) kaynakları dijital ortama aktarma projesidir.

Foto: Tübingen Üniversite Kütüphanesi

1912 yılında kullanıma açılan (mimar: Paul Bonatz) *Tübingen Üniversite Kütüphanesi*'nin (Baden-Württemberg) tarihî okuma salonunu, şimdiki zamanla geçmişin bilgeliğinin çatışmasını anlatan geniş bir duvar resmi süsler. 1477'de kurulan Tübingen Üniversitesi'nin kütüphanesi, iki katmanlı kütüphane sisteminin bir parçasıdır ve Alman Araştırma Birliği Özel Dermeler Programı kapsamında dinbilim de dahil olmak üzere birçok büyük özel dermeden sorumludur.

(5. bölüm, s. 88, kaynak: C. Seelbach)

1998'den beri özel dermelere sahip kütüphaneler DFG'nin maddi yardımıyla „Sanal Konu Kütüphaneleri“ne dönüştürülmektedir. *Sanal Konu Kütüphaneleri* basılı kaynaklara ve güvenilirliği kontrol edilmiş belli konudaki internet kaynaklarına erişimi sağlar. Tüm sanal konu kütüphaneleriyle Eğitim ve Araştırma Federal Bakanlığı (BMBF) destekli enformasyon birliklerini biraraya getiren ve bir çatı oluşturan *Vascoda* portalı, disiplinlerarası araştırmaları olanaklı kılar. *Vascoda* 2005'den beri kütüphane ve ilgili kuruluşlardan 30'un üzerinde üyesiyle bir dernektir.

Alman Basılı Eserler Dermesi

Diğer ülkelerin büyük milli kütüphanelerinde o ülkenin kültürünü belgeleyen kapsamlı koleksiyonlar bulunurken Alman basılı eserleri için merkezî bir arşiv kütüphanesi ancak 1912 yılında Alman Kitaplığı'yla beraber kurulmuştur. Önceki yüzyıllarda Almanca konuşulan coğrafyada yayımlanmış ancak kütüphanelerde dağınık şekilde bulunan basılı eserleri sistematik olarak tamamlama görevini, 1989 yılından itibaren *Alman Basılı Eserler Dermesi Çalışma Topluluğu*'nda biraraya gelmiş kütüphaneler üstlenmiştir. Volkswagen Vakfı çalışmanın ilk beş yılında büyük maddi destek sağlamıştır (12,5 milyon Avro). 1913'den itibaren basılmış eserleri de Alman Milli Kütüphanesi Alman Kitaplığı ile beraber yasal olarak talep edilen örneklerle derler. Böylelikle zaman içersinde tamamlanacak olan sanal bir milli kütüphane oluşacaktır.

Katılımcı kütüphaneler arasındaki iş bölümü kronolojik temellidir. Baştan beri koleksiyonlarında belli bir döneme yoğunlaşmış olan kütüphanelere yine aynı döneme ait eserleri toplama görevi verilmiştir. Alman Basılı Eserler Dermesi Çalışma Topluluğu'ndaki altı kütüphane ve sorumlu oldukları dönemler şöyledir:

1450 – 1600:	Münih'deki Bavyera Devlet Kütüphanesi
1601 – 1700:	Wolfenbüttel'deki Herzog August Kütüphanesi
1701 – 1800:	Göttingen'deki Aşağı Saksonya Devlet ve Üniversite Kütüphanesi
1801 – 1870:	Frankfurt am Main'daki Johann Christian Senckenberg Üniversite Kütüphanesi
1871 – 1912:	Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı
1913'den itibaren:	Alman Milli Kütüphanesi

Foto: Herzog August Kütüphanesi, Wolfenbüttel

1572'de saray kütüphanesi olarak kurulan Wolfenbüttel'deki *Herzog August Kütüphanesi* (Aşağı Saksonya) 17. yüzyılda Avrupa'nın en büyük kitap koleksiyonlarından birini barındırıyordu. Kütüphane bugün Avrupa kültür tarihi için bir araştırma ve öğrenim merkezidir. Kütüphanenin yak. 135.000 kaynaktan oluşan çekirdek dermesi Wolfenbüttel kütüphane kompleksinin merkez binası olan (ve 1884-1887 yıllarında inşa edilen) *Biblioteca Augusta*'nın tarihi *Augusteer Salonu*'nda bulunmaktadır.

(5. bölüm, s. 89, kaynak: Herzog August Kütüphanesi)

Geriye dönük derleme yapan kütüphanelerden her biri sorumlu olduğu zaman diliminde Almanca konuşulan coğrafyada yayımlanmış basılı eserlerle, nerede basıldığına bakmadan Almanca olan tüm basılı eserleri toplar. Henüz halka açık herhangi bir Alman kütüphanesinde bulunmayan baskıların alımına öncelik verilir. Proje dahilinde sağlanmış kaynakların künyeleri bölgelerüstü kataloglara kaydedilir ve internet üzerinden dünyanın herhangi bir yerinden taranabilir. Çoğu durumda bu tarihî baskılar özel korunma şartları gerektirir. Mikrofilm aracılığıyla ya da son zamanlarda artan oranda sayısallaştırılarak yedekleme işlemlerine tâbi tutulurlar.

1990'dan beri 100.000'in üzerinde özgün eser ve 40.000'den fazla mikroform toplanmasına rağmen sözkonusu *sanal milli kütüphane* kuruluş aşamasının henüz çok başındadır. Kitap basım tekniğinin icadından beri Almanya'da kaç kitap yayımlandığını söyleyebilmek mümkün değildir. Tahminlere göre bu düzeydeki bir toplama çalışması için daha yıllarca zaman gereklidir. Böylece Alman Basılı Eserler Dermesi'nin asırlık bir proje olduğu söylenebilir.

Halk kütüphaneleri için kitap tanıtımında işbirliği

1976'da başlayan *kitap tanıtımında işbirliği* (LK) çalışması halk kütüphanelerine derme oluşturmada vazgeçilmez kolaylıklar sağlar. Kitap ve işitsel-görsel kaynakların seçiminde aynı işin birçok kişi tarafından yapılmasını engellemeyi hedefler. Başlıca amacı bir yılda Almanya'da çıkan 80.000'in üzerindeki kaynağın halk kütüphaneleri tarafından incelenmesini kolaylaştırmak ve aynı zamanda sipariş için bir temel oluşturmaktır.

Kitap tanıtımında işbirliği, farklı yerlerde yapılan piyasa taramalarının avantajlarıyla merkezî olarak örgütlenmiş bir tanıtım/eleştiri sisteminin avantajlarını biraraya getirir. Bu işbirliği çalışmasına (yak. 60 kütüphane ve kütüphane kuruluşunda çalışan) yak. 75 konu uzmanıyla *Alman Kütüphane Birliği* (DBV), yak. 250 eleştirmenle *Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği* (BIB) ve tanıtımları toplayıp dağıtımını yapan birkaç uzmanla *ekz-Kütüphane Servisi Ltd. Şti.* katılmaktadır.

Foto: Würzburg Şehir Kütüphanesi

Alman Kütüphane Birliği'nin 1. ve 2. grubuna giren büyükşehir kütüphaneleri (nüfusu 100.000'in üzerindeki büyük şehirler) derme oluşturmayla görevli elemanlarıyla, kitap tanıtımı işbirliğine aktif katkıda bulunan kütüphanelerin başında gelir. 2001'de mekânı genişletilen, 2003'de yılın kütüphanesi seçilen *Würzburg Şehir Kütüphanesi* (Bavyera) kitap tanıtımında coğrafya dalının bazı alanlarından sorumludur.

(5. bölüm, s. 91, kaynak: C. Seelbach)

Kitap tanıtımında işbirliği çalışması, temelde, sadece araştırma-inceleme eserlerinin tanıtımlarını üstlenir. Yetişkin, çocuk ve gençlik edebiyatından, ses kayıtlarından, işitsel-görsel eserlerden (sesli kitaplar, CD'ler, CD-ROM ve DVD'ler) ekz bünyesindeki birim (piyasa taraması) ve BIB (ekspertiz) sorumludur. Bu işbirliği çalışmasında konu uzmanlarının görevi yeni çıkan Almanca yayınlar arasından halk kütüphaneleri için uygun olabilecekleri seçmek ve ardından ya eser hakkında kısaca kendi görüşlerini belirtmek ya da daha ayrıntılı bir eleştiri için BIB eleştirilenlerince okunması sağlamaktır. Konu uzmanlarınca varılan sonuçlar ve onlardan gelen eleştiriler ekz'deki ilgili birimin hazırladığı bir dizi tanıtım/eleştiri listesinin temelini oluşturur. Listeler ekz tarafından düzenlenip yayımlanır.

Kütüphaneler „kitap tanıtım hizmetleri“ne ücret karşılığı abone olabilirler. *Enformasyon Hizmeti* (ID) her hafta toplu, kısmi ya da seçilmiş başlıklar içeren listeler yayımlar. Aralarındaki fark içerdikleri kaynakların sayısıdır. Enformasyon Hizmeti'nin (ID) „büyük yayını“ yıllık 14.000 başlıkla büyük şehirlerdeki kütüphane sistemlerine ve orta büyüklükteki şehirlerde bulunan özellikli dermelere sahip büyük kütüphanelere yönelik hazırlanır. ID'nin (yıllık 10.000 başlıklı) „temel yayını“ orta büyüklükteki şehirlerde bulunan bütçesi sınırlı kütüphanelere yöneliktir. Bu yayın ayda bir paralel olarak çıkan „Tanıtımlar ve Yorumlar“ (BA) listesiyle aynı bilgileri içerir. „Seçilmiş başlıklar“ yayını yıllık 6.000 kaynaktan oluşur. Ayda bir çıkan „ID 3000“ listesi yak. 3.000 ayrıntılı tanıtımla 10.000'den az nüfusu olan yerleşim birimlerindeki halk kütüphaneleri için düşünülmüştür. Kitap dışı kaynaklar için ayrı olarak ayda bir „Medien-Info“ isimli yayın hazırlanır ve yıllık 3.000 başlık içerir. Yılda iki kez çıkan ve devlet danışma birimleri üzerinden de gönderilen „BibTipp“ adlı öneri listesi 2007 yılından itibaren içerdigi yak. 1.500 eleştiriyle genelde gönüllü yönetilen küçük halk kütüphanelerine derme oluşturmada yardımcı olacaktır. Bunların dışında belli konulara ve farklı parasal büyüklüklere göre düzenlenmiş „standing order hizmetleri“ kitap tanıtım işbirliğinin bir uzantısıdır ve ekz'in merkezî hizmetlerinin derme oluşturmada sürekli olarak kullanılmasını sağlar.

Halk kütüphaneleri ekz-Enformasyon Hizmetleri'nden aynı anda birçok açıdan birden faydalanır. Hem dermelerini oluşturmak için sunulan önerileri değerlendirebilir hem de ekz'in ön hazırlıklarıyla rutin işlemleri kolaylaştırabilirler: Bunlar arasında Alman Milli Kütüphanesi'nin künye bilgileri ve anahtar sözcük yetke diziniyle halk kütüphanelerinde en yaygın kullanılan dört sınıflama sisteminin konu numaraları sayılabilir. Kuşkusuz yoğun çaba gerektiren ve lojistik açıdan iddialı olan sistem, modern enformasyon teknolojilerine ağırlık verilmesiyle organizasyonda dikkati çeken bir hız ve son derece güncel eleştirilerle işlevini yerine getiriyor.

Kullanıma hazırlamada işbirliği

Kullanıma hazırlamada işbirliğinin ve kaynakların hem alfabetik hem sistematik kataloglanmasında merkezî hizmetlerden faydalanmanın önkoşulu katılımcı kütüphanelerin kataloglarını aynı kurallara göre düzenlemesidir. Araştırma kütüphanelerinde ve halk kütüphanelerinde *Alfabetik Kataloglama Kuralları* (RAK), birçok araştırma kütüphanesinde de *Anahtar Sözcük Kataloğu Kuralları* (RSWK) yaygın olarak dikkate alınır. Uygulamada birçok yetke dizininden örneğin *tüzelkişi yetke dizini* (GKD, bir milyon kayıt), *şahıs yetke dizini* (PND, 2,8 milyon kayıt), *anahtar sözcük yetke dizininden* (SWD, 0,5 milyon kayıt) yararlanır. Standart kuralların uygulanması ve geniş kapsamlı yetke dizinlerinin oluşturulması ve geliştirilmesi Alman kütüphaneleri arasındaki başarılı işbirliği için hem bir önkoşul hem de iyi bir örnektir.

Geleneksel yöntemle çalışan kütüphaneler de bu hizmetten yararlanmaktaydı. Ancak hizmetin gerçek etkisini göstermesi kataloglamanın sayısal ortamda yapılmaya başlanmasından sonra olmuştur. Frankfurt am Main'daki Alman Milli Kütüphanesi tarafından geliştirilen *Kütüphaneler için veri alışveriş formatı* (MAB) 1980'li yıllarda katalog verilerinin karşılıklı kullanımı için bir önkoşuldu.

Bibliyografik hizmetlerde en önemli kuruluş Alman Milli Kütüphanesi'dir. Her yıl 16 milyonun üzerinde güncel künye bilgisi dağıtımını yapar. Alman Milli Bibliyografyası'nın tüm dizilerindeki kaynaklar için halen *araştırma kütüphaneleri kataloglama kurallarına* (RAK-WB) uygun

hazırlanmaya devam edilen künye verileri, alışlagelmiş yollardan ya da elektronik formda edinilebilir. 1986 yılından beri sistematik olarak kataloglanmış yeni yayımların künye verileri „anahtar sözcük kataloğu kuralları“na verilmiş anahtar sözcükleri ya da anahtar sözcük zincirlerini içerir. Kullanıma hazırlamada ek bir araç olarak *Dewey Sınıflama Sistemi*'nin de (*Dewey Decimal Classification*, DDC) kullanılması planlanmaktadır. Halen kartoteksle çalışan kütüphaneler dermelerini çevrimiçi kataloglarda taranabilir duruma getirmek için sayısal ortama geçmek istediklerinde Almanca eserler için 1945'e kadar geriye dönük olarak elektronik ortama aktarılmış olan Alman Milli Bibliyografyası verilerini CD-ROM ve DVD olarak edininip kullanabilirler.

2001 yılı sonunda Alman Kütüphanesi (bugün Alman Milli Kütüphanesi) bünyesinde bulunan *Standardizasyon Kurulu* Almanya'da geliştirilmiş „kütüphaneler için veri alışveriş formatı“ (MAB) yerine Amerikan MARC formatının kullanılması ve „alfabetik kataloglama kuralları“ (RAK) yerine de “Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları”nın (Anglo-American Cataloguing Rules, AACR2) kullanılmasını tavsiye etmişti. Ancak öneri kütüphanecilik camiasında çok olumsuz karşılandı. Bunun hemen ardından yapılan, böyle bir dönüşümün olabilirliğine yönelik bir araştırmanın incelenmesinden sonra 2007'den itibaren Almanca kullanan tüm kütüphanelerin adım adım *MARC 21* formatına geçmesine karar verildi. Kütüphane yazılımı üreten şirketlerden programlarını yeni veri yapılarına uyarlamaları istendi. AACR2'nin uygulamaya konmasının kararı henüz kesin olarak verilmedi. Geçiş yönünde bir karar alındığı takdirde verilmesi gereken eğitimlerin oldukça yüklü olacağı görünüyor.

Bölgesel kütüphane ağları

Bir kütüphanenin girişini yaptığı künye bilgilerini diğer bir kütüphanenin dermesine kattığı yeni kaynaklar için kullanması fikrinden yola çıkarak 70'li yıllardan itibaren *bölgesel sistemler* oluşturulmuştur. Kullanıma hazırlamadaki bu işbirliği başta alfabetik kataloglamayla sınırlıyken sonraları sistematik kataloglamayla kapsamı genişletilmiştir. Bu yöntemle önemli boyutlarda işgücünden tasarruf edildiği saptanmıştır. Bunun dışında bu işbirliği sayesinde, araştırmalar ve kaynak paylaşım hizmeti için geniş kapsamlı, vazgeçilmez veritabanları oluşmuştur.

Önceleri yerel bazda oluşan bu *kütüphane birlikleri* zamanla eyalet sınırlarını aşan kurumlara dönüşmüşlerdir. Başlangıçtaki hedefleri ortaklaşa yürütülen bölgesel bir toplu katalog oluşturmak iken birlikler zamanla başka görevler de üstlenerek hizmetlerini çeşitlendirmiş ve enformasyon teknolojisi piyasasında rakip konumuna yükselmişlerdir. Bir bölgedeki tarihî kaynakları içeren bir *merkezî kataloğun* sürekliliğini sağlama ya da bu tarihî kaynakların kataloglanmış olduğu kartoteksleri sayısal ortama aktarma (*geriye dönük sayısal kataloglama*), birlik bölgesinde bilgi-işlem alanındaki gelişimin planlanması ve yönetimi, belge sağlamada yeni sistemlerin oluşturulması, sayısal kütüphanelerin kurulması, geniş kapsamlı meslek içi gelişim programları hazırlama gibi konular kütüphane birliklerinin üstlendiği görevlerdir. Ancak ana sorumluluk alanları kütüphane bilgi-işlem merkezlerini işletmektir. Bu merkezlerde katılımcı kütüphanelerin kataloglama ve taramalar için araç olarak kullandığı çevrimiçi kataloğun işlerliği ve verilerin yerel sistemlere aktarılması sağlanır.

Günümüzde araştırma kütüphanelerinin büyük çoğunluğu, sayıları azalma eğiliminde olan altı bölgesel kütüphane ağından birine dahildir. Bölgesel birliklerin hangi eyaletlerden sorumlu olduğu aşağıdaki haritada görülebilir:

Almanya'daki kütüphane ağları ve bölgeler, 2006 itibariyle

Yeşil:

Ortak Kütüphane Birliği (GBV), Göttingen

Ortaklar: Bremen, Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern, Aşağı Saksonya, Saksonya-Anhalt, Schleswig-Holstein, Thüringen

394 katılımcı kütüphane, 26 milyon başlık, 53 milyon kaynak

Sarı:

Berlin-Brandenburg Kütüphane Birliği (KOBV), Berlin

385 katılımcı kütüphane, 10 milyon başlık, 35 milyon kaynak

Kırmızı:

Kuzey Ren-Vestfalya Kütüphane Birliği (NRW-BV), Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti

Yükseköğretim Kütüphane Merkezi (HBZ), Köln

Ortaklar: Kuzey Ren-Vestfalya, Rheinland-Pfalz (Rhein Hessen-Pfalz hariç)

1.197 katılımcı kütüphane, 12 milyon başlık, 30 milyon kaynak

Açık yeşil:

Hessen Kütüphane Enformasyon Sistemi (HeBIS), Frankfurt am Main

Ortaklar: Hessen ve Rheinland-Pfalz

639 katılımcı kütüphane, 6 milyon başlık, 9 milyon kaynak

Gri:

Güneybatı Almanya Kütüphane Birliği (SWB), Baden-Württemberg Kütüphane

Hizmet Merkezi (BSZ), Konstanz

Ortaklar: Baden-Württemberg, Saarland ve Saksonya (Saksonya Kütüphane Birliği)

1.054 katılımcı kütüphane, 12 başlık, 46 milyon kaynak

Turuncu:

Bavyera Kütüphane Birliği (BVB), Bavyera Devlet Kütüphanesi, Münih

115 katılımcı kütüphane, 14 milyon başlık, 27 milyon kaynak

Birliklerin bilgi-işlem merkezlerinde kullandığı yazılımlar birbirinden farklıdır. Ortak Kütüphane Birliği'nin (GBV) sistem merkezinde baştan beri Hollanda'dan ithal edilen *Pica* Kütüphane Yazılımı kullanılmıştır. 2005 yılından beri Baden-Württemberg Kütüphane Servisi Merkezi (BSZ) de Güneybatı Almanya Kütüphane Birliği'ni (SWB) OCLC PICA ile işletmektedir. Üç bölgesel ağ (HBZ, KOBV, BVB) yine uluslararası yaygınlığı olan ALEPH sistemini kullanmaktadır. Bölgesel ağlar arasındaki işbirliği, sekreterliği Alman Milli Kütüphanesi'nde bulunan bir çalışma topluluğunca sağlanır.

Monografların ve çıkış aralığı düzensiz yayınların sadece belli bir bölgenin kataloğunda belgelenmiş olmasının dezavantajlarını azaltmak için Berlin'deki Alman Kütüphane Enstitüsü 1983-1997 yılları arasında bölgesel kütüphane birliklerinin ve diğer bazı kütüphanelerin verilerini bir araya getirerek *Alman Kütüphaneleri Sayısal Katalog Verileri Bölgelerüstü Kataloğu*'nu (VK) oluşturmuştu. Önce mikrofiş sonra çevrimiçi veritabanı olarak kullanıma sunulan bu toplu katalog, kütüphanelerarası kaynak paylaşım hizmetini daha iyi vermek ve hızlandırmak için yararlı bir araç olarak kullanılmaktadır.

Bu arada VK'nın yerine yeni teknolojik çözümler üretildi. *Karlsruhe Sanal Kataloğu* (KVK) farklı kütüphane yazılımları kullanan bölgesel veritabanlarını sanal bir toplu katalogda bir araya getirir. Tek bir anahtar kelimeyle 100 milyondan fazla başlık arasında, dünya genelinde www üzerinden erişilebilen, birçok kütüphane ve kitapçı kataloğu taranabilir. Ayda yak. 1,5 milyon kullanıcının tarama yaptığı KVK, 1996'den beri Almanya'daki en önemli araştırma araçlarından biri haline gelmiştir. Karlsruhe Üniversite Kütüphanesi'nde KVK tekniğini izleyerek bölgesel (örn.

Rheinland-Pfalz), branşlara yönelik (örn. şarkiyat) ya da dermelere (örn. eyalet bibliyografyaları) ve kaynak türlerine yönelik (örn. videolar) kataloglar gibi daha birçok sanal katalog gerçekleştirilmiştir. Sayısal kütüphanelerin kurulması, portalların oluşturulması ve birliklerarası çevrimiçi sipariş sistemlerinin geliştirilmesiyle birlikte bunlara benzer araçlar bölgesel kütüphane sistemleri tarafından da geliştirilmeye ve uygulanmaya başlanmıştır.

<http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html> adresindeki Karlsruhe Sanal Kataloğu'nun (KVK) sorgulama sayfası Almanca dışında dört ayrı dilde daha kullanılabiliyor.

İsviçre ve Lüksemburg'un Almanca konuşulan bölgeleri ve Avusturya da dahil olmak üzere Almanya'da kamu hukukuna tâbi her kuruluşun kütüphanesinin katılabildiği Köln Yüksekokul Kütüphane Merkezi (HBZ) tarafından geliştirilen *Sayısal Kütüphane NRW* (DigiBib) de giderek yaygınlaşmaktadır. DigiBib standart bir soru maskesiyle tüm dünyada aynı anda 300'den fazla kütüphane kataloğunun, arama makinalarının, tam metin ve diğer veritabanlarının sorgulanmasını sağlar. Bulunan sonuçların tam metinlerine nerede ve ne şekilde ulaşılabileceği (çevrimiçi ortamda, belge sağlama hizmetiyle, bir kütüphanede ya da bir çevrimiçi kitapçıda) gösterilir. Bir sonuç alınamazsa, kullanıcı, konulara göre düzenlenmiş linklerle çevrimiçi ya da CD-ROM veritabanlarına (örn. sözlükler, özel konu veritabanları) ya da kalitesi kontrol edilmiş internet sayfalarına yönlendirilir. „Tanımlanmış DigiBib-Girişi“ ile yüksekokul öğrenci ve öğretim görevlileri ve kütüphanelerin kayıtlı kullanıcıları katılımcı bir kütüphanenin ağı üzerinden ücretsiz olarak (kütüphanenin lisanslara sahip olduğu oranda) veritabanlarına ve tam metinlere erişebilir. Tüm dünyadan misafir kullanıcılar „ziyaretçi girişi“ seçeneği üzerinden ücretsiz tüm veritabanları ve tam metinlere ulaşabilirler. Bunun dışında HBZ'in geliştirdiği „Üç Ülke Kataloğu“nda Almanca konuşulan coğrafyadaki tüm kütüphane dermelerinde tarama yapılabilmektedir. Şu ana kadar Kuzey Ren-Vestfalya/Rheinland-Pfalz, Bavyera, kuzey ve orta Almanya ve Avusturya yak. 31 milyon kaynakla sisteme dahil edilmiştir.

DigiBib - Microsoft Internet Explorer provided by Goethe-Institut Istanbul

Datei Bearbeiten Ansicht Favoriten Extras ?

Zurück Suchen Favoriten

Adresse http://thetis.hbz-nrw.de/

Digitale Bibliothek (DigiBib) - Login

Antworten finden!
DigiBib.

In der DigiBib finden Sie unter einer einheitlichen Oberfläche viele verschiedene Informationsquellen:

- durchsuchen Sie parallel große Bibliothekskataloge und Literaturdatenbanken aus aller Welt, und
- stellen Sie in wenigen Augenblicken fest, wie ein gefundener Text verfügbar ist - ob online, per Dokumentlieferung, in einer Bibliothek oder bei einem Online-Buchhändler.

Und wenn Sie hier nicht fündig werden, führt sie unsere Übersicht elektronischer Ressourcen zu Online- oder CD-ROM - Datenbanken (z. B. Lexika, Fachdatenbanken) oder zu qualitativ hochwertigen freien Webseiten.

Jede teilnehmende Bibliothek bietet ihren Nutzern damit einen kostenlosen und einfachen Zugriff auf die freien und lizenzierten Angebote.

Fragen zum Login? Beachten Sie unsere [Infoseite!](#)

Bei Fragen zum sicheren https-Zugang und den verwendeten Zertifikaten beachten Sie bitte die entsprechende [Informationseite des hbz!](#)

Login

1. Kategorie auswählen
Alle Standorte
.....Aachen
.....Ahaus
.....Ahlen
.....Beckum
.....Bergheim

2. Einrichtung auswählen
Extern

3.

<http://www.digibib.net> adresindeki „Sayısal Kütüphane NRW – DigiBib“de taramalar basit ve geliştirilmiş maskeler üzerinden yapılabiliyor.

Sürelı yayınlr toplu katalogu

Monograf lar bölgesel kütüphane birlikleri tarafından ayrı ayrı kataloglanırken, dergiler için baştan beri ülke genelinde geçerli merkezî bir sistem geliştirilmiştir. *Sürelı Yayınlar Toplu Katalogu* (ZDB) Alman Araştırma Birliği'nin maddi katkılarıyla 1973'de katılımcı kütüphanelerin dergi adı ve derginin bulunduğu kütüphanenin girişini yaptıkları bir sistem olarak kurulmuştur. ZDB bibliyografik kalitesiyle „dergi adları yetke dizini“ karakterini edinmiştir. Redaksiyon ve teknik işletim baştan beri iki kuruma paylaştırılmıştır. DBI'nin 1999 sonunda kapanmasından sonra tek finans sağlayıcısı Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı'dır. Teknik işletim DBI'den sonra Alman Milli Kütüphane'sine devredilmiştir. ZDB Pica yazılımını kullanmaktadır.

4.300 kuruluş ZDB'ye veri girişi yapmaktadır. Yak. 150 büyük kütüphane, dergileri, yazı dizilerini ve gazeteleri doğrudan ZDB'de kataloglamaktadır. Diğer kütüphaneler kendi katalog bilgilerinin ya daha büyük bir kütüphane ya da doğrudan redaksiyonun yardımıyla toplu kataloga eklenmesini sağlar. Verilerin doğru biçimde girilmesi ve çift girişlerin engellenmesi redaksiyonun görevlerindedir. Sadece merkezî olarak ZDB'de değil, bölgesel birliklerin katalogları ve yerel çevrimiçi kataloglarda da taranabilmeleri için ZDB'deki sürelı yayınlar ve buldukları yerlerin bilgileri, bölgesel birliklerin kataloglarına geri döner. Bunun dışında ZDB subito'ya düzenli olarak güncellemeleri bildirir.

Sürelı yayınlar toplu katalogunda yak. 1,2 milyon dergi başlığı vardır. Bunlardan 400.000'i yayımlanması devam eden dergilerdir. Yak. 4.300 kütüphanede yak. 6 milyon dergi mevcudu bulunmaktadır. Taramalar ya çevrimiçi katalogda ya da yılda iki kez güncellenen CD-ROM'larda yapılabilir. Enstitü ve diğer konu kütüphanelerinin çok büyük bir çoğunluğu ZDB'de görünen sürelı yayınlarını kütüphanelerarası kaynak paylaşım hizmetiyle kullanıma sunmadıklarından bu yayınlar belirgin bir şekilde işaretlenmiştir. ZDB'deki başlıkların yak. %95'i kaynak paylaşım hizmeti sunan yak. 400 kütüphanede mevcuttur.

İnternet üzerinden erişim, süreli yayınlar toplu kataloğunun gelecekteki devamının temelini oluşturmuştur. Bir çevrimiçi sipariş formunun geliştirilmesi veya „dergi içerikleri veritabanlarına“ bağlantı kurulması gibi yaratıcı hizmetlerin verilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Şimdiye kadar Almanya’da yayımlanmış süreli yayınları ZDB’den bağımsız kataloglayan Alman Milli Kütüphanesi 2007’den itibaren ZDB’nin katılımcısı olmuştur. ZDB yurtdışındaki kütüphanelerde bulunan Almanya’dan ve/veya Almanca dergileri kaydetmeye başlamıştır. Elektronik dergiler de kataloglanmaktadır. ZDB bu alanda, çevrimiçi tam metin bilimsel süreli yayınların daha etkin kullanımını için Regensburg Üniversite Kütüphanesi’nde kurulan *Elektronik Süreli Yayınlar Kütüphanesi*’yle (EZB) işbirliği içersindedir. Yak. 400 kütüphane ve araştırma kuruluşu kullanıcılarına tüm branşlardan 28.000’in üzerinde dergi içeren EZB’e erişim sağlar.

Eski baskılar dizinleri

20. yüzyıla kadar Almanya’da bir milli kütüphane olmadığından kitap basım tekniğinin icadından beri Almanya’da basılmış eserleri içeren bir milli bibliyografya da mevcut değildi. Geriye dönük bir milli bibliyografya oluşturmak hiç bir zaman gündeme gelmemiştir. Belli zaman dilimlerine ait eserleri toplayan kütüphanelerdeki kataloglar bu eksikliği gideren ve ülke genelinde önem taşıyan girişimler olarak görülebilir. Berlin Devlet Kütüphanesi 1904’de başlayan çalışmalarla *İnkunabel Uluslararası Toplu Kataloğunu* (GW) tamamlamaya devam eder. Tüm eserleri içeren bu bibliyografya aynı zamanda eserlerin hangi kütüphanelerde bulunduğunu belirterek bir katalog işlevi de görmesiyle dünyada tektir. Bavyera Devlet Kütüphanesi ise 1988’den beri *Incunabula Short Title Catalogue*’un (ISTC) Almanya’daki şubesini yürütür. ISTC, çalışmaları Londra British Library tarafından yürütülen bir inkunabel veritabanıdır. CD-ROM versiyonunda Alman dermelerinde bulunan 15. yüzyıl eserlerinden önemli sayfaların görüntüleri de bulunmaktadır.

Foto: Herzogin Anna Amalia Kütüphanesi, Weimar

Weimar’daki *Herzogin Anna Amalia Kütüphanesi* (Thüringen), 1766’da tamamlanmış rokoko tarzı kütüphane salonuyla sahip olduğu nadide güzelliği düşes Anna Amalia’ya borçlu olduğundan 1991’de onun adını almıştır. 2004 yılındaki yangın üst katlara ve 50.000 kitaba zarar vermiştir. 2007’de rokoko tarzı salon yeniden açılacaktır. Daha 2005’de modern bir araştırma mekânı kullanıma açılabilmişti. Kütüphane, eski kaynakların kullanıma sunulmasına yönelik projelere katılmakta ve “Klasik Dönem Alman Edebiyatı Uluslararası Bibliyografyası”nı yayınlamaktadır.

(5. bölüm, s. 96, kaynak: Herzogin Anna Amalia Kütüphanesi)

15. yüzyıldan sonraki dönemlere ait baskıların bibliyografyasını çıkarmak ancak işbirliği ile mümkündür. *Almanca konuşulan bölgelerde basılan XVI. yüzyıl eserleri dizini* (VD 16) Bavyera Devlet Kütüphanesi’nin Wolfenbüttel’deki Herzog August Kütüphanesi ile yaptığı ortak çalışmayla 1983’de yayımlanmaya başlamış ve artık tamamlanmış bir bibliyografyadır. Ek olarak diğer kütüphanelerden ve bazı bibliyografyalardan da derlenmiş verilerle oluşan dizin yak. 75.000 baskı içerir. Almanya’dan 30 kadar kütüphanenin bibliyografyada bulunmayan başlıkları bildirmesi üzerine ikinci bir çalışma aşamasında, şu an yak. 25.000 başlık içeren ve yeni bir veritabanında derlenen ek bir dizin oluşmuştur. Ayrıca 22 cilt halinde basılmış bibliyografya, ek olarak, elektronik ortama geçirilmiştir. Temel eserdeki başlık tanımlamaları dönüştürüldüğünden beri VD 16 eksiksiz olarak bir veritabanı şeklinde kullanılabilir.

Buna benzer olarak 10-12 yıl süreceği düşünülen *VD 17* projesi dokuz büyük genel araştırma kütüphanesinin katılımıyla 1996’da başlamıştır. Proje, VD 16 gibi Alman Araştırma Birliği tarafından desteklenmektedir. VD 17, 17. yüzyılda Almanca konuşulan bölgelerde basılmış tüm eserleri hangi dilde olduğuna bakmaksızın kaydedecektir. Başlık tanımlamalarının bir çoğu,

teşhisi kolaylaştıracak özel nitelikler (örn. fingerprint) ve filme çekilmiş ya da taranmış önemli sayfalarla (başsayfa, ana bölümün ilk sayfası, yazar ve basım yeri bilgilerinin bulunduğu son sayfa vb.) zenginleştirilir. Birçok yönden sorgulanabilen VD 17 veritabanı, daha 2006'da 237.000'in üzerinde başlık ve 511.000'in üzerinde nüshayla, bir „eski baskılar bibliyografyası“nın içermesi gereken tüm bilgileri içermektedir. Böylece zaman dilimlerine göre düzenlenmiş Alman milli bibliyografyasının tamamlanmasına devam edilmektedir.

Tarihî Kitap Dermeleri El Kitabı

Geriye dönük olarak yapılan milli bibliyografyayı tamamlar nitelikteki *Tarihî Kitap Dermeleri El Kitabı*, Volkswagen Vakfı sponsorluğunda, Alman kütüphaneleri arasında gerçekleşen bir işbirliği ürünüdür. Editörlüğü kitap bilimci Prof. Dr. Bernhard Fabian tarafından üstlenilmiş ve Georg Olms yayınevinde 27 cilt olarak yayımlanmıştır. Katalog ve bibliyografyalardan farklı olarak tek tek kitaplara değil bir bütün olarak dermelere yoğunlaşır. İlk basılan kitaplardan başlayarak 19. yüzyıl sonuna dek yayımlanmış yazılı eserlerin, konu ve dil ayrımı yapılmadığı bir envanteridir. Kronolojik ve sistematik düzende, kütüphane türleri arasında ayırım yapmadan yak. 1.500 Alman kütüphanesindeki tarihî dermeleri tanıtır. Alman kütüphaneciliğinin bölgesel yapısı nedeniyle sıralama eyaletlere göre yapılmıştır.

Foto: Amorbach Benedikten Manastırı Kütüphanesi

Franken bölgesinde (Bavyera) bulunan ve 1803'deki lâikleştirme hareketinden sonra Leiningen Prensleri'nin özel mülkiyetine geçen eski *Amorbach Benedikten Manastırı*'nin heyet binasında (1789-1799) erken dönem klasikçi tarzda usta işi bir kütüphane bulunmaktadır. Kitap dolapları ve ince oyulmuş merdiven korkulukları da dahil olmak üzere dekorasyonun tümüne yalın beyaz renk ve açık gri hakimdir. Günümüzde artış göstermeyen derme (31.000 cilt) „Tarihî Kitap Dermeleri El Kitabı“nda kayıtlıdır.

(5. bölüm, s. 97, kaynak: C. Seelbach)

„Tarihî Kitap Dermeleri El Kitabı“ bilimsel çalışmalar ve kütüphanecilik için yeni bir araç niteliğindedir ve özellikle bilimin tarihe dönük disiplinlerine hitap eder. İçerik bir süreden beri Almanya'ya komşu ülkelerle genişletilmiştir. Dört ciltlik „Avusturya'daki Tarihî Kitap Dermeleri El Kitabı“ 250'den fazla kütüphanenin koleksiyonunu tanıtır. „Avrupa'daki Tarihî Alman Kitap Dermeleri El Kitabı“ ise büyük ve önemli dermelere sahip seçilmiş bazı kütüphanelerin sözkonusu dermeleri hakkında bilgi verir. El kitabının bu üç bölümüyle eski orta Avrupa kültür tarihi belgelenmiş olur.

Foto: Württemberg Eyalet Kütüphanesi, Stuttgart

Stuttgart'taki *Württemberg Eyalet Kütüphanesi*, Baden-Württemberg Kütüphane Hizmet Merkezi'nin kuruluşuna dek merkezî kataloğun bulunduğu kütüphaneydi. 1765'de kurulan kütüphane, aralarında ünlü bir İncil koleksiyonunun da bulunduğu çok değerli özel dermelere ve eski eserlere sahiptir. Ayrıca Uluslararası Hölderlin Bibliyografyası'nı yayımlayan Hölderlin Arşivi'yle ortaklaşa bir araştırma birimi yürütmektedir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra savaş ve yakın dönem tarihine yönelik bir konu kütüphanesi olan Yakın Dönem Tarihi Kütüphanesi, bünyesine entegre edilmiştir.

(5. bölüm, s. 97, kaynak: J. Siener, Württemberg Eyalet Kütüphanesi)

Kullanıma sunmada ve bilgi hizmetlerinde işbirliği

Alman kütüphanelerinin kaynakları kullanıma sunmadaki işbirliğinin en başarılı örneği *kaynak paylaşımı*dır. Artık standartlaşmış olan bu hizmetin geleneği 19. yüzyıla dayanır. Ancak yeri anında tesbit edilebildiği halde kaynak gönderiminin uzun zaman alması, günümüzde bu tutarsızlığı aşan modern „belge sipariş“ ve „doğrudan belge sağlama“ sistemlerinin bu hizmete rakip olmasına neden olmuştur.

Bölgelerarası kaynak paylaşımı

Eskiden beri hiç bir kütüphane kullanıcıların aradığı tüm kitap, dergi ve diğer kaynaklara sahip değildi; günümüzde ise hiç olamaz. Bu nedenle 20. yüzyılın başlarında karşılıklı yardımlaşma ilkesinden yola çıkarak *bölgelerarası kaynak paylaşım hizmeti* devreye girdi. Bugün bu hizmet tüm ülke genelinde verilmekte ve en başta, araştırma ve öğrenimi teşvik etme amacını gütmektedir. Bunun yanısıra genel eğitim, gelişim ve ilerleme eğitimi ve meslek çalışmaları için bilimsel kaynakların ihtiyaç duyulduğu yerlere ulaştırılmasını sağlar.

Alman kütüphanelerindeki kitap dermeleri hakkında fikir sahibi olmak ve bölgelerarası ödünç kaynak sağlama hizmetini organize edebilmek için II. Dünya Savaşı'ndan sonra *merkezî bölgesel kataloglar* oluşturuldu. Bunlar kısmen eyalet sınırlarıyla örtüşüyor, kısmen de aşırıyordu. Genelde bölgesel görevler üstlenmiş büyük kütüphanelerde kurulmuş olan bu merkezî kataloglar bugün kısmen *bölgesel kütüphane ağlarının* kataloglarına dahil edilmiş durumdadır. Bugün Almanya'da halen varolan merkezî kataloglar, toplam on kaynak paylaşım merkezinde bulunur: Berlin, Dresden, Frankfurt am Main, Göttingen, Halle, Hamburg, Jena, Köln, Münih ve Stuttgart.

Daha ziyade her bölgenin kendi sınırları dahilinde yaptığı ödünç kaynak gönderim işlemi için bu merkezî kataloglar uzun süre çok önemli bir rol oynamıştır. 1990'lı yılların başında o zamanki Batı Almanya'da sadece yedi merkezî katalogda 50 milyon başlık bulunmaktaydı. Bugün bu kataloglar sadece sayısal ortama aktarılmamış eski dermeler açısından bir önem taşımaktadır. Ödünç kaynak sağlama hizmetinin organizasyonunu bugün bölgesel birliklerin katalogları ve son zamanlarda da KVK ya da DigiBib gibi arama makinaları üstlenmiştir.

1966-1978 yılları arasında ödünç kaynak sipariş sayısı bir milyondan iki milyona yükselerek iki katına çıkmıştır. 1995 yılında üç milyondan fazla kaynak siparişi verilmiştir. 2005 yılında ise 4,9 milyon kaynak talep siparişi sayılmıştır. Hizmeti veren kütüphane sayısı da sürekli olarak artmıştır. Günümüzde 1.100'den fazla kütüphanenin bu hizmeti verme yetkisi vardır. Bu kütüphanelerin adlarının ve Berlin Devlet Kütüphanesi tarafından verilen numaralarının sıralandığı bir dizin mevcuttur.

Kaynak paylaşımı, bölgelerarası olmasının dışında başka düzlemlerde de gerçekleşmektedir. Belediyeye bağlı yerel kütüphane sistemlerinde genelde merkez kütüphaneye şube

kütüphaneler veya gezici kütüphane arasında ödünç kaynak alışverişi yapılır. Bazı eyaletlerde (ülke geneline de aktarım izni veren) *bölgesel kaynak paylaşım sistemleri* kurulmuştur. Alman kütüphaneleri *uluslararası kaynak paylaşımına* da katılmaktadır. Uluslararası hizmetin yetkili birimi Berlin Devlet Kütüphanesi'dir.

Elektronik belge sağlama hizmetleri

Geleneksel kaynak paylaşımı yerine, artan oranda *belge sağlama* işlemlerini hızlandırmayı hedeflemiş yeni bir tür kaynak sağlama biçimi geçmektedir (doğrudan belge sağlama). Modern enformasyon ve iletişim teknolojilerinin olanakları kullanılarak yapılan alışveriş artık iki kütüphane arasında değil, doğrudan kütüphaneye kullanıcı arasındadır. Bunun için kullanıcının kaynak veritabanlarına erişebiliyor olması gerekmektedir. Kütüphane ve kütüphane birliklerinin katalogları artık internette taranabildiğinden bu önkoşul yerine getirilmiş sayılır. Elektronik yoldan belge talep etme ve gönderme olanaklarını kullanarak son on yıl içerisinde bir dizi (ücretli) *document delivery hizmeti* devreye girmiştir.

Foto: Teknik Bilgi Kütüphanesi, Hannover

Hannover Üniversite Kütüphanesi ve Teknik Bilgi Kütüphanesi (Aşağı Saksonya) son yıllarda sürekli olarak büyüme göstermiştir. 1965'de kullanıma açılan kütüphaneye 1986 ve 1991 yıllarında yeni binalar eklenmiş, 2002 yılında da yeni bir mekân daha tahsis edilmiştir. Sekiz okuma salonu ve 400'ün üzerinde çalışma alanı vardır. Teknik Bilgi Kütüphanesi devlet ve eyaletler tarafından desteklenir ama subito gibi ücretli hizmetleriyle de artan oranda kendi gelirini elde etmektedir.

(5. bölüm, s. 98, kaynak: Teknik Bilgi Kütüphanesi)

Köln'deki Alman Tıp Merkez Kütüphanesi çeşitli sipariş ve ulaştırma yöntemleriyle dermesindeki 8.000 biyotıp dergisindeki makale kopyalarına erişimi sağlar. Hannover'deki Teknik Bilgi Kütüphanesi TIBORDER-Online üzerinden istenilen her adrese makale, kitap, araştırma raporu ve mikroform gönderir. Bunun yanısıra çevrimiçi-anında-erişim'le elektronik dergi makalelerine ulaşılmasını sağlar. Kiel ve Hamburg'daki Alman İktisadi Bilimler Merkez Kütüphanesi/Leibniz Ekonomi Bilgi Merkezi de makale kopyaları ve kitaplarla yurtiçi ve yurtdışına belge sağlama hizmeti verir.

Birçok üniversite kütüphanesi özel dermelerinde bulunan kaynaklar talep edildiğinde *özel dermeler hızlandırılmış gönderim hizmetini* devreye sokar. Makale kopyaları ve (bazı sınırlamalarla) monograflar yurtdışı da dahil olmak üzere doğrudan kullanıcıya ulaştırılır. Bölgesel kütüphane birlikleri de buna benzer sipariş işleme sistemleri oluşturmuştur ve ek olarak başka hizmetler de vermektedir: Sayısallaştırılmış tüm belgeler ve tüm elektronik tam metinlerin bilgisi, dergi içerikleri veritabanlarına erişim, CD-ROM veritabanlarının bir sipariş işleme sistemine bağlanması gibi hizmetler bunlara örnektir. „Kaynak paylaşımı“nın bu yeni biçiminin ne sıklıkta kullanıldığı verilen siparişlerin sayısından anlaşılabilir. Örneğin, GBV'nin 2006 yılı sonunda uygulamadan kaldırılan çevrimiçi sipariş sistemi *GBVdirekt*'te yılda birkaç yüz bin sipariş kaydedilmişti.

Ancak en önemli belge sağlama servisi *subito*'dur. 1994'de „kaynak ve enformasyon sağlama işlemlerini hızlandırmayı hedefleyen bir federasyon ve eyaletler girişimi“ olarak uygulamaya konmuş bir projedir. Piyasa ekonomisine göre hareket eden ve yurtdışındaki benzerleriyle rekabete girebilen, müşteri odaklı bir hizmet kuruluşudur. 2003'de derneğe (*subito – Kütüphanelerden Belgeler*) dönüşen kuruluşun üyeleri, iyi performans gösteren genel kütüphaneler ve konu kütüphaneleridir (şu anda 35 kuruluş). Asli vazifeye yönetilen derneğin merkezi Berlin'dedir.

Belge sağlama servisi çevrimiçi tarama, sipariş verme ve siparişin doğrudan istenilen adrese ulaştırılmasını mümkün kılar ve bunun için interneti kullanır. Gönderiler, dergi makale kopyaları, kitaplar, derlemeler, tezler ve iadesi zorunlu diğer eserleri kapsar. Sipariş internet ortamında verilir; makale kopyaları elektronik yolla, faks ya da postayla gönderilir. Siparişler cumartesi dışında üç işgünü (normal servis) ya da bir işgünü (acele servis) içerisinde istenilen adrese ulaştırılır.

Gönderinin hızı, şekli, ayrıca kullanıcının hangi müşteri grubuna girdiğine bağlı olarak ödenen ücretler değişir. Bu gruplar öğrenci, ticari kullanıcı ya da özel şahıslardır. *subito Library Service* adı altında yurtiçi ve yurtdışındaki kütüphaneler için özel bir fiat uygulanır. Bu hizmetle kütüphaneler okuyucularına 72 saat içerisinde istenen makaleyi ulaştırabilir. Hangi müşterinin hangi hizmetten yararlanabileceği müşterinin ikâmet adresine (Almanca konuşulan coğrafyada mı, yoksa yurtdışında mı olduğuna) bağlıdır. Almanca konuşulan coğrafyaya Almanya, Avusturya, Liechtenstein ve İsviçre dahildir, diğer tüm ülkeler uluslararası alan sayılmaktadır.

Belge sağlama hizmetini ve kütüphanelerin (yurtiçine ve yurtdışına) ödünç kaynak gönderimini durdurmak için birkaç yıldan beri Almanya'dan ve yurtdışından yayınevleri subito'ya karşı yasal girişimlerde bulunmaktadır. Bu nedenle subito'nun fiatları telif hakları için arttırılmış ve her yıl birkaç milyon Avro tutan bu telif hakkı payı Verwertungsgesellschaft Wort derneğine¹ aktarılmak suretiyle şimdilik bir uzlaşma sağlanmıştır. Subito 2003 yılında Almanca konuşulmayan coğrafyalardaki son kullanıcılarına belge gönderimini durdurmak zorunda kaldı. Diğer bazı davalar henüz sonuçlanmadı. Mahkemede yayıncı tarafı kazanırsa Almanya'da araştırma ve öğrenim için gerekli ama bulunulan yerde olmayan literatürün sağlanması ağır bir darbe alacak.

Tüm bu kısıtlamalara rağmen subito son yıllarda sipariş hacmini düzenli olarak arttırmıştır. 2005 yılında işleme konan sipariş sayısı 1,3 milyon idi. Böylece subito diğer belge sağlama sistemleriyle birlikte Almanya'da bilgi ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol oynar. Adı geçen tüm belge sağlama hizmetleri geleneksel kaynak paylaşımını tamamlar. Bu „kaynak trafiği“nin ilerde Almanya ve Avrupa genelinde yapısının nasıl olacağı henüz tam olarak öngörülememektedir.

Kooperatif bilgi hizmetleri

Alman İnternet Kütüphanesi (DIB) 2000 yılında kullanıma açılmıştır ve Bremen Şehir Kütüphanesi, Bertelsmann Vakfı ve DBV'nin girişimiyle bir kütüphaneler konsorsiyumu aracılığıyla halk ve araştırma kütüphanelerinin bölgelerüstü bir işbirliği projesi olarak yürütülmektedir. Proje kapsamında bugün Almanya, Avusturya ve İsviçre'den 94 katılımcı kütüphane ücretsiz e-posta danışma hizmeti verir ayrıca kalitesi kontrol edilmiş, konularına göre düzenlenmiş ve içerikleri tanımlanmış 6.350'nin üzerinde Almanca internet sitesinden oluşan bir link kataloğu hazırlanmıştır. DIB kullanıcıları her türlü bilgi taleplerini bu bibliyografik internet portalına yöneltebilme ve kütüphanelerden kısa zamanda yetkin bir cevap alma olanağına sahiptirler. Koordinasyon merkezi Dresden Şehir Kütüphaneleri'ndedir; sunucunun teknik sorumluluğunu Konstanz'daki Baden-Württemberg Kütüphane Hizmet Merkezi üstlenmiştir. 2005 yılında 470.000 DIB anasayfa ziyaretçisi ve 3,5 milyon sayfa çağırımı tespit edilmiştir. E-postayla 4.900 soru yöneltilmiştir.

¹ Yazılı eser sahiplerine kullanılan eserlerinden telif hakkı ödeyen bir dernek. - ÇN

Buna benzer sanal ve kooperatif danışma hizmetleri, belli bir konuya yoğunlaşmış bilimsel enformasyon alanında „DigiAuskunft“la Köln'deki Yükseköğretim Kütüphane Merkezi ve „InfoDesk“le Baden-Württemberg Kütüphane Hizmet Merkezi tarafından da verilmektedir.

Foto: Kiel Üniversite Kütüphanesi

Alman İnternet Kütüphanesi'ne katılan araştırma kütüphanelerinden biri de *Kiel Üniversite Kütüphanesi*'dir (Schleswig-Holstein). 1665 yılında üniversite ile aynı zamanda kurulan kütüphane 2001'de yeni bir ana binaya kavuştu. Ziyaretçiler, ana girişin üzerindeki büyük ve ışıklı bir André Gide alıntısıyla karşılanıyor: „Bazıları okununca ışıldar“. Çok sayıda çalışma alanı sunan ferah açık raf bölümleri yeni yapılan kütüphane binalarının tipik özelliğidir.

(5. bölüm, s. 100, kaynak: B. Grimmenstein)

6 KÜTÜPHANENİN GELECEĞİ, GELECEĞİN KÜTÜPHANESİ

Çerçeve koşulları ve stratejik fikirler

Kütüphaneleri nasıl bir gelecek bekliyor? On ya da yirmi yıl sonra bugün bildiğimiz şekliyle kütüphaneler olacak mı? Dijital devrimin ilerlemesiyle sonları mı ilân edildi, veritabanları ve arama motorları tarafından kenara mı itilecekler hatta ortadan mı kaldırılacaklar? Bir takım uğursuz söylemlere karşın gene de varolacaklarsa gelecekte nasıl bir şekle bürünecekler? Sadece bir fikre, sanal bir ortama mı dönüşecekler yoksa şimdiki gibi duvarları ve çatılarıyla fiziksel bir mekânları da olacak mı?

Karar mercileri ve finans sağlayıcıları, ekonomi dünyası ve kamu ve tabii ki kütüphaneciler bu soruları artan oranda sormaya başladılar. Bu sorular haklı sorulardır çünkü bazı vizyoner ve gelecek uzmanları, yarının ve öbür günün kütüphanesini karanlık renklerle tasvir ediyor ve geleceğine kuşkuyla bakıyor. Diğer yandan, kütüphanelerin bu dönemi atlatacaklarına ve uzak gelecekte de reel bir mekânda, canla başla çalışan bilgi uzmanlarıyla, rafları, danışma birimi, bilgisayarlı çalışma masaları ve hissedilir sessizliğiyle varolacaklarına inanan iyimser sesler de var.

Kütüphanenin doğal varlığından gelen ve üstlendiği görevlerin verdiği alışlagelmiş güvence, son yıllarda birçok ülkenin kütüphanecilik camiasında, ama özellikle Almanya'da, kayboldu. Kitap okuma edimi, sayısal kaynakların etkisiyle artık eskisi gibi doğal değil. Bazı şom ağızlar kitabın sonunun geldiğini ilân ediyor. Her şey değişiyor. 21. yüzyılın kütüphane kullanıcıları da değişti: Yirmi yıl öncesine göre daha eğitilmişler, daha zenginler, hareket alanları daha geniş ve daha erginler. Bu modern kullanıcılar az olan boş vakitlerinde ne yapacaklarına son derece bilinçli karar veriyorlar. Boş vakitleri değerlendirme konusunda kütüphaneler başka kuruluşlarla rekabet içinde. Tam da bu dönemde kamu kurumlarında verilen bazı hizmetler özelleştirilmeye ve bu kurumlar sıkı bir maliyet-verimlilik karşılaştırmasına tabi tutulmaya başlandı.

Foto: Mecklenburg-Vorpommern Eyalet Kütüphanesi, Schwerin

İşlevi değiştirilmiş tarihî bir binayla çağdaş bir yeni yapının kombinasyonu Schwerin'deki Mecklenburg-Vorpommern Eyalet Kütüphanesi'nde (Mecklenburg-Vorpommern) görülebilir. 1779 yılında kurulan kütüphane 118 yıl boyunca, 2004 yılında yeni bir semte taşınıncaya dek, katedralin yan komşusuydu fakat son derece dar bir mekâna sahipti. İçinde kütüphane yönetimini barındıran ve eski bir subay evi olan Mecklenburg rönesans stilinde yapılmış gösterişli tarihî bina, camdan bir köprüyle açık raf ve depoların bulunduğu modern ek binaya bağlanır.

(6. bölüm, s. 101, kaynak: Kummer)

Son on yılda yoğun şekilde yaşanan toplumsal, ekonomik ve teknolojik dönüşüm birçok önemli soruyu beraberinde getiriyor: Acaba yeni teknolojiler yakında kütüphaneleri sanal bir mekâna kaldıracak ve siber uzayda büyük bir ağdan oluşan bir dünya kütüphanesi onun yerine mi geçecek? Dünyanın tüm arşiv, müze ve kütüphaneleri tek bir potada eritilerek, insanlığın ağlardan oluşmuş dev bir belleğine mi dönüştürülecek? Yayınevi, kütüphane, veribankası üreticileri, yazarlar ve okuyuculardan oluşan bugünkü genel ve bilimsel iletişim sisteminin tüm parçaları, bu radikal dönüşümler karşısında basılı kitap ya da dergi kadar sorgulanıyor. Sonuçta hepsinin yeniden tanımlanması gerekiyor. Kütüphaneler bugün, 2007 yılında, bilim ve eğitim için gerekli her türlü bilginin hâlâ başlıca sağlayıcısı iseler de belli bazı gelişmeler önümüzdeki beş ya da on yıl içersinde kütüphanelerin diğer birçok bilgi sağlayıcısı arasında sadece biri olacağına işaret ediyor. Ama neye karşılık?

Foto: „Konrad Wolf“ Potsdam-Babelsberg Film ve Televizyon Yüksekokulu (Brandenburg)

Almanya'daki beş medya yüksekokulunun en eskisi ve en büyüğü olan „Konrad Wolf“ Potsdam-Babelsberg Film ve Televizyon Yüksekokulu (Brandenburg) film ve televizyon üzerine eğitim verir. Sanatsal ve bilimsel eğitim programlarını birleştirerek teori eşlikli, pratik uygulamalı bir eğitim vermeyi hedefler. Kütüphaneyi de barındıran, 2000 yılında taşınılan yeni yüksekokul binasının yeri Babelsberg film üretim alanlarının orta yerinde olması, okulun hedefine uygun düşmektedir.

(6. bölüm, s. 102, kaynak: Potsdam-Babelsberg Film ve Televizyon Yüksekokulu)

Bugünden yakın geleceğe bakıldığında, burada tez biçiminde tartışmaya sunulmuş, beş *çerçeve koşulu* formüle edilebilir:

1. tez: 21. yüzyılın ileri dönemlerinde *eğitim*, tüm toplumu özellikle de ekonomiyi belirleyici şekilde etkileyecek en önemli unsur olacak.
2. tez: Önümüzdeki on yılda sorun bilginin edinilmesinde değil, *aslolana ve doğru olana yoğunlaşmada* yaşanacak: Nicelik yerine nitelik her zamankinden daha fazla önem kazanacak.
3. tez: İnsanların reel olarak karşılaşmasına olanak veren *buluşma noktaları olarak kütüphaneler*, ekran karşısında “küresel köy” internete açılan tekil çalışma yerlerinden daha farklı bir konseptte sahip olmalı.
4. tez: Yarının kütüphanesi *belli bir binadaki bir mekân* olarak varlığını sürdürmeli ve kültürel yaşamın doğal bir parçası olarak toplumsal hayata dahil edilmiş olmalıdır. Kütüphane binası olmayan bir şehrin ruhu yok gibidir ve şehirde yaşayanlar küresel bir ağa bağlı makinaların oluşturduğu sanal bir ortamda aradıkları gerçek desteği bulamazlar.
5. tez: *Basılı ve sayısal kaynakların birbirine oranı* önümüzdeki on yıl içinde eşitlenecek; onu izleyen yıllarda kitap dışı kaynakların sayısında önemli bir artış görülmeyecek.

Kaynak çeşitliliğinin artması hiç kuşkusuz kütüphane gelişimini hem olumlu hem olumsuz yönde etkilemeye devam edecek. Özellikle gelecekteki şansları ve piyasadaki konumları öngörülemeyen durumlarda, yeni sunucu ve kullanıcı terminalleri için gereken büyük yatırımlar kurumları ürkütmektedir. 2000 yıllarında, gelecekte getirisi yüksek bir pazara dönüşeceği sanılan ama hemen ardından kaynak dünyasının ancak kıyısında kendine yer bulabilen *elektronik kitaplar* (e-books), son zamanlarda beklenmedik şekilde ve görüldüğü kadarıyla önümüzdeki on yıl için yüksek piyasa şansı ile rönesanslarını yaşamaktalar. Gerek yeni bilgi taşıyıcıları olsun, gerek internet üzerinden yeni sunum yolları olsun, bu örnek, teknik yeniliklerin değerlendirilmesindeki zorlukları göstermektedir.

İçinde yayınevlerinin ve geleneksel ya da sayısal kitap ve diğer kaynak üreticilerinin bulunduğu çevre, elbette kütüphanelerin geleceğinde belirleyici bir rol oynayacaktır. Özellikle araştırma kütüphaneleri için elektronik süreli yayınlar pazarı önemli bir unsur niteliğinde. Basılı dergilerin okuyucu tarafından kabulü oldukça yüksek olmakla birlikte, bilimsel dergilerin büyük bir kısmı çoktandır sadece *e-journal* olarak yayımlanmakta. Bazı yayınevleri tarafından yapılan fiyat artışları, dergilerin basılı versiyonlarının giderek azalmasına neden olmaktadır. Bu yüzden, yazar Dieter E. Zimmer'in yeni dijital yayımların kitap basımını ve geleneksel kütüphaneyi ortadan kaldıracığına dair kuşkusu yok. Zimmer'e göre basılı kaynaklar var olmaya devam edecek ama her geçen gün daha da kenara itilecekler. Zimmer, hızlı bir tempoyla hayata geçirilmekte olan ve on ya da yirmi yıl sonra, içinde, dünyanın en büyük geleneksel kütüphanesinden daha fazla bilgi bulunacağını düşündüğü, sanal dünya kütüphanesine inanıyor.

Birçok konu uzmanı ve yazar, kütüphanelerin temel öneminin çeşitli nedenlerden dolayı hâlâ tam olarak kavranmadığını ve politik uygulamalara geçilmediğini düşünüyor. Bunun en önemli

nedenleri, kütüphanenin işlevleri hakkında yeterli politik bilince sahip olunmaması ve bilgi toplumunun yeni taleplerini karşılama yolunda bu bin yıllık kurumun kendini yenileyebileceğine duyulan güvensizliktir. Uzun zamandan beri yerinde sayan teşvikler (hatta durum son beş yıl içersinde bazı yerlerde yetersiz finansmana varacak kadar kötüleşti) bu hor görmenin bir sonucudur. Görünen o ki, kütüphanenin önde gelen bir bilgi ve eğitim kurumu olarak Anglosakson ve İskandinav ülkelerinde belirgin şekilde oynadığı rolü, bu ülkede de inandırıcı ve kalıcı olarak karar mercilerini ikna etmeyi Almanya'daki kütüphaneciler ve kütüphane lobisi henüz başaramamıştır.

2004 yılında Bertelsmann Vakfı ve BID tarafından “Kütüphane 2007” adıyla yayımlanan ulusal stratejiler, yeni ve çağdaş bir kütüphane yapılanması için bir model ortaya atmıştır. Bu model bazında kütüphanelerin gelecekteki konseptiyle ilgili olarak hem uzmanlık alanına yönelik hem de politik bir tartışma en azından kısmen başlamıştır ve devam ettirilmelidir. Proje için gerekli verileri anket firması Infas düzenlediği anketlerle sağladı. “Kullanıcılar kütüphaneleri nasıl görüyor?” sorusuna verilen cevaplar özellikle ilgi çekiciydi. Kısaca denilebilir ki kütüphaneler dostane kurumlar olarak görülüyor ama yeterince de dostane değiller. Ortamdan edindikleri izlenimden kullanıcıların sadece yarısı memnun. “Mekân olarak kütüphane”ye önem verilmiyor, yapısal ve mekânsal tasarıma yeterince dikkat edilmiyor. Buna bir de, belirgin şekilde ihtiyaç duyulduğu halde tasarruf zorunluluğu nedeniyle yeri doldurulmadığı için kolayca boşluğa dönüşebilen, yetersiz ve pek de güncel olmayan bir derme eklenince, kullanıcının memnuniyetsizliği daha da artmakta.

Foto: Medyatek Neckarsulm (Baden-Württemberg)

Medyatek Neckarsulm (Baden-Württemberg) kullanıcılarına kitap, dergi, işitsel kaynak, film, sayısal kaynak ve internette oluşun çağdaş bir derme sunar ve her yaşta insan için bir buluşma merkezidir. 2004 yılında açılan yeni bina, göze batan ve farklı kaynak türlerini gösteren dış cephesiyle, bilgiyi, yapının kendisi gibi saydamlaştırmak istemektedir. Mimarlar Bechler ve Krummlauf, eski kütüphane mimarisi yerine, elektronik kaynakların geldiği noktayı ve kitabın geleceğini yeniden değerlendiren bir konsept geliştirip binaya yansıtmak istediler. Camdan bir geçitle bağlantısı sağlanan iki yapıyla, hareketli ve sakin bölümler birbirinden ayrılmıştır.

(6. bölüm, s. 103, kaynak: D. Strauss)

Konu halk kütüphaneleri olduğunda birçok insanın ve politik sorumluların kafasındaki imaj büyük bir sorun yaratıyor. Halk kütüphanesiyle eşanlamlı olarak sıkça kullanılan ödünç alma kitaplığı gibi bazı eski ifadeler¹ veya kullanıcılar sözkonusu olduğunda kitap kurdu denmesi, semt kütüphanesinden kalan, genelde olumsuz anılar ya da kısıtlı deneyimlerden beslenen tek taraflı bir tutumun, halk kütüphanesinin gelişimi önünde bir engel oluşturduğunu gösteriyor. Toplumsal talep ve beklentiler temelde değiştiğinden artık kütüphaneleri eğitim ve kültür planlamasının merkezine oturtmanın ve (okuma, ödünç alma ve çalışma kütüphanesi gibi) miyadını doldurmuş yanlış fikirleri silip atarak yeni kütüphane imajını geliştirecek her türlü gayreti göstermenin zamanı gelmiştir.

“Kütüphane 2007” adlı strateji konsepti Alman kütüphaneciliğinin geleceğinin garantisini, ülke çapında eşgüdümü sağlayacak bir kurumun, bir *Kütüphane Gelişim Ajansı'nın* (BEA) kurulmasında görüyor. Kamu hukuku ya da özel hukuka bağlı bir vakıf olabilecek bu kurum, kütüphanelerin yenilenmesi için fikirler üretecek başlıca merkez olacak. Yurtdışındaki başarılı örneklerinde görüldüğü gibi, toplumsal talepleri gelecekte de karşılması beklenen bir

¹ Almandada halk kütüphaneleri “kamu kütüphaneleri” olarak adlandırılmaktadır. Eski ifadeler örnek olarak verilen terimlerden bir diğeri de “halk kitaplığı”dır. Türkçede halihazırda “halk kütüphanesi” terimi kullanıldığından, karışıklığa yol açmamak için, “halk kitaplığı” terimi yukarıdaki paragrafta kullanılmamıştır.

kütüphane sektörünün merkezi yönetimle (ve ondan alacağı destekle) yerel girişimin bileşimine ihtiyacı var. Eğitim sistemlerine yapılacak doğru yatırımlar ve eğitim hizmetleri veren, ağlarla birbirine bağlanmış kütüphanelerin gelişimi, Almanya'nın gelecekte de varolması ve rekabet gücünün güvencesi için her alanda temel bir katkı olacak. Alanının en iyilerinden öğrenmek ve akılcı programlarla en iyi desteklemek, kalite standartları geliştirmek ve ranking aracılığıyla rekabete izin vermek, yapıcı gelişim planları oluşturmak ve kalite güvencesi sağlamak, dağıtım stratejileri geliştirmek ve daha fazla işbirliğini desteklemek – tüm bu kavramlardan bu konseptin mimarları Alman kütüphaneciliği için yenilikçi girişimler beklemektedir.

Kütüphanenin geleceği artık “yerel erişim, küresel enformasyon” kavramına bağlıdır. Her tür kütüphanede kaynakların sayısal ortama aktarılması, kaynak transferinde, bilgi hizmetlerinde ve bilginin yapılandırılmasında dijital ortamın kullanılması ve bunun hızlandırılmasına olanak vermek politik bir istek olmalıdır. Bunları yaparken örnek verici, yol gösterici ve müşteri odaklı olmak gereklidir. Kütüphaneler aynı zamanda kültürel ürünler, etkinlikler ve sorular için bir merkez olma niteliğini üstlenmelidir. Her halikârda işletme ekonomisine yönelik unsurlar geçmişe oranla daha fazla dikkate alınmalıdır.

Yarının halk kütüphanesinden model ve görüntüler

Bu kitabın 2003 yılındaki ilk baskısı vesilesiyle konularının uzmanı bir düzine meslektaş arasında yapılan ankette “geleceğin kütüphanesi”ne yönelik bir dizi ilginç tahminde bulunulmuştu. Yarının kütüphanesinin işlev ve görevlerini tanımlayan kavramlardan iki model ortaya çıkıyor:

1. model: Ankete katılanların %75’den fazlası geleceğin kütüphanesini medyatek, infotek, çağrı merkezi ve yurttaşlar ofisi karışımı bir yer ve ek olarak etüd alanı ve kitap müzesi olarak düşünüyor.
2. model: Ankete katılanların %50’den fazlası gelecekteki kütüphaneyi belge merkezi ve tam metin veritabanı karışımı bir yer ve ek olarak internet café’si de olan bir kültür merkezi olarak düşünüyor.

Gelecekteki kütüphanenin daha ziyade bir bilgi-işlem merkezi, belki internet café’si de olan bir elektronik veri merkezine dönüşeceği ve müze bölümünde tarihî kitapların bulunacağı düşüncesi en fazla olumsuz tepkiyi alan vizyon oldu. Kütüphanenin sadece yurttaşlar ofisine dönüştürüleceği fikri de ankete katılanların büyük çoğunluğu tarafından hoş karşılanmadı.

Foto: Thüringen Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi, Jena

2001’de kullanıma açılan Jena’daki *Thüringen Üniversite ve Eyalet Kütüphanesi*’nin yeni binası (mimarlar: Heckmann, Kristel, Jung) bilgi ağları çağına rağmen kütüphanelerin gene de bir binaya gereksinim duyup duymadıkları sorusuna bir yanıt olarak görülebilir. 4 milyonun üzerinde kaynak içeren Jena’daki tek katmanlı kütüphane sistemi, bir merkez kütüphanesi ve şehre dağılmış yak. 25 ek ve şube kütüphaneden oluşmaktadır. Bu kütüphanelerin sayısının aşamalı olarak azaltılması planlanmaktadır.

(6. bölüm, s. 105, kaynak: P. Scheene, Jena Üniversitesi)

Yarının kütüphanesi, özellikle de yarının halk kütüphanesi, fazla vizyoner hayallere kapılmadan gerçekçi bir bakışla nasıl olabilir? Kütüphaneci Klaus Dahm 2005 yılında kaleme aldığı bir makalesinde şimdiki zamanı ve geleceği bir araya getiren ve üzerinde düşülmeyi hakeden dört model geliştirmiş:

Rahat kütüphane

Aktif “kayıtlı üye” sayısı ile ondan çok daha fazla olan “ziyaretçi” sayısı arasındaki büyük fark halka açık sosyal iletişim mekânlarına duyulan gereksinimin büyüklüğünü gösteriyor. Daha

şimdiden kafeteryası olmayan modern bir kütüphane düşünemiyor. Anglosakson kütüphanelerde “oturma odası” adı altında, sohbet edilebilen, internette sörf yapılabilen, çay içilebilen ya da okunabilen rahat mobilyalarla döşenmiş mekânlar kabul görüyor. Gelecekteki kütüphanelerin plan ve tasarımlarında insana birşeyler yaşatan iç mimariye ve değiştirilebilen “çok işlevli” mekânlara her zamankinden daha fazla önem verilmeli. Buna ek olarak açılış saatlerinin akşamın geç saatlerine kadar genişletilmesi ve haftasonları da hizmet verilmesi doğal olacaktır. Yarının kütüphanesi, kullanıcının herhangi bir zorunluluk hissetmeden kitap, modern medya ve araştırma dünyasıyla karşılaştığı, isteyerek gittiği, kolektif bir esinlenme yaşatan, ambiyansı ve stili olan bir mekân olmalıdır.

Birlik üyesi kütüphaneler

Çağa uygun donatılmış kütüphaneler, eğitimin her düzeyinde enformasyon ve bilgi sağlamada her kesimden insanın engelsizce yararlanabileceği hizmetler vermeleriyle çoktandır kendilerini kanıtlamışlardır. Hiçbir kütüphane her bilgiyi hazırda bulunduramadığından yarının halk kütüphanesi de daha sıkı ağlarla kenetlenmiş bir kütüphane birliğinin parçası olmak zorundadır. Böylece çok daha zengin bir literatür ve kaynak türü sağlayabilecektir. Kütüphane kataloglarını bir araya getiren ortak bir veritabanı, eğer kullanıcılar bu hizmetten hem ev hem okul hem de işyerinden yararlanabiliyorlarsa daha da etkili olacaktır. Halk ve araştırma kütüphanelerinden oluşan karma bir birliğin bünyesinde verilen kütüphanecilik hizmetleri şimdikinden daha gelişkin olmalıdır. Kullanıcı, birlik dahilindeki her kütüphaneden tek bir üye kartıyla yararlanabilmeli, internet üzerinden siparişini verdiği kaynağı her zaman gittiği kütüphaneden alabilmeli ya da masrafları kendisine ait olmak üzere evine gönderebilmelidir.

Kombine kütüphane

Günümüzde birçok yerde farklı finans sağlayıcılarına bağlı ve farklı işlevler gören birden fazla kütüphane yanyana hatta birbirlerine rağmen varlıklarını sürdürmektedir. Bunlar arasında işbirliği yoktur. Ekonomik açıdan zor dönemlerde her yatırımdan önce bir sinerji oluşturulup oluşturulmayacağına bakılmalıdır. Birçok küçük kütüphanenin yapı, mekân ve organizasyon açısından tek bir çatı altında toplanması gelecek için bir seçenek olabilir. Birçok kültür ve eğitim kurumunun bulunduğu bir şehirde bunların aynı mekânda buluşturulması düşünülmelidir. Uygun bir mekân varsa örneğin yerel müze, okul kütüphanesi, kaynak merkezi, arşiv, halk eğitim merkezi, sanat galerisi ve kütüphane biraraya getirilerek güçlü bir hizmet veren bir enformasyon ve kaynak merkezine dönüştürülebilir.

Şehir kütüphanesi ajansı

Orta ve büyük ölçekli şehirlerde sıkça rastlandığı şekilde farklı finans sağlayıcıları ve farklı işlevleri olan kütüphanelerin mekânsal olarak biraraya gelmesi çeşitli nedenlerden dolayı mümkün ya da anlamlı olmayacaksa bunların bir kütüphane sistemi dahilinde buluşturması düşünülebilir. Burada özellikle çoğu halen birbirinden bağımsız küçük adacıklar şeklinde varolan çok sayıdaki okul kütüphanesi kastedilmektedir. Geleceğin şehir kütüphanesi bu noktada, entegre eden ve eşgüdümü sağlayan bir kütüphane ajansına dönüşebilir. Merkezde şehirdeki tüm okullar için bir “okul kütüphaneleri çalışma birimi” oluşturulur. Birim, personeli eğitir ve danışmanlık yapar, tüm partnerler için kitap ve diğer kaynakları sağlar, bunların kuralınca kataloglanmasını üstlenir, çalıştırılacak personelin eşgüdümünü sağlar ve önemli hizmetlerin dökümünü hazırlar.

Foto: Regensburg Üniversite Kütüphanesi (Bavyera)

Dünya futbol şampiyonasının yapıldığı 2006 yılında “Almanya – Fikirler Ülkesi” adlı imaj kampanyasıyla Almanya kendini gelişime açık ve hayal gücüyle dolu bir ülke olarak tanıttı. 1.200 aday arasından seçilen “Fikirler Ülkesinde 365 Yer” arasında yenilikçi anlayışlarıyla jüriyi ikna eden birçok kütüphane de vardı. Başarıyla yürütülen “Elektronik Süreli Yayınlar Kütüphanesi” projesiyle *Regensburg Üniversite Kütüphanesi*’nin (Bavyera) yanısıra Berlin Hür Üniversitesi Filoloji Kütüphanesi, Cottbus Enformasyon, İletişim ve Kaynak Merkezi (IKMZ), Hannover Teknik Bilgi Kütüphanesi, Münih’teki Uluslararası Gençlik Kütüphanesi, Wolfenbüttel’deki Herzog August Kütüphanesi ve Marbach’daki Alman Edebiyat Arşivi dereceye girdi.

(6. bölüm, s. 106, kaynak: K. Hoibl)

Araştırma kütüphanelerinde gerçeklik ve vizyon

Halk kütüphanesi sektörünün temsilcileri gibi araştırma kütüphanelerinden bazı uzmanlar da gelecekteki kütüphanelerin yapılandırılmasına yönelik bazı vizyon ve planlar geliştiriyor. Bu kitabın birinci baskısında sektörün tanınmış isimlerinin yaptığı gibi uzaktaki geleceğe bakılmışsa da hemen önümüzdeki gelecek, hatta çoktan hayatımıza girmiş gelişmeler gözardı edilmemelidir. Bu gelişmeler, bilgi toplumu denen ortamda kütüphanelerin sürekli olarak değişen rollerince belirlenmektedir. Bilgi toplumunda enformasyon temel bir kaynak olmuştur ve her türlü bilgi kaynağı merkezî bir önem taşımaktadır. Toplumun tüm kesimlerinde bilgiye olan gereksinim artmış, ama aynı zamanda bilgi arzı da fazlasıyla yükselmiştir. Kütüphaneler bilgi gereksiniminin karşılanmasına geleneksel ve elektronik kaynaklarla katılırken, karakter, işlev ve alışlagelmiş varlıkları değişim göstermektedir. Bununla ilgili olarak aşağıda bazı gözlem ve tezler bulacaksınız. Bunlar tüm kütüphane türlerine yöneliktir ancak bilgi talebindeki değişiklikler özellikle bilim, araştırma ve öğretim alanlarında kendini gösterir. Bu nedenle araştırma kütüphaneleri kütüphanelerin işlev değişiminden halk kütüphanelerine oranla (en azından önümüzdeki on yıllık dönemde) daha çok etkileneceklerdir.

Öncelikle, kitap çağının kapanıp elektronik/sayısal kaynakların zaferini ilân edeceğinden emin olan tüm vizyonerlerin yanıldığını belirtmek gerekiyor. Kitaplar ya da genel olarak basılı kaynaklar yerlerini korudular çünkü “yeni medya” karşısında bazı tartışmasız üstünlükleri var: Elektrik enerjisi ve yardımcı teknik gereçlere ihtiyaç duymamaları, her zaman kullanıma hazır olmaları, kanıtlanmış uzun ömürleri, uzun metinlerin daha kolay okunabilir olması, eserin özgünlüğü v.b. Estetik kaygılar, bibliyofil merak ve kitapla ilgili akla gelen diğer her şey bir kenara bırakılsa bile bu üstünlükler süregelmektedir. Bu gerekçeler, kalite güvencesi, saygınlık, bilimsel değer kanıtlanmış olması v.b. daha birçok unsurun rol oynadığı bilim dünyasına kadar uzanmaktadır. Belli bir amaç için belli kullanıcılar tarafından en uygunu olduğundan kitabın uzun vadede kalıcı olacağı söylenebilir.

Foto: Neufahrn Belediye Kitaplığı (Bavyera)

Belki insanlar gelecekte kütüphanelerinin estetik açıdan daha alımlı bir mimarisi olmasına ve bilgi deposu işlevinden öte, rahatlamaya ve iletişim kurmaya elverişli, duyulara da hitap eden bir atmosferi olmasına bugünkünden daha fazla dikkat edecekler. Gemi biçiminde, burnu camdan, farklı şekillerdeki pencereleri ve bol ışıklı merdivenleriyle 2000 yılının sonunda açılan *Neufahrn Belediye Kitaplığı* (Bavyera), modern kütüphane mimarisine öncülük edebilir.

(6. bölüm, s. 107, kaynak: J. Feist, ekz)

Alışlagelmiş kültür ve iletişimi teşvik edici etkinlikleri bir yana, kütüphaneler, bugünkü ve yarınki kuşaklar için kültürel mirası ve basılı bilgiyi arşivlemek, kullanıma hazırlamak ve saklamak göreviyle yükümlü kültür enstitüleridir. Diğer yandan kütüphaneler eğitim kurumlarıdır. Bunun bu bağlamdaki anlamı da bu mekânların çok çeşitli hizmet ve önlemler aracılığıyla *okuma becerisi ve kaynak okuryazarlığı* gibi iki anahtar becerinin geliştirilebildiği yerler olmalarıdır. Halk kütüphaneleri yetişkinlere de hizmet vermekle birlikte ağırlıklı olarak çocuk ve gençlere yönelik temel okuma becerisi ve basılı kaynakları kullanma konusuna yoğunlaşırken araştırma kütüphaneleri akademik düzeyde okuma becerisi kazandırır. Okuma becerisi ise ondan bir sonraki temel beceriye yani enformasyonu arama, değerlendirme ve bilgiye dönüştürmeye götüren bir önkoşuldur. Dolayısıyla bir kütüphane yazınsal eserler arayanlara olduğu gibi enformasyon arayışı içinde olanlara da hizmet vermek durumundadır.

Basılı kaynakların ve ondan daha yüksek orada dijital kaynakların sayısındaki artışın durmadığını sadece uzmanlar arasında yapılan anketler değil, kütüphane istatistikleri de gösteriyor. Demografik trendler ve eğitim politikaları dahilinde alınan temel kararlar kütüphane kullanımının artacağını gösteriyor. Diğer taraftan kütüphane bütçeleri artacakları yerde yerinde sayacağından, kütüphaneler eskisi gibi kaynak sayısını arttırmaktan ziyade kaynakları bulmaya ve getirtmeye yönelmek zorunda kalacaklar (access contra holding). Özellikle araştırma kütüphaneleri bu bağlamda *bilgi yönetimi* olarak adlandırılan işlevi üstelenecekler.

Bilim Konseyi gibi kurullar araştırma ve öğretim alanlarında enformasyon ihtiyacının karşılanmasında basılı kaynakların vazgeçilmez yerini koruyacağını ama sayısal yayımların öneminin giderek artacağından eminler. Bu çifte işlevin sonucu olarak yakın zamanda hem basılı hem sayısal yayımları ve enformasyon kaynaklarını hazır tutan bir *hibrid kütüphane* tipi oluşacak. Büyük olasılıkla bütçe arttırmaları olmayacağı göz önünde bulundurulduğunda her iki kaynak tipinin birbirine oranına dikkat edilmeli ve arzla talep sürekli olarak kontrol edilerek dengelenmelidir.

Foto: Kitap Koruma Merkezi Ltd. Şti., Leipzig

Tahminlere göre, 1840'dan sonra Almanya'da yayımlanmış yak. 135 milyon kitabın %12'si halihazırda parçalanıp dağılarak kullanılmaz hale gelmiş, %30'u da aşırı sararmış durumdadır. İkinci grubun daha fazla zarar görmemesi için kullanımdan kaldırılması, alınması gereken bir önlem gibi görünmektedir. Leipzig'deki *Kitap Koruma Merkezi Ltd. Şti.* (Saksonya) ve benzeri kuruluşlar, bazı özel durumlarda tekil restorasyonlarla, ama normalde toplu olarak asitten arındırmayla kitapların imdadına yetişmektedir.

(6. bölüm, s. 108, kaynak: C. Seelbach)

Enformasyon ihtiyacı ve karşılanması arasında bir ayrım göze çarpmakta: Fen, tıp, enformatik ve mühendislik bilimlerinde basılı kaynaklar artık birincil kaynak olarak görülüyor ve belki de kütüphaneler bu alanlarda bilgi sağlamadaki öncü rollerini kaybedecekler. Diğer bilim dalları için kütüphane basılı kaynakların bir arşivi olarak kalacak ancak "kitap bilimleri"nde bile ekonomik nedenler ve artan sayısallaştırma nedeniyle klasik anlamdaki kaynak sağlama işlemi gerileyecek. Bu nedenle yükseköğretim kütüphaneleri farklı disiplinlere hizmet verirken zor bir sınavdan geçecek.

Sayısal Kütüphane

Üzerinde durulması gereken asıl konu, *Sayısal Kütüphane* çerçevesinde elektronik bilgi sunumunun arttırılmasıdır. Yükseköğretim kütüphanelerinin ek olarak sayısal enformasyon ve sayısal yayım sağlayan merkezlere dönüştürülmesine Bilim Konseyi başlangıçta temkinli yaklaşırsa da kütüphaneler artık bu gelişimi hızlandırıyor. Tüm toplumun sayısallaştırılmasının bir kültür görevi olduğu dolayısıyla da kütüphanelerin geçmişten kalan tüm yazılı metinleri

sayısallaştırarak kendilerini gereksiz kılmaları gerektiği düşüncesi günümüz yayın dünyasında çokça yandaş bulsa da kütüphanecilik sektöründe protestolara neden oldu. Buna rağmen halihazırda tüm kütüphanelerdeki ortak büyümlü kelime “sayısallaştırma”.

Birçok araştırma kütüphanesi dermesinin bir kısmını kendi başına ya da ortaklarla işbirliği içerisinde sayısallaştırmaya başladı. Münih ve Göttingen'deki *sayısallaştırma merkezleri* yıllardan beri çalışıyor ve sipariş de kabul ediyor. Bir işbirliği temelinde 2005 yılından beri, *Sayısallaştırılmış Basılı Eserler Dizini* adı altında geriye dönük sayısallaştırılmış ve kullanıma açık kütüphane kaynaklarını merkezî olarak tarama ve erişim sistemi oluşturulmaktadır. Bu portal sadece sayısal dermeler ve sayısal kütüphaneler hakkında fikir vermekle kalmıyor aynı zamanda sayısallaştırma projelerinin şaşırtıcı çeşitliliğini de yansıtıyor. Bu da sayısallaştırmanın ardında kendini göstermeye başlayan “felsefenin” çok yönlü olduğunu düşündürüyor.

Tümüyle sayısallaştırmanın finanse edilebilirliğine ya da ekonomik olup olmadığına kütüphanecilik çevresinde daha ziyade olumsuz bakılıyor. Yapılan bir hesaba göre Bavyera Devlet Kütüphanesi'nin tüm kaynaklarının dijitalleştirilmesine harcanacak para, kaynakların piyasa değerinin iki katından da fazla. Bu yüzden seçilen kaynaklar sıkı bir ön elemeden geçiriliyor. Bilimsel yapıtlar, talep gören ya da korunması gereken eserler ve hukuksal unsurlar gözönünde bulunduruluyor. Google Print gibi güçlü finansmanı olan ticari sayısallaştırma projelerine elbette ki kütüphanelerin yetişme şansı yok. Kütüphane dermelerinin gücü nicelikte değil nitelikte ama aynı zamanda kullanıma açık ve uzun dönemde erişilebilir olmasında yatıyor.

Kütüphanecilik dernekleri de Alman araştırma enstitüleri ve birçok bilimsel kuruluşla ortaklaşa, dünyanın her yerinden erişilebilir olma garantisiyle, kültürel mirası da dahil ederek insan bilgisinin geniş çaplı ve interaktif sunumuna olanak veren internetin şansını kullanıyor. “Açık erişim prensibi”nden yola çıkan *open access hareketi* internetin klasik bilgi sunumunun yanındaki diğer alternatif olanaklar aracılığıyla bilimsel çalışmaların kullanımını teşvik ediyor.

“Açık erişim prensibi” ideal olarak her bilimsel çalışma üreticisinin ve her kültür mirası sorumlusunun aktif katılımını önkoşul olarak görüyor. Bu yayım türünde her yazar ya da hak sahibi her kullanıcıya serbest erişim ve kullanım hakkını veriyor. Ayrıca, yazar ya da hak sahibi, uzun süreli erişimi garantilemek için yayımının tam metnini güvenilir, open access hareketine katılan bir kurumun sunucusuna yüklüyor.

Foto: Münih Sayısallaştırma Merkezi (MDZ)

Alman Araştırma Birliği'nce desteklenen Münih (Bavyera) ve Göttingen'deki (Aşağı Saksonya) sayısallaştırma merkezleri, sayısal kaynaklarını kullanıma hazır tutma ve tanıma yoluyla Dağıtık Sayısal Araştırma Kütüphanesi'nin oluşumuna katkıda bulunur. Kendi projelerini yürüten Bavyera Devlet Kütüphanesi bünyesindeki *Münih Sayısallaştırma Merkezi (MDZ)* (bkz. fotoğraf) sipariş üzerine de dijital ortama aktarma yapar. „Özel dermeler programı“na dahil dokuz kütüphane, süreli yayınların sayısallaştırılmasına yönelik (*Digizeitschriften*), 1999'da merkezi Göttingen'de olan bir konsorsiyum oluşturmuştur. Üyelerin sayısı giderek artmaktadır.

(6. bölüm, s. 109, kaynak: MDZ)

Open access alternatif yayıncılık modeli, yayınevlerince gerçekleştirilen klasik bilgi aktarımına rakip oluşturduğundan, bu kuruluşlar tarafından eleştirel bir bakışla karşılanıyor. Aynı şekilde pek çok yazar, hem üretici hem de kullanıcı açısından bu modelde bir güvenlik rizikosunu bulunduğunu düşünüyor. Yayınların kalite güvenliği, verilerin bütünlüğü ve belgelerin uzun süreli erişimi konusunda olduğu gibi, kişisel itibar ve kariyerlerinin önkoşulu olarak kendi internet yayımlarının bilimsel çevredeki kabulü konusunda endişeliler.

Elektronik yayımların uzun dönem arşivlenmesi kuşkusuz devâsa bir çalışmayı gerektiriyor. Alman Milli Kütüphanesi'ne yönelik yeni yasayla uzun vadede herkes için kullanılabilir olmasını sağlamak amacıyla Almanya'da yayımlanmış ve "fiziksel yapısı olmayan kaynaklar"ın toplanmasının ve saklanması için hukuki koşulları belirlenmiş oldu. İnternet yayınlarını toplama görevinin bölgesel derme kütüphaneleri yararına eyaletler bazında genişletilmesi de düşünülmektedir. Yıllardan beri uzun dönem arşivleme işleminin teknik, kütüphanecilik ve organizasyonla ilgili koşulları geliştirilmekte ve denenmektedir. *Nestor – Sayısal Kaynaklar Uzun Dönem Arşivleme ve Uzun Dönem Erişim Uzmanlık Ağı* 2003'den beri bir enformasyon ve iletişim platformu olarak konunun her yönü hakkında her ilgiliye bilgi vermektedir.

2004 yılında başlatılan *Kopal – Sayısal Enformasyon Uzun Dönem Arşivleme İşbirliği* projesi, teknik alanda, yazılım geliştirme ve iş akışı açısından Nestor'u tamamlamaktadır. Sözkonusu proje, kaydedilen dijital objelerin bütünselliklerini ve özgünlükleri kaybetmeden uzun dönemde erişilebilir olmalarını sağlayacak güvenilir bir sayısal arşivin işbölümüyle nasıl oluşturulacağı konusunda yol gösteriyor. Kopal 2006 yılında *Uzun Dönem Sayısal Arşiv* olarak işletmeye konuldu. Proje partnerlerinden Alman Milli Kütüphanesi ve Göttingen Devlet ve Üniversite Kütüphanesi'nden onbinlerce elektronik belge arşivlendi. Bunların arasında Alman Milli Kütüphanesi'nin 1997'den beri tüm Alman yüksekokullarından edindiği 47.000 elektronik tez de var. Belgelerin uzun vadede yorumlanabilmesi dolayısıyla da kullanılabilmesini güvence altına almak için bundan sonraki proje aşamasında göç ve emülasyon süreçleri test edilecek.

Kütüphanelere meydan okuyan diğer bir unsur da *internet*. Bugün, on milyondan fazla internet sayfası taramış olan Google ve diğer arama makinaları, Google Scholar, Google Print, Google Earth ya da Google News gibi hizmetler, sosyal yazılım olarak da adlandırılan ve internetin gelişiminin (*web 2.0*) göstergesi olan Wikipedia, weblog örneğindeki interaktif platformlar kütüphanelerle hissedilir ölçüde rekabet içindeler. Öğrenci ve akademisyenler de dahil olmak üzere kütüphane kullanıcılarının çoğu araştırmalarına arama makinalarıyla başlıyor ve sorgulamalarının ancak ilerleyen aşamalarında spesifik kütüphane hizmetlerine rastlıyor. İnternetteki heterojen enformasyon kaynaklarının teknik ve mantıksal ağı bu nedenle başarı vaadedilen bir çözüm olarak görünüyor.

Resim: Sayısallaştırılmış Gutenberg incili

Göttingen Sayısallaştırma Merkezi (GDZ) Johannes Gutenberg'in 600. doğum yıldönümü vesilesiyle Göttingen Devlet ve Üniversite Kütüphanesi'nde (Aşağı Saksonya) saklanan Gutenberg'in parşömene bastığı incilin 1282 sayfasının tümünü sayısallaştırarak hem internet üzerinden hem de CD-ROM olarak kullanıma sunmuştur. Gutenberg tarafından o zamanki yeni teknikle üretilen ilk baskısıyla, bu baskının 2000 yılında sayısallaştırılması arasında yak. 550 yıllık bir kitap ve kütüphane tarihi yatmaktadır.

(6. bölüm, s. 110, kaynak: GDZ)

Neredeyse aşırı denebilecek rakebet karşısında kütüphaneler nicelik olarak ticari üreticilere muhtemelen yetişemeyeceklerdir. Nitelik açısından ise eğer yüksek kalite standartlarına sadık kalırlarsa bir şansları olacaktır. Bunun için bilimsel geçerliliği kanıtlanmış tüm kaynakların en iyi şekilde kullanıma hazırlanması ve aynı şekilde konuya özel ve disiplinlerarası tarama olanaklarının ve navigasyon sistemlerinin kurulması gerekmektedir. Bölgelerüstü önemi olan sistemlerden örnek vermek gerekirse ulusal bilim portalı Vascoda çerçevesindeki *Sanal Konu Kütüphaneleri* ayrıca *Veritabanı-Enformasyon Sistemi* ve *Elektronik Süreli Yayınlar Kütüphanesi* gibi geniş bir yelpazesi olan kaynak tespit ve erişim sistemleri sıralanabilir. Kütüphaneler kendi bilgi hizmetlerinde interneti nasıl büyük bir doğallıkla kullanıyorlarsa ağın diğer etkileşimli olanaklarını da aynı tutarlılıkla kullanıcılarıyla olan iletişimlerinde kullanmalıdırlar.

Üniversitelerde yapılmış çeşitli anketlerin gösterdiği gibi yükseköğretim kütüphanelerinden beklenen, bilimsel geçerliliği kanıtlanmış internet kaynaklarının kullanıma hazırlanması ve rahat bir arama makinası üzerinden erişiminin sağlanmasıdır. Kütüphaneler, kullanıcının sınırlı depolama kapasitesine karşılık varolan bilgi fazlalığını uygun araçlarla göğüslemek için “bilgi okyanusunda kılavuzluk” etmelidirler. Buna ek olarak kütüphanelerden elektronik kaynak ve hizmetlerini çoğaltmaları ama (kitap hâlâ birçok branşta birincil kaynak konumunda bulunduğu için) basılı kitap ve süreli yayın dermelerini aynı şekilde geliştirmeye devam etmeleri beklenmektedir. Sayısal bir kütüphanenin oluşturulması sadece elektronik süreli yayınlara, tam metinlere, veritabanlarına ve diğer internet kaynaklarına erişileceği anlamına gelmez aynı zamanda aktif bir *bilgi yönetiminin* geliştirilmesi gerektiği anlamına gelir. Bu da hem sayısal, hem alışlagelmiş bilgi kaynaklarının geniş yelpazesi için portal çözümleri ve arama makinaları geliştirilmesini içerir. Böylelikle kütüphaneler, tam da hibrid kütüphanelerin oluşum amaçları doğrultusunda, dijital ve basılı dünyayı biraraya getirerek varlıklarını güvence altına alabilirler.

Bunun dışında, bilgi ve kaynak okuryazarlığını geliştirme hizmetinin verilmesi, akademik öğrenimin yeni formlarında (çevrimiçi eğitim, yarıyıl boyunca kullanılacak elektronik belgelerin, programların vs. konulabildiği ortamlar) ve bilimsel yayıncılıkta (elektronik yayıncılık, çoklu ortam sunumları vs.) yardımcı olunması özellikle öğrencilerden gelen istekler arasındadır. Bu taleplerin karşılanabilmesi için kütüphanelerin amaca uygun teknik ve organizasyonel altyapıya, kütüphanecilerin de gerekli bilgi ve becerilere sahip olmaları gerekiyor.

Kullanıcıların değişen taleplerine kütüphanelerin verdiği cevap, uzun vadede *sayısal entegre enformasyon sistemine* giden yolu gösteriyor. Alman Araştırma Birliği (DFG) bilimsel bilgi sağlamaya yönelik böyle bir bütünsel sistemi 2015'e kadar sürecektir bir teşvik programı çerçevesinde destekliyor. Elektronik yayıncılık, bilgi yönetimi, araştırma ve öğrenim için sanal ortamlar yaratma gibi konu alanları programın içeriğini oluşturuyor.

Sonuç ve gelecek

İster araştırma, ister halk kütüphanesi olsun, kütüphanelerin hizmetlerini yukarıda tanımlandığı şekilde yurttaşlara verebilmeleri için varlıklarının güvence altına alınması ve personel ve kaynak için yeterli finansmana sahip olmaları gerekmektedir. Bu açıdan kütüphanenin geleceği hakkındaki sorunun yalnızca içeriksel ve teknolojik değil, politik bir boyutu da vardır. Sadece siyasi sorumlular değil, medya ve halk nezdinde de bilgi toplumunda kütüphanelere düşen anahtar rolün altını çizmek gerekiyor. Kütüphaneler eğer bilgi toplumunun taleplerini görür ve karşılamaya çalışırlarsa, eğer teknolojik yeniliklerin ve organizasyonel gelişmelerin sunduğu olanakları tutarlı bir şekilde kullanırlarsa ve eğer Alman kütüphaneciliğinin siyasi, finansal ve yapısal alanlarındaki zayıf noktaları etkili ve başarılı bir şekilde gidermeye çalışırlarsa ancak o zaman bu anahtar rolün hakkını verebilir ve buna bağlı beklentileri karşılayabilirler. Ve ancak o zaman kütüphaneler gelecekte de her zaman oldukları gibi varolacaklardır: Birçok yola ve olasılığa açılan kapılar.

EK

Yazarlar

Jürgen Seefeldt (1953) Köln'de halk kütüphaneciliği okudu. Hamm Şehir Kütüphanesi'nde ve Dortmund'daki Vestfalya Birleşik Elektrik Kurumları Konu Kütüphanesi'nde kütüphaneci olarak çalıştı. 1979-85 arası Herne Şehir Kütüphanesi'nde yönetici yardımcılığı, 1985-1991 arası Unna İlçe Kitaplıkları'nda yöneticilik, 1991-2004 arası Koblenz'de Rheinland-Pfalz Eyalet Kütüphane Danışma Birimi'nin yöneticiliğini yaptı. 2004'den beri Rheinland-Pfalz Eyalet Kütüphane Merkezi'nde yöneticilik yapıyor. Köln Meslek Yüksekokulu ve Bonn Halk Kütüphaneciliği Meslek Yüksekokulu'nda eğitim verdi. 1995-98 arası kütüphanecilik dergisi „BuB“un editörlerinden biriydi; 1998-2001 arası Alman Kütüphane Birliği (DBV) yönetim kurulu üyesiydi; 1998'den beri DBV'nin Rheinland-Pfalz Eyalet Birliği yöneticiliğini üstlenmiştir. Birçok makale kaleme aldı. „Seefeldt/Metz: Unterhaltungsliteratur in Öffentlichen Bibliotheken“ adlı yapıtın, „Busse-Ernestus-Plassmann-Seefeldt: Das Bibliothekswesen in Deutschland“ adlı başvuru kitabının (3. baskısının) ve “Bibliotheken und Informationsgesellschaft in Deutschland – eine Einführung” (Plassmann, Rösch, Seefeldt, Umlauf) adlı ders kitabının yazarlarından biridir.

Dr. Ludger Syré (1953) Freiburg, Münih ve Tübingen'de tarih ve Alman edebiyatı okudu; Doğu Avrupa tarihi konusunda doktora yaptı. Tübingen ve Köln'de araştırma kütüphaneciliği eğitimi aldı. 1987'den beri tarih alanında konu uzmanlığı yapmakta, Baden-Württemberg Eyalet Bibliyografyası'nın hazırlanmasına katkıda bulunmakta ve Karlsruhe'daki Baden-Württemberg Eyalet Kütüphanesi Teknik Birimi'ni yönetmektedir. Karlsruhe Üniversitesi Tarih Enstitüsü'nde öğretim görevlisidir. 1992-2002 arası Alman Kütüphaneciler Derneği'nde (VDB) iki yıl yönetim kurulunda, sekiz yıl da dernek komitesinde görev almış, ayrıca yedi yıl VDB'nin Baden-Württemberg Eyalet Birliği yöneticiliğini yapmıştır. Birçok kitap ve makalenin yazarıdır.

Yılın Kütüphaneleri (Ulusal Kütüphane Ödülü)

- 2000: Halberstadt Şehir Kütüphanesi (Saksonya-Anhalt)
- 2001: Emden Johannes a Lasco Kütüphanesi (Aşağı Saksonya)
- 2002: Göttingen Devlet ve Üniversite Kütüphanesi (Aşağı Saksonya)
- 2003: Würzburg Şehir Kitaplığı (Bavyera)
- 2004: Dresden Şehir Kütüphaneleri (Saksonya)
- 2005: Hamm Şehir Kitaplıkları (Kuzey Ren-Vestfalya)
- 2006: Cottbus Üniversite Kütüphanesi IKMZ (Brandenburg)

Sürelî yayınlar ¹

ABI-Technik : Zeitschrift für Automation, Bau und Technik im Archiv-, Bibliotheks- und Informationswesen. – München : Verlag Neuer Merkur.

Üç ayda bir yayımlanır.

Arşivcilik, kütüphanecilik ve enformasyon biliminde otomasyon, yapı ve teknik.

Auskunft : Zeitschrift für Bibliothek, Archiv und Information in Norddeutschland / hrsg. im Auftr. des Landesverbandes Hamburg im DBV. – Nordhausen : Bautz.

Üç ayda bir yayımlanır.

Kuzey Almanya'da kütüphane, arşiv ve enformasyon.

Bibliothek : Forschung und Praxis. – München : Saur.

Dört ayda bir yayımlanır.

Kütüphanecilikte araştırma ve uygulama.

BiblioTheke : Zeitschrift für katholische Bücherei- und Medienarbeit / hrsg. Vom Borromäusverein. – Bonn : BV.

Üç ayda bir yayımlanır.

Katolik kütüphanecilik çalışmaları.

Bibliotheken heute : hrsg. vom Landesbibliothekszenrum Rheinland-Pfalz. – Koblenz (u.a.) : LBZ.

Üç ayda bir yayımlanır.

Özellikle fahri yönetilen halk kütüphanelerine yönelik haberler veren ama tüm kütüphanecilik alanlarını da kapsayan bir dergi.

Bibliotheksdienst / Redaktion, Herstellung und Vertrieb: Zentral- und Landesbibliothek Berlin. Ayda bir yayımlanır.

Kütüphane & Enformasyon Almanya Derneği (BID)'nin yayın organı. Tüm kütüphanecilik alanlarından haberler.

Bibliotheksforum Bayern : BFB / Hrsg. von der Bayerischen Staatsbibliothek. – München : Saur.

Dört ayda bir yayımlanır.

Bavyera Kütüphane Birliği'nin yayın organı. Bavyera, Almanya ve dünya kütüphaneciliğinden haberler.

B.I.T.-Online : Zeitschrift für Bibliothek, Information und Technologie mit aktueller Internet-Präsenz. – Wiesbaden : Dinges & Frick.

Üç ayda bir yayımlanır.

Kütüphane, enformasyon ve teknoloji dergisi.

BuB : Forum für Bibliothek und Information; Fachzeitschrift des BIB e.V., Berufsverband Information Bibliothek. – Bad Honnef : Bock und Herchen.

Yılda on kez yayımlanır.

Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği (BIB)'in yayın organı. Kütüphane ve enformasyon için forum.

---

¹ Dergiler hakkında verilen italik harfli bilgiler çevirmen tarafından eklenmiştir. - ÇN

Buchprofile für die katholische Büchereiarbeit / Hrsg.: Borromäusverein e.V. Bonn und St. Michaelsbund. – Bonn : BV.
Üç ayda bir yayımlanır.
Katolik kütüphanecilik çalışmaları kapsamında halk kütüphaneleri için kitap tanıtımları.

Dialog mit Bibliotheken : Fachzeitschrift über Die Deutsche Nationalbibliothek, ihre Aktivitäten, ihr Dienstleistungsangebot. – Frankfurt am Main : DNB.
Dört ayda bir yayımlanır.
Alman Milli Kütüphanesi'nin dergisi.

Der Evangelische Buchberater : Zeitschrift für Buch- und Büchereiarbeit / Hrsg.: Deutscher Verband Evangelischer Büchereien. – Göttingen : DVEB.
Üç ayda bir yayımlanır.
Protestan kütüphanecilik çalışmaları kapsamında bir kitap ve kütüphanecilik dergisi.

Information – Wissenschaft und Praxis : Nfd. / Hrsg. von der Deutschen Gesellschaft für Informationswissenschaft und Informationspraxis. – Wiesbaden : Dinges & Frick.
Üç ayda bir yayımlanır.
Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon Uygulaması Topluluğu (DGI)'nin yayın organı.

LIES – Lesen, Informieren, Erleben in der Schulbibliothek : Arbeitshilfen und Informationen für Schulbibliotheken ; eine Schriftenreihe für die zentralen Schulbibliotheken des Landes Rheinland-Pfalz / Hrsg. von der Kommission Zentrale Schulbibliotheken. – Neustadt/Weinstr. : LBZ
Yılda iki kez yayımlanır.
Okul kütüphaneciliği çalışmalarına yönelik dergi.

MB : Mitteilungsblatt der Bibliotheken in Niedersachsen und Sachsen-Anhalt / Hrsg.: Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken in Niedersachsen ; Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken in Sachsen-Anhalt. – Hannover : Niedersächsische Landesbibliothek.
Üç ayda bir yayımlanır.
Aşağı-Saksonya ve Saksonya-Anhalt eyaletleri kütüphanelerinden haberler.

ProLibris : Mitteilungsblatt / hrsg. vom Verband der Bibliotheken des Landes Nordrhein-Westfalen und den Bezirksregierungen. – Bonn : ULB.
Dört ayda bir yayımlanır.
Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Kütüphaneleri Birliği (VBNV)'nin yayın organı. Kuzey Ren-Vestfalya eyaleti kütüphanelerinden haberler.

Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie : vereinigt mit Zentralblatt für Bibliothekswesen ; ZfBB : Organ des wissenschaftlichen Bibliothekswesens / Frankfurt am Main : Klostermann.
İki ayda bir yayımlanır.
Araştırma kütüphaneciliği dergisi.

İnternet adresleri ¹

Arbeitsgemeinschaft der Spezialbibliotheken
(**Konu Kütüphaneleri Çalışma Topluluğu**)

www.aspb.de

Bayerische Staatsbibliothek
(**Bavyera Devlet Kütüphanesi**)

www.bsb-muenchen.de

Bertelsmann Stiftung
(**Bertelsmann Vakfı**)

www.bertelsmann-stiftung.de

Berufsverband Information Bibliothek
(**Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği**)

www.bib-info.de

Bibliothek & Information International (BII)
(**Uluslararası Kütüphane ve Enformasyon Grubu**)

www.bi-international.de

Bibliotheksindex (BIX)
(**Kütüphane Dizini**)

www.bix-bibliotheksindex.de

Bibliotheksportal des Kompetenznetzwerks
für Bibliotheken
(**Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı'nca hazırlanan
kütüphane portalı**)

www.bibliotheksportal.de

Bibliotheksservice-Zentrum Baden Württemberg
(**Baden-Württemberg Kütüphane Hizmet Merkezi**)

www.bsz-bw.de

Bibliotheksbund Bayern
(**Bavyera Kütüphane Birliği**)

www.bib-bvb.de

Büro der Europäischen Bibliotheksverbände
(**EBLIDA - Avrupa Kütüphane, Enformasyon ve
Dokümantasyon Birlikleri Örgütü**)

www.eblida.org

Bibliothek & Information Deutschland e.V. (BID)
(**Kütüphane & Enformasyon Almanya**)

www.bideutschland.de

Datenbank-Infosystem
(**Veritabanı-Enformasyon Sistemi**)

www.bibliothek.uni-regensburg.de/dbinfo

Deutsche Bibliotheksstatistik (DBS)
(**Alman Kütüphane İstatistiği**)

www.bibliotheksstatistik.de

Deutsche Forschungsgemeinschaft –
Wissenschaftliche Literaturversorgungs- und
Informationssysteme
(**Alman Araştırma Birliği –
Bilimsel Kaynak Sağlama ve Enformasyon Sistemleri**)

www.dfg.de/lis

Deutsche Gesellschaft für Informationswissenschaft
und Informationspraxis
(**Alman Enformasyon Bilimi ve
Enformasyon Uygulaması Topluluğu**)

www.dgi-info.de

Deutsche Internet-Bibliothek (DIB)
(**Alman İnternet Kütüphanesi**)

www.internetbibliothek.de

---

¹ İnternet sitelerinin çoğunun İngilizce versiyonu mevcuttur. - ÇN

Deutsche National Bibliothek (Alman Milli Kütüphanesi)	www.ddb.de
Deutscher Bibliotheksverband (Alman Kütüphane Birliği)	www.bibliotheksverband.de
Deutscher Bildungsserver (Alman Eğitim Portalı)	www.bildungsserver.de
DigiAuskunft (Dijital Danışma)	www.hbz-nrw.de/angebote/digiauskunft
Digitale Bibliothek (Sayısal Kütüphane - DigiBib)	www.digibib.net
ekz-Bibliotheksservice GmbH (ekz-Kütüphane Servisi Ltd. şti.)	www.ekz.de
Elektronische Zeitschriftenbibliothek (Elektronik Süreli Yayınlar Kütüphanesi)	www.bibliothek.uni-regensburg.de/ezeit
Fachstellen-Server (Devlet Kütüphane Danışma Birimleri Sunucusu)	www.fachstellen.de
Fortbildungsportal für Bibliothek und Information der HAW (Kütüphane ve Enformasyon Alanında Meslek İçi Eğitim Portalı Hamburg Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu'nun bir servisi)	www.wissenbringtweiter.de
Gemeinsamer Bibliotheksverbund (GBV) (Ortak Kütüphane Birliği)	www.gbv.de
Goethe-Institut	www.goethe.de
Hessisches Bibliotheksinformationssystem (Hessen Kütüphane Enformasyon Sistemi)	www.hebis.de
Hochschulbibliothekszentrum NRW (Kuzey Ren-Vestfalya Yüksekokul Kütüphane Merkezi)	www.hbz-nrw.de
ID2010 (Informationsgesellschaft Deutschland 2010) ID 2010 (Bilgi Toplumı Almanya 2010)	www.bmwi.de/BMWi/Navigation/Technologie-und-Innovation/informationsgesellschaft,did=6090.html
IFLA-Nationalkomitee Deutschland (IFLA Ulusal Komitesi - Almanya)	www.ifla-deutschland.de/
InfoDesk (InfoDesk – Sanal Danışma Hizmeti)	http://titan.bsz-bw.de/cms/digibib/virtausk
Karlsruher Virtueller Katalog (KVK) (Karlsruhe Sanal Kataloğu)	www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html
Kirchlicher Verbundkatalog (KIVK) (Kilise Kütüphaneleri Kataloğu)	www.kivk.de

Kompetenznetzwerk für Bibliotheken (KNB) (Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı)	www.bibliothekportal.de
Kooperativer Bibliotheksverbund Berlin-Brandenburg (Berlin-Brandenburg Kütüphane Birliği)	www.kobv.de
Sammlung Deutscher Drucke (Alman Basılı Eserler Dermesi)	www.ag-sdd.de
Staatsbibliothek zu Berlin PK (Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı)	www.sbb.spk-berlin.de
subito (subito - Belge Sağlama Servisi)	www.subito-doc.de
Vascoda (Vascoda - Bilimsel Enformasyon Portalı)	www.vascoda.de
Verband der Bibliotheken des Landes NRW (Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Kütüphaneleri Birliği)	www.vbnw.de
Verein Deutscher Bibliothekare (VDB) (Alman Kütüphaneciler Derneği)	www.vdb-online.org
Virtuelle Deutsche Landesbibliographie (Sanal Alman Eyalet Bibliyografyası)	www.landesbibliographie.de
Zeitschriftendatenbank (ZDB) (Sürelı Yayınlar Toplu Kataloğu)	www.zeitschriftendatenbank.de

Karma dizin (terimler, kuruluşlar, kısaltmalar)

AACR = Anglo-American Cataloguing Rules
(Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları)
88

AB teşvik programları 80

açık erişim 105

açık raf sistemi 15, 49

açıköğretim kursları 27

açılış saatleri (halk kütüphaneleri) 49

AGB = Amerika-Gedenk-Bibliothek (Amerika
Anma Kütüphanesi - Berlin) 33

Alfabetik Kataloqlama Kuralları (RAK) 87

alfabetik kataloglar için yönerge (PI) 13

Alman Ağ Geliştirme Girişimi (DINI) 71

Alman Araştırma Birliği (DFG) 22, 36, 37,
43, 79, 80, 83, 91, 92

Alman Arkeoloji Enstitüsü 47

Alman Basılı Eserler Dermesi 37, 85

Alman Basılı Eserler Dermesi Çalışma
Topluluğu 37, 85

Alman Edebiyat Arşivi (Marbach) 46

Alman Edebiyat Kurulu 68

Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon
Uygulaması Topluluğu (DGI) 78

Alman Federal Meclisi Kütüphanesi (Berlin)
32, 45

Alman İnternet Kütüphanesi (DIB) 71, 96

Alman Kitapçılar Birliği Bülteni 30

Alman Kitaplığı (Leipzig) 14, 36

Alman Kütüphane Birliği (DBV) 18, 22, 56,
66, 71, 75, 77, 79

Alman Kütüphane Enstitüsü - DBI (Berlin)
18

Alman Kütüphane Kongresi 68, 72, 74

Alman Kütüphane Kurulu (DBK) 67, 81

Alman Kütüphaneciler Derneği (VDB) 66,
67, 74

Alman Kütüphaneciler Toplantısı 72, 74

Alman Kütüphaneleri Sayısal Katalog Verileri
Bölgelerüstü Kataloğu (VK) 89

Alman Kütüphaneleri Yıllığı (yayın) 74

Alman Kütüphanesi 15, 16, 35

Alman Milli Bibliyografyası (DNB) 14, 35, 87

Alman Milli Kütüphanesi 35

Alman Protestan Kitaplıkları Derneği (DVeB)
54

Alman Sürgün Arşivi (Frankfurt am Main) 36

Alman Tarih Enstitüsü 47

Alman Tıp Bilgi-Belge Enstitüsü - DIMDI
(Köln) 39

Alman Tıp Merkez Kütüphanesi - ZBMED
(Köln) 34, 39

Almanya'daki Tarihî Kitap Dermeleri El Kitabı
93

Amerika Anma Kütüphanesi (Berlin) 33

Anahtar Sözcük Kataloğu Kuralları (RSWK)
87

anahtar sözcük yetke dizini (SWD) 87

Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları
(AACR) 88

Anne Frank Shoah Kütüphanesi 36

Araştırma Kütüphanecileri Derneği (VdDB)
72

araştırma kütüphanecisi 62

araştırma kütüphanelerini geliştirme önerileri
(Bilim Konseyi) 81

araştırma raporları 39

Araştırma Teşvik Çerçeve Anlaşması 22, 83

ARGE Alp 82

arşiv uzmanı 59

ASB = Allgemeine Systematik für öffentliche
Bibliotheken (halk kütüphaneleri için genel
sistemantik) 73

asitten arındırma 36

ASpB = Arbeitsgemeinschaft der
Spezialbibliotheken (Konu Kütüphaneleri
Çalışma Topluluğu) 70

Avrupa Kütüphane, Enformasyon ve
Dokümantasyon Birlikleri Örgütü (EBLIDA)
79

Avrupa Milli Kütüphaneler Kurulu (CENL) 80

Avrupa'daki Tarihî Alman Kitap Dermeleri El
Kitabı 93

Avrupa'yla İlgili Konularda Kütüphaneler,
Arşivler, Müzeler ve Anıt Koruma
(EUBAM) 80

BA = Besprechungen und Annotationen
(Tanıtımlar ve Yorumlar - yayın) 87

Bafög =

Bundesausbildungsförderungsgesetz
(öğrenciler için eğitim teşvik bursu) 28

BAT = Bundesangestelltentarif (Federasyon
Personel Tarife Anlaşması) 60, 73

Bavyera Devlet Kütüphanesi (BSB, Münih)
38, 85, 92

BBA = Bundesverein der Assistent/innen
und anderer Mitarbeiter/innen an
Bibliotheken (Kütüphane Asistanları ve
Diğer Kütüphane Çalışanları Federal
Derneği) 72

BEA = Bibliotheksentwicklungsagentur
(Kütüphane Gelişim Ajansı) 100

belediye kitaplıkları (tarihî) 10

belge uzmanı 59

Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür
Varlığı (SBB-PK) 16, 37, 85, 91

Berlin katalog kartları 13

Berlin Merkez ve Eyalet Kütüphanesi Vakfı
33

BIB = Berufsverband Information Bibliothek (Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği) 72, 75, 86
BIB eleştirmenleri (kitap tanıtımları) 87
BIBLIO 2 82
Bibliotheca Baltica 82
Bibliotheca Hertziana (Roma) 47
Bibliotheca Palatina (Heidelberg) 11
Bibliotheksdienst (=Kütüphanecilik Hizmeti) (dergi) 18, 68
bibweb = internet üzerinden meslekte gelişim eğitimi 76, 77
BID = Bibliothek & Information Deutschland (Kütüphane & Enformasyon Almanya - dernek) 67, 74, 77, 79, 100
BII = Bibliothek & Information International (Uluslararası Kütüphane ve Enformasyon Grubu) 68, 72
bilgi yönetimi 104
bilginler kütüphanesi 10
Bilim Konseyi 81
bilimsel şehir kütüphaneleri 41
Birleşme Antlaşması (Doğu ve Batı Almanya) 21
birlik kitaplığı 14
BMBF = Bundesministerium für Bildung und Forschung (Eğitim ve Araştırma Federal Bakanlığı) 22, 85
bölgesel kaynak paylaşımı 95
bölgesel kütüphane ağları 88
bölgesel kütüphaneler 16, 40, 69
Borromäus Derneği (BV) 15, 54
BSB = Bayerische Staatsbibliothek (Bavyera Devlet Kütüphanesi - Münih) 38, 85, 92
BuB = Buch und Bibliothek (Kitap ve Kütüphane) (dergi) 74
bütçe planlamaları 24
BV = Borromäusverein (Borromäus Derneği) 15
CENL = Conference of European National Librarians (Avrupa Milli Kütüphaneler Kurulu) 80
çevrimiçi kataloglar (bölgesel kütüphane birlikleri) 88
çevrimiçi sipariş sistemleri 90
CIP hizmeti = Cataloguing in Publication 35
çocuk ve gençlik kütüphaneleri 54
current contents veritabanı (dergi içerikleri için) 39
DBI = Deutsches Bibliotheksinstitut (Alman Kütüphane Enstitüsü - Berlin) 18
DBK = Deutsche Bibliothekskonferenz (Alman Kütüphane Kurulu) 67, 81
DBV = Deutscher Bibliotheksverband (Alman Kütüphane Birliği) 18, 22, 56, 66, 71, 75, 77, 79

DDC = Dewey Decimal Classification (Dewey Sınıflama Sistemi) 88
depo sistemi 13
derleme kütüphaneleri (yasal örnek edinme hakkı) 35, 40
devlet kütüphane danışma birimleri 52
Dewey Sınıflama Sistemi (DDC) 88
DFG = Deutsche Forschungsgemeinschaft (Alman Araştırma Birliği) 22, 36, 37, 43, 79, 80, 83, 91, 92
DGI = Deutsche Gesellschaft für Informationswissenschaft und Informationspraxis (Alman Enformasyon Bilimi ve Enformasyon Uygulaması Topluluğu) 78
DIB = Deutsche Internetbibliothek (Alman İnternet Kütüphanesi) 71, 96
DIMDI = Deutsches Institut für medizinische Dokumentation und Information (Alman Tıp Bilgi-Belge Enstitüsü - Köln) 39
DINI = Deutsche Initiative für Netzwerkinformation (Alman Ağ Geliştirme Girişimi) 71
DNB = Deutsche Nationalbibliographie (Alman Milli Bibliyografyası) 14, 35, 87
document delivery hizmeti 95
doğrudan belge sağlama 95
DVeB = Deutscher Verband evangelischer Büchereien e.V. (Alman Protestan Kitaplıkları Derneği - Göttingen) 54
EBLIDA = European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (Avrupa Kütüphane, Enformasyon ve Dokümantasyon Birlikleri Örgütü) 79
eğitim bilimleri yüksekokulları 29
Eichstätt Katolik Üniversitesi 33
ekz-Kütüphane Servisi Ltd. şti. 75
Elektronik Dergiler Kütüphanesi (EZB) 92
elektronik kaynakların ortak kullanım lisansları 83
elektronik yayıncılık 60, 107
enformasyon broker'ları 59
enformasyon görevlisi 59
Enformasyon Hizmeti (ID) (ekz) 75, 87
enformasyon ve dokümantasyon merkezleri 26, 63
Enformasyon ve Dokümantasyon Programı = luD-Programm 22, 58
Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği (BIB) 72, 75, 86
EUBAM = Europäische Angelegenheiten für Bibliotheken, Archive, Museen und Denkmalpflege (Avrupa'yla İlgili Konularda Kütüphaneler, Arşivler, Müzeler ve Anıt Koruma) 80
EUCOR 82

EUREGIO (Meuse-Ren) 82
eyalet bibliyografyası 41
eyalet kütüphaneleri 14, 40
eyaletlere bağlı işitsel-görsel kaynak merkezleri 26
EZB = Elektronische Zeitschriften-Bibliothek (Elektronik Dergiler Kütüphanesi) 92
Federal Hükümetin Yayınlar ve Kültür İşleri Sorumlusu 22, 68
Federal İstatistik Dairesi (Wiesbaden) 45
Federasyon Personel Tarife Anlaşması (BAT) 60, 73
fiat indirimi (kütüphaneler için) 30
finansman 32
FIS = Fachinformationssystem (uzmanlık bilgisi sistemleri) 58
FIZ = Fachinformationszentrum (uzmanlık bilgisi merkezleri) 58
Francke Vakıfları (Halle) 33, 42
Frankfurt Kitap Fuarı 30
Fraunhofer Araştırma Kurumu 32
GBV = Gemeinsamer Bibliotheksverbund (Ortak Kütüphane Birliği - Göttingen) 89
GBVdirekt (sipariş hizmeti) 95
genel araştırma kütüphaneleri 16
genel devlet kütüphaneleri 16
geriye dönük sayısal kataloglama 88
gezici kütüphaneler 50
GKD = Gemeinsame Körperschaftsdatei (tüzelkişi yetke dizini) 87
Goethe-Institut (GI) 31, 47, 77
Google 106
Görme Engelliler Kütüphaneleri 57
görsel malzeme ajansları 26, 63
Gotha Araştırma Kütüphanesi 42
Gottfried Wilhelm Leibniz Bilim Topluluğu (WGL) 22, 32
gri yayınlar 39, 45
Gutenberg, Johannes 10
GW = Gesamtkatalog der Wiegendrucke (İnkunabel Uluslararası Toplu Kataloğu) 92
halk eğitim merkezi (VHS) 27
halk kitaplıkları (19. yy) 14
halk kütüphaneleri (ÖB) 16, 47
halk kütüphaneleri danışma birimleri sunucusu 53
halk kütüphaneleri için danışma birimleri 52
halk kütüphaneleri için genel sistematik (ASB) 73
Hamburg Halk Kitap Salonları (HÖB) 14
hapishane kütüphanesi 57
HBFG = Hochschulbauförderungsgesetz (yüksekokul yapımı teşvik yasası) 28
HBZ = Hochschulbibliothekszenrum (Yüksekokul Kütüphane Merkezi - Köln) 90

Helmut Sontag Gazeteci Ödülü 71
Hermann von Helmholtz Alman Araştırma Merkezleri Topluluğu 32
Herzog August Kütüphanesi (Wolfenbüttel) 42, 85, 92
Herzogen Anna Amalia Kütüphanesi (Weimar) 17, 33, 42
hizmet anlayışı değişimi 15
hizmet türü tartışması 14
HÖB = Hamburger Öffentliche Bücherhallen (Hamburg Halk Kitap Salonları) 14
HRG = Hochschulrahmengesetz (Yüksekokul Çerçeve Yasası) 28
HRK = Hochschulrektorenkonferenz (Yüksekokul Rektörler Konferansı) 24
Humboldt Üniversitesi (Berlin) 63
ID = Informationsdienst (Enformasyon Hizmeti) (ekz) 75, 87
IFLA = International Federation of Library Associations and Institutions (Uluslararası Kütüphanecilik Dernekleri ve Kurumları Birliği) 79
IFLA Alman Ulusal Komitesi 79
iki katmanlı kütüphane sistemi 43
ikili sistem (meslek eğitimi) 25
ilçe kütüphaneleri 47
İnkunabel Uluslararası Toplu Kataloğu (GW) 37, 92
inkunabel veritabanı 92
Innere Mission 15
IQ 2000 (Initiative Qualifizierung) 66
ISBN 13= International Standard Book Number (Uluslararası Standard Kitap Numarası) 38
işitsel-görsel kaynak merkezleri 26
işitsel-görsel kaynaklar 26, 35, 36, 48, 54, 86
işletme kütüphanesi 57
ISSN merkezi 36
Johannes a Lasco Kütüphanesi (Emden) 46
kabartma yazı 57
kâğıt bölünmesi 36
kamu çalışanları sözleşmesi (TVöD) 60
Karl Preusker Madalyası 68
Karlsruhe Sanal Kataloğu (KVK) 89
katedral kütüphanesi 9, 33
katolik kütüphanecilik çalışmaları 54
kaynak okuryazarlığı 54, 104
kaynak paylaşım hizmetleri 94
kaynak ve enformasyon hizmetleri elemanı (FAMI) 26, 59, 63
kiliselere bağlı halk kütüphaneleri 53
kiliselere bağlı kütüphaneler 33, 53
kişisel kitaplıklar 12
kışla kitaplıkları 57
Kitap Koruma Merkezi Ltd. Şti. (Leipzig) 36
kitap tanıtım hizmetleri 75

kitap tanıtımında işbirliği (LK) 86
kitap üretimi 30
Kitap ve El Yazmaları Onarım Enstitüsü
(München) 39
kitaplar için sabit satış fiyatı 30
KMK = Kultusministerkonferenz (Kültür
Bakanları Daimi Konferansı) 24
KNB = Kompetenznetzwerk für Bibliotheken
(Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı) 71
komisyonlar 72, 74
konsorsiyum anlaşmaları 83
konu kütüphaneleri 13, 32, 33, 44
Konu Kütüphaneleri Çalışma Topluluğu
(ASpB) 70
KOPAL = Kooperativer Aufbau eines
Langzeitarchivs digitaler Informationen
(Sayısal Enformasyon Uzun Dönem
Arşivleme İşbirliği) 106
Kültür Bakanları Daimi Konferansı (KMK) 24
kültür egemenliği 22, 29
kültür komisyonu 24
kültür özerkliği 22
kürsülü kütüphaneler 11
kurumsal birlikler 67
Kütüphane & Enformasyon Almanya (BID) -
dernek 67, 74, 77, 79, 100
Kütüphane Asistanları ve Diğer Kütüphane
Çalışanları Federal Derneği (BBA) 72
kütüphane asistanlığı 26, 62
Kütüphane Gelişim Ajansı (BEA) 100
kütüphane okulları 63
Kütüphane Planı '73 (yayın) 16, 67, 82
kütüphane türleri 34
kütüphane yasası 22
kütüphaneci 59
Kütüphaneciler ve Asistanlar Derneği (VBA)
72
kütüphanecilik alanında işbirliği 81
Kütüphanecilik Bilimi Enstitüsü (HU Berlin)
63
kütüphanecilik meslekleri 59, 62
kütüphanecilik yükseköğretimi 63
Kütüphaneler '93 (yayın) 82
Kütüphaneler Günü (24 Ekim) 71
Kütüphaneler için Uzmanlık Ağı =
Kompetenznetzwerk für Bibliotheken
(KNB) 71
kütüphaneler için veri alışveriş formatı (MAB)
87
Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Kütüphaneleri
Birliği (VBNW) 69
KVK = Karlsruher Virtueller Katalog
(Karlsruhe Sanal Kataloğu) 89
LIBER = Ligue des Bibliothèques
européennes de recherche (Avrupa
Araştırma Kütüphaneleri Örgütü) 80

LK = Lektoratskooperation (kitap tanıtımında
işbirliği) 86
MAB = Maschinelles Austauschformat für
Bibliotheken (kütüphaneler için veri
alışveriş formatı) 87
manastır kütüphaneleri 9, 46
MARC = Machine Readable Cataloguing 88
master of library and information science
(MLIS) 62
Max Planck Araştırma Kurumu 32
Max Planck Enstitüsü 47
medya okuryazarlığı 54, 104
merkezî katalog 88, 94
merkezî konu kütüphaneleri 18, 32, 39
meslek akademileri 29, 44
meslek eğitim yasası 25
meslek içi ayırım 60
meslek okulu 25, 63, 72
meslek yüksekokulu 29, 44
meslek yüksekokulu kütüphanesi 44
meslekte gelişim ve ilerleme 27, 66
mikrofilm çekimi 36
milli kütüphane 14, 34, 85
Müniş Sayısallaştırma Merkezi 39
müzik kütüphanesi 50
NAPLE = National Authorities on Public
Libraries in Europe 80
NESTOR = Kompetenznetzwerk
Langzeitarchivierung und
Langzeitverfügbarkeit digitaler
Ressourcen (Sayısal Kaynaklar Uzun
Dönem Arşivleme ve Uzun Dönem Erişim
Uzmanlık Ağı) 106
ÖB = Öffentliche Bibliothek (halk
kütüphanesi) 16, 47
okul kütüphaneciliği çalışma birimleri 56
okul kütüphaneleri 55
okul sistemi 24
okuma becerisi 54, 104
okuma teşvik 30, 48, 50, 54
one person library (OPL) 46
open access 105
OPL = one person library 46
özel dermeler 43, 83
özel dermeler hızlandırılmış gönderim
hizmeti 95
Özel Dermeler Programı 83
özellikli kullanıcı grupları için kütüphane
çalışmaları 57
özgün el yazmaları 37, 43
özgün profilli araştırma kütüphanesi 42
Özgün Yazmalar Merkez Kataloğu 37
parlamento, resmî daire ve mahkeme
kütüphaneleri 45
personel dernekleri 67
PI = Preußische Instruktionen (Prusya
yönergeleri) 13

Pica Kütüphane Yazılımı 89
PISA = Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) 56
piskoposluk kütüphaneleri 33, 46
PND = Personennamendatei (şahıs yetke dizini) 87
Prusya Kültür Varlığı Vakfı (Berlin) 33
Prusya toplu kataloğu 13
RAK = Regeln für die Alphabetische Katalogisierung (Alfabetik Kataloglama Kuralları) 87
RAK-WB = Regeln für wissenschaftliche Bibliotheken (Araştırma Kütüphaneleri Kataloglama Kuralları) 87
resmî yayınlar 37
RSWK = Regeln für den Schlagwortkatalog (Anahtar Sözcük Kataloğu Kuralları) 87
sabit fiyat anlaşması (yayınevi ürünleri için) 30
sabit satış fiyatı (kitap) 30
şahıs yetke dizini (PND) 87
Saksonya Eyalet Kütüphanesi/Dresden Devlet ve Üniversite Kütüphanesi (Dresden) 18
salon kütüphaneleri 11, 12
sanal konu kütüphaneleri 85
sanal milli kütüphane 85, 86
sanat kütüphanesi 50
Sanat Tarihi Enstitüsü (Floransa) 47
Sanat Üniversitesi Kütüphanesi (Berlin) 44
sanat yüksekokulları 29
sanayi ve ticaret odaları 25, 63
saray kütüphaneleri 11
satışta bulunan kitaplar kataloğu (VLB) 30
Sayısal Enformasyon Uzun Dönem Arşivleme İşbirliği (KOPAL) 106
Sayısal Kaynaklar Uzun Dönem Arşivleme ve Uzun Dönem Erişim Uzmanlık Ağı (NESTOR) 106
Sayısal Kütüphane 22, 42, 80, 104
sayısallaştırma 80, 83, 86, 104
SBB-PK = Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz (Berlin Devlet Kütüphanesi - Prusya Kültür Varlığı) 16, 37, 85, 91
şehir kütüphaneleri 14, 32, 48
sendika kütüphanesi 18
sertifika komitesi (meslek içi eğitim) 66
siyasi sınırları aşan proje ve birlikler 82
St. Michael Birliği 15, 54
Standardizasyon Kurulu 88
standing order 87
STN = Scientific and Technical Information Network 58
subito 95
Sürelî Yayınlar Toplu Kataloğu (ZDB) 91

SWD = Schlagwortnormdatei (anahtar sözcük yetke dizini) 87
taşra merkez kütüphaneleri 16
tek katmanlı kütüphane sistemi 44
Teknik Bilgi Kütüphanesi - TIB (Hannover) 39
Temel Yasa (Alman Anayasası) 21, 48
TIB = Technische Informationsbibliothek (Teknik Bilgi Kütüphanesi - Hannover) 39
TIBORDER-Online (sipariş hizmeti) 95
tıp konu kütüphaneleri 39, 57
tüzelkişi yetke dizini (GKD) 87
TVÖD = Tarifvertrag Öffentlicher Dienst (kamu çalışanları sözleşmesi) 60
uluslararası işbirliği 79
uluslararası ISBN ajansı 38
uluslararası ISMN ajansı 38
uluslararası kaynak paylaşımı 95
uluslararası kaynak paylaşımı yetkili birimi 95
Uluslararası Kütüphane ve Enformasyon Grubu (BII) 68, 72
Uluslararası Kütüphanecilik Dernekleri ve Kurumları Birliği (IFLA) 79
Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) 38
UNESCO okul kütüphaneleri manifestosu 55
üniversite kütüphaneleri 12, 42
uzmanlık bilgisi merkezi (FIZ) 58
Uzmanlık Bilgisi Merkezi Ltd. Şti. (FIZ Karlsruhe) 58
uzmanlık bilgisi sistemleri (FIS) 58
VBA = Verein der Bibliothekare und Assistenten (Kütüphaneciler ve Asistanlar Derneği) 72
VBNW = Verband der Bibliotheken des Landes Nordrhein-Westfalen (Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Kütüphaneleri Birliği) 69
VD 16 = Verzeichnis deutscher Drucke des 16. Jahrhunderts (16. yüzyıl Alman basılı eserler dizini) 92
VD 17 = Verzeichnis deutscher Drucke des 17. Jahrhunderts (17. yüzyıl Alman basılı eserler dizini) 92
VDB = Verein Deutscher Bibliothekare (Alman Kütüphaneciler Derneği) 66, 67, 74
VdDB = Verein der Diplombibliothekare an wissenschaftlichen Bibliotheken (Araştırma Kütüphanecileri Derneği) 72
VHS = Volkshochschule (halk eğitim merkezi) 27
VK = Verbundkatalog Maschinenlesbarer Katalogdaten Deutscher Bibliotheken (Alman Kütüphaneleri Sayısal Katalog Verileri Bölgelerüstü Kataloğu) 89

VLB = Verzeichnis Lieferbarer Bücher
(satişta bulunan kitaplar kataloğu) 30
web 2.0 106
WGL = Wissenschaftsgemeinschaft
Gottfried Wilhelm Leibniz (Gottfried
Wilhelm Leibniz Bilim Topluluğu) 22, 32
yaşam boyu öğrenim 22, 66, 80
Yeni Yayınlar Hizmet Merkezi (Alman Milli
Kütüphanesi bünyesinde) 36
yerel kültür özerkliği 22
yetkili merciler (meslek eğitimi) 63
Yılın Kütüphanesi (ödöl) 71
yüksek dereceli memuriyet eğitimi 62

Yüksekökol Çerçeve Yasası (HRG) 28
yüksekökol kütüphaneleri 27, 42
yüksekökol özerkliği 28
Yüksekökol Rektörler Konferansı (HRK) 24
yüksekökol yapımı teşvik yasası (HBFG) 28
yurtdışı çalışmalarını 68
ZBMED = Deutsche Zentralbibliothek für
Medizin (Alman Tıp Merkez Kütüphanesi -
Köln) 34, 39
ZDB = Zeitschriftendatenbank (Sürelil
Yayınlar Toplu Kataloğu) 91
ZEIT Vakfı - Ebelin ve Gerd Bucerius 71